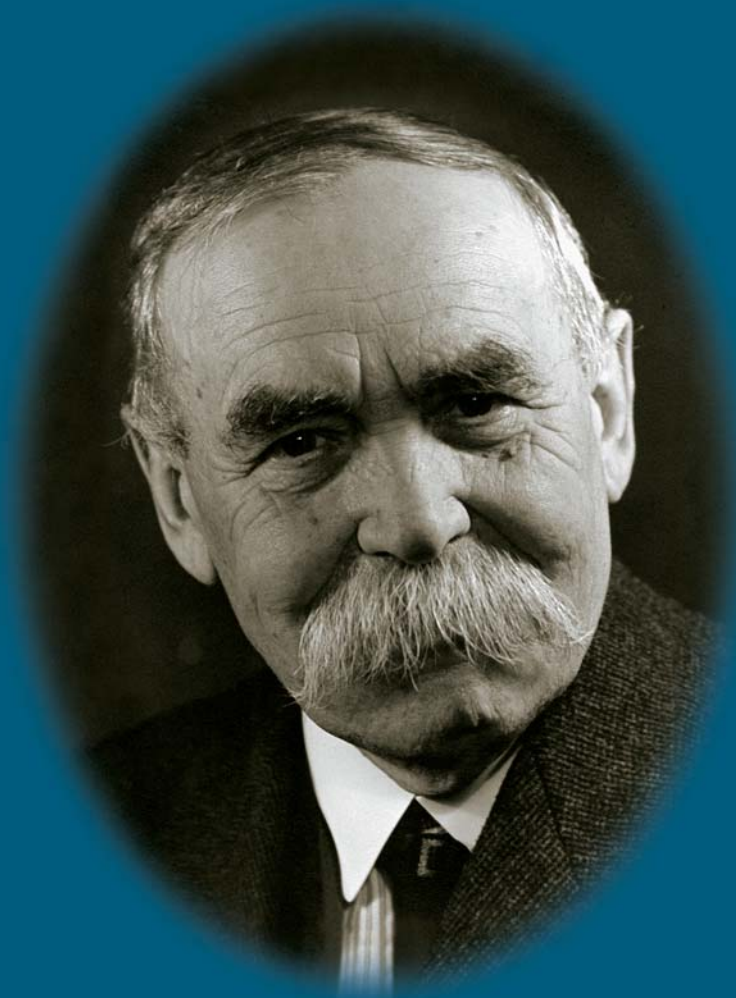

Jan Černý

JAN RENNER

Jan Černý

Jan Renner

(1869–1959)

Život a dílo rakovnického archiváře,
muzejníka a učitele

Jan Renner
řed. měst. archiv a muzea.

Publikace vychází v roce 130. výročí narození a 40. výročí úmrtí Jana Rennera

Na vydání knihy finančně přispěl Městský úřad v Rakovníku

Děkuji všem, kteří se podíleli na realizaci této práce, především doc. PhDr. Jarmile Růžičkové, CSc., PhDr. Bohdanu Zilynskému a PhDr. Jiřímu Sommrovi, CSc. za věcné a jazykové připomínky, pracovníkům Státního okresního archivu a Okresního muzea v Rakovníku za ochotu a rady při shromažďování pramenů a Mgr. Renatě Mayerové a akad. mal. Václavu Zoubkovi za organizační a technickou pomoc.

J. Č.

ISBN 80-85868-29-6

ÚVOD

Zajímá-li se někdo o rakovnickou historii, třeba jen z pouhé čtenářské záliby, musí se setkat se jménem Jan Renner, jehož knížky či publikované články jsou porůznu roztroušeny. Kdo se snaží ponořit do místní minulosti hlouběji, tomu se určitě dostanou do rukou některé nevydané Rennerovy práce. Zeptá-li se čtenář na tuto osobnost v okresním archivu či muzeu, může se dozvědět o Rennerově horlivé činnosti archivářské a muzejní. Staří lidé ve městě si pamatují Rennera jako učitele, někteří mladší si možná vzpomenou na jeho pamětní desku v budově bývalé chlapecké školy.

V případě hlubšího zájmu může čtenář jeho jméno odhalit v kdysi populárním Věstníku Muzejního spolku nebo v městské kronice. U znalců rakovnické minulosti lze zjistit, že Renner nepocházel z Rakovníka, ale že zde dobrovolně zemřel ve značně pokročilém stáří. Jen obtížně zájemce nalezneme jeho hrob, z Rennerovy rozsáhlé práce se dochovaly písemnosti, některé uspořádané materiály v archivu, méně však předměty, které získal pro muzeum.

Málokdo dnes ví, kde stávala v Rakovníku Petrovcova vila nebo čemu se před válkou říkalo Stará pošta. Přesto se Renner řadí k nejaktivnějším obyvatelům města první poloviny dvacátého století. Mnoho z jeho činnosti je zapomenuto a zcela neznámo, Renner sám se zdá být dnešnímu městu vzdálený. Pokusíme se z řady pramenů, kterých máme dostatek, rekonstruovat Rennerův život a popsat jeho práci. Naším cílem je ukázat, že Renner po půl století budoval v Rakovníku nemalé dílo, že byl zároveň obyčejným člověkem se zajímavým osobním životem, a zejména že jeho odkaz není mrtvý a je třeba na něj navázat. Náplň tohoto odkazu se pokusíme odhalit spolu s celou osobností. To je také hlavní důvod, proč tato práce byla napsána. Myšlenka na ni je stará čtyři roky, text samotný vznikl od jara 1997.

Jan Černý
Nové Strašecí 1999

OBSAH

Úvod	3
1. OD NAROZENÍ PO PŘÍCHOD DO RAKOVNÍKA (1869 – 1904)	8
1. 1 Dětství	8
1. 1. 1 První roky života	8
1. 1. 2 Ve škole	10
1. 2 Mládencem	11
1. 2. 1. Počátky rakovnického obrození a reálky	11
1. 2. 2. Studentem	12
1. 2. 3. Na vojně	14
1. 2. 4. Volba povolání	15
1. 3 Venkovským učitelem	15
1. 3. 1. V Kralovicích	16
1. 3. 2. V Hodyni	17
1. 3. 3. Na prahu „dospělosti“	17
1. 3. 4. V Mutějovicích	18
1. 3. 5. Soukromý život	19
1. 3. 6. Učitelem v Panošim Újezdě a v Lašovicích	19
1. 4 Cesta do Rakovníka	20
1. 4. 1. První kniha	20
1. 4. 2. Rodiče	22
1. 4. 3. Soukromí a práce	23
2. PRÁCE V RAKOVNÍKU DO ODCHODU NA ODPOČINEK (1904 – 1929)	24
2. 1 Rakovník před Rennerovým příchodem	24
2. 1. 1. Wintrova doba v Rakovníku	24
2. 1. 2. Historie archivu	24
2. 1. 3. Počátky rakovnického muzea	26
2. 1. 4. Dějepisci a kronikáři města	27
2. 1. 5. Rakovník na přelomu století	29
2. 2 Počátky Rennerovy činnosti ve městě	30
2. 2. 1. Příchod do Rakovníka	30
2. 2. 2. Rakovnickým učitelem	31
2. 2. 3. Počátky práce v muzeu	33
2. 2. 4. Počátky práce v archivu	34
2. 2. 5. Petrovcova vila	36
2. 3 Muzejní spolek ve svých začátcích	37
2. 3. 1. Vznik Muzejního spolku	37
2. 3. 2. Úkoly spolku	40
2. 3. 3. Renner v počátcích činnosti Muzejního spolku	40
2. 3. 4. Další práce členů spolku	41
2. 3. 5. Počátky záchrany hradu Krakovce	42

2. 4	Renner a Winter	44
2. 4. 1	Učitel a žák	44
2. 4. 2	Děkovný dopis	44
2. 4. 3	Poslední Wintrova návštěva v Rakovníku	45
2. 4. 4	Čestný člen Muzejního spolku	46
2.5	Za války a v novém státě	47
2. 5. 1	Válečné období	47
2. 5. 2	V různých spolcích	49
2. 5. 3	Muzeum a Muzejní spolek po válce	51
2. 5. 4	Archiv po válce	54
2. 5. 5	Archeologem a konzervátorem	56
2. 5. 6	Publikační činnost do konce 20. let	59
2. 5. 7	Soukromý život	62
2. 6	Do penze	63
2. 6. 1	Učitelské povolání	63
2. 6. 2	Ředitelem měšťanky a první vážný spor	65
2. 6. 3	Politika a veřejné dění	67
2. 6. 4	Zastavení a ohlednutí	71
3.	NA ODPOČINKU DO KONCE DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY (1930 – 1945)	73
3. 1.	V Rakovníku třicátých let	73
3. 1. 1	Rozvoj města	73
3. 1. 2	Wintrový oslavy	74
3. 1. 3	Kronikářem města	75
3. 1. 4	Práce na Krakovci a v Klubu turistů	78
3. 2	Muzeum, archiv a spory před válkou	80
3. 2. 1	Stará pošta	80
3. 2. 2	Spor o umístění muzea a archivu	81
3. 2. 3	Odchod z muzea	84
3. 2. 4	Rezignace v Muzejním spolku	87
3. 3	Literární činnost po roce 1930	91
3. 3. 1	Publikace v časopisech a novinách	91
3. 3. 2	Samostatné publikace	93
3. 3. 3	Nevydané práce	96
3. 4	Za druhé světové války	98
3. 4. 1	Rakovník za války	98
3. 4. 2	Rennerova činnost za války	99
3. 4. 3	Soukromý život na odpočinku	102
4.	V OSVOBOZENÉ REPUBLICE DO ZÁVĚRU ŽIVOTA (1945 – 1959)	104
4. 1	V Rakovníku po druhé světové válce	104
4. 1. 1	Rennerův pohled na osvobozené město	104
4. 1. 2	Zabezpečování památek	106

4. 1. 3	V archivu po válce do počátku 50. let	107
4. 1. 4	Veřejné dění „nové doby“	111
4. 2	Dva rakovničtí historikové	113
4. 2. 1	Václav Kočka	113
4. 2. 2	Rennerovy Dějiny Rakovníka	116
4. 2. 3	Renner jako historik	120
4. 3	Uzavření práce a života	122
4. 3. 1	Konec činnosti v archivu	122
4. 3. 2	Životní ocenění	125
4. 3. 3	Úmrtí	126
4. 3. 4	Péče o Rennerovu památku	128
Závěr	130
5.	POZNÁMKY, BIBLIOGRAFIE, PRAMENY	132
5. 1	Poznámky	132
5. 1. 1	Část první (1869 – 1904)	132
5. 1. 2	Část druhá (1904 – 1929)	133
5. 1. 3	Část třetí (1929 – 1945)	136
5. 1. 4	Část čtvrtá (1945 – 1959)	137
5. 2	Bibliografie prací Jana Rennera	138
5. 2. 1	Samostatné publikace	138
5. 2. 2	Články v novinách a časopisech	139
5. 2. 3	Práce v rukopisech a strojopisech	143
5. 3	Soupis pramenů a literatury	146
5. 3. 1	Prameny	146
5. 3. 2	Publikované články o J. Rennerovi	147
5. 3. 3	Literatura	148
Seznam zkratk	149
Seznam příloh	150
Přílohy	151
Rejstřík vybraných jmen	161

1. OD NAROZENÍ PO PŘÍCHOD DO RAKOVNÍKA (1869 – 1904)

1. 1 DĚTSTVÍ

„Narodil jsem se v Lašovicích na Křivoklátsku v čísle popisném 37 jako *‘dítě lásky’* dne 15. května r. 1869. Podle sdělení zemřelé matky bylo to v podvečer svátku Jana Nepomuckého (o půl deváté večer), jehož jméno bylo mi dáno na křtu v Panošim Újezdě.“¹⁾ Tuto větu napsal tříasedmdesátiletý Jan Renner ve svých donedávna zapomenutých Pamětech. Zanechal zde řadu pozoruhodných informací ze svého života a nedocenitelné zprávy o svém dětství, které je až na výjimky prosto jakýchkoli dalších významnějších pramenů. Renner nám tímto umožnil aspoň částečně nahlédnout do svého soukromí, a mnohdy tak osvětlil četné pohnutky ke své pozdější činnosti.

1. 1. 1 První roky života

Lašovice jsou malá obec, ležící v kopci u lesa nedaleko trati (směrem na Beroun) jihozápadně od Rakovníka. Zde ve výše zmíněné chalupě spatřilo „světlo světa“ prvorozené dítě Josefy Švarcové, druhé z pěti dcer Filipa Švarce z Městečka a Františky Hlaváčkové z Nového Domu. Josefa se narodila 2. ledna 1846 a toho času bydlela u svých rodičů v Lašovicích, kde také porodila své první dítě. Stejnomený Janův otec, syn Jana Rennera z Rakovníka a Barbory Hronové z Velkého (Panošního) Újezda, byl nejmladší z pěti dětí a „sloužil tehdy u panského ovčáka na knížecím dvoře pavlíkovském“.²⁾ Narodil se 2. srpna 1848 a jeho rodina pocházela sice z Rakovníka, kde byla ještě roku 1890 hlášena, ale tou dobou již dlouho bydlela v nedaleké obci Hvozď (viz níže).

Rennerovi rodiče se seznámili právě v Rakovníku, kde Janova matka sloužila u Dr. Štembery. V Lašovicích lze ještě dnes v řadě nově upravených chalup Rennerův rodný domek nalézt, avšak místní paměť na významného rodáka zcela vymizela. Jeho rodiče nebyli v tu dobu ještě svoji, vzali se až po dvou a půl letech, a tak syn trávil první chvíle svého života v rodné chalupě.

Všechny tyto informace potvrzuje nejuvěrohodnější dochovaný pramen, kterým je lašovická matrika narození pro léta 1852 – 1890.³⁾ Zde se zachoval zápis o Janově narození i jeho pokřtění dne 17. 5. 1869. Na svět jej přivedla zkoušená porodní bába Anna Beronská a katolického křtu se mu dostalo v kostele v Panošim Újezdě od P. Kulandy. Za kmotry mu šel Josef Hamouz, zedník z Lašovic, a příbuzná Anna Hlaváčková z Nového Domu. Otec není zprvu uveden, až později nový kaplan P. A. Dvořák dopsal otcovo úřední doznání se k synovi ze dne 19. 2. 1871. Pod tento zápis legitimní otec napsal velkým těžkým písmem: Lenr Jan.

Otcova rodina se dříve psala jménem Lener, které se pak v pramenech objevuje i v 80. letech. Toto jméno užívá Renner také ve svých Pamětech, když popisuje, jak jej matka vypravila poprvé do školy do Panošního Újezda.⁴⁾ Otcův podpis „Lenr“ byl zřejmě způsoben nepřílišnou zručností v psaní. V soupisech

vlastníků pozemků obce Hvozď lze nalézt i variantu Renner, avšak jakmile Jan nastoupil r. 1883 na studia na rakovnickou reálku, trvale již užívá jméno Renner. Ve hvozdecké matrice je běžně užito jméno Lener, Lehner i Lenner, a jedná se o tytéž osoby. Mate však zápis v „Popisné knize města Rakovníka“, kde již roku 1870 byla celá rodina zapsána jménem Renner.⁵⁾

Malý chlapec se narodil do skromných poměrů. Jeho rodina pracovala v knížecích lesích a chovala si prý krávu. Dědeček Švarc utrpěl smrtelný úraz v lese, ovdovělá babička se pak vdala za „Elsnice ze Všetat“; tento nevlastní děd byl však příliš přísný.⁶⁾ Jak později Renner vzpomínal, snášela jeho matka statečně svůj osud. Janův otec zanedlouho službu v nedalekém Pavlíkově opustil a dal se najmout na práci do nově otevřených uhelných dolů v Lubné, které patřily slabeckému hraběti Nosticovi. Žil u svých rodičů v blízkém Hvozďe, kde jeho otec, obecní pastýř, brzy koupil pro svého syna chalupu (čp. 10), aby se ten mohl konečně oženit, a rodina tak mohla začít řádně fungovat. Matka dále posluhovala, docházela do Nového Domu, do křivoklátských lesů i do Rakovníka, kde se stavěla odbočka Buštěhradské dráhy do Lužné. Často tedy nebyla doma, a o malého syna pečovala její nejmladší sestra Verunka. Když dítěti byly skoro tři roky, matka s otcem se vzali, a mohli se tak společně usadit ve Hvozďe, v obci, kde Jan strávil své dětství a rané mládí.

Hvozď leží asi osm kilometrů jižně od Rakovníka, a není tedy příliš vzdálen od Lašovic. Tato obec se vryla nezapomenutelně do paměti vyrůstajícího dítěte. Svědčí o tom Rennerovy vzpomínky ve výše zmíněných Pamětech a jeho celoživotní silný vztah k přírodě a venkovu. Hvozdu Renner později věnoval stejnojmennou „národopisnou monografii“, kde do detailu popisuje venkovský život, zvyky a mravy, podrobně zde zachycuje místní zemědělství, selská stavení, kroje atd.⁷⁾ Tato práce je dobrým reálným obrazem konkrétní vesnice na Rakovnicku ve druhé polovině 19. století. Dodnes tento duch ze Hvozda nevyzimel. Malá ves se starým kostelíkem s malebným hřbitovem a řadou dochovaných starých stavení stále připomíná dobu Rennerova dětství. U rybníka ve vsi stojí přestavěná chalupa čp. 10, tedy s pozměněnou vizáží, ale dochovaným dvorkem, jak jej Renner znal a kde vyrostl. Vlastní ji potomci Rennerovy sestry Františky, provdané Hejdové.

Rodiče se natrvalo přestěhovali do Hvozda, matka pak sloužila u svého tchána na poli i v domácnosti. Otec chodil na celý den za prací a syn s matkou za dědou do obecní pastoušky, čp. 11 (dnes tento domek již nestojí, číslo popisné 11 vlastní obecní úřad). Čas s nimi trávil dědova dcera, chromá „teta Marie“. Ani zde si mladá nevěsta neužila mnoho radosti, neboť tchán ji neměl v lásce. Osud jí vzal druhé dítě, dceru Barušku (nar. 1871), která zemřela tři a půl měsíce po svém narození, a další Marjánka (nar. 1873) byla slabomyslná. Matka si prý často stěžovala, že je to důsledek špatného dědova zacházení s ní, když byla těhotná. Pak však porodila ještě tři děti, Janovy sestry – Františku (1875, zemřela 1877), opět novorozenou Františku (1878) a bratra Josefa (1880, zemřel 1900).⁸⁾ Otec se po celodenní práci v dolech nikdy své ženy nezastal.

Dědova osobnost se však také vryla do Rennerovy paměti. Sám připouštěl, že jej děd silně ovlivnil a mnoho naučil. Pastýřské povolání znamenalo

dobře rozumět přírodě a zvířatům, a děd tak měl pověst „kuršmída“, neškoleného zvěrolékaře, jak se lze dozvědět z pamětnických zpráv, které později shromažďoval L. Mička.⁹⁾ Vnuk chodil s dědou na pastvy za dobytčím a zde trávil mnoho času. Naučil se poznávat zvířata, byliny a vůbec vnímat přírodu. I v domácnosti jako nejstarší dítě a zprvu jediný syn měl mnoho práce. Matka si postupně zařizovala svou domácnost, pořídila si krávu a on chodil pro vodu, pásal husy a hlídal sourozence.

Renner zaznamenal i svou nejstarší vzpomínku:¹⁰⁾ Roku 1872 postihla Rakovnicko velká povodeň. Tříletý chlapec stál před obecní pastouškou a díval se na špinavý rozvodněný potok. Jindy s matkou navštívil Rakovník, své pozdější působiště. Setkal se tu s dr. Štemberou, u kterého matka posluhovala, a prvně v životě spatřil chrám sv. Bartoloměje. Na zpáteční cestě jej zaujal dřevěný most přes Rakovnický potok.

1. 1. 2 Ve škole

Zanedlouho se přihlásila školní léta. Protože byl Hvozď přiškolen do Velkého (Panošího) Újezda, začal malý Renner docházet do této, asi půl hodiny vzdálené vsi. Zde byl na místní obecné škole řídicím učitelem Hynek Hůlka. Cesty chlapi příliš nevadily, naopak poskytovaly široké možnosti k dětské zábavě. Renner docházel většinou sám, avšak příroda mu nabízela podněty k pozorování. Nejraději měl podzim, který byl barevný a plný plodů, z nichž nejčastěji vzpomínal na švestky, které jídal s chlebem.

Ve zprávách o Rennerových žákovských letech jsme opět bohužel do značné míry odkázáni pouze na jeho subjektivní, dosti idealizované vzpomínky. V nich sentimentálně přiznává, že byl nezbedným živým venkovským dítětem, jako ostatně každý kluk, avšak pozorně vnímal učitele a jejich výklady o přírodě, zeměpisu a dějepisu. Sám si vyrobil malý sešítek, kam si zapisoval cizí místopisná jména, která probírali. Rennera zaujaly výklady o českých pověstech a bájných postavách, z přírodopisu to pak byly malé Amerlingovy obrázky a některý atlas. Matka syna příliš mnoho na první vyučování nepřipravila, více se dozvěděl od svých spolužáků. Učilo ho několik učitelů, z nichž se mnozí později stali jeho kolegy. Od mala rád zpíval a oblíbil si kantorskou hru na housle, v hodinách tělocviku vynikal pohybovou zdatností, ale kreslení a psaní mu nešly příliš od ruky.

Ve škole jej kněží vyučovali náboženství, nejvíce mu utkvěl v paměti P. Viktorín. Renner si zamiloval kaplana Matějku, ve Hvozďě později i ministroval. Doma pak někdy napodoboval kněze v jeho kázání. Rodině musel dále každé odpoledne pomáhat, často chodil na pastvu. Otec stále docházel do uhelných dolů do Lubné, a veškerá starost ležela na matce a nejstarším synovi. Pronajali si od děda další pole, rozšířili hospodářství. Malý Renner pásal husy, hlídal mladší sourozence a o prázdninách nosil otcí obědy. Na pastvě se potkával často s kamarády, kteří také pásávali. Hráli velké množství her, ať už to byl prak, špaček nebo obyčejné klukovské potyčky. Později začal chodit s malými hospodářskými produkty na trh do Rakovníka. O posvícení navštívili babičku v Lašovicích, o Velikonocích pořádali klekání a obcházeli s koledou.

Renner si oblíbil chrámovou hudbu, k níž své žáky vedl už zmíněný řídící učitel Hynek Hůlka, prý znamenitý hudebník a zpěvák. Dvanáctiletého Rennera tato hudba tolik zaujala, že požádal svou matku, zda si svůj zážitek nemůže poznamenat do její modlitební knížky. Ona svolila, a Renner ve svém stáří mohl na toto vzpomínat jako na svůj první literární pokus. Později sem připsal poznámku o nevděčných synech, kteří hrubě zacházeli se svou matkou.

Školu navštěvoval až do čtrnácti let. V létě roku 1883 nastalo rozhodování o budoucím povolání. Řídící Hůlka předal Rennerovi propouštěcí vysvědčení obecné školy ve Velkém Újezdě a přeptal se svého žáka na příští plány. Ten zamýšlel stát se uzenářem, protože už tak bylo dávno rozhodnuto. Hůlka připsal Rennerovi na spodní okraj vysvědčení tuto poznámku: „Tento žák jest na každé dobré místo co nejlépe doporučen.“¹¹⁾ Rodina rozhodovala dále, zmíněný děd zavrhoval uzenářství a domlouval za podpory matky Rennerovu otci, aby dal syna studovat. Bylo rozhodnuto, a mladý Renner šel před začátkem příštího školního roku s otcem do Rakovníka zapsat se na zdejší reálku.

MLÁDENCEM

1. 2

Počátky rakovnického obrození a reálky

1. 2. 1

Slavný rozkvět, který Rakovník prožil v 16. století a který byl korunován zbavením se závislosti na Křivoklátě a povýšením na královské město (r. 1588), vystřídal v 17. a 18. století pozvolný sestup. Postupem času se Rakovník svým významem řadil mezi běžná venkovská města. Kulturní ožívání započalo ve třicátých letech 19. století, zejména tehdy, když z iniciativy arcibiskupa Václava Leopolda Chlumčanského z Přestavík a piaristů vznikla na počátku 30. let v Rakovníku první česká reálka s pochopitelným zaměřením na zemědělství. Do města se stěhovali noví lidé, profesori a studenti, z celých středních Čech. Nárůst kulturního života pak spadá do 50. – 60. let, kdy vznikají různé spolky a objevují se místní obrozenští buditelé, například zmíněný dr. Matěj Dobromír Štembera, u kterého sloužila Rennerova matka, nebo malíř pokojů František Hovorka.¹²⁾ Patří sem i působnost dr. Pravoslava Trojana, rakovnického notáře. Vznikla Měšťanská a Řemeslnická beseda (1849 a 1851), Štembera s Hovorkou iniciovali otevření měšťanské knihovny, byl založen Zpěvácký spolek (1862), Sokol (1869) nebo osvětový spolek Vesna (1869).

Na počátku října r. 1874 přijel do Rakovníka nový profesor, tolik od té doby oslavovaný dr. Zikmund Winter, který zde setrval deset let – do léta r. 1884.¹³⁾ Rakovnická reálka měla však i jiné významné učitele, mezi nimiž na Rennera zapůsobil především profesor přírodopisu, matematiky a fyziky, geolog Jan Kušta, který zjistil sídliště diluviálního člověka v Lubné, nebo profesor češtiny, němčiny, zeměpisu a dějepisu Jindřich Höhm. Patří sem také zřizovatel prvních sbírek muzea prof. František Kraus.

1. 2. 2 Studentem

S nástupem Jana Rennera na rakovnickou reálku roste počet pramenů. Od září 1883 se tedy stává studentem; je to období, které si celý život cenil a čerpal z něj jak ve své pozdější učitelské praxi, tak v práci odborné. Rozdíl mezi Rakovníkem a okolními vesnicemi byl tehdy značný, i když se stále jednalo o týž venkov. Dostat se do Rakovníka a dobře se tu usadit nebylo jednoduché, ač to bylo mnohdy vytoužené přání. Z pohledu vsí představovalo město skutečné centrum, vždyť mnozí lidé (mezi nimi i Rennerovi rodiče) se za celý život jen výjimečně dostali dále.

Do prvního ročníku se zapsalo celkem 64 studentů, z nichž odmaturovalo 10, jak Renner později vzpomínal.¹⁴⁾ Sám patřil mezi chudé studenty, dokonce podléhal pocitům méněcennosti, že je pouhým venkovským hochem. Město na něj nijak nezapůsobilo, naopak ho to pudilo pryč, do polí ke Hvozdu. V Rakovníku poznal prvně protekci pro „synky vlivných tatínků“, neboť škola byla tehdy závislá na městu.

Na rozdíl od jiných musel platit školné, sháněl také ubytování.¹⁵⁾ První zimu to zkusil u příbuzných ze strany druhé dědovy ženy, kterým pak otec vozil uhlí a brambory. Matka posílala Rennerovi do města buchty. Nějaké podpory se dočkal od „Spolku pro podporování chudých žáků“, ve vyšších ročnících si chodil se spolužáky vyprošovat obědy do rodin. Tak se stravoval u děkana P. J. Kuchynky, v cukrovaru u J. Čermáka, pozdějšího starosty města, nebo u bývalého purkmistra dr. K. Wolfa. Zpočátku studoval i v nuzném oděvu, nosil přešitý kabát po dědovi, a tak mu spolužáci říkali „zelenokabátník“; po čase se rodina zmožila na soukenné šaty.

Přes léto si Renner vydělával na školné, neboť neměl v městské radě přímluvce. Pracoval ve Hvozdě u sedláka Porna, na chmelu, jednou i v kameném lomu na Senecké hoře. Vydělané peníze odváděl matce. Později si podal žádost k okresnímu výboru, a byl tak na příští roky od školného osvobozen. Pro málo peněz na knihy si vše raději zapisoval. Pak si nechal u kniháře svázat do kůže notes, do něhož si po dobu studií zaznamenával výpisky z knih, básně a rčení, někdy i samostatnou stať.¹⁶⁾ Podařilo se mu do konce školy vybudovat malou knihovnu svazků od českých spisovatelů, které vycházely v Poetických besedách.

Zvláštní Rennerovou studijní kapitolou bylo pěší docházení do školy. Dělo se tak zpočátku na jaře a na podzim, když nemohl dále pobývat u příbuzných, chodil ze Hvozda do dvě hodiny vzdáleného Rakovníka denně po celý rok. Položil tak základ své pozdější oblíbené turistice, pomocí které probádal celý kraj. Doma pomáhal, jakmile přišel ze školy nebo o prázdninách.

V Pamětech či v porůznu roztroušených vzpomínkách se zřídka Renner zmiňuje o svých přátelstvích. Občas prosvitnou některá jména, ale hlubšího vztahu s kamarády zřejmě neměl. Cesty do školy vykonával většinou sám. Jednou podnikl o prázdninách s přítelem J. Vostatkem výlet na Týřov, Velíz a Křivoklát. Vůbec o svém soukromém životě Renner nerad mluvil a zpráv zanechal poskrovnu. Například po jeho sourozencích je třeba pátrat jinde, protože se o nich takřka nezmiňuje, podobně jsou na tom i jeho pozdější vlastní děti. Cenné informace tu poskytují zmíněné obecní matriky. Zachovaly se

Rennerovy vzpomínky na jeho rodiče a několik citových zpráv z osobního intimního života – částečně snad proto, že své Paměti nechtěl psát pro veřejnost.

Na reálce po Rennerově nástupu působil posledním rokem Zikmund Winter, který Rennera v prvním ročníku vyučoval češtinu a němčinu. Studentovi se do paměti vryla vzpomínka, jak dostal za úkol skloňovat výraz „šedá leb“. Splnil jej úspěšně, a sklídl od svého profesora dobrou pochvalu. Vzpomínky na studie Renner později publikoval ve sborníku věnovaném stoletému výročí založení reálky, kam přidal i jednu třídní fotografii.¹⁷⁾ Jedná se o slavnostní text určený pro veřejnost, věcné informace či vlastní neúspěchy zde autor vynesl.

V „Konferenčních zprávách o škole za rok 1884“ se lze mnoho dozvědět o „pilnosti a přičinění žáků“. ¹⁸⁾ Renner byl úspěšný v náboženství, kde se probíralo „Z mravouky až po odstavce modlitbě Páně“. Později k náboženství přibyl přírodopis, kde vynikal společně s dalšími čtyřmi spolužáky. Zde probírali brouky a motýly. Na konci školního roku byli usnesením rady pochváleni Čapka, Renner a Perutz. Dějepisu, kde měli v prvním ročníku zeměpisné záležitosti, vyučoval v Rennerově třídě Jindřich Höhm.

Tento profesor učil Rennera později i češtinu. Renner jej líčí jako sentimentálního obrozeného učitele, který upřímně věřil v pravost Rukopisů a vždy slzel, když vykládal o českých buditelích. Svému žákovi dal jednou zpracovat téma „Však i Tobě, synu, dala ruka boží země část“. Student se ho zhostil příkladně, a Höhm mu předpověděl „básnickou žílu“. V jiné vzpomínce však Renner uvádí, že mu toto Höhm sdělil v 7. třídě, kdy měl na řečnických pokusech zpracovat verše B. Jablonského.¹⁹⁾

Ač si Renner celý život vážil prof. Jana Kušty, a kdykoli o něm měl příležitost hovořit, neopomenul vynést jeho kvality, během svých studií na něj neměl vždy nejmilejší vzpomínky. Svým přírodovědným zaměřením mohl Kušta uspokojit zájem mladého Rennera, který mu nosil své náhodné (často bezcenné) archeologické a geologické nálezy, ale matematikou a deskriptivní geometrií svého studenta nepotěšil. Vedle kreslení a psaní (krasopisu) Rennerovi výslovně nešla deskriptiva, matematika a fyzika. „*Snažil jsem se o to poctivě, ale marně,*“ napsal později.

Během studií v těchto předmětech vždy prošel, ale maturitní zkouška znamenala pro něj tvrdou zkušenosť. Maturitám ve školním roce 1889/90 předsedal zemský inspektor Pavlíček a Renner neuspěl z matematiky. Byla mu dána možnost opravy po prázdninách. Dobrák Kušta ho musel utěšovat; Renner tedy zřejmě neměl v roce 1890 příjemné léto. K reparátu se dostavil v září a uspěl. Maturitní vysvědčení mu c. k. vyšší reálka v Rakovníku vystavila 26. 9. 1890; bohužel se nedochovalo.²⁰⁾

V souhrnném pohledu je třeba připomenout, že Rennera učili typičtí obrozenští učitelé, což jej poznamenalo v pozdější práci. Jeho silný vztah k vlasti, a zejména k rodnému kraji zaselo venkovské mládí a dlouhá cesta k maturitě. Pročítáme-li Rennerovy vzpomínky na tuto dobu, z pochopitelných důvodů nám neunikne přecitlivělý ráz s romantickým nádechem. Autor je psal ve svém stáří, dokonce některé ve značně vysokém věku, a sám se nad-

měrnému citu neubráníl. K jejich duchu je tak zapotřebí přistupovat rezervovaně. Přesto charakter venkovské reálky a kulturní činnost wintrovského Rakovníka, v němž Renner získal vzdělání, nutně v dospívajícím mládenci podpořily romantický zájem o historii a přírodu.

Za studií byl Renner v morální podpoře odkázán pouze na sebe. Nikdo z rodiny nestudoval, a tak mu nemohl poradit. Nikdy se ho nikdo neptal na prospěch, a měl-li problémy se školou, musel si pomoci sám. O prázdninách hrával se svými spolužáky divadlo v Petrovicích, Pavlíkově a Senci. Nerad však chodil na zábavy. Na divadle se poprvé zakoukal do „veselé Barušky z hájovny“, své vzdálené příbuzné. Vznikla z toho první láska, avšak Baruška byla příliš veselá a rozmarná, aby takové věci brala vážně.

O svých předposledních prázdninách se Renner seznámil s Marií Hornofovou z Pavlíkova, kterou zlákali pro divadlo. Pocházela z rodiny s nevalnou pověstí. Narodila se 8. září 1871 jako dcera Emanuela Hornofa, rolníka v Pavlíkově čp. 1, a Františky, rozené Koutníkové, pocházející z téže obce.²¹⁾ Marie byla tichá a zamlklá, nerada se projevovala, často si na hádky a spory ve své rodině stěžovala. Časem z toho vzešla vzájemná náklonnost. Čekávala na Rennera, když se vracel ze školy, a procházeli se spolu přírodou. Ač se Baruščina matka snažila předchozí vztah obnovit, otcové s ním nesouhlasili. Naproti tomu vztah s Marií Hornofovou vytrval přes Rennerovu maturitu i přes vojenskou službu.

1. 2. 3 Na vojně

Po úspěšném reparátu, a tedy po zakončení studií, se přihlásila vojna, kam Renner nastoupil na počátku října 1890. Den před odjezdem obešel všechny své známé a druhý den se hlásil ve štábu v Berouně jako příslušník 88. pěšího pluku. Na dráhu do Rakovníka ho šel vyprovodit otec, který mu prvně v životě udílel rady do života, zejména aby se chránil „ženských“. V Berouně Renner nocoval na slámě mezi opilými mladíky v hostinci U Jelena a druhý den všichni společně odjeli do Prahy do Ferdinandových kasáren v Karlíně, kde Rennera zařadili do čety „sídlicí ve druhém poschodí“.

Renner musel zprvu rukovat jako prostý voják a čekat, až dojde vyrozumění o opravné maturitní zkoušce. Pak jej zařadili do oddělení jednoroční služby, kde sloužil se středoškoláky, vysokoškoláky a absolventy akademií. Služba tak byla lehčí, učil se vojenské teorii a vykonával vojenský a tělesný výcvik. Veškerá výuka se odbyvala v němčině, a tak se zde dobře naučil tomuto jazyku. Peníze z domova nedostával, nechodil tedy ani na vycházky a pilně stále studoval. Na jaře příštího roku je zařadili k běžným setninám, cvičili společně s mužstvem, kde sloužili jako nižší hodnosti.

Rennerův vztah k Marii Hornofové stále trval, vzájemně si dopisovali. Mladý voják cvičil na Letné, kde si přivodil zápal plic, a musel proto ležet v nemocnici na Karlově. Poté dostal dovolenou, zmeškal praktické školení, a neobstál při důstojnické zkoušce. Těmito neúspěchy si Renner vysloužil další rok vojenské služby. Později zjistil, že to nebylo zas tolik špatné, neboť v důstojnické hodnosti působil jako instruktor v oddělení dobrovolníků. S vojáky porůznu obchodoval, vypomáhali si rozličnými protislužbami. Seznámil se tu s Židem

Juliem Ascherem, který si u něj schovával peníze. Renner zanechal pikantní vzpomínku, jak ho Ascher z dobrého přátelství zavedl do nevěstince, odkud Renner, když zjistil, kde je, utekl.²²⁾

Na vojně jej jednou navštívil otec, který se tak prvně vydal na delší cestu. V roce 1891 se konala Jubilejní zemská výstava, při které ho navštívila i Marie, s níž se v Praze sešel celkem dvakrát. Na vojnu si nikterak nestěžoval. Jídla dostávali dost, „otušil si tělo, naučil se zde pít a přesnosti...“. Hodně pracoval v kanceláři, kde si osvojil kolorování map. Všechny tyto zkušenosti v pozdější době využil. Odmítl návrh zapsat se na stálou službu, vymluvil se na rodinu a na svou lásku, které slíbil osvobození od rodiny.

Volba povolání

1. 2. 4

Na konci vojny si Renner napsal žádost o místo k Buštěhradské dráze. Když čekal marně na povolání, zažádal si k poště, kde by však musel začít sloužit bezplatně. Mezitím se přiblížil konec služby. Renner se vrátil na počátku října 1892 domů jako „jednorochní“ dobrovolník rakouské armády, c. k. poručík v záloze. V domobraneckém seznamu byl veden u 88. pěšího pluku jako šikovatel, roč. 1869, č. 12.²³⁾ V Rennerových osobních spisech uložených v rakovnickém archivu, kde se dochovalo několik chyb, je jeho vojenská služba datovaná od 1. 10. 1891. Buď se jedná o omyl, nebo tu je započítán až druhý rok služby.²⁴⁾

Celý konec roku 1892 vyplnil Renner sháněním svého uplatnění, v němž neměl zpočátku jasno. Nechtěl, aby ho rodiče sami živili, a tak zřejmě zatím dále pomáhal ve Hvozďe na vcelku solidně se rozvíjejícím hospodářství. V Rakovniku se ucházel o místo písaře v advokátní kanceláři, poté u okresního hejtmana J. Tvrdého o jakékoliv jiné písařské místo. Hejtman mu slíbil pomoc, neboť se středoškolským a důstojnickým vzděláním ho na písaře byla škoda. Zanedlouho Rennera povolal okresní školní inspektor František Mašek a nabídl mu místo výpomocného učitele v Kralovicích. Renner přijal, a rozhodl o svém celoživotním povolání. Radostnou zprávu oznámil Hornofově rodině v Pavlíkově, aby věděli, že nápadník již něčím je.

VENKOVSKÝM UČITELEM

1. 3

Novým školským zákonem z roku 1869 byla zavedena povinná osmiletá školní docházka. Vzdělávání se více zesvětštilo, končila úzká závislost na církvi. I po vsích, které měly školu, vznikaly místní školní rady, veřejné vzdělávací instituce se ocitly pod kontrolou inspektorů. Tyto reformy z konce 60. let umožnily vybudovat rozsáhlou síť základního školství, české země se tehdy řadily k oblastem s nejvyšší gramotností. První stupeň tvořily obecné školy, které děti měly navštěvovat pět let. Vyučovalo se zde trivium, náboženství, zpěv, tělocvik, základy řečnictví a jako novinka se zaváděly reálie. Renner například učil i němčinu. Městské školy si mohly dovolit stabilní počet tříd, kde aspoň jeden ročník měl svou učebnu. Na venkově fungovaly tzv. malotřídky, kde bylo v jedné třídě natěsnáno 80, někdy až 100 dětí. Tento počet kolísal. Po ukončení obecné školy mohli žáci nastoupit

do školy s praktickým zaměřením – tzv. měšťanské (na tři, později čtyři roky), do klasického či reálného gymnázia, na reálku nebo obchodní akademii.

Všechny tyto možnosti byly pro žáky z určitých oblastí různě dosažitelné. Jak jsme uvedli, fungovala v Rakovníku v té době sedmiletá reálka, kde se hlavní důraz kladl na matematiku, přírodní vědy, moderní jazyky a kreslení. Chtěl-li tedy Renner dosáhnout vyššího vzdělání, nezbylo mu než absolvovat tuto školu, ač mu svým zaměřením příliš nevyhovovala.

V obecné škole vyučovali absolventi učitelských ústavů, a to prakticky všem předmětům. Dosáhl-li Renner maturitu na reálce, mohl učit na nejnižším stupni školy, ale musel složit příslušné zkoušky na učitelském ústavu. Nejdříve to byla tzv. zkouška dospělosti, po jejímž dosažení mohl zastávat místo vyučujícího a vykonat dva roky praxe. Pak teprve mohl složit zkoušky učitelské způsobilosti, a stát se tak řádným učitelem pro obecnou školu. Na měšťanku musel skládat zkoušky další, a to z určitých předmětů, aby se pak stal odborným učitelem, a mohl vyučovat na tomto stupni školy.

1. 3. 1 V Kralovicích

Do Rennerovy výbavy patřil stůl, který mu otec koupil v Rakovníku a při kterém pak syn pracoval celý život, dvě židle, postel, kufr, prádlo a peřiny. C. k. okresní školní rada v Kralovicích ho ustanovila výpomocným vyučujícím při obecné škole v Kralovicích dne 31. 1. 1893 s nástupem možným ihned. Povolací lístek do prvního zaměstnání je uchovaný.²⁵⁾ Na přelomu ledna a února se pěšky dostavil do Kralovic. Mladý učitel se představil řediteli J. Hamersakovi a předsedovi místní školní rady. Přijal od školnice nabídku k ubytování a vydal se na zpáteční cestu, při které prý málem umrzl. Pak přišlo stěhování ke školnici a od počátku února vyučování.

V jedné korespondenci z r. 1954 Renner napsal, že přišel „učit do Kralovic jako učitelské embryo“.²⁶⁾ Jako výpomocný učitel zastupoval ve třetí třídě obecné školy, jejíž vyučující odešel do kurzu. Představil se sboru ve staré budově vedle kostela a obdržel první dekret. Setkal se tu se svými krajany a známými; byli to kolegové J. Cedl z Kněževsi, slečna R. Seglová z Rakovníka a knihař J. Štěrba, s nímž Renner vojákoval. K němu se také záhy přestěhoval, neboť byt u školnice nebyl vyhovující. Z Rakovníka pocházel i učitel V. Bretschneider. Nejvíce se však Renner spřátelil s J. Popem a J. Dykem, pozdějším školním inspektorem na Strakonicku.

Renner se v Kralovicích rychle rozhlédl, místní učitelstvo jej přijalo mezi sebe. Jeho činnost tu však nebyla dlouhá, neboť jako výpomocný vyučující zde byl jen po dobu, než se zastupovaný vyučující vrátil, což se mělo stát už od příštího školního roku. Nový kantor se musel snažit a dále studovat. S učiteli chodil Renner do hospody, cvičil v Sokole a účastnil se schůzí spolku Budeč, učitelské jednoty v Kralovicích. Sestra Františka mu sem nosila prádlo a nějaké jídlo a on sám také zašel občas domů. Po dobu vyučování pobíral měsíční plat 22 zlatých, před prázdninami byl zproštěn služby a v létě opět bez výdělku zřejmě pomáhal doma.²⁷⁾ Po prázdninách odmítl nabízené místo v dalekých Krašovicích a zažádal si o přidělení na uvolněné místo v Hodyni, vsi vzdálené asi 4 kilometry jihovýchodně od Kralovic.

Jestliže ve výše zmíněné korespondenci z 50. let Renner dále napsal, že „na Kralovicích jsem prožil nekrásnější část svého života, a proto naň dosud tak rád vzpomínám a přeji mu šťastnou budoucnost, k jejímuž uskutečnění přispěje zajisté velkou měrou učitelstvo“, pak se o to velkým dílem zasloužila právě Hodyně. Sem nastoupil s počátkem školního roku 1893/4 za roční plat 280 zlatých. O svém novém místě také napsal: „Snad žádné působiště mi tak neutkvělo v paměti jako Hodyně, neveliká vesnice s novou školou uprostřed vsi.“²⁸⁾ Řídícím učitelem tu byl svérázný M. Geiselreiter, s nímž si nový pomocník padl do oka.

Do Hodyně byly přiškoleny obce Dřevce a Buček. Renner si domluvil stravu u paní řídící a pana řídícího požádal o poskytnutí malého pokoje v budově školy pro ubytování. Pak si sem převezl z Kralovic věci a začal učit od 15. září, kdy začínal školní rok. S nástupem do Hodyně požádal také rodiče Marie Hornofové, zda by se nemohl s jejich dcerou veřejně stýkat. Vzájemný vztah byl, jak se zdálo, na dobré cestě. Mladý učitel byl v Hodyni oblíbený, často chodil na procházky s panem řídícím, který ho zasvěcoval do místních poměrů. Renner vyučoval němčinu a hru na housle, na něž se učil už jako mladík. Na zdejším statku hospodařil bývalý hospodářský úředník z Plas pan Hrbek. I s ním se Renner dobře seznámil, nakonec z toho vzešel zpěvácký spolek – pan řídící, mladý učitel, pan Hrbek a jeden rolník. Zpívali po hostincích, zejména v Hodyni a Dřevci. Také s místním obyvatelstvem si Renner dobře rozuměl. Nosili mu uhlí na topení a jitrnice. Po čase začal chodit k panu Hrbkovi na stravu a za to mu opatroval jeho syna a zahradu. Ve čtvrtek míval volno, a tak docházel za svými kolegy do Kralovic, hlavně za novým členem sboru, Rakovničanem J. Ludvíkem.

Na prahu „dospělosti“

1. 3. 3

Na jaře 1894 si Renner zažádal o připuštění ke zkoušce „dospělosti“ na učitelském ústavu v Příbrami. Byla mu povolena, a tak ji vykonal v červnu. Zkoušen byl z pedagogiky, metodiky, hospodářství, tělocviku, zpěvu, houslí a varhan, písemně i ústně. Později vzpomínal zejména na zkoušku z varhan, kterou málem neudělal, neboť měl přehrát jednu skladbu v jiné tónině, než ji cvičil. Zastal se ho zemský inspektor dr. František Hejzlar, jenž zvažil Rennerovu svědomitost a pílí, se kterou se připravoval, a zkoušky mu uznal. „Vysvědčení dospělosti pro školy obecné s vyučovacím jazykem českým“ mu zkušební komise na učitelském ústavu v Příbrami vystavila dne 30. 6. 1894. Tento dokument se nedochoval.²⁹⁾ Už 21. 6. byl Renner jmenován zatímním vyučitelem v Hodyni a na počátku školního roku 1894/5 vyučitelem v Kralovicích.

Rennerovi se zpět do Kralovic nechtělo, neboť v Hodyni se mu velmi zalíbilo. Požádal kralovického okresního hejtmana, aby ho nechal na starém působišti. Ten se však cítil dotčen, že mladý pán pohrdnul dobrým místem, a vykázal ho. Hejtman pak brzy zemřel, a Renner mohl zůstat v oblíbené vsi. Do událostí však zasáhly soukromé záležitosti, protože okolí, zejména rodiče a Pavlíkovští, naň naléhalo, aby se už konečně oženil. Renner tedy podal žádost o povolení

sňatku na okresní školní radu. Byla úspěšně vyřízena 6. 3. 1895. Nevěsta ho přiměla, aby změnil působiště, na Plasko se jí nechtělo, ač Renner si ho oblíbil. Podal tedy žádost o změnu působiště na Rakovnicko; i ta byla kladně vyřízena. Před začátkem školního roku 1895/6 obdržel dekret na místo zastupujícího profesora v Mutějovicích. 5. srpna toho roku si řekl „ano“ s Marií Hornofovou.

1. 3. 4 V Mutějovicích

Od září 1895 učil Renner v Mutějovicích, obci vzdálené asi 10km vzdušnou čarou od Rakovníka nebo 5km severozápadně od Krušovic. Zde mu byly slíbeny dva pokojíky ve škole, které před ním obýval učitel V. Trejbal. Renner se nastěhoval již s novým nábytkem z Pavlíkova, žena mu přijela později. Setkal se zde s učitelem Titlbachem a řídícím učitelem Iblem, který byl velmi pedantický a svědomitý. Nový kantor dostal třetí třídu.

Na jaře roku 1896 byl Renner přijat do čtyřměsíčního kurzu pro učitele měšťanských škol, který se konal při vyšší škole reálné v Rakovníku. Po jeho absolvování obdržel frekvenční vysvědčení, vydané 29. července 1896, které mu dosvědčovalo, že „*pan Jan Renner výkladům a cvičením týkajícím se tělocviku a anatomie těla s pilností vytrvalou až dokonce obcovał*“.³⁰⁾ Později si Renner zažádal o nové zkoušky učitelské způsobilosti, neboť s vysvědčením dospělosti již vyučoval dva roky, a mohl tak postoupit.

Tuto „zkoušku k dosažení způsobilosti učiti na obyčejných školách obecných“ složil v Příbrami v listopadu 1896. „C. k. zkušební komise pro obyčejné školy obecné i měšťanské v Příbrami“ vystavila Rennerovi vysvědčení způsobilosti dne 22. listopadu. Na tomto dokumentu, který se dochoval, mj. čteme: „*Hledíc k výsledkům zkušebním prohlašuje se pan Jan Renner za způsobilého k samostatnému úřadu učitelskému na obyčejných školách obecných s vyučovacím jazykem českým*.“ Níže pak komise, v jejímž čele byl podle podpisu Karel Domin, uvedla: „*Dle výsledku zkoušky zvláště konané v nauce náboženské prohlašuje se kandidát způsobilým s vyznamenáním k výpomocnému vyučování náboženství vyznání svého (tj. katolického – pozn. J. Č.) na školách obecných*“.³¹⁾ Renner mohl tedy samostatně vyučovat na obecných školách, mohl také vypomáhat učit náboženství.

V Mutějovicích počíná Rennerův vážnější zájem o historii a archeologii. K tomu sám napsal: „*Vypůjčoval jsem si v obecní veliké knihovně historická díla a začal jsem se podrobněji zabývat místní historií, k čemuž mne ponoukl kolega Titlbach, který měl u sebe místní starou gruntovní knihu. Jinou pobídkou mi byly nedaleké zříceniny záhadného hradu Žbánu a hojné místní archeologické nálezy. Zde jsem začal odebírat nově založený Časopis přátel starožitností českých, jímž jsem byl cele získán pro historii spolu s archeologií, jímž jsem se odtud oddal zúplna*“.³²⁾

Renner tu vyučoval, obdělával zahrádku, avšak dostával se stále do častějších sporů s řídícím Iblem. Navíc vykonal v Rakovníku zmíněný čtyřměsíční tělocvičný kurz pro měšťanské školy. Po dosažených zkouškách měl již právo povýšit z profesora na učitele. Stále častější spory s Iblem ho přiměly k podání žádosti na okresní školní radu o přeložení na jiné místo. Bylo mu vyhověno, a tak 16. února 1897 přešel na školu v Panošim Újezdě, kterou

sám jako žák vychodil. S panem řídícím se nakonec rozešel v dobrém, Ibl se Rennerovi vyznal ze své pedantické povahy.

Soukromý život

1. 3. 5

Mladé manželství se od počátku potýkalo s problémy, poznamenaly ho některé nedobré události. Již jsme uvedli, že Marie Hornofová pocházela ze špatné rodiny, tedy z neblahých poměrů. Sama byla postižena chorobnou žárlivostí, která s postupem věku sílila.

Z pavlíkovské matriky se lze dozvědět o dalších potížích.³³⁾ Když Marie čekala dítě, jela rodit domů do Pavlíkova. 24. listopadu 1895, tedy tři měsíce po svatbě, se Rennerovým narodilo mrtvé dítě; měla to být holčička. Tato událost se opakovala, druhá dcera Marie, která se narodila 6. ledna 1897, za necelé dva měsíce zemřela. Bylo to v době učitelování v Mutějovicích. Po narození Marie se rodina přestěhovala k Hornofovým do Pavlíkova a Renner začal učit od 1. března v nedalekém Velkém (Panošim) Újezdě. Nikdo už nezjistí, jak obtížné musela nést tuto nepřízeň osudu sama Marie, Rennerova manželka, a jak se tyto události promítly do její už tak zvláštní povahy. Sledujeme-li v matrice osudy Mariiny sestry Zdeňky, zjistíme, že ji stíhaly události ještě nepříznivější. 22. listopadu 1897 se však u Rennerů mohlo slavit narození zdravého syna, jemuž dali jméno Karel Klement.

Učitelem v Panošim Újezdě a v Lašovicích

1. 3. 6

Zatímco Marie trvale bydlela u rodičů v Pavlíkově, trávil Renner mnoho času v Újezdě. Stravoval se v hostinci, občas zašel k rodičům do Hvozda po staré cestě, kudy jako žák chodil do školy. Navštěvoval učitelské schůze a účastnil se učitelského života. Radost z narození syna mu dopomohla k uspořádání „hudebního a zpěvného silvestrovského večera“, který zorganizoval společně s kantory z okolí. Na konci roku 1897 bylo také vypsáno volné místo učitelství v Lašovicích, o něž Renner ihned zažádal. C. k. zemská školní rada mu vyhověla, ustanovila ho 28. 12. 1897 zatímním a 9. 2. 1898 „definitivním učitelem na dvoutřídní obecné škole v Lašovicích, a to za plat 500 zlatých ročně“.³⁴⁾

Jako venkovský učitel měl Renner v rodných Lašovicích mnoho práce. Pro místní obyvatele se stal písařem žádostí ke knížeti Fürstenberkovi, radil vesničanům při různých onemocněních, pomáhal při požárech a ošetřoval popálené. Pomáhal i knězi, ze žáků sestavil sbor, který zpíval při pohřbech. Dokonce pořádal různé divadelní a hudební večery pro povznesení kultury místních občanů. Taková byla tehdy skutečná role venkovského kantora. V lašovické škole byl řídícím učitelem Bohumil Tringler. Ze zápisu v dochované školní kronice (založené roku 1860) se například lze dozvědět, že v lednu r. 1901 byla Rennerova rodina postižena infekční chorobou, a tak jeho první třídu, kterou učil, musel vést pan řídící. Tringler byl však na počátku školního roku 1901/2 na vlastní žádost přeřazen do Bukové. V kronice tak čteme: *„Rozhodnutím c. k. okresní školní rady ze dne 3. září 1901 ustanoven zatímním správcem školy def. učitel Jan Renner. Zatímním učitelem jmenován výnosem c. k. okresní školní rady ze dne 18. září 1901 dosavadní def. podučitel*

v *Hudlicích p. Josef Bareš.*³⁵⁾ V srpnu r. 1898 se Renner účastnil kurzu ovocnictví a zužitkování ovoce pro učitele obecných a měšťanských škol, který se konal v Praze. Renner tak mohl zakládat a řídit školní zahrady.

Stěží se lze dopátrat, jak to bylo s místní školou. Podučitelská stanice školy pavlíkovské tu podle Rennera fungovala od r. 1858, r. 1861 vznikla jednotřídní škola.³⁶⁾ Učilo se tu však prý už od r. 1820. Škola se ve vsi původně stěhovala po různých chalupách. Od r. 1872 měla vlastní budovu, která stála na stejném místě na návsi jako škola dosavadní, tedy nedávno zrušená. Zmíněná kronika obsahuje další zprávy o Rennerově učitelské činnosti. Jako zatímní správce znovu zřídil školní zahradu, při škole rozšířil a upravil cvičiště. Zápisy pro školní rok 1901/2 jsou pořízeny přímo Rennerem. Se školním rokem 1902/3 nastaly další změny, přišel nový řídící učitel Josef Plaček, který měl vysvědčení způsobilosti pro měšťanské školy. Rennera zde ustanovili definitivním učitelem.

V Lašovicích bydlel Renner se svou rodinou v domku čp. 28, který vlastnila vdova Marie Krautštenglová, jež tu žila se čtyřmi dětmi, navíc v domě bydlela děvečka a čeledín. Chalupu tak obývalo deset lidí. Rennerovic zde bydleli od roku 1898 a oba manželé tu získali domovské právo.³⁷⁾ Rennerovi prarodiče z matčiny strany tou dobou již nežili, lašovická babička zemřela za Rennerových studií a domek čp. 37 vlastnil Antonín Tolda, jehož žena Anna, rozená Švarcová, byla sestrou Rennerovy matky.

V této době se na Rennerovic rodinu opět usmálo štěstí. 26. srpna 1899 se jim narodila dcera, které dali jméno Ludmila. Světlo světa spatřila opět u své babičky v Pavlíkově čp. 1 a dožila se pak velmi vysokého věku. Roku 1900 zemřel Rennerův bratr Josef, ve věku nedožitých dvaceti let. Nic bližšího o něm nebo o vztahu obou bratrů není známo, jen to, že Josef se vyučil krejčovskému řemeslu. Lašovice byly poslední vsí, kde Renner učil, a také znamenaly období, v němž sepsal své první dílo „Popis politického a školního okresu Rakovnického“.

1. 4 CESTA DO RAKOVNÍKA

1. 4. 1 První kniha

Ve svém učitelském povolání nechtěl Renner jen reprodukovat učebnice, vypůjčoval si tedy odborné knihy. Brzy začal postrádat pomůcky pro výuku místopisu a historie nejbližšího okolí, ještě hůře sháněl údaje týkající se celého okresu: „*Začal jsem proto pilně sbírat statistická a historická data, na vycházkách do okolí jsem hledal sledy starodávného osídlení, zaznamenával topografické názvy, všímal si utváření zemského povrchu a mnoha jiných věcí.*“³⁸⁾ Doufal v podporu od všeho místního učitelstva a snažil se zapojit kolegy do sbírání dat. Renner si uložil za cíl všechny údaje sepsat, vydat a zpřístupnit je veřejnosti. Školní inspektor František Mašek mu poradil, aby se stavil příslušný dotazník a rozeslal jej jednotlivým učitelům. Stalo se tak, inspektor jej opravil a doplnil, a text byl počátkem roku 1899 rozeslán na všechny školy okresu. V Rennerových Pamětech je dochovaná jedna kopie tohoto dotazníku.

Jaké však bylo zklamání, když odpovědi přicházelo poskrovnu, navíc velmi chabých. Rennerovi nezbylo, chtěl-li uspět ve vlastním předsevzetí, než se dát do práce za podpory malého počtu nadšenců. Za získání cenných dat děkuje v předmluvě později vydané knihy zejména Pavlu Šťastnému, vlastenci v Kounově, a za prohlédnutí rukopisu Antonínu Uldrychovi, řídícímu učiteli v Šanově. Renner mohl zapsat: „*Těch cest po úřadech a po okrese!*“⁴³⁹) Sestavil kostru budoucího spisu a dal se do sepisování. Jak náročná to musela být práce, může badatel zjistit v rakovnickém archivu, kde je tento objemnější rukopis dochovaný na 392 stranách. Přidány tu jsou i rukopisy místních učitelů, kteří byli ochotni materiál ze svých působišť sestavit a zaslat.⁴⁰⁾

Práce se zrodila pod záštitou inspektora Maška. Kniha nese název „Popis politického a školního okresu Rakovnického“ a dodnes patří k základním pramenům týkajícím se Rakovnicka, což svědčí o jejím významu. Obsahuje geografii okresu, geologii, horopis, vodopis, podnebí a půdy. Dále se příslušné kapitoly týkají obyvatelstva, živností, průmyslu a obchodu, dopravy, veřejného zřízení a nejstaršího období Rakovnicka. Ústřední částí knihy je místopis, který zahrnuje informace o jednotlivých obcích. Obce jsou v textu řazeny abecedně podle názvů a rozděleny do dvou soudních okresů – Křivoklátska a Rakovnicka. Následující připojená kapitola pojednává o zaniklých osadách rakovnického okresu.⁴¹⁾

Některé kapitoly opravil a přehlédl dr. Filip Počta, univerzitní profesor. Tehdy ještě učitelka měšťanské školy v Rakovníku slečna Kamila Spalová rovněž knihu přehlédla a sestavila závěrečnou kapitolu „Biografie“, která nese základní informace o významných osobnostech Rakovnicka. Obsažná kniha má 388 stran. Popisem nasadil Renner vcelku „vysokou laťku“, neboť hned jeho první dílo patří k nejzávažnějším Rennerovým pracím, další publikace jsou zcela jiného charakteru.

Popis okresu byl sestaven a připraven k vydání. Rennerovi nastaly nové obtíže, protože jej musel vydat vlastním nákladem. Stalo se tak v rokycanské tiskárně Josefa B. Zápotočného roku 1902. Vypůjčil si peníze na náklad a otec se za syna zaručil. Renner dal vytisknout 500 kusů, ale tiskař jej nabádal k 1000 s tím, že druhá polovina se platí jen za papír. V jedné vzpomínce Renner napsal: „*Bál jsem se dluhu, neměl jsem zkušeností, a špatně jsem pochodil.*“⁴²⁾ Když kniha vyšla, nastaly další potíže s jejím rozšiřováním, neboť učitelé pomlouvali, jak si Renner pomohl k lepšímu, a bránili v šíření knihy. Renner tedy náklad naložil na povoz a rozvážel jej za výrobní cenu po školách v okrese. Sklidil nakonec úspěch, Popis byl brzy rozebrán s žádostmi o další výtisky.

V předmluvě svého Popisu zdůvodnil Renner jeho důležitost těmito slovy: „*Potřeba této knihy byla vyvolána nedostatkem údajů týkajících se politického okresu Rakovnického. Nedostatek ten pocítoval hlavně učitel, seznamuje děti s okresem, úřady a korporace potřebovaly co chvíle různých dat, která jim bylo pracně shledávat. Neznalost osudů celého okresu byla nemalou příčinou nevážnosti této půdy nám všem tak drahé. Z těchto příčin a z lásky ku drahé domovině sestavil podepsaný tuto knihu.*“ Jeden výtisk Renner později zaslal Zikmundu Wintroví do Prahy. Ten mu za něj poděkoval uznalým dopisem (viz kap. 2. 4. 2).

Když Renner sepisoval svou první práci, navštívil jeho byt rakovnický lékař dr. Jan Černý, aby prohlédl nemocného syna Karla. Otec nebyl doma, ale doktor uviděl na stole rozepsaný rukopis. Černý byl členem městské rady a dobře se znal s úřadujícím rakovnickým starostou Josefem Čermákem. V té době byly ve městě opuštěny počínající sbírky muzea, uvažovalo se o opravách obou bran, rostly starosti s archivem. Město hledalo vhodného člověka, který by byl ochoten se správou sbírek ujmout. Černý se po uvedené návštěvě zaměřil na mladého učitele z Lašovic, a nabídl mu tak správu muzea. Věc nebyla zcela jednoduchá, Rakovník byl vytoženým idolem leckterého venkovského kantora. Čermák prosadil Černého záměr i přes odpor okresního hejtmána V. Pabláska, a 29. srpna 1904 obdržel Renner dekret na místo zatímního učitele obecné chlapecké školy v Rakovníku. V jeho životě začínala nová etapa. Obou pánů, Černého a Čermáka, si pak celý život považoval a oběma věnoval několik řádek, Čermákovi potom obsáhlejší práci o jeho životě (viz bibliografie). To byl hlavní výtěžek z Rennerova Popisu, nejen pro něj samého, ale také pro Rakovník a Rakovnicko.

1. 4. 2 Rodiče

S úctou si Renner celý život vážil svých rodičů, prostých venkovanů. Zanechal na oba několik vzpomínek. O matce napsal: „*Moje matka byla krásná žena, vyšší postavy, s vysokým čelem, blankytně modrých očí. Byla bezpříkladně pracovitá, dobročinná, vzorně čistotná, upřímně nábožná a veliké duševní inteligence.*“⁴³) V úvodu jsme se dotkli matčina prostého původu a chudých poměrů, ze kterých vzešla. Celý život usilovně pracovala, snášela příkoří od nevlastního otce, posléze i od svého tchána. Rennerův otec celý den pracoval a ona se starala o hospodářství, kde jí byl nejstarší syn nápomocen. Sama pomáhala chudým, neodmítla prosté nocležníky, kteří putovali po vsích (dráteníky, pláteníky atd.). Byla zbožná, četla knihy, které jí syn nosil z Rakovníka. O škole a vzdělání vždy hovořila uctivě a byla hrdá na svého syna, který se stal učitelem. Mezi oběma se vytvořilo velmi silné pouto, jak prosvítá z Rennerových vzpomínek. Zdá se, že Renner byl více po matce, a také k ní více tíhnul.

„*Můj otec byl prostřední slabší postavy. Nad hnědýma očima bylo husté obočí, vysoké čelo a pečlivě učešané vlasy. Pamatuji si na jeho bedlivý účes, při němž vždy na stranu sčesané vlasy přimáčkl, aby dělaly na hlavě pěknou loknu. Obličej měl zarostlý plnovousem. Velice dbal na svůj úpravný zevněšek.*“⁴⁴) Syn hvozdeckého obecního pastýře, horník a později hospodář na své usedlosti byl prý náruživý zpěvák a kuřák. Měl rád karty a pivo, ač s pitím prý nikdy nepřeháněl. Ve vzpomínce ho Renner líčí jako veselého člověka, avšak byl spíše zamlklé a tiché povahy, nikdy neodporoval svým rodičům, ale na své děti byl velmi přísný. Mezi ním a starším synem zřejmě nepanoval příliš vřelý a otevřený vztah, i když o tom Renner opět přímo nikde nepíše. Zmiňuje se jen, že matka byla spíše prostředníkem mezi oběma. Snad měl otec ostýchavou a prchlivou povahu, ale lze si jej představit jako tichého prostého vesničana, který nepřilíši četl, jeho cílem bylo zabezpečit rodinu, a nic víc.

Oba rodiče byli na Rennera pyšní, neboť v té době dosáhl na venkovského chlapce celkem vysokého vzdělání. Když je chodil navštěvovat z Rakovníka, matka čekala na nějakou knihu, otec mu chodil naproti a tušil dárek či dvacetikorunu. Matka se musela ještě starat o nemocnou dceru Marjánku, ale hospodářství jim šlo dobře. Když zestárli, odešli na výminek a chalupu přenechali Rennerově sestře Františce, která se provdala za J. Hejdu. Rodiče se dožili vysokého věku. V roce 1921 oba přestoupili k československé církvi, kam se přihlásil i Renner. Matka zemřela v osmdesáti letech, tedy roku 1926, otec pak o rok později. Oba byli pohřbeni ve Hvozďe na malebném hřbitově nedaleko kostelních dveří, pravděpodobně tam, kde se dnes nalézá hrob rodiny Hejdovy.

Soukromí a práce

1. 4. 3

Manželské neshody v Rennerově rodině pokračovaly a počínaly ovlivňovat učitelovu práci. Renner byl kulturně činný, zejména po svém příchodu do Lašovic, svůj volný čas měl dosti vytížený. Jednou s mladou dívkou nacvičoval doma zpěv. Marie vše brala s chorobnou žárlivostí, začala mu vyčítat, že se za ni stydí a že si vodí domů děvčata. Jak Renner napsal, manželka ho silně deprimovala a psychicky týrala, pomlouvala ho po sousedech, což na malé vsi nebylo pro učitele příjemné. Podvrhla anonym o Rennerových záležitostech s jednou učitelkou. Renner snášel Mariinu neúnosnou povahu a v Pamětech obhájí svou nevinu. Všechny zprávy jsou dochované pouze od něj samotného, a tak už nezjistíme, co se v mladé rodině skutečně dělo. Krize vrcholila v době, kdy Renner vedl školu v Lašovicích, avšak pak ještě dlouho pokračovala v Rakovníku. Historická, archeologická a vůbec kulturní práce byla pro Rennera příjemným únikem z neblahého soukromí.

Jak lze pozorovat, Renner se zařadil mezi venkovské kantory. Bylo to prostředí, z něhož vzešel a k němuž se celý život hlásil. Tento svět je důležitý pro Rennerovu činnost i pro správné pochopení pozdějších hodnocení, která se k němu vztahovala ještě za jeho života ve třicátých letech, a hlavně později v letech padesátých a šedesátých, neupadl-li přímo v zapomnění. Proto jsou Rennerův původ a jeho práce před příchodem do Rakovníka, kde na něj čekala činnost závažnější, neodmyslitelné při utváření jeho zájmů a aktivit.

2. PRÁCE V RAKOVNÍKU DO ODCHODU NA ODPOČINEK (1904 – 1929)

2.1 RAKOVNÍK PŘED RENNEROVÝM PŘÍCHODEM

2.1.1 Wintrova doba v Rakovníku

V době Wintrova příchodu do Rakovníka (roku 1874) pulsoval již místní kulturní život naplno, město však tehdy vypadalo nevzhledně. Starý zvetšělý kostel s barokním štítem, který z pohledu z náměstí zakrývala stará školní budova (zbořena r. 1886), rozblácené náměstí, špatný stav obou bran, které byly obklopeny dřevěnými chlívkami. Wintrově se například nelíbila ani renesančně upravená radnice s cibulovitou věží.

Mladý profesor zdejší reálky působil v Pěvecko-hudebním spolku, Vesně i v Měšťanské besedě, kde srovnal besední knihovnu. Sprátil se tu s pianistou prof. Josefem Sallačem, hudebníkem Karlem Topinkou, Adolfem Spalem, prof. Leopoldem Štorchem, učitelem Bůžkem, ředitelem kostelní hudby knězem Janem Janíkem, předsedou Měšťanské besedy a okresním hejtmánem Josefem Manschingerem atd. S nimi tvořil tehdy kulturní elitu města. Pořádali zábavné pořady (hlavně silvestrovské), organizovali sbírky a přednášky.

Winter kromě své zdejší bohaté kulturní činnosti, kterou se zde nebudeme podrobněji zabývat, a badatelského úsilí v místním archivu (viz níže) přispěl ještě k vydání Levého „Dějin královského města Rakovníka“, k nimž napsal pochvalný posudek. Kniha vyšla až r. 1896, dvanáct let po Wintrově odjezdu z města. Jako školní radní dále inicioval potřebnou opravu chrámu svatého Bartoloměje. Už roku 1882 vznikl „Sbor na opravu a udržení historických památek“. O dalších profesorech reálky, kteří měli na Rennera větší vliv, jsme se zmínili. V tomto Rakovníku nabyl Renner svého vzdělání.

2.1.2 Historie archivu

Protože se Renner proslavil především jako archivář, je třeba se zmínit o vzniku a vývoji rakovnického archivu. Jeho dějinám Renner věnoval část své práce, zejména publikaci „Historie a soupis archivu král. města Rakovníka“. V částečně dochovaném strojopisu „Počátky archivu“, který zřejmě nepsal pro veřejnost, lze zjistit autorův pohled na jedno z nejdramatičtějších období jeho „budování“ a tento názor srovnat s dobovými oslavnými proklamacemi. Vývoji této rodící se „instituce“ pak například věnoval i článek „Zikmund Winter a Rakovnický archiv“, který vyšel ve známém sborníku Zikmund Winter a Rakovník (uspř. J. Bartoš, 1937).

Středověký Rakovník jako město závislé na Křivoklátu, a tedy poddané králi, vedl hojnou korespondenci s hradem a nejvyššími úřady. Od počátku si zakládal na svých královských majestátech, které znamenaly pro město nabytí četných privilegií, až k těm nejvyšším – zbavení se závislosti na Křivoklátu a povýšení na královské město (majestát Rudolfa II. z 27. července

1588). Cenné listiny si Rakovničtí uchovávali v truhlici na radnici, kde pak postavili tajnou skryš. Podle Rennera přistavěli roku 1549 v chrámu „kostelní šnek“, skryš na peníze a vzácné listiny, v domnění, že v opevněném kostele si nikdo neodváží zabezpečenou schránku vyloupit. V klenuté místnosti nad podjezdem Vysoké brány uchovali Rakovničané „knihy gruntovní, prodeje a koupě, příjmů a vydání, svědomí a registra z různých oborů městské správy“.

Za prvního archiváře Renner považoval už známého Jana Ignáce Libertina, místního rodáka a bohoslovce z počátku 18. století, který sepsal o královských majestátech Rakovníka pojednání pod názvem „De educatione juvenutis“ (r. 1715). Povoláním archivářem byl lékař dr. M. D. Štembera (1806 – 1879), kterému bylo svěřeno uspořádání archivu a jemuž pomáhal František Hovorka. Štembera pracoval v archivu už roku 1845, avšak okresní úřad na něj vyvíjel nepříjemné tlaky a limitoval mu konec uspořádání, neboť nikdo nevěděl, co archivní práce obnáší. Štembera tak zřejmě uspořádání nedokončil a začal se věnovat polnímu hospodářství. Archiv se nalézal v úpadku.

Kulturně činný František Hovorka (1801 – 1873), řemeslný a částečně chromý malíř pokojů, rozvinul bohatou spolupráci se Štemberou, jemuž pomáhal při kulturních akcích. Založili Divadelní ochotnický spolek, r. 1840 měšťanskou českou knihovnu, r. 1851 Řemeslnickou besedu, jíž byl Hovorka prvním předsedou. Hovorka se pak zasloužil i o otevření školy pro učně a tovaryše (r. 1859), r. 1848 předčítal veřejně na radnici Pražské noviny. Roku 1861 se začal zajímat o staré listiny uskladněné v předsíni radnice a v obecní sýpce a začal je přebírat. Obtížně vymohl pro archiv malou místnost na radnici, kam se však stěhovala i měšťanská knihovna. Ač byl oficiálně Hovorka nazýván „záchráncem rakovnického archivu“, jeho práce obsahovala tolik nedostatků a pro archiv osudových zásahů, že i Renner ve výše zmíněném strojopisu naznačil, že by bylo lépe, kdyby Hovorka nechal archiv být.

Šlo zejména o cenné materiály uskladněné ve Vysoké bráně, které se na Hovorkův popud zcela nevhodným způsobem přestěhovaly na radnici. Listiny, ke kterým se Štembera pravděpodobně nedostal, byly shazovány z brány vidlemi na vůz, kde řada lidí utrhala četné pečeti a mnoho listin rozkradla. Už Hovorka zaznamenal, že 2/3 archivu tak bylo zničeno. „*Na bráně vydržel archiv 'věky', vydržel by tu ještě dále, kdyby nebyl takto zničen,*“ zapsal pak Renner. Město mělo pro archiv příliš málo pochopení, později však byl malíř pokojů takřka zmýtizován. Stal se, to však po právu, rakovnickým obrozenským buditelem. Ani Renner se ve svých spisech a publikacích psaných pro veřejnost neodvážil Hovorkovu legendu bourat, jen poukázal na „katastrofu“ v souvislosti se stěhováním z Vysoké brány. V „Počátcích archivu“ se první rozepisuje i o průběhu Hovorkova pořádání.

Hovorka na některé aspekty práce nestačil, navíc se tehdy listiny ještě tolik nekonzervovaly. Podle Rennera bylo jeho uspořádání nedokonalé, mnoho listin Hovorka nezaznamenal a spousta se ztratila. Zapsal pouze ty, které sám považoval za důležité, z těch „nedůležitých“ dělal desky na knihy, jež pak Renner rozebíral a materiály zpět rekonstruoval. Renner například o těchto deskách napsal: „*Nehodou přitom bylo, že ony desky natíral nějakou*

černou barvou, kterou si připravil nejspíše sám. Ta se ovšem nedala smýt, a obsah listiny zůstal pak utajen. Tím způsobem byl městský archiv opět ochuzen o mnohou důležitou archiválii.⁴¹⁾ Je obtížné hodnotit Hovorkovu činnost. Nelze mu upřít velký zájem a pílí, s jakou pracoval. Archiv byl za jeho vedení ve vzorném pořádku, bohužel ho však byla většina zničena. Popsal 3009 „znamenitějších listin“, jeho práci si prohlédl dr. J. Emler, dr. J. Čelakovský i zemský archivář dr. A. Gindely. Městský archiv pořádal Hovorka v letech 1861 – 69, avšak pracoval tu až do své smrti. Od r. 1866 mu pomáhal František Levý, autor Dějin král. města Rakovníka.

Rok po Hovorkově smrti přichází do města Zikmund Winter, který se však zpočátku o archiv moc nezajímal. Ten se ocitl v dalších potížích, neboť byl svěřen do správy společně s knihovnou knihari Antonínu Láskovi, pak zámečnicku Václavu Knoblochovi. Ti archiválie vyházeli ze skříní na zem a dali místo nich knihy. Listiny půjčovali zájemcům domů, mnohé materiály se pak neracely. Tím rakovnický archiv utrpěl další ztráty.

Pro Wintra znamená tento archiv obrat v jeho kulturní činnosti. Do roku 1880 si odtud půjčoval pouze vydané knížky, teprve t. r. si vypůjčil „berní knihu z let 1435 až 1450“ pro svůj první článek založený na studii primárního pramene – „Stavba chrámu svatého Bartoloměje v Rakovníku“ (Method, roč. 1880, č. 6). Poté sem docházel jako badatel a skoro celý archiv přečetl. O jeho uložení se však nepostaral, pouze žádal, aby zemský archiv vrátil vypůjčené materiály, neboť po smrti Hovorky toho bylo mnoho rozpůjčováno.

Archiv dále chátral, roku 1889 jej přestěhovali do zasedací síně. Profesori reálky ho prohlédli a zjistili jeho bohatost. O deset let později naléhal „zemský výbor v Praze“ na městskou radu, aby pro archiv něco učinila. Ta však usoudila, že není znalec, který by byl ochoten se do nového urovnání pustit. Část listin se uložila do muzea, umístěného tehdy v chlapecké škole, část setrvala v koutě městské knihovny. V této podobě se nacházel v září 1904, kdy do Rakovníka přišel Renner.

2. 1. 3 Počátky rakovnického muzea

Městské muzeum, kvůli němuž se Renner dostal do města, nemělo zdaleka tak dramatický vývoj. Jeho vzniku věnoval Renner článek „Stručný náčrt vzniku a dějin Městského musea v Rakovnici“.²⁾ Na jeho počátky pak naráží v dalších různých pracích. Roku 1895 se konala Národopisná výstava v Praze, jíž předcházely četné krajinské výstavy ve většině českých měst, mj. i krajinská výstava v Rakovníku r. 1894. Mnozí majitelé vystavovaných předmětů si své exponáty nevyzvedli zpět, byly tedy uloženy na radnici. Zde zaujaly profesora tělocviky na zdejší reálce Františka Krause (1864 – 1936), který se začal starat o jejich umístění. Požádal městskou radu o zřízení muzea; rada svolila a Kraus se stal jeho prvním kustodem. Rakovnické muzeum bylo umístěno v nové budově chlapecké školy. Správce dopsal do Prahy a požádal o koupi skříní, jež byly nabízeny po Národopisné výstavě.

Městská rada jmenovala dva členy městského zastupitelstva dozorcí muzea, kterými se stali dr. Jan Černý, jenž se zasloužil o Rennerův příchod do Rakovníka, a továrník Jan Linhart. Oba dozorcí Krausovi pomáhali právě jako

řada dalších „odborníků“ a studentů z reálky. Došlo k opravě starých oltářních obrazů, k založení sbírky mincí, zakoupení zbraní a vojenských předmětů z bitvy u Hradce Králové r. 1866, shromáždily se cechovní praporce, začalo se se sbíráním předmětů po okolí, přibývalo dárců. Dne 24. července 1898 došlo v den oslav 100 let od narození Františka Palackého k slavnostnímu otevření rakovnického muzea. František Kraus se dočkal uznání, avšak nebylo mu dopřáno v práci pokračovat, neboť ho jako profesora přeložili na nové působiště do Loun. Město pověřilo správou dr. Černého a továrníka Linhartta. Muzeum začalo chátrat, škola potřebovala místnost pro své potřeby, a náležela na přemístění sbírek. Za tohoto stavu se Renner ujal r. 1904 správy městského muzea.

Dějepisci a kronikáři města

2. 1. 4

Protože se Renner později stal také rakovnickým kronikářem a místním dějepiscem, je nezbytné se ve stručnosti zmínit o jeho předchůdcích.

Zajímavou historií je opředená kniha „Místopis královského krajského města Rakovníka“, kterou vydal dr. Štembera roku 1839 v Praze.³⁾ Jedná se o překlad německého spisku MUDr. Josefa Durase (Lékařský topografický popis krajského města Rakovníka), k němuž Štembera přiložil novou část „Rychtářové města Rakovníka“. Jak píše překladatel v předmluvě, podnětem přidané části se stal „*jakýsi nepochybně v první polovici 17. století zhotovený rukopis ... , který v jistém nepatrném domku pohozen prachnivěl*“. Mj. tento nálezh obsahoval soupis rakovnických rychtářů mezi lety 1425 – 1638, který tedy Štembera do spisku zařadil. Celou knížku opět vydal Josef Emler v Praze r. 1894 pod názvem „Paměti rakovnické“. Emler přihlédl k dalšímu rukopisu, na který ho upozornil Z. Winter (ten Emlera upozornil i na spis Štemberův a soupis rychtářů) a jenž byl ze stejného zdroje (předlohy) jako nálezh Štemberův. Svou publikaci vydal na základě porovnání obou rukopisů, obohatil ho o některé údaje (hlavně z r. 1638) a přidal rok 1639. Emler také oba rukopisy odkoupil, dnes jsou uloženy v Národním muzeu.

Na vše pak navázal Renner svou knížkou „Nejstarší kronika král. města Rakovníka“, v jejíž předmluvě autor podrobně popisuje celou historii vzniku nejstarší kroniky. Uvažuje, že v onom druhém rukopise má prsty Hovorka, který jej určitě našel, a navíc jsou zde jeho poznámky. Na otázku, kdo je autorem původních Pamětí (tedy předlohy), Renner odpovídá, že určitě rakovnický písař a básník David Crinitus (zemřel r. 1586), v jehož práci někdo pokračoval. Renner svou teorii dále dokládá, ale tím se nebudeme podrobněji zabývat. Svou Nejstarší kroniku doplnil, značně rozhojnil a dovedl do r. 1756, ač s některými diletantskými nedostatky (dále viz kap. 3. 3. 2).

Další Štemberovou prací je začátek „Pamětní knihy okresního města Rakovníka“ (rakovnická městská kronika). Ta obsahuje na prvních 30 stranách zprvu vylíčení let 1150 – 1350.⁴⁾ Celý text začíná německy a za jeho autora je označen právě Štembera, „*rakovnický buditel a lidumil a člověk nadšený pro vše dobré*“. Proto také kronika nese i německý název: „Memorabilien Buch der kön. Kreisstadt Rakonitz“. Štembera pak částečně užil také české úryvky z rukopisu rychtářů, kterým prokládal další německý text. Česky jsou

opsané i původní texty majestátů krále Vladislava Jagellonského (z r. 1488) a císaře Rudolfa II. (z r. 1588). Po dalším německém záznamu následuje od strany 17 kompletní soupis rychtářů pro roky 1425 – 1638, který sem autor zamýšlel zcela opsat (opakoval tak i již uvedené předchozí úryvky). Celá Štemberova kronika však náhle končí u roku 1588. Další dějepisci od Štemberovy Pamětní knihy upustili, své zápisky psali samostatně a k městské kronice se vrátil až o řadu let později Renner (viz kap. 3. 1. 3).

Po Štemberovi nemohl být rakovnickým dějepiscem nikdo jiný než Hovorka. Dalším kronikářem minulého století se stal Ferdinand Malec. Činnost obou je shrnuta v rakovnické kronice na s. 60: „*Hovorka zůstavil kus kroniky města Rakovníka v knížce jím napsané 'Mé zápisky', v nichž líčí život v městě od r. 1848. Život a události v městě již od počátku 19. století vylíčil druhý kronikář rakovnický Ferdinand Malec, který při psaní svých pamětí použil i některých zápisků Hovorkových.*“ Při sestavování rakovnické kroniky pak Renner použil obou prací.

Hovorkovy poznámky jsou cenné tím, že jejich autor pracoval s některými materiály, které se už do Rennerovy doby nedochovaly. Ač v městské kronice je zápis o tom, že Hovorka své zápisky psal od r. 1848, prakticky začíná počátkem století. V rakovnickém archivu se nalézá opis Hovorkových zápisků, který pořídil r. 1943 František Korber, v Hovorkově pozůstalosti je pak uložen pořízený strojepis této práce.⁵⁾ Hovorka psal poznámky až do své smrti, končí tedy rokem 1873.

Dalším dobově významným dílkem tohoto obrozence je „Zaznamenání těch znamenitějších dějin u král. městě Rakovníku ve 14., 15., 16., 17., 18. a 19. století přihodilých“. Jedná se o vypsání významnějších událostí z listin rakovnického městského archivu. Autor začíná už dobou „předdějinnou“, informace řadí podle let a končí svou současností, tj. v r. 1872. Této práci předchází „Seznam znamenitějších a zábavnějších listin, spisů a kněh v starém Archivu král. m. Rakovníka...“. I z Hovorky čerpal Zikmund Winter.

Ferdinand Malec (1847 – 1922), vyučený truhlář, státní cejchmistr, hudebník, zpěvák a pracovník v Remeslnické besedě, se ujal role kronikáře roku 1885 na požádání starosty města Ottomara Zákona. Rakovnické události popisoval od r. 1800 do r. 1900. Už roku 1889 měl své dílo předložit městské radě, ale hodnocení bylo zprvu oddalováno, později mu doporučili, aby kroniku doplnil, opravil a vyzdvihl více některé buditele. Po tomto zneuznání psal Malec kroniku sám a dopsal ji roku 1911. V r. 1914 ji věnoval do muzea, dnes je uložena v okresním archivu.

Po bohaté činnosti Z. Wintra je nejznámějším a nejvyhledávanějším dílkem o rakovnické historii vícekrát zmíněná kniha poštovního úředníka a pozdějšího ředitele pošt v Přerově Františka Levého (1844 – 1920) „*Dějiny královského města Rakovníka*“ (vyd. 1896). Jedná se o první monografickou práci, která uceleně podává rakovnické dějiny, a také o jedinou, která byla vydána. Dodnes to je základní dílo o zdejších dějinách, z něhož mnozí čerpali a dosud čerpají, i Renner, zejména při sestavování rakovnické městské kroniky. Dnes už můžeme říci, že se jedná o práci částečně

překonanou, právě nedávno nalezenými kompletními Rennerovými Dějinami Rakovníka, o více jak padesát let mladšími a vycházejícími z kritiky Levého Dějin, jehož zprávy nejsou vždy spolehlivé (viz kap. 4. 2. 2). Do místní historiografie se řadí také důležité Dějiny Rakovnicka od Václava Kočky (1936), základní práce o historii rakovnického kraje (viz kap. 4. 2. 1 a 4. 2. 3).

Rakovník na přelomu století

2. 1. 5

Období přelomu století je v Rakovníku charakterizováno jménem starosty Josefa Čermáka (1853 – 1917), majitele místního cukrovaru. Rakovník byl do té doby zanedbaný, vysloužil si posměšný název „hnojářské město“. Čermák měl promyšlený plán, jak zde vystavět průmysl, vybudovat obchod a posílit zámožnost obyvatelstva. Pravou rukou se mu stal dr. Petr Jandač, právník, národovec a sokol, který zastával funkci tajemníka a později se oženil se starostovou dcerou.

Do této doby patří vznik muzea, Čermák sháněl i městského archiváře. Výrazná je jeho zásluha o výstavbu města, mj o opravu obou bran, poté provedenou E. Sochořem v letech 1903 – 1906. O jejich restauraci vyvinul starosta velké úsilí a dvakrát kvůli nim zajel do Vídně. Čermák také dal upravit místnost nad podjezdem Vysoké brány, kam byl na delší dobu zpět přestěhováno městský archiv. Starosta zajistil výstavbu železnice a městské kanalizace, vydláždění náměstí a městských ulic, osvětlení města z nové plynárny, založení městských sadů. Roku 1895 vystavěli Rakovníčtí novou chlapeckou školu.

Čermák stál v čele města v letech 1893 – 1910 a nosil titul císařského rady. Výstavbu a změny v Rakovníku ke konci 19. století vyjmenovává i pamětní článek k Čermákově úmrtí, který vyšel ve Věstníku Muzejního spolku r. 1917 a v němž se o starostovi kromě jiného píše:

„Při velkých překážkách vznikala dnešní Rakovník za jeho starostenství zvolna sice, ale jistě podle plánu předem dobře promyšleného. Bývalý starosta dočkal se uskutečnění mnohých krásných myšlenek a předsevzetí svých. Viděl, jak Rakovník láká cizince úpravností a výhodným spojením železničním na vše strany. Obnovený chrám, radnice, obě brány, budova chlapeckých škol, úprava potoka, stromořadí a sadů, znovu uspořádaný a trvale umístěný městský bohatý archiv v důstojné a bezpečné místnosti na Vysoké bráně budou hlásati do daleké budoucnosti, že Rakovník měl primátora, který se postaral, aby potomstvo mělo stále před očima díla otců, vážilo si jich a vidělo v nich pobídku k vlastní činnosti poctivé a vytrvalé.“⁴⁶⁾

Město tedy prodělalo za Čermákovy éry na přelomu 19. a 20. století přerod k lepšímu. V té době sem přišel mladý Renner, aby začal učit na zdejší chlapecké obecné škole, ujal se sbírek městského muzea a po čase převzal správu archivu. První světová válka znamenala pro město útlum, ale po roce 1918 ruch v Rakovníku pokračoval, zejména ve dvacátých i třicátých letech. Počátky Rennerovy činnosti spadají ještě do doby Čermákovy starostenství.

2. 2 POČÁTKY RENNEROVY ČINNOSTI VE MĚSTĚ

2. 2. 1 Příchod do Rakovníka

Na počátku září 1904 přichází Jan Renner trvale do Rakovníka. První zmínku o svém zdejším pobytu zanechal v článku týkajícím se poslední návštěvy Z. Wintra v Rakovníku.⁷⁾ Z textu lze vyčíst, že v dubnu roku 1906 bydlel Renner v rakovnickém hostinci U Bílého lva (dnešní dům čp. 72/I v Pa-lackého ulici). Bližší okolnosti nejsou známy, protože podnájemy se na městském úřadě neevidovaly. Zrovna tak s jistotou nezjistíme, jestli v hotelu žil už od svého příchodu do města, ač to je pravděpodobné, a dokdy zde bydlel. Z listů sčítání obyvatel z r. 1910 se můžeme dozvědět, že k 31. 12. tohoto roku bydlel Jan Renner se svou manželkou a dvěma dětmi v Rudolfově ulici čp. 453/II (dnešní zcela změněná ulice Čs. legií, dříve známá jako U Sedmi zlodě-jů). Majitelem bytu byl továrník Jaroslav Vltavský.

V městské evidenci obyvatel je první zmínka o Rennerovi až k datu 20. 10. 1919, kdy se zde údajně přihlásil k trvalému pobytu.⁸⁾ Na Rennerově kartě je zaznamenáno, že k předchozímu trvalému pobytu byl hlášen v Lašovicích. Roku 1920 se Renner přestěhoval do stálého bytu u Petrovcovy vily, který mu pronajalo město a kde žil až do své smrti. V Rakovníku bydlel od roku 1904 se svou rodinou, jak zjistíme ze sčítacích listů, kde je příchod celé rodiny uveden právě k r. 1904. O Rennerově manželce Marii rozené Hornofové není v rakovnické evidenci obyvatel ani zmínka. K tomu přispělo také to, že ona Rennerova karta je obnovena, tedy z roku 1950, a Marie tu již není uvedena ani jako manželka. V bytě v Rudolfově ulici s nimi žila ještě Františka Hušáková, Mariina matka, která se nově provdala za Antonína Hušáka z Pavlíkova.

Už jsme se také zmínili o povýšení, které se Rennerovi dostalo, když po nemalé přímluvě získal jako venkovský učitel ve městě zaměstnání a mohl se tam přestěhovat. O tom, že Renner jde mj. uspořádat muzeum, se muselo všeobecně vědět, hlavně mezi kantory, z nichž někteří toto Rennerovi zřejmě záviděli, i mezi Rakovnickými, kteří nelibě nesli, že se venkovan „naváží“ do muzea. Svědčí o tom jedna vcelku pikantní událost. Když přišel Renner do Rakovníka, obdržel snad od některého kolegy anonym, jenž adresátovi vyčetl správcovství v muzeu. Celý život pro něj tento dopis pak znamenal odstrašující případ závisti. Ve svých Pamětech o něm napsal: „*Byla to zloba jednotlivcova, neboť toužil sám po správě musea.*“⁹⁾

Pro nás má tento anonym několikerý význam. Jednak jde o skvrnu na poctě, které se Rennerovi dostalo. Dopis jakoby předznamenal vše nepříjemné, co Renner později ve městě prožil, a odstartoval neklid, který zde nového učitele provázal až do smrti, nakonec předznamenal i některé snahy po jeho zneuznání. Renner si jej pečlivě uschoval, a tak se v originále dochoval do dnešních dnů.¹⁰⁾ Pro symboliku této výstrahy v Rennerově životě, kterou sám patrně vycítil, můžeme celý dopis ocitovat: „*Ctěný p. organ. učitelí! Dovidáme se, že mermocí chcete do Rakovníka také proto, abyste se uvázal v úřad správce městsk. musea. Což nevíte, že činem tímto byste vmetl urážku učitelstvu Rakovnickému, jako by toto nebylo schopno zastávati také něco podobného? Org. p. učitelí, kde pak jste nabyl takové rutiny v protekci hned v radě? Učitel-*

stvo bude vědět, co dělat, a v listech Vaše jednání uvede v širší veřejnost. Nebylo by lepší hned zadati o správu zems. musea do Prahy? Také organ. učitelé.“

Nezdá se, že by tento anonym měl hlubší momentální důsledek. S učitelstvem neměl Renner už od vypracování svého Popisu dobré zkušenosti, teď se jeho nedůvěra prohloubila. Není známo, s jakými pocity do města přicházel, byl však odhodlán k nové práci.

Rakovnickým učitelem

2. 2. 2

Na obecné škole se Renner setkal s ředitelem Gabrielem Smetanou (1855 – 1933), který si mladého kantora oblíbil a měl na něj zpočátku velký vliv. Znali se už z předchozí doby, kdy Renner pracoval na Popisu. Nový učitel začal vyučovat ve třídě 3. B obecné pětitřídní školy, kde měl na starost 52 – 54 žáků. Výkaz z této třídy, psaný Rennerovou rukou, se dochoval.¹¹⁾ Na Smetanův popud se Renner dal do série nových zkoušek s cílem stát se definitivním odborným učitelem na rakovnické měšťance.

Protože byl v Rakovníku pouze zatímním učitelem, zažádal si už v listopadu r. 1904 v nedaleké Lubné o místo učitele definitivního, aby se přiblížil Rakovníku a trvale se „zbavil“ definitivního učitelství ve vzdálenějších Lašovicích. Okresní školní rada jeho žádosti vyhověla 15. března 1905. V Lubné tedy Renner nevyučoval, raději působil ve městě jako zatímní učitel a čekal na postup zde. Na konci března si zažádal o připuštění ke zkoušce z němčiny. Na výše zmíněné vysvědčení o způsobilosti k vyučování na obyčejných školách obecných mu po úspěšném složení zkoušky mohli v Příbrami dopsat: „*Pan Jan Renner prohlašuje se dle výsledků vykonané zkoušky též způsobilým učití jazyku německému jako předmětu vyučovacím na školách obecných s vyučovacím jazykem českým. Dáno v Příbrami dne 10. května 1905.*“ V květnu mu také okresní školní rada povolila vyučovat katolické náboženství v 1. třídě.

V novém školním roce 1905/6 začal Renner učit již jako definitivní učitel druhé třídy a zatímní učitel měšťanské školy. O toto místo si na popud Smetany zažádal už 22. května 1905 s tím, že na konci září předložil žádost o připuštění ke zkoušce z 1. odboru (tj. gramatického) pro měšťanské školy.¹²⁾ Pilně se na tuto zkoušku připravoval, jak píše ve svých Pamětech. Učil se v polích a v lesích, kde mu bylo nejlépe. Někteří kolegové ho začali následovat a usilovali o tutéž zkoušku. Nic bližšího o tomto „examen“ není známo, jen to, že ho Renner úspěšně složil v listopadu r. 1905 opět v Příbrami. C. k. okresní školní rada zaslala Rennerovi vysvědčení učitelské způsobilosti pro měšťanské školy 2. prosince 1905.¹³⁾

Všem zkouškám však nebyl konec, už v březnu r. 1906 předložil Renner žádost o připuštění ke zkoušce z němčiny pro měšťanské školy. Vysvědčení o jejím úspěšném složení mu okresní školní rada zaslala 5. června 1906. 14. listopadu 1906 byl Renner ustanoven zatímním odborným učitelem při měšťanské škole a v prosinci téhož roku s konečnou platností definitivním učitelem při obecné škole v Rakovníku. Definitivním učitelem na měšťanské škole byl ustanoven až roku 1923.

Na přelomu července a srpna r. 1907 se Renner účastnil kurzu obchodních nauk pro učitele pokračovacích škol obchodních, pořádaného Českým

obchodním muzeem v Praze, kde skládal zkoušky z obchodní nauky (i s právní částí), nauky o zboží, z kupeckých počtů, korespondence, účetnictví atd. Obchodní muzeum mu vystavilo dne 27. září 1907 vysvědčení o způsobilosti „vyučovati těmto naukám na pokračovacích školách obchodních i na průmyslových a na pokračovacích kursech dívčích všeobecných i zvláštních“. ¹⁴⁾ Zpráva, že Renner učil v Rakovníku na průmyslové pokračovací škole, se dochovala ke školnímu roku 1910/11. ¹⁵⁾ V Pamětech o tomto píše, že si tak chtěl přivydělat, ale byl to „*trpce zasloužený groš*“. Na počátku září 1913 se ještě účastnil kurzu pro vedení her mládeže, pořádaného v Rakovníku.

Ve škole byl tedy Renner za podpory ředitele Smetany plně vytížen. Mladý učitel vyučoval na měšťance v Rakovníku němčinu, češtinu, dějepis, zeměpis a tělocvik, někdy i zpěv a počty. Do počátku učitelování v Rakovníku spadá také pro Rennera netypická publikační činnost. Gabriel Smetana byl redaktorem „Malého čtenáře“, časopisu pro děti a mládež, který vedl společně s J. Zeleným, ředitelem měšťanské školy v Golčově Jeníkově, a spisovatelem F. S. Procházkou. Malého čtenáře vydával Vilímek v Praze a Smetana do něj sháněl přispěvatele. Renner sem psal zprvu doprovodné texty k obrázkům, bohužel už nezjistíme ke kterým, pak sem psal i samostatné články, z nichž nejzajímavější je článek „Na chmel“, vyprávějící o malém Vašíkovi a o tom, jak se na Rakovnicku česá chmel (tyto nalezené Rennerovy články viz kap. 5. 2. 2).

Od počátku svého pobytu v Rakovníku se Renner stále účastnil schůzí spolku Budeč. V protokolech chlapecké školy jsou dochované žádosti několika učitelů, mezi nimi i Rennera, o dovolenou za účelem těchto schůzí. ¹⁶⁾ Zde lze vyčíst i jména kolegů, kteří měli k Rennerovi blízko. Jedná se hlavně o Václava Trejbalu, o němž se sám Renner vícekrát zmiňuje a s nímž spolupracoval i mimo školu. Už ve školním roce 1905/6 je Renner veden jako člen „Spolku pro podporování chudých žáků“, který v té době měl přes 120 členů. ¹⁷⁾ V lednu 1910 byl zvolen do výboru. O tento spolek se později zasloužil, když stál v čele měšťanky. Sám jako student reálky z obdobného sdružení čerpal podpory. Za první světové války se Renner účastnil organizování akcí na podporu chudých dětí (rozdávání polévky a pod.).

Roku 1905 Renner vydal malou publikaci „Stručný popis politického a školního okresu Rakovnického“ (10 stran), která byla určena především jako učební pomůcka pro děti. Na tomto sešitě pracoval už roku 1903, kdy se z října t. r. dochoval dopis učitele A. Uldrycha ze Šanova, který Rennerovi kromě jiného napsal: „*Přehlednuv 'Stručný popis' zasilám Vám, jej zpět, přál bych si, aby v brzku spatřil světlo světa a zavítal do každé čítanky našich žáčků! Kéž plní svou povinnost!*“¹⁸⁾ Renner dále pro školy sestavil mapu regionu. Učitel Lím v Hrobech vypracoval mapu Lounska a začal s mapou Rakovnicka, ale v práci ustal. Renner od něj započatou práci odkoupil a mapu dokončil. Využil zde patrně zkušenosti z vojny, kde koloroval některé mapy. Barevná „Lím-Rennerova mapa“ pak vyšla roku 1908 na Smíchově a zemská školní rada ji schválila jako učební pomůcku pro obecné a měšťanské školy v rakovnickém okrese.

Povzbuzen zájmem o předchozí mapu dal se Renner s kolegou Melčem do výroby plastických map okresu. Začal studovat výrobu, pracovali se sádrou

a vyřezávali vrstevnice. Mapy vyrobili o prázdninách roku 1909 a pro okolní školy je zakoupil okresní školní výbor za cenu 40K za kus. Renner dál sám napsal: „*Pro školu rakovnickou jsem onu mapu pěkně vykoloroval, popsal a po upevnění v rámu byla zavěšena ve školní chodbě... Pro měšťanskou školu jsem udělal plastickou mapu okolí města ve zvětšeném měřítku.*“¹⁹⁾ Zájem o mapu okresu byl opět veliký, a ještě vzrostl o kolorovaný výrobek. Roku 1908 vydal Renner svého „Průvodce Křivoklátskem a Rakovnickem se 22 ilustracemi a mapou“. To již bylo v době, kdy sháněl předměty pro muzeum, a dobře tak poznával celý region.

Na poli učebních pomůcek vyvinul Renner aktivit více, o tom ale níže. Právě tak se blíže dotkneme Rennerovy učitelské činnosti, až přijdeme do dvacátých let. Učitelství bylo původní Rennerovo povolání a také hlavní zdroj jeho obživy. Všechny ostatní aktivity konal dobrovolně a zpočátku víceméně zdarma.

Počátky práce v muzeu

2. 2. 3

Brzy po příchodu do Rakovníka se Renner ujal správy muzea, které se nacházelo ve slavnostní síni budovy chlapecké školy, v prvním patře. Stály zde skříně z Národopisné výstavy, v nich byly uloženy předměty, jak je tu urovnal František Kraus. Protože škola potřebovala místnost k výuce, sbírky se příštího roku přestěhovaly do tří přízemních místností městské spořitelny v bývalé Heroldově, dnešní Poštovní ulici. Jedná se o rohový dům na náměstí, kde dnes sídlí pošta. Zde Renner rozestavil skříně. O jeho činnosti v prvotních prostorech muzea, v chlapecké škole, známe pouze tuto větu, kterou napsal na konci svého života: „*Vyčistil a urovnal jsem dochované předměty a hleděl je rozmnožit nově získanými.*“²⁰⁾ Po přestěhování sbírek si nový správce určil několik úkolů.

Městské muzeum, ač již mělo první éru za sebou, potřebovalo teprv vybudovat, tedy musela se rozvinout aktivita na shromažďování předmětů. Do plnění tohoto předsevzetí se Renner pustil s nadšením. Když ve spořitelně uspořádal sbírky, začal s batohem a pěšky prozkoumávat celý okres, který za celou svou působnost prochodil, a na zádech snesl různé předměty, jež začal dále pořádat. Dalším úkolem bylo zapojit do muzejních aktivit širokou veřejnost a sbírky zpřístupnit lidem. Renner obcházel okolní vsi, v chalupách pátral po nejrůznějších předmětech, které by se muzeu mohly hodit. Rakovnický kraj tak dobře poznával. S bádáním po okrese začal, jak jsme uvedli, hlavně za učitelství v Mutějovicích a rozvíjel ho, když sháněl prameny ke své první knize. Mohl se také pustit do výroby zmíněné mapy okresu.

O počátcích sběratelské činnosti později v jednom rukopise Renner napsal: „*V nových místnostech jsem uspořádal již rozhojněné sbírky podle získaných zatím zkušeností. Vysloužil jsem si tím první honorář 100K. Muzeum totiž navštívil starosta města J. Čermák a byl velice spokojen s jeho úpravou. Staral jsem se odtud horlivě, abych sesbíral hojně předmětů a seznámil se s prací v museích (konservace předmětů, opravy porouchaných kusů atd.). Chodil jsem po okrese, seznámil se s lidmi, kteří měli lásku k starožitnostem, v městě prohledával dílny a půdy domů. Museum se rozrůstalo, a místnosti proň nedo-*

stačovaly. Vedle své školské práce staral jsem se poctivě a nezištně o to, abych Rakovníku vybudoval museum, které by vyhovovalo kulturním potřebám města i okresu a bylo jeho chloubou.⁴²¹⁾

Když se restaurovala Vysoká brána, zabezpečil Renner památky, které Rakovníčtí ukryli do měděných makovic na hřebenu střechy. Dále se zaměřil na horniny a nerosty. Začal je sbírat a sháněl odborníka, jenž by mu pomohl v jejich určení. Našel jej v ing. Janu Michálkovi (1845 – 1925), který má pro počátky rakovnického muzejnictví nemalý význam. Pocházel z Kroměřížska a vystudoval horní inženýrství v Banské Štiavnici a Příbrami. Začínal na dolech na Rakovnicku, ale postup si vybuďoval na Mostecku, kde dosáhl úřadu vrchního inspektora a pak ředitele hnědouhelných dolů. Poté vedl doly v Teplicích. Roku 1904 přišel na odpočinek do Rakovníka, kde si postavil dům, a věnoval se geologii a mineralogii. S Rennerem pak prozkoumal Rakovnicko po stránce geologické a společně shromáždili v muzeu slušnou sbírku hornin a minerálů.

Po navázání kontaktu s ing. Michálkem, za nímž Renner přišel, když potřeboval určit kus vyvřeliny z Pavlíkovských vršků, rozvinuli tedy oba čilou spolupráci. Začínali získávat pro muzeum okolí, ochotného spolupracovníka našli v profesoru rakovnické reálky Janu Soukupovi (1867 – 1933), který učil dějepis, zeměpis a němčinu. Soukup byl žákem J. Golla, J. L. Píče, L. Niederleho, J. Kalouska atd. Zabýval se zejména národopisem, archeologií a vůbec sběrem starožitností.

Všichni tři měli společné záměry. Renner o tomto triu napsal: „*My tři scházíváli jsme se občas a rokovali o kulturních potřebách okresu. Zatím co řed. J. Michálek byl mužem činu, prof. J. Soukup uvažoval dlouho, než se k činu odhodlal.*“⁴²²⁾ Tyto počáteční schůzky se konaly někdy v letech 1909 – 1910, když si Renner odbyl učitelské zkoušky a jiné školní aktivity, které ho tolik zaměstnaly, že neměl zpočátku příliš času pro své „záliby“. Jmenovaná trojice utvořila základ rakovnického regionálního bádání. To se v následujících letech rozrostlo rychlým tempem.

2. 2. 4 Počátky práce v archivu

„*Tuším, že ve třetím roce svého působení v Rakovníce povolal mne na radnici pan starosta J. Čermák a pravil mně: ‘Pane učitelí, když jste nám tak pěkně upravil naše museum, neujal byste se také našeho archivu? Potřeboval bych, aby se jej ujal někdo s láskou, a tím byste mohl být jen Vy. Čeho Vám bude potřeby při tom, všeho se Vám dostane.’*“⁴²³⁾ Tato slova psal Renner opět jako stařec. Není divu, že věty působí sentimentálně a že jejich autor vzpomíná s takovým dojetím.

Přání pana starosty bylo prý tak trochu rozkazem, ale Rennera nebylo zapotřebí dlouho přemlouvat, ač s touto prací neměl vůbec žádné zkušenosti. V jiné vzpomínce o tom napsal: „*Neměl jsem tehdy ani potuchy o archivní práci, ale velikou chuť k práci a odhodlanost. Bez dlouhého rozmýšlení jsem slíbil, že se o to pokusím.*“⁴²⁴⁾ Muzeem se zřejmě u Čermáka dobře uvedl. Nabídka se mu dostalo brzy na počátku roku 1906, i když se někdy můžeme setkat s mylnou zprávou, že archiv Renner spravoval už od roku 1904.

Od smrti Hovorky r. 1873 se o archiv nikdo nestaral. Roku 1904 jej na starostův příkaz stěhovali z radnice do upravené místnosti nad podjezdem restaurované Vysoké brány, kde pak Renner strávil mnoho času. „*Na rozkaz páně starostův udělal truhlář do okenních otvorů Vysoké brány rámy, které tam zadělal zedník, a komoru vybilil. Sklenář okna zasklil skleněnými kotouči, aby odpovídala rázu brány. Zámečník připevnil na okna zevnitř plátěné pletivo na ochranu skel a uvnitř zasazené okenice pobil plechem. Malíř p. Gustav Láska místnost pěkně vymaloval a truhlář z přivezených starých polic udělal novou po celé délce západní stěny. Cihlová podlaha byla pokryta chmelnými žoky. Později sem byl dán starý koberec z radnice. Nyní měští dělníci snesli na dvůr radnice všecek městský archiv a v káře jej odváželi po druhé na Vysokou bránu, kde vše složili na jednu hromadu do kouta komory.*“⁴²⁵) Zbytky městského archivu se sem přestěhovaly za Rennerova dohledu na jaře roku 1906.

Vzhledem k tomu, že se dokončovala restaurace brány a Renner rozvíjel své aktivity ve škole a v muzeu, nezbylo mu na archiv mnoho volna. Zpočátku se jen zaučoval, hlavní jeho archivní činnost pak spadá do 20. – 30. let a dále, ač s urovnáváním započal ihned. Sám o tom napsal: „*Prvá léta svého pobytu v Rakovníce jsem věnoval hlavně sběru museálních památek, takže na archiv zbylo málo času.*“⁴²⁶) Renner v té době neměl ponětí, co archivařina obnáší. Musel začít studovat pomocné vědy historické a konzervační metody. V Praze absolvoval archivní seminář, nic bližšího však o tom není známo. Zpočátku neznal latinu ani čtení starého písma, avšak byl dobrý němčinář.

Stav archivu na radnici na počátku století je líčen jako hromada shnilého papíru, odkud si každý mohl odnést to, co potřeboval. Tuto hromadu pak přestěhovali na Vysokou bránu do kouta místnosti a před ní byl postaven nezkušený Renner, který potřeboval na určité práce odborný dohled. O svých prvních krocích napsal: „*Když nastalo teplejší počasí – archiv byl přestěhován záhy na jaře a v archivu nebylo možno topit – dal se pisatel do práce. Rozebíral hromadu archiválií a rozdružoval je. Vybral nejdříve knihy a zařadil je do polic podle dochovaných signatur. Vedle nich uložil svazky register a kopiářů. Na konec zbyla privilegia, mandáty, zachovací listy a pod. , pak jednotlivé listy a listiny, se kterými byla velká potíž. Byly zde balíky dosud nedotčených listin a dopisů v původních obálkách, které bylo rozebrati, aspoň zhruba očistit, tuze poškozené vložit do obalů, aby mohlo být jimi manipulováno.*

Do prázdnin byl archiv jakž takž rozdružen a srovnán, že mohlo být přikročeno ke vnitřnímu jeho uspořádání. K spolupráci na této vnitřní úpravě archivu pozvala městská rada kandidáta profesury p. Fr. Macháčka, nynějšího archiváře města Plzně. Byl upozorněn na veliké mezery v archivu a přesvědčil se osobně, že se po smrti Hovorkově ztratilo z městského archivu mnoho archiválií. Našel archiv na tolik upravený, že se mohlo v něm pracovati, proto jsme se dali hned do práce.“⁴²⁷)

Z Hovorkova nevyhovujícího rozdělení nezbylo už tedy nic, museli pracovat na novém. Zanechali však dosavadní Hovorkovu signaturu knih, listiny rozdělili na dvanáct skupin, samostatně vydělili královské majestáty a listiny cechu mlynářského. Knihy čekaly na konzervaci, a tak se Renner s Macháčkem začali zabývat listinami, pročítali je a zaznamenávali, na což prázdn-

niny nestačily. Renner dál pracoval sám. Dokončil práci s listinami a dal se do konzervace knih, jež poloshnilé čistil, sušil, prokládal novinářským papírem, doplňoval paginaci, opatřil je lepenkovými pouzdry. Podobně dával dohromady nejdůležitější část archivu – kopiáře. Dále registra, majestáty, mandáty atd. Navázal spolupráci s „konzervačním ústavem“ při pražském městském archivu. To však již bylo po válce, ve zmíněných 20. – 30. letech. Tuto práci, jako i rozdělení archivu, pak Renner popsal v uvedené knize „Historie a soupis archivu král. města Rakovníka“, a pak hlavně v článku „Rakovnický archiv po druhé zachráněn“, ze kterého jsou výše vypsány citáty (viz kap. Poznámky).

Roku 1913 městská rada z popudu Rennera požádala ministerstvo spravedlnosti, „aby do městského archivu byly navráceny rakovnické knihy, které byly okresním soudem zaslány do zemského archivu“. ²⁸⁾ Ministerstvo žádosti nevyhovělo, protože Rakovník neměl úředního archiváře. Toho roku se také Renner účastnil s A. Burgrem otevření historického muzea v Plzni.

Rennerova archivní práce patří k jeho nejzávažnějším činnostem, proto je archivu třeba věnovat více pozornosti a výklad opatřit přesnými citacemi. Z archivu vyrostla i Rennerova práce literární, napsal odtud závažné dílo o rakovnických dějinách. Každoročně Renner psal městské radě výroční zprávu „Přehled vykonané práce v městském archivu a městském museu a zpráva o stavu sbírek těchto ústavů jemu svěřených“. Nejstarší se dochovala k 31. prosinci 1914, kdy v archivu už „v sestavování regist listinného materiálu dospěl podepsaný k číslu 2680, signal L. Všechny knihy měst. archivu (206) jsou stručně popsány, označeny razítkem, paginovány a v regestech označeny jejich obsah“. ²⁹⁾ Pro muzeum s Michálkem uspořádali mineralogické a geologické sbírky, a to již v nových prostorech – v Petrovcově vile.

2. 2. 5 Petrovcova vila

Tento dům měl v Rennerově životě velký význam nejen proto, že při něm od roku 1920 až do své smrti bydlel, ale hlavně v tom, že sem bylo postupně přestěhováno městské muzeum, vybudována muzejní knihovna a posléze sem byl přemístěn celý archiv, který tu zůstal až do svého stěhování do zámku v Petrovicích v roce 1961, nedlouho po Rennerově smrti. Petrovcova vila již nestojí, v roce 1973 byla zbořena. Stála za budovou okresního soudu v ulici Dukelských hrdinů, vedle místa, kde dnes stojí družstevní prodejna (čp. 2078). Vila nesla číslo popisné 74-II.

Dům dal postavit roku 1880 rada c. k. zemského soudu Josef Petrovec, aby zde dožil na odpočinku. Jeho syn Jaroslav, obchodní vedoucí pražské knihkupecké firmy Bensinger, se sem trvale přistěhoval roku 1899 a žil zde se svým bratrem a sestrou. Jaroslav Petrovec občas navštěvoval městské muzeum, a byl tak obeznámen s malými prostory, ve kterých se tísnily rozrůstající se sbírky. Když 22. března 1907 zemřel a jeho závěť byla otevřena, z nenápadného člověka se stal rakovnický mecenáš.

Ve své poslední vůli pamatoval na městskou chudinu a na chudé studenty, část jmění věnoval na vlastenecké účely. S největším dílem svého majetku naložil takto: „*Dům sv.č. 74-II i se stodolou, stavební místo u Vysoké*

brány a mé podíly na polích odkazují slavnému městu Rakovníku k účelu městského musea.“³⁰⁾ Spolu s tím odkázal muzeu i sbírku všelijakých předmětů a obrazů, dále svou knihovnu, která se stala základem pozdější knihovny muzejní, beletristická část byla odvezena do městské knihovny. Jednou se Renner zmínil o tom, že Petrovec odkázal své jmění městu také proto, že se se svými příbuznými nedohodl o dědictví.

Petrovcův bratr byl již mrtev a sestra Magdaléna roku 1911 zemřela. Tím dům připadl muzeu, ale potřeboval některé opravy. První patro vily však bylo upraveno na byt, kam se nastěhoval okresní hejtmán V. Pablásko a po něm nový hejtmán Fr. Vaniš. Ten se odstěhoval roku 1919, a vila tak byla po několikaletých přích konečně celá uvolněna pro instalaci muzejních sbírek. Přizemí muzeum užívalo od počátku, po určitých opravách tam Renner s Michálkem r. 1914 přestěhovali mineralogické a geologické sbírky, které Michálek rozhojnil dárčovstvím své celoživotní sbírky dalších minerálů. Nerozrosty daroval také dr. Jan Černý a některé i zemřelý Jaroslav Petrovec. Instalaci expozice dokončili už v tomto roce a umístili ji do tří přízemních síní vily, do 19 skříní, o jejichž získání jednal Renner v březnu a žádal o příslušný obnos městskou radu. Jen minerálů obsahovala tato sbírka 1150 kusů. Dále měla krajinské a všeobecné horniny (463ks) a paleontologické sbírky (265ks).

Zde se můžeme blíže dotknout finančních odměn, které Renner za svou práci obdržel. Do všech svých aktivit se pustil dobrovolně a bez nároku na odměnu; živilo ho učitelství na měšťance. První remuneraci dostal od starosty Čermáka za upravení muzea a činila 100K. Ač si Renner později stěžoval, že práce konal zdarma, nebyla to úplně pravda, neboť částečných odměn se dočkal jak za práci v muzeu, tak i v archivu. Remuneraci obdržel více. Například r. 1914 prosil o odměnu za stěhování muzea a práci v archivu, a dostal 300K. O další odměně víme z roku 1916, kdy od městské rady dostal 350K v lednu a dalších 350K v prosinci. Na konci r. 1917 dostal 600K, v červnu 1919 obdržel za zpřístupnění sbírek muzea 400K a v prosinci t. r. 1000K. Těchto finančních podpor bylo více. Je pravda, že některé dostal i na náklady muzejní či archivní práce. Peníze spojené s náklady však někdy dostával zvlášť, když si o ně sám žádal, někdy byly obsaženy v odměnách, o které také občas prosil, hlavně ve výročních zprávách o práci v muzeu a archivu. Trvalý a pravidelný příjem z této práce neměl, neboť byla dobrovolná, a nebyla vykonávána úředně.

MUZEJNÍ SPOLEK VE SVÝCH ZAČÁTKÍCH

2. 3

Vznik Muzejního spolku

2. 3. 1

Vzniku tohoto spolku, důležitého pro Rennerovu činnost, je třeba věnovat více pozornosti. Už před rokem 1910 probíhaly schůzky Rennera s Michálkem a Soukupem, kde se debatovalo o sběru starožitností, záchraně památek, budování muzejních sbírek atd. Práce bylo hodně. Renner později napsal: „Poznal jsem, že ani my tři bychom nezvládli žádoucí úkoly, a dospěl jsem k přesvědčení, že by zde mohl pomoci jedině spolek, jehož členové by měli zájem o záchranu kulturních památek.“³¹⁾ Jestliže chtěli rozvinout shromažďo-

vání a záchranu různých starožitností, spojené s badatelskou (hlavně archeologickou a geologickou) aktivitou, bylo nutno zapojit širší veřejnost a městskou správu.

Ve svých Pamětech Renner o myšlence vzniku Muzejního spolku napsal: „Vypravoval jsem (tj. Michálkovi – pozn. J. Č.), co vše jsem až dosud pro městské museum udělal, ale že vidím, že je to málo. Sdílel jsem mu své přesvědčení, jak by museu bylo poslouženo, kdyby v Rakovnicích byl zřízen muzejní spolek, jehož členstvo by jistě přispělo hojnější měrou k rozmnožení jeho sbírek, než je možno učiniti jednotlivci. Souhlasil se mnou, dodal jsem si odvahy a poprosil ho, aby se postavil v čele této akce, ostatní bych obstaral. Přislíbil tak učinit, a já se dal ihned do práce.“³²⁾

Zpočátku se všichni tři organizátoři snažili zainteresovat městskou radu. Michálkovým působením vznikl na počátku roku 1910 při městském zastupitelstvu „muzejní výbor“, který se později změnil v „muzejní komisi“. Zde se účastnil za město Antonín Vaska, starostův náměstek, pak Michálek, Soukup, Renner a učitel Václav Trejbal. Další podrobnosti se lze dozvědět z „Protokolů Muzejního spolku“, které se dochovaly v úplnosti.³³⁾ Jsou psány Rennerovou rukou, dokud byl ve spolku jednatelem.

Renner v jedné vzpomínce uvedl: „Ale ukázalo se, že ani tento výbor nemůže vykonati v této kulturní práci to, co by se podařilo přátelům všelikých starožitností a obětavým pracovníkům. Svoje mínění jsem přednesl v jedné naší schůzi, aby o něm bylo uvažováno. Výsledkem úvahy bylo, že jsme se usnesli pokusit se o založení ‘Musejního spolku’. Náš úmysl byl schválen i ‘výborem’ a my byli pověřeni postarat se o uskutečnění návrhu. Prof. J. Soukup opatřil stanovy ze Slaného a vhodně je upravil pro naše poměry pro město a okres. Tyto stanovy jsem přečetl ve výboru dne 24. listopadu r. 1910, kde byly přijaty. Starosta města p. F. Otta svolal pak na den 12. února 1911 schůzi poradní, na níž mělo být jednáno o založení ‘Mus. spolku’. Pozvání, které jsem napsal, bylo vytištěno a rozesláno po celém okrese. Všechny výlohy, spojené až dosud s přípravnými pracemi založení Mus. spolku, hradil obětavě p. řed. Michálek.“³⁴⁾

Z Protokolů se lze dozvědět, že návrh na vznik Muzejního spolku oficiálně podal na výborové schůzi počátkem listopadu Michálek se Soukupem. 24. listopadu přečetl Renner vypracované stanovy, které byly přijaty. O zamýšleném spolku se jednalo na „schůzi svolané za účelem ustavení spolku muzejního na den 12. února 1911 v Rakovnicích ve škole dívčí“.³⁵⁾ Poradní schůze, která začala o 10. hodině dopoledne, se zúčastnilo 35 členů a lze ji považovat za počátek vzniku Muzejního spolku. Předsedal jí nový starosta města, tovaryš František Otta (v úřadu v letech 1910 – 1911), Renner tu působil jako zapisovatel, jenž předčítal návrh stanov. Zakládající členové měli složit po 100K, dále se zavedlo rozlišení členů činných a čestných. Na návrh Rennera se ustavilo zařizovací komitě, které mj. mělo jazykově upravit stanovy. Byli v něm Michálek, Soukup, Trejbal, Renner a Otta.

Založení spolku konečně proběhlo s ustavující valnou hromadou, jejíž schůze se konala 9. dubna 1911 opět v budově dívčí školy. Předseda ustavujícího výboru a starosta města F. Otta konstatoval schválení stanov a přečetly se blahopřejné telegramy, například od Fr. Krause a Z. Wintra. Dále se přijali

členové, mezi nimiž od počátku byli Michálek (jediný zakládající), Fr. Otta, Ferdinand Soukup, ředitel dívčí měšťanky, Jan Soukup, Kamila Spalová, Václav Trejbal, Renner atd. Spolek měl jednoho zakládajícího člena, 10 přispívajících a 9 činných. Pak proběhla volba výboru spolku, kam byli zvoleni: F. Pánek, F. Otta, J. Michálek, J. Renner, F. Soukup, J. Soukup, K. Spalová, A. Truhlář a V. Trejbal.

9. dubna se také konala první výborová schůze, na níž se volili funkcionáři spolku. Předsedou byl zvolen J. Michálek, místopředsedou J. Soukup, pokladníkem F. Soukup a jednatelem Renner. Už na předešlé schůzi téhož dne se ustavilo dvojčlenné kuratorium městského muzea, kterým se stali předseda a jednatel. Oficiální název spolku zněl „Musejní spolek královského města Rakovníka a politického okresu Rakovnického“, ač v Protokolech můžeme nalézt i název „Musejní spolek pro královské město Rakovník a politický okres Rakovnický“.

Všechna Rennerova výše citovaná slova jsou dosti důležitá. Objasňují pozadí nejen počátků spolku, ale ukazují i na další průběh akcí. Vše, co bylo v různých článcích o založení a činnosti spolku dodnes napsáno, přisuzuje zásluhu o jeho vznik jen Michálkovi a Soukupovi. Rennera tyto články opomíjejí. Jeho citovaným slovům můžeme věřit, neboť svou další činností doložil jejich pravdivost. Renner byl šedou eminencí celé iniciativy, stál v pozadí, ale stal se na příští čtvrt století hlavním motorem spolku. Předválečné články Rennera sice zmiňují, ale jeho zásluhy o spolek většinou přecházejí. Tento trend pokračoval i po válce a později Renner, jako i zájem o Musejní spolek, upadal v zapomnění.

Například už deset let po založení spolku napsala o jeho vzniku dr. Kamila Spalová: *„Bylo to počátkem listopadu r. 1910, za starostenství p. Frant. Otty, kdy při obecním zastupitelstvu našeho města byl ustanoven musejní výbor, který měl převzít na starost záležitosti muzea, již zřízeného. V první schůzi tohoto výboru navrhli p. p. ing. Jan Michálek, ředitel hor v. v., a prof. Jan Soukup, aby byl zřízen pro Rakovník a polit. okres rakovnický Musejní spolek, který by pečoval o zájmy muzea a budil porozumění obyvatelstva pro ochranu starých památek.“*⁴³⁶ Bližší okolnosti vzniku spolku Spalová nezmiňuje, Rennera pak uvádí až jako člena spolkového výboru a jednatele spolku.

Podobně ve třicátých letech uvedl v Rakovnických novinách autor pišící pod zkratkou JBě (zřejmě Josef Bradáč, odpovědný redaktor Rakovnických novin) tato slova k výročí dvaceti let trvání spolku: *„Později založen vlivem pana řed. Michálka za starostování pana továrníka Otty musejní výbor při městském zastupitelstvu, který pak osamostatněn jako Musejní spolek pro rakovnický okres, dle stanov podle pana prof. Soukupa. Roku 1911 konala se v dubnu ustavující schůze, za přítomnosti 20 členů.“*⁴³⁷

Zde se autor vyjádřil o ustavení dosti stručně, nezmiňoval se o poradní schůzi konané 12. února, která byla po delších přípravách prvním krokem k zahájení fungování spolku. Ten byl sice oficiálně založen 9. dubna, ale poradní únorová schůze je pro jeho vznik důležitá. Skutečné pozadí celé záležitosti zůstalo tedy zahaleno, Renner sám se o něm na veřejnosti nešířil. V roce 1910 však byl s Michálkem a Soukupem hybnou silou a hlavním iniciátorem

nejen vzniku Muzejního spolku, ale i organizace místního muzejnictví, sběratelství a bádání.

2. 3. 2 Úkoly spolku

Muzejní spolek si dal za cíl rozšiřovat svou činnost ve městě a v celém okrese, získávat nové členy, obstarat nové prostory pro muzeum, protože přízemní místnosti spořitelny už nestačily. Renner žádal ředitelství spořitelny, aby poskytlo místnosti v 1. poschodí, které měly být uvolněny. Za přímluvu spolek požádal starostu F. Ottu, svého člena. Začalo se se sbíráním předmětů, které tak měly být muzeu buď darovány, nebo odprodány. Hned od počátku přibývali dárci nejrůznějších starožitností, spolek měl i shromažďovat potřebné finanční prostředky na koupi. Jednatel rozvinul aktivity na shánění předmětů. Iniciátory spolku neodradil ani počáteční malý zájem veřejnosti; vytrvali v další propagaci. Spolek zprávu o svém zřízení inzeroval v Národních listech, Národní politice i v časopisech. Přemýšlelo se nad přednáškou, „kterou by obecenstvo bylo seznámeno se snahami spolku a získány jeho sympatie“. K ní se uvolil prof. J. Soukup. Spolek požádal městský úřad, aby ho informoval o případných likvidačních domů ve městě, neboť tak mizela mnohá památka.

Činnost spolku se rozvila ve třech ustavených odborech, které se však moc neuplatnily a spíše zůstaly na papíře. Jednalo se o odbor historicko-kulturní (na starost ho měl J. Soukup), přírodovědecký (Trejbal, Michálek) a archeologický (Renner). Zmíněnou přednášku o shánění starožitností J. Soukup přednesl dne 19. listopadu 1911 a nazval ji „O starožitnostech a potřebě jich chrániti“. Přibývali také dárci finančních prostředků, mezi ně patřila spořitelna (100K) nebo kníže Jan Lichtenštejn (1000K). O členství ve spolku byl požádán kníže Fürstenberk, který ho však odmítl, „*jelikož Jeho Jasnost kníže pán sám s velkým nákladem o zachování uměleckých památek na knížecích velkostatech všemožně pečuje*“.³⁸⁾ U městské spořitelny byla zřízena spořitelní knížka, kam spolek ukládal přebytečné peníze. Starost o péči památek začala s opravou kostela Nejsvětější Trojice. 10. ledna 1912 se podal na schůzi návrh na jmenování Zikmunda Wintra čestným členem spolku „pro jeho velikou zásluhu o českou kulturní historii a Rakovnicko zvlášť“.

2. 3. 3 Renner v počátcích činnosti Muzejního spolku

Velké zásluhy o počátky činnosti Muzejního spolku měl Michálek se Soukupem. Michálek byl zprvu navíc hlavní finanční oporou. Iniciátorům se podařilo vcelku úspěšně vše nastartovat, problém byl s pokračováním. Brzy prvotní nadšené aktivity opadly, neprosadily se například zřízené odbory. Dárcovství a shromažďování sbírek se děly úspěšně. Renner jako jednatel vyřizoval veškerou písemnou agendu spolku, sháněl, zařizoval, zapisoval do protokolů schůzí.

Úspěch, jaký znamenalo zřízení a prosazení Muzejního spolku, nestačil. Bylo třeba více propagovat muzejnictví a historické bádání zpřístupnit veřejnosti. Uvažovalo se tak o založení prestižního spolkového časopisu. Renner se dal do práce, ovšem tentokrát osamocen. První číslo je kuriózně celé vypl-

něno pouze texty z jeho pera. I pro další čísla „Věstníku Musejního spolku královského města Rakovníka a politického okresu Rakovnického“ se Renner stal redaktorem, korektorem i vydavatelem. Sháněl tisk, upravoval příspěvky, staral se o pozdější distribuci atd. Sám o tom napsal: „*Že Věstník uspořádal redakční sbor, parádovalo v několika ročnících, ač se oň nestaral mimo mne nikdo. Bylo mi to trochu hloupé, a proto jsem požádal výbor, aby se mohl uvést na Věstníku jako redaktor, jímž ve skutečnosti jsem.*“³⁹⁾ Redaktorem Věstníku zůstal Renner do roku 1938, byl jím tedy 27 let.

První výtisk Věstníku Musejního spolku (dále jen Věstník) vyšel r. 1912, každý rok pak vznikalo nové číslo, někdy i dvě (např. r. 1917). Renner vydal v prvním čísle své tři články – o bitvě u Rakovníka r. 1620, o počátcích městského muzea a o zemřelém Jaroslavu Petrovci. Dále tu je jednatelská a účetní zpráva a seznam členů Musejního spolku. Do konce první světové války se těžko dařilo sehnat přispěvatele. Rennerovi svými články pomáhal Jan Soukup, který už ve druhém čísle otiskl svá slova o záchraně starožitností a o Z. Wintrovi. Přispíval pak i dalšími texty. Do roku 1918 se přidali Kamila Spalová, Josef Bartoš, K. Žďárský, F. Janoušek, K. V. Topinka, A. Uldrych. Po válce se příspěvky množily a Rennerovi se podařilo vybudovat kvalitní muzejní časopis, pojednávající o místní historii, archeologii, ale i zeměpisu, přírodopisu, místních jménech atd. Bylo zde publikováno několik dodnes zajímavých článků i rozsáhlejších studií (např. od Václava Kočky), řada právě od Rennera (už jmenovaná studie Hvozď), jichž několik pak vydal knižně (Rakovník v době předhistorické, Židé v Rakovnicích atd.).

Další práce členů spolku

2. 3. 4

O práci Musejního spolku jsme dobře zpraveni z protokolů (zápisů) ze schůzí spolku nebo z jednatelských zpráv, které vycházely v každém čísle Věstníku. Zde také jsou výčty dárců a seznamy předmětů, jež byly muzeu věnovány. V lednu 1914 žádal Renner městskou radu, aby mu dala pravomoc na zakupování sbírek pro městské muzeum.

Jan Michálek dále systematicky zkoumal celý okres po stránce geologické a předsevzal si vypracovat podrobnou geologickou mapu Rakovnicka. S Rennerem snášel horniny, určoval je a zakresloval jejich výskyt do připravované mapy. Jan Soukup sestavil pro c. k. okresní hejtmanství soupis uměleckých a historických památek. Renner kromě vedení agendy spolku rozvíjel archeologickou činnost. Dohlížel na vykopávky při stavbě silnice mezi Senomaty a Nouzovem, kde bylo odkryto slovanské pohřebiště. Prohlédl naleziště v Týřovicích a ve Skryjích. Se Soukupem a Michálkem začali jevit vážný zájem o kopání na Hlavačově. Renner s Michálkem tu vyměřili celé hradiště a od května 1913 i probádali. Článek o tom napsal Renner ve Věstníku č. 3. Renner jezdil po archeologických nalezištích, začal být občany upozorňován na různé nálezy, prokopal zbytek diluviálního sídliště v Lubné. Ještě před první světovou válkou začal prozkoumávat valy a příkop ohrazeného místa severně od Rakovníka, které určil jako dělostřelecké zákopy z bojů r. 1620.

Od počátku nebyl jasně vymezen vztah mezi muzeem a Musejním spolkem. Ač spolek pro muzeum organizoval veškerý sběr či záchranu památek

a zajišťoval potřebné prostory, spojitost mezi spolkem a muzeem byla zejména v Rennerově osobě. Muzejní spolek projevil i mrzutost nad pronájmem některých místností v Petrovcově vile na byt a snažil se celou stavbu získat pro muzeum. Musel pak čelit obviněním, že si přisuzuje Petrovcovu závěř, která byla určena muzeu, a ne spolku.

2. 3. 5 Počátky záchrany hradu Krakovce

Nejzávažnější podnik, o který se spolek začal zajímat, byla oprava hradu Krakovce, jehož trosky se nacházely v dezolátním stavu. Jedná se o vcelku důležitou kapitolu jak v počátečních dějinách spolku, tak v Rennerově činnosti. Už 8. července 1910 vyzvala z podnětu Sokola Městská rada v Rakovníku okresní výbor k tomu, aby něco učinil pro záchranu hradu, který byl majetkem rodu Croyů. Okresní výbor požádal stavitele Ed. Sochora o rady v záležitosti nejnnutnějších oprav. Dále se okresní výbor v červnu r. 1911 obrátil na Společnost přátel starožitností českých v Praze. Společnost sice začala s některými přípravami, ale ty se zkomplikovaly smrtí ředitele Braniše, který byl touto záležitostí pověřen. Okresní výbor byl dále v kontaktu s dr. Lubošem Jeřábkem, c. k. zemským konzervátorem, který převzal dokumentační materiál ze Společnosti přátel starožitností českých, a se zmíněným stavitelem Sochořem, jenž vypracoval plány a rozpočet sanace hradu. Výbor pak dosáhl i povolení k sanačním pracím, které vydal dne 7. ledna 1914 princ Max de Croy.

Za další pohnutku ke zvýšení zájmu o Krakovec lze pokládat přípravy oslav k 500. výročí Jana Husa, který na hradě pobýval před svým odjezdem do Kostnice. Přípravy se konaly r. 1914 a vlastní oslavy proběhly roku následujícího. Akce pořádal Okresní vzdělávací sbor v Rakovníku, jehož jednatelem byl tehdy Jindřich Šubert. Sbor ustavil za tímto účelem komitét, kam byl zvolen i Renner.

Muzejní spolek začal s organizací záchranných aktivit na požádání okresního výboru ze 31. března 1914. Starost o sanaci tak přešla na spolek, který zprvu sháněl peníze. Dochoval se dokument, dopis Muzejního spolku Městské radě v Rakovníku z 28. 4. 1914, kde se píše: „*Muzejní spolek pro polit. okres Rakovnický předsevzal si zahájit akci záchrany památných zřícenin hradu Krakovce... Muzejní spolek hodlá utvořit Komitét, které by vedlo tuto akci. Z té příčiny žádá tudíž slavnou městskou radu, aby jmenovala dva své členy a oznámila tuto volbu Mus. spolku v nejkratší době, který pak svolá zvolené členy k společné úradě stran prvních nutných kroků na záchranu zřícenin. Za výbor Muzejního spolku ...*“ (jednatel, předseda.⁴⁰) Tento dopis je důležitý tím, že dokazuje vážný zájem spolku o zahájení oprav Krakovce.

Muzejní spolek vytvořil 8. června 1914 „Komitét pro vedení záchranných akcí“, jehož předsedou byl Jan Soukup a jednatelem Renner. Komitét začal pomocí žádostí jednat se Zemským konzervátorským úřadem v Praze a s Centrální komisí pro ochranu památek ve Vídni. Do slibných příprav sice zasáhla válka, která jednání přerušila, a hrozilo zhroutení celé věci, avšak uvolnila se vlna vlasteneckého citění, a peníze se začaly hledat doma,

a ne ve Vídni. Rakovnická spořitelna pod vedením budoucího starosty města Čeňka Vaněčka poskytla počátkem roku 1916 na opravu hradu 6000K a 18. dubna 1916 došlo k ustavující schůzi nového „Komitétu pro záchranu zříceniny hradu Krakovce“, na které byl Renner přítomen. Iniciativy se předtím ujal rakovnický odbor Klubu českých turistů, jehož předseda dr. Karel Skuhra byl také předsedou nového Komitétu. Jednatelům se stal Jindřich Šubert.

O vztahu mezi těmito dvěma výbory hovoří zápis z ustavující schůze nového Komitétu v „Jednací knize Komitétu pro záchranu hradu Krakovce“⁴¹⁾: „*Pan učitel Renner upozorňuje, že při Musejním spolku se již v r. 1914 ustanovil Komitét pro provedení nejnnutnějších zajišťovacích prací, jehož sám byl zvolen jednatelem a profesor Jan Soukup předsedou. Komitét ihned podal žádost o subvence, které byly pro vypuknutí války dotyčnými úřady událeny, takže úspěšná činnost Komitétu byla tím zmařena. Ustanovením se nového Komitétu stává dřívější bezúčelným a chce pracovati s výborem nyní se ustavivším v plné shodě.*“ Zápis hovoří o zmaření prvních záchranných pokusů, vedených Muzejním spolkem, v důsledku první světové války. První Komitét po vypuknutí války aspoň udržoval kontinuitu veřejného zájmu o restauraci hradu.

Iniciativa k opravě Krakovce tak vstoupila do nové fáze. C. k. zemský konzervátor K. Kühn vypracoval technický program, o finance se staral ředitel spořitelny Vaněček, který organizoval další finanční dary. Práci pod dohledem konzervátorského úřadu prováděl rakovnický stavební podnikatel František Donát. Restaurace začala 13. června 1916 a s různými přestávkami trvala do počátku druhé světové války.

Po vzniku Československé republiky se Renner stal konzervátorem Státního památkového úřadu. Komitét pro záchranu hradu Krakovce ho 28. června 1919 požádal, aby se „*ujal dozoru nad záchrannými pracemi na hradě Krakovci prováděnými, zvláště pak dbal laskavě toho, aby v zájmu historického bádání řádně prováděny byly odkopávky na nádvoří hradu a vykopávky byly řádně prozkoumány, aby zjištěn byl správně půdorys hradu a práce prováděny byly přesně dle programu a v intencích Zemského památkového úřadu. Zároveň žádáme Vás zdvořile, abyste kontroloval a denně laskavě potvrzoval příruční deník na hradě o stavbě vedený, v němž budtež vedeny záznamy nejen o zaměstnaných dělnících, ale i podrobné výkazy, co který den bylo pracováno.*“⁴²⁾

Rennerovi měla nastat nová práce s dohledem na konzervaci zřícenin hradu. V roce 1919 se však práce na Krakovci přerušily pro vyčerpání peněžních prostředků. Finanční problémy pak v meziválečném období pokračovaly a měly negativní vliv na restauraci zříceniny. Nová fáze opravy hradu začala na konci 20. let, a to po dalších událostech, které proběhly během třetího desetiletí (viz níže). Z pozdějších let se dochovala kniha o stavbě Krakovce vedená Rennerem. Obsahuje náčrtky, kresby plánků, poznámky k výstavbě, informace o zednících atd.⁴³⁾

2. 4 RENNER A WINTER

Bude zajímavé se dotknout vztahu mezi těmito dvěma muži, kteří pro Rakovník mnoho znamenali. Nalezneme zde řadu pozoruhodných okamžiků, neboť oba se několikrát setkali a Winter na konci svého života mohl vidět počátky slibně se rozvíjející Rennerovy práce v Rakovníku. V žádném případě nemá smysl tento vztah přeceňovat jen proto, že činnost obou měla pro Rakovník velký význam. Jistou kontinuitu v kulturní práci tu však vystopovat lze.

2. 4. 1 Učitel a žák

V kapitole o Rennerových studentských letech jsme uvedli, že Winter vyučoval Rennera v prvním ročníku jeho studií na rakovnické reálce. Zde se oba prvně setkali. Bylo to ve školním roce 1883/84, tedy poslední rok, kdy zde Winter působil, než odjel na konci léta 1884 trvale z Rakovníka. Rennerovu třídu měl na češtinu a němčinu, na dějepis nikoli; ve škole Rennera tomuto předmětu nikdy nevyučoval.

V drobné publikaci V. Brožové „Zikmund Winter 1846 – 1912“ (vyd. r. 1991) lze nalézt obrázek Wintrova učitelského zápisníku, který je zde na fotografii otevřen u jména Renner. Převažují tu známky „2, 1/2, 1“ a poznámky „umí“. Bližší komentář k zápisníku v publikaci chybí, a tak nemá význam pouštět se do spekulací.⁴⁴⁾

Jako faktický profesor nemohl Winter na venkovského „primána“ mít tedy takový vliv, ač některé dojmy ve svém studentovi zanechal, jak se můžeme dozvědět z Rennerova článku, který vyšel ve sborníku ke stoletým oslavám reálky (viz kap. 1. 2. 2). Renner se sice hlásil ke slavnému učiteli, ale v různých vzpomínkách nezastíral, že na reálce vyučovala řada jiných profesorů, kteří měli více příležitostí na svého žáka zapůsobit (Kušta, Höhm).

11. 5. 1959 odvysílal jednu sentimentální Rennerovu vzpomínku na toto krátké období František Markup v rozhlase po drátě v pořadu k Rennerovým devadesátinám: „*Krátké bylo Wintrovo působení na mne, ale nezapomenutelné. Z vděčnosti a lásky k němu dal jsem se později do práce v rakovnickém archivě, který položil základ ke kulturní činnosti Wintrově.*“⁴⁵⁾ Procházíme-li Rennerovu literární práci, zjistíme, že sám z Wintrova díla velmi rád citoval a že dobře znal jeho knihy. Renner bezpochyby byl Wintrovým žákem, ale naučil se od něj více jako od historika než jako od středoškolského profesora.

2. 4. 2 Děkovný dopis

Další doba, ke které náleží skutečný kontakt mezi Rennerem a Wintrem, se vztahuje k roku 1905. V březnu t. r. zaslal Winter Rennerovi korespondenční lístek, kde mu děkuje za drobné zprávy, které může v Praze použít pro svou práci.⁴⁶⁾ Slíbil je dát do časopisu Zvon, na němž se podílel. Ve Zvonu však žádný článek pod Rennerovým jménem nevyšel.

Renner také zaslal svému učiteli do Prahy jeden výtisk své první knihy „Popis politického a školního okresu Rakovnického“. Winter žákovi poděkoval dopisem, na jehož přední stranu si Renner poznamenal datum 19. 10.

1906, zřejmě den, kdy psaní obdržel. Popis tedy zaslal Wintrovi později, čtyři roky poté, co kniha vyšla. Předcházelo tomu vzájemné setkání (viz následující kapitola), avšak již dříve udržovali kontakty. Neví se však, kdo z obou písemný styk kolem roku 1905 navázal. Wintrův pozdější děkovný dopis zní:

„Milý příteli,

za knihu díky pěkně. Rychle jsem prolístoval ji a vidím, že je výborně sestavena. Taky jsem si všiml mnohých zpráv uměleckých, mně nových, jichž užiji při díle svém následujícím o řemeslech. Arci, nenatáhnu-li dřív bačkory, než knihu sesmolím.

Také děkuji za zprávy o Vlaších, jež čtu ve vašem listě. I těch rád užiji.

Rakovničtí páni mohou být rádi, přerádi, že Vás mají. Je ve Vás nadšení nezištné a dovednost mladé síly.

Budte hodně zdrav!

Myslím, až dojde na zpracování *Soupisu uměleckých památek Vašeho kraje*, že to bez Vás nebude.

Jsem Váš vždy celý

Winter⁴⁴⁷⁾

Není známo, že by si Renner s Wintrem vyměnili dopisů více, ani tyto řádky o častější vzájemné korespondenci nesvědčí. Dochovaly se další dva korespondenční lístky, které napsal Winter Rennerovi a kde buď prosí o nějakou informaci týkající se místní historie, nebo naopak za ni děkuje.⁴⁸⁾ Jeden lístek napsal Winter roku 1909, u druhého není možno datum zjistit. Renner dále Wintrovi posílal nějaké „drobty“ a ten se opět zmínil o možnosti jejich publikace ve Zvonu, ale ani pak nebyla tato věc vážná. Je aspoň jisté, že oba muži byli v písemném kontaktu.

Úvodní Rennerova kniha, kterou vlastně vstoupil na pole kulturní práce, získala tedy uznání od tohoto kulturního historika. Děkovnému dopisu předcházela jedna událost, důležitá pro celé město. Winter se naposledy ve svém životě odhodlal navštívit bývalé působiště.

Poslední Wintrova návštěva v Rakovníku

2. 4. 3

12. dubna 1906 zavítal Zikmund Winter naposledy do Rakovníka. Snažil se, aby návštěva proběhla „inkognito“. Zašel na pohřeb svého přítele Fr. Toužimského, pak se ubytoval v hostinci U Bílého lva, kde bydlel v té době Renner. Hostinský upozornil Rennera na jeho učitele a ten se osmělil jej dole v hostinci oslovit. Zajímavou vzpomínku na Wintrovu poslední návštěvu Renner vydal ve Věstníku.⁴⁹⁾ Tento článek je sice přecitlivělý a příliš nekriticky oslavuje nezapomenutelného mistra, avšak podrobně seznamuje s průběhem této Wintrovy návštěvy. Protože článek psal Renner, lze leccos vyčíst i o jejich vzájemném vztahu.

Druhý den (tj. 13. 4.) se oba vydali na procházku městem, Renner pozval Wintra na návštěvu upravovaných muzejních sbírek v přízemí spořitelny. V muzeu se Winter podepsal do pamětní knihy, kde můžeme i dnes jeho podpis nalézt („Zikmund Winter, bývalý rakovnický profesor, 1906“).⁵⁰⁾ Dále se mistr zajímal o archiv, který v té době měl Renner teprv začít rovnat ve Vysoké bráně a který tu byl již nastěhován. Winter si přál po obědě nahlédnout do

některé městské knihy z archivu. Pak se prošli po Sekyře, po břehu Rakovnického potoka, navštívili kostel sv. Jiljí, zamířili na Bendovku, kde hovořili o předešlé Bílé hory, tedy o bitvě u Rakovníka r. 1620.

Po obědě Renner donesl „Registra vážná z r. 1576“, nad nimiž asi hodinu debatovali, a Winter podával Rennerovi výklady jak z kulturní historie, tak z této knihy, kterou mu předvedl, jak s ní pracovat a číst v ní. Odpoledne se prošli po severní a východní části města, po Vinohradech, kolem Vysoké brány zamířili na Střelnici a kolem Pražské brány zpět do města a k nádraží, odkud Winter odjel na pobyt ke svému příteli, převorovi kláštera v Ročově. Tato návštěva byla opravdu tajná, pouze příležitostná na cestě do Ročova. V době Wintrova pobytu v Rakovníku o ní věděl zřejmě jen hostinský od Bílého lva a Renner, který se stal mistrovým průvodcem a posledním svědkem, jenž s ním v Rakovníku hovořil.

Z článku lze poznat značnou úctu, kterou Renner ke svému učiteli choval. Winter mu dal požehnání do jeho archivní práce a prý chválil započatou Rennerovu činnost. Z textu také vyplývá, že od studentských let se Renner s Wintrem neseťkal, je navíc zajímavé, že svůj Popis poslal Wintrově až na podzim 1906. Tento jediný den, který Renner s Wintrem strávil o samotě, byl pro mladého učitele celoživotním zážitkem. Měl se s mistrem však setkat ještě jednou, tentokrát naposled.

2. 4. 4 Čestný člen Muzejního spolku

Když se zakládal Muzejní spolek, pozvali Rakovničtí Wintra na jeho ustavující schůzi. Winter se omluvil, že kvůli své nemoci nemůže přijet. Tuto omluvu, psanou 10. února 1911, zaslal v dopisu starostovi Ottovi. Rozepsal se tu o Rennerovi, o němž uvedl: *„Když jednáte o museu, dovolil bych si radu dáti, abyste vyslali příležitostně toho snaživého pana učitele, který nyní museu uspořádal, na cestu do tří muzeí pražských, kde by na vaše (a třeba i moje) doporučení vešel ve styk se správci těch muzeí, okoukal technickou stránku uspořádání sbírek, vybral si pro sebe a pro vás vzor nejlepší, pak honem ještě aby zajel do Vídně, a zvláště do Norimberka do Musea germánského. Takovými zkušenostmi pak může museum vaše dobře dopadnouti. Ovšem by musel ten pán dostat něco na cestu studijní. Radil jsem kdysi předešlému panu starostovi, ale nevím, jestli něco podnikli. Jsem v komitě městského musea pražského a vím, že i naši ouředníci jezdí a učí se.“*⁴⁵¹)

Tyto řádky dokládají, že Renner přesvědčil Wintra o svých snahách. O zmíněných cestách není nic známo, zejména cesty do zahraničí Renner stěží podnikl, nejspíše kvůli financím. Město by na takový projekt těžko přispělo. Například 9. srpna 1913 musel Renner žádat městskou radu o náhradu cesty konané ve prospěch muzea. Jednalo se o cestu za účelem sběru starožitností a ohledání archeologických nalezišť. Obdobných vymáhání peněz na radě zažil Renner více, o placené studijní cestě mohl pouze snít.

Muzejní spolek na první valné hromadě dne 18. února 1912 jmenoval Zikmunda Wintra svým prvním čestným členem. Výbor spolku pověřil prof. Jana Soukupa a Rennera, aby Wintrově osobně předali diplom čestného členství, který sepsal Soukup. Jeho text otiskl Renner ve zmíněném sborníku

„Zikmund Winter a Rakovník“ (1937) ve svém článku „Zikmund Winter a rakovnický archiv“. 10. března se Soukup s Rennerem vydali na cestu do Prahy, aby diplom předali Wintrovi, který byl již vážně nemocen. Ve výše zmíněné vzpomínce se Renner rozepisuje o průběhu návštěvy, která byla krátká s ohledem na mistrova nemoc. Winter jim poděkoval a vyzpítal se na práci Rakovnických. Připravoval se na letní pobyt v lázních v Reichenhallu, kde také zemřel.

Dva dny po pražské návštěvě obdržel Muzejní spolek Wintrův děkovný dopis. Rennerova vzpomínka na poslední setkání s Wintrem se shoduje se vzpomínkou druhého účastníka, J. Soukupa, který ji otiskl ve svém článku o Wintrovi ve 2. čísle Věstníku. Výpovědi jsou takřka stejné, oba autoři někde užívají ty samé věty. Winter se stal prvním čestným členem Muzejního spolku a Renner se Soukupem byli posledními zástupci města Rakovníka, kteří se s Wintrem setkali. Renner se společně s Kamilou Spalovou také zúčastnil Wintrova pohřbu, kam oba vyslal Muzejní spolek jako své zástupce.

Není divu, že se Wintrova osobnost silně vryla do Rennerovy paměti. Renner byl Wintrovým žákem na reálce, poznal ho osobně v pozdějších letech, znal dobře jeho dílo. Mohl celý život pracovat s vědomím, že se mu dostalo mistrových podpory, věděl, že Winter na vlastní oči shlédl počátky jeho vlastní práce, a to i literární. Renner si také uvědomoval, že jeho činnost do jisté míry na Wintra navazuje. Všechny tyto poznatky, zkušenosti i zážitky nejsou málo, zejména pro pracovníka Rennerova typu, a navíc v Rakovníku, kde má Wintrovo jméno takovou váhu a mistr sám se stal přední chloubou města.

ZA VÁLKY A V NOVÉM STÁTĚ

2.5

Válečné období

2. 5. 1

Válečné události zasáhly značnou měrou do práce Muzejního spolku. Nastaly nové starosti s péčí o památky, nastaly i problémy finanční. Ač si Renner po mnoha letech zapsal, že „od r. 1914 – 19, za první světové války, nezbylo mi vedle starostí o rodinu a školu času na jiné práce“, jeho činnost neustala.⁵²⁾

V roce 1915 dokončil s Michálkem uspořádání geologických a mineralogických sbírek v Petrovcově vile, spolek rozvíjel úsilí o záchranu Krakovce, které přerušila válka. Uspořádané sbírky muzea byly v budově městské spořitelny v Heroldově ulici bezplatně přístupny každý den kromě pátku. Veřejnost měla možnost nahlédnout i do muzejní knihovny v Petrovcově vile. Muzejní spolek musel omezit své další práce, zastavilo se archeologické bádání. 17. října 1915 požádal spolek městskou radu, aby se ujala nákladu nového Věstníku.

Renner s Michálkem dále procházeli okres a sbírali horniny. Prošli potočisté Rousínovského pramene, poříčí Javornice, údolí Krakovského potoka. Michálek vše zakresloval do geologické mapy. Renner jako jednatel spolku dohlížel na opravu hřbitovního kostela Nejsvětější Trojice. S počátkem války začaly přesuny sbírek, aby se uvolnily prostory ve spořitelně, neboť ty již byly

preplněné. Muzejní sbírky se rozmísťovaly po celém městě, prostě tam, kde se podařilo Rennerovi zajistit místnosti. Současně s tím sílil tlak na okresního hejtmána, aby se vystěhoval z Petrovcovy vily, a tak ji uvolnil celou muzeu. Rozmnožila se sbírka obrazů, kterou Renner přestěhoval do Majerovic domu. Zde „chtěl uspořádati trvalé a účelné umístění těchto obrazů“. V obecním domě nechal však roku 1916 instalovat obrazárnu, kde vystavil i kostelní archy z Rakovníka a ze Senomat. Uvolněné prostory ve spořitelně využil Renner k účelnějšímu uspořádání předmětů. Zadní místnost věnoval archeologii, rozhojnené vykopávkami z Lubné, které už nashromáždil sám. Dále sem instaloval kolekci soch a keramiky.

Sbírky se hromadily a s pokračující válkou začaly dělat problémy. Od roku 1916 nastala nová honba za zabezpečením rakovnických památek, protože válka si vyžadovala všemožnou materiální podporu a po zemi jezdily komise, které rekvírovaly, co se hodilo. Rennerovi přibyla nová práce – poschovávat jednotlivé předměty, kde se dalo, a rozvinout úsilí na záchranu rakovnických zvonů, jež málokdy unikly pozornosti komisařů.

Soupis míst, kde Renner v letech 1916 a 1917 uložil či uschoval muzejní sbírky, poskytuje jednak Rennerova zpráva pro město z konce roku 1917, jednak pozdější článek Josefa Bartoše o vývoji rakovnického muzejnictví. Renner ve zprávě napsal: „*Muzejní sbírky jsou uloženy v Petrovcově vile, v obecním domě v Rudolfově ulici, v sokolovně v Jandačově sále a vestibulu, ve dvou místnostech útulku 'u správců'*.“⁴⁵³ Bartošovými slovy můžeme doplnit: „*Nejhorší a nejnebezpečnější byla doba válečná: tehdy musily věci býti poschovávány nejdříve v obecním domě v ulici Legií (dřívější Rudolfova ul. – pozn. J. Č.), pak v domě Majerově, a ještě později v sokolovně, na Vysoké bráně, v kůlně na radnici, ve sklepě budovy chlapeckých škol, v útulku pod Vysokou branou, ba i v kamnech a krátce všude, kde se to dalo, jen když unikaly pátravému zraku různých těch válečných komisí, jež po nich slídily. Nebýt ředitele Rennera a jeho vytrvalé horlivosti, dnes to všechno bylo rozchváčeno.*“⁴⁵⁴ Renner si několikrát postěžoval, že až na nepatrnou pomoc obstaral stěhování sám. Při práci mu pomáhali žáci a někteří nadšenci.

Zajištění rakovnických zvonů je druhou kapitolou. Ve snaze uchránit zvony žádal Muzejní spolek c. k. ministerstvo vojenství a konzervátorský úřad, „aby zachovány byly památné zvony starší doby“. Na přelomu roku 1916/17 za velkých mrazů pořídil spolek fotografie zvonů a odlil ozdoby do sádry. Pracoval na tom Renner s profesorem kreslení a rýsování na reálce Františkem Lexou. S odlitím zvonů se pospíchalo, aby práce byla včas dokončena, než budou zvony zrekvírovány. 12. února 1917 Renner sepsal a posléze zaslal městské radě zprávu s tímto úvodem: „*V účtě podepsaný dovoluje si oznámiti slavné městské radě, že v posledních dnech měsíce ledna t. r. byly snáty a k válečným účelům odvedeny tyto rakovnické zvony...*“⁴⁵⁵ Rekvizice se pak týkala zvonů Marie (z. r. 1577, přelit 1765) a Jana (1644, přelit 1765) z kostelní věže chrámu sv. Bartoloměje, ze hřbitovní zvonice zvonu Marie (1587, přelit 1898), zvon Josef zapůjčili do Senomat. Z věžičky kostelíka sv. Jiljí přišel Rakovník o malý zvonek bez nápisu. Město kvůli válce opustilo pět zvonů, o nichž byla aspoň pořizena dokumentace.

Na archiv zbylo Rennerovi méně času. Roku 1915 pokračoval v psaní stručných obsahů listin (regest), kterých napsal v tomto roce 1078. Přijal dar listin týkajících se pivovarnictví. R. 1916 srovnal kopiáře z 2. pol. 16. století, o rok později pak kopiáře z 1. pol. 17. století. Přibývaly další listiny, darem i koupí. Na konci roku 1917 mohl Renner konstatovat, že „archivní sbírky jsou v bezpečí a v náležitém stavu“.

Činnost Muzejního spolku se omezila na minimum. Michálek s Rennerem dále báдали po okrese, na konci války pěšky prošli hliniště významných cihelen na Rakovnicku a rašeliniště u Olešné. Geologický popis Rakovníka se blížil ke svému konci. Na rok 1919 se naplánovaly přednášky z rakovnické historie, které měl přednést Renner (Rakovník a Rakovnicko do 15. stol.), dr. Kamila Spalová (Rakovník 16. stol.), prof. Josef Koníček (Rakovník za posledních 100let), dr. Josef Bartoš (o výtvarnictví v Rakovnicku) a prof. Jan Soukup (o národopisu na Rakovnicku). Za světové války také počet členů spolku přesáhl číslo 100, hlavně působením jeho člena Josefa Bartoše.

Už od roku 1913 probíhala jednání o koupi bývalého domu plaského kláštera, tzv. Staré pošty, kde dnes sídlí muzeum (mezi kostelem sv. Bartoloměje a Pražskou bránou). Tento dům byl ohledán, roku 1916 ho koupila městská spořitelna a darovala jej městu pro účely muzea. S restaurací domu se začalo až ve třicátých letech a nová muzejní budova se pak stala předmětem silného sporu, který se Rennera nemile dotkl. Nyní na konci války bylo vše připraveno k vybudování muzea v Petrovcově vile, kam se měly z celého města konečně shromáždit všechny sbírky.

V různých spolcích

2. 5. 2

Renner se účastnil činnosti řady jiných spolků a sdružení. Zřejmě se nám nepodaří vypsat všechny organizace, ve kterých byl zastoupen, dotkneme se aspoň těch nejvýznamnějších. Procházet agendy obrovského množství spolků, které za Rennerova života v Rakovnicku fungovaly, a vyhledávat v nich členství jednoho člověka, by si vyžádalo práci speciální. Nebudeme se také už zmiňovat o Muzejním spolku, pro Rennera nejdůležitějším.

Již od působení v Kralovicích chodil Renner na schůze učitelského spolku Budeč, kde si našel několik přátel. Jeho bližší zdejší aktivity nejsou známy. Podobných schůzí se účastnil i za svého působení v Rakovnicku, s učiteli ale neměl dobré zkušenosti. Špatné pak převážilo, a Renner přestal na učitelské schůze docházet, jak o tom píše ve svých Pamětech:

„Při všech těchto pracích jsem se horlivě zúčastnil spolkového života učitelského a stál vždy v prvních řadách. Nešťastné rozbroje mezi učitelstvem škol obecných a měšťanských mne konečně vypudily z organizace učitelstva obecných škol, kde jsem setrval i při smutných zkušenostech. Poznal jsem zde mnoho povrchnosti a málo práce pozitivní; to se mi protivilo, i když jsem to veřejně pranýřoval a nijak se netajil svou nenávistí k tolika marným řečem a návrhům při schůzích, jichž výsledkem byla nula. Mnozí se na mne dívali s nevráživostí, neboť se domnívali, že svou prací mimoškolní chci se na ně nějak povyšovat, a záviděli mně snad také výdělky !! z mých prací. Vystoupil

*jsem tedy dobrovolně z organizace učitelstva obecných škol, v níž jsem byl od začátku svého působení, a doufám, že členem platným.*⁴⁵⁶⁾

Bližší časové určení není známé, zrovna tak nelze objektivně zachytit skutečné důvody Rennerova odchodu. Avšak tato nespokojenost musela vyvrcholit ještě před 1. světovou válkou. Také jsme uvedli, že ve škole v Rakovníku byl Renner od školního roku 1905/6 ve Spolku pro podporování chudých žáků (kap. 2. 2. 2), o který se pak zasloužil, když stál v čele měšťanky (viz níže).

Již ve čtvrtém čtvrtletí r. 1904 je Jan Renner veden jako člen Měšťanské besedy, kam se tedy přihlásil brzy po svém příchodu do Rakovníka. Hned na začátku sepsal podle besedních kronik na požádání dr. Černého „Dějiny Měšťanské besedy“, psaný Rennerovou rukou.⁵⁷⁾ Na desky pak Renner připsal, že tato jeho úplná práce je ztracená, jako i knihy, podle kterých jí psal, zbyl jen koncept. Kde jsou tyto úplné „Dějiny“, nevíme, nevěděl to Renner sám. Není ani známo, kdy Renner své stručné sdělení na desky napsal. O jeho dalších případných aktivitách v Měšťanské besedě nejsou žádné zprávy.

Renner pracoval také ve „Spolku pro okrašlování král. města Rakovníka s okolím a pro ochranu ptactva“ (zal. 1887). Dochovaná pokladní kniha Okrašlovacího spolku je vedena od dubna r. 1902 a účty jsou pro roky 1913 a 1914 podepsány mj. také Rennerem. Z titulu jaké funkce je podepsal, tu uvedeno není. Ve spolku působil po celé meziválečné období. Sepsal dějiny Okrašlovacího spolku, pravděpodobně v první polovině čtyřicátých let. Renner se stal členem výboru spolku a po smrti předsedy Fr. Otty i místopředsedou. Na tyto své funkce rezignoval roku 1940 a Okrašlovací spolek mu 19. února zaslal dopis, kde kromě jiného píše: „*Za ta léta se za vašeho vedení pro naše město velmi mnoho vykonalo. Ztrácíme Vás velmi neradi.*“⁵⁸⁾ Dále spolek ústy svého předsedy a jednatele v dopise děkuje za veškerou práci a lásku.

Širší aktivitu Renner rozvinul v „Klubu československých turistů“, kde byl už ve dvacátých letech ve výboru rakovnického odboru Klubu, za předsednictví lékárníka Bohuslava Vlčka. Renner docházel na výborové schůze a valné hromady. Ve třicátých a čtyřicátých letech kandidoval na člena župního výboru Pražské župy KČT a stal se regionálním referentem pro oblast západní. Za Vlčkova předsednictví byl již r. 1936 místopředsedou odboru v Rakovníku. Klub pořádal nejrůznější akce, výlety a zájezdy, kterých se Renner účastnil. Vydal také svou publikaci „Průvodce Rakovnickem a Křivoklátskem“ (2. vyd. nechal tisknout KČT roku 1926). Renner publikoval i v Turistickém obzoru (Louny). Jako nadšený turista vedl některé pochody po okrese, například na Kokrdy, Hlavačov, do Senomat, Lašovic či na Skřivaň. Vedl výlety po tvrzištích, do Loun, Zbečna, Křivoklátu, na Džbán atd. To však spadá zejména do třicátých let.

Kromě Muzejního spolku byla Rennerova činnost v Klubu turistů asi nejvýraznější jeho spolkovou aktivitou. Propagace kraje a jeho poznávání patřily k Rennerovým prioritám. Navíc jsme uvedli jeho činnost kolem sanace Krakovce, kde se účastnil v Komitétu (pozdějším Sboru pro záchranu hradu Krakovce) a jako konzervátor dohlížel po válce na restauraci. To byl Krakovec již majetkem Klubu. 31. března 1938 odbor KČT poděkoval Rennerovi za vykonanou práci a napsal mu uctivý dopis, který je důležitý tím, že doku-

mentuje vážnost, jaké se Renner v Klubu těšil, a naznačuje široké pole jeho aktivit.⁵⁹) Kruh kolem Krakovce se uzavírá a jasněji se vykresluje Rennerova úloha v tomto podniku i jeho spojitost mezi Klubem a Muzejním spolkem, jehož zástupcem v této akci také byl. V kapitole o restauraci hradu od konce 20. let (č. 3. 1. 4) bude tento úvod o Rennerově úloze v KČT důležitý.

V Rakovníku byl 30. června 1919 založen Okresní osvětový sbor, který měl být „orgánem, jenž řídí osvětovou a výchovnou práci v celém okrese a který má být nejen dozorčím orgánem nad místními osvětovými komisemi, ale který má těmto pomáhati v jejich práci, ji usměrňovat a vésti“.⁶⁰) Přímo v Rakovníku pak roku 1928 došlo ke zřízení Městského osvětového sboru, který se však moc neuplatnil. Každý spolek sem vyslal svého zástupce, Muzejní spolek tu měl Rennera, který byl zvolen do poradatelského výboru. Ten však byl záhy zrušen.

Role Osvětového sboru byla ryze organizační. Sbor pořádal běhy tzv. Lidové školy (kde Renner vyučoval), cykly přednášek, koncerty, zval odborníky, pečoval o oslavy a jinou kulturní činnost.⁶¹) Roku 1928 pořádal kurz pro kronikáře, v němž Renner přednášel. Renner pořídil i seznam obecních kronik s informacemi o jejich stavu a publikoval ho v brožuře „Přehled činnosti Okresního sboru osvětového v Rakovníce v prvním desetiletí naší samostatnosti“ (1928) pod názvem „Stav obecních kronik na Rakovnícku v uplynulém desetiletí“ (s. 9 – 19). Toho roku také Renner vypracoval přednášku o hradu Krakovci, doprovázenou 70 diapositivy. Ve druhém běhu Lidové školy r. 1930 promluvil na další přednášce „Rakovník v minulosti“.

Na konci ledna roku 1930 se Okresní osvětový sbor rozhodl vydávat „Vlastivědný sborník Rakovnícka s Křivoklátskem, Kralovicka s Manětínkem“. První číslo vyšlo 1. 9. 1930. Předsedou redakční rady se stal prof. Jan Maloch, školní inspektor. Renner měl obstarávat fotografie k historické části a měl vést hlídku obecních kronik. Vyšlo pouze osm ročníků a pak se vydávání zastavilo. Renner ve Vlastivědném sborníku publikoval řadu kratších článků, některé na pokračování (viz kap. 3. 3. 1).

Po první světové válce přestoupil Renner, jak jsme uvedli, k církvi československé (dále ČČS). Jeho zdejší případné aktivity nejsou příliš známy, ale nebyly zřejmě významné, snad až na skutečnost z roku 1931. Tehdy v listopadu podala rezignaci Rada starších náboženské obce ČČS v Rakovníku. Diocézní rada ČČS v Praze tak jmenovala správní komisi, která měla na kratší přechodnou dobu vést správu a hospodářství náboženské obce až do její valné hromady, na které měla být zvolena nová rada starších. Předsedou komise, ustavené 10. prosince, byl jmenován Renner, ale ve funkci zůstal do 25. května 1932, kdy rezignoval. Jednalo se spíše o přechodnou, pro Rennera ne tolik důležitou záležitost.

Muzeum a Muzejní spolek po válce

2. 5. 3

S koncem války přesvědčil Muzejní spolek městskou radu, aby akceptovala Petrovcovu závěť, a tak vila odkázaná muzeu mohla cele plnit svůj účel. Z bytu se odstěhoval okresní hejtman F. Vaniš a na jaře roku 1919 začal Renner shromažďovat předměty z celého města do Petrovcovy vily, kde byly umístěny.

těny geologické a mineralogické sbírky a muzejní knihovna. Samo město začalo mít na instalaci zájem. V únoru městská rada se školní radou zažádaly pro Rennera o třídní dovolenou a 15. března požádal starosta města Karel Schleyder (úřadoval v letech 1912 – 1919) ředitele školy a okresní školní radu, aby dali Rennerovi do konce školního roku 1918/19 dovolenou za účelem uspořádání sbírek muzea při stěhování do nových prostor.

Od března roku 1919 Renner stěhoval sbírky do vily. Pomáhali mu Jan Kubát, František Lexa, Jan Soukup a učitelky Anna Nelibová a Marie Petrovičová. Snad se uspořádání účastnil i Michálek a přítel A. Pergl. Práce šla zřejmě rychle, neboť Renner se mohl plně věnovat stěhování a konečné úpravě předmětů. V květnu bylo vše dokončeno, a tak se mohlo přistoupit k druhému slavnostnímu otevření městského muzea, osm let poté, co Petrovcova závěť vstoupila smrtí jeho sestry v platnost.

O slavnosti napsal Renner v městské kronice k roku 1919: *„Již 9. června došlo k slavnostnímu otevření městského muzea. O 10. hod. byla slavnostní schůze v Jandačově sále v sokolovně, po jejímž zahájení starostou města přednášel prof. J. Soukup ‘O významu krajinských muzeí’ a Dr. J. Bartoš ‘O příštích úkolech rakovnického musejnictví’. Ze schůze odebralo se shromáždění na hřbitov ke hrobu J. Petrovce, dárci musejní budovy, kde pronesl pietní vzpomínku zemřelému starosta města. Ze hřbitova zašli účastníci slavnosti do městského muzea, kde jsem všechny přítomné uvítal a poděkoval starostovi města za vše, co vykonal ve prospěch sjednocení a uspořádání musejních sbírek. Za mého doprovodu a výkladu prohlédli si potom účastníci slavnosti musejní sbírky.“*⁴⁶²)

Profesor reálky R. Puchold pro tuto příležitost umělecky upravil pozvánky, které zdobil obrázek dřevorytu starého Rakovníka a které obsahovaly Soukupův článek „Rakovník jest bohatší, Rakovník má své museum“. M. Petrovičová s učitelkou Helenou Spalovou (sestrou Kamily Spalové) ozdobily Petrovcův hrob věncem a slovanskou trikolórou.

Celé muzeum zaplnilo ve vile deset místností. V přízemí zůstaly mineralogické sbírky, krajinské horniny a nerosty. Nové muzeum se umístilo do celého prvního patra, kde byly předhistorické sbírky (263ks), obrazy a podobizny (333ks), kovové výrobky (170ks), keramické sbírky (278ks), zbraně a válečné předměty (108ks), cechovní a spolkové předměty (33ks), různé předměty (272ks), krojové části (110ks) a domácí, cizí a pamětní mince (celkem 945ks). V podkroví pak zůstala muzejní knihovna, která čítala 900 položek ve 1100 svazcích. Všechny předměty v muzeu pocházely pouze z místního kraje.

20. června město Rennerovi poděkovalo za soustředění a zpřístupnění sbírek veřejnosti a zaslalo mu remuneraci 400K. Na konci roku pak Renner obdržel od města další odměnu 1000K. Muzeum mohli občané navštívit každé úterý, pátek a neděli za 50 haléřů za osobu. Výtěžky ze vstupného se používaly na zaplacení pojistného budovy a sbírek, na údržbu a případný zbytek na zakoupení starožitností.

Konec války a vznik samostatné republiky vyvolaly novou vlnu vlasteneckého nadšení, kterou otevření místního muzea jen podpořilo. Vzrostl tak

počet zájemců o muzeum, rostl počet dárců a přibýlo členstvo Muzejního spolku, které na počátku roku 1921 dosáhlo počtu 210. Následky války však zadržovaly potřebné finance, a tak dále nebyly prostředky na archeologické bádání, vydávání Věstníku se dostávalo do obtíží. Rostl zájem o novou muzejní budovu, Starou poštu. Josef Bartoš přednášel na počátku roku 1919 na valné hromadě spolku o chystané úpravě stavby, avšak rekonstrukce byla vzhledem k financím a nedostatku bytů (pro tento účel budova dosud sloužila) oddálena do nedohledna. Toho roku také Michálek dokončil svou geologickou mapu a písemné zpracování geologického popisu Rakovnícka, ale na vydání nebylo zatím ani pomyslení.

Po válce se ustavil Svaz vlastivědných muzeí československých.⁶³ 19. března 1919 rozhodla městská rada přistoupit za člena Svazu a na jeho ustavující schůzi do Prahy vyslala delegáta rakovníckého městského muzea, jeho kustos Jana Rennera. Ten se jí zúčastnil 27. a 28. září 1919. Od té doby se jako člen Svazu zúčastňoval jeho valných hromad. Muzejní spolek se po válce dále potýkal s finančními problémy, které brzdily jeho činnost. Získal aspoň peněžní podpory od ministerstva školství a národní osvěty, městské spořitelny a okresních komisí v Křivoklátě a Rakovníku.

Vydávání Věstníku také provázely potíže, ač počet zájemců rostl. Renner, v té době už konzervátor, vyřizoval dále spolkovou korespondenci a rozšiřoval vydané Věstníky po muzeích. Tento časopis nabýval dále na kvalitě a přinesl řadu zajímavých prací, například od Václava Kočky (Rokytsko a Rakovník do r. 1252, Castellum vetus a Castellum novum, Zbečno, Zaniklé osady na Rakovnícku atd.). Renner tu publikoval uvedenou několikadílnou studii Hvozdu. Na počátku dvacátých let zde nechal otisknout také Michálkův Geologický popis, Josef Bartoš napsal svůj článek „O příštích úkolech rakovníckého muzejnictví“. Řada přispěvatelů rostla – např. Václav Typolt napsal článek o řevničovské poště, Jan Stříbrský – „Lidová jména léčivých rostlin v politickém okrese rakovníckém“, nachází se tu články o Křivoklátsku od prof. ing. A. Nechleby, Ferd. Pátka, B. Herolda atd.

Roku 1924 odstoupil pro nemoc ze své funkce Jan Michálek a za nového předsedu spolku zvolila valná hromada v dubnu 1924 Jana Soukupa. Michálek pak po roce zemřel (4. 2. 1925). Renner usiloval o vydání jeho geologického zpracování okresu a uspěl. Michálkova práce se završila a došla uznání. Renner si pak celý život své zásluhy o vydání „Geologického popisu politického okresu Rakovníckého“ dosti považoval. Práce je významná svou podrobností a zevrubným geologickým zmapováním Rakovnícka, které je založeno na skutečném bádání v terénu. Jak jsme uvedli, Geologický popis vycházel na pokračování v letech 1922 a 1923 ve třech číslech Věstníku. V úplnosti vyšla publikace na podzim r. 1926, již po Michálkově smrti, ač na obálce knihy byl otištěn rok 1922.

V muzeu se sbírky rozmnožily takovou měrou, že Petrovcova vila nedostačovala, a rostl tlak na rekonstrukci „Staré pošty“, která v té době stále sloužila jako obytný dům. Pro bytovou naléhavost se započeti rekonstrukce oddalovalo. Až na konci 20. let se začalo vážně mluvit o opravě budovy, kam se měl umístit rakovnícký archiv a část muzejních sbírek s obrazárnou. Tyto

starosti s umístěním pak vyplnily třicátá léta. V roce 1928 mohl spolek konstatovat, že je členem Společnosti přátel starožitností českých a Numismatické společnosti československé. Měl 259 členů a v tomto roce z něj vzešla myšlenka, aby byl v Rakovniku postaven pomník Z. Wintrovi. Její skutečného pak opět spadá do let třicátých.

Na muzeum mělo dohlížet kuratorium, které se skládalo z 12 členů volných z městského zastupitelstva. Kuratorium mělo obstarávat veškeré hospodářské a finanční záležitosti muzea. Na konci roku 1919 Renner předložil městské radě zprávu o uspořádání sbírek v Petrovcově vile. Už tehdy uvedl, že *„musejní sbírky jsou přibližně rozděleny dle jednotlivých oborů, jelikož k náležitému rozdělení a umístění nedostává se místa“*.⁶⁴⁾ V roce 1920 pokračoval v dokončení inventáře muzea a pracoval na okolí muzejní budovy. Tohoto roku se také přestěhoval do zahradního domku u Petrovcovy vily, kde mohl obhospodařovat zahradu. Ve zprávě z roku 1920 napsal: *„Jelikož jest nedostatek pracovních sil tuze drahých, dal se podepsaný sám do práce, urovnal a zřídil všechno tak, že na podzim mohlo býti přikročeno k vysázení ovocných stromů.“*⁶⁵⁾

Renner přebíral četné muzejní dary, ať už od měšťanské školy, bankovky od Jos. Březovského nebo předměty po Františku Hovorkovi, které věnoval Hovorkův vnuk. V muzeu se pak zamýšlelo zřídit Hovorkův koutek. Nějaké předměty zapůjčila i reálka. Stále Renner jezdil k demolicím domů a stavení prohledával. V červenci 1925 pobyl na sjezdu československých muzeí v Plzni. Na konci toho roku uspořádal přednášku „O starém Rakovníku“, za kterou mu město poděkovalo uznalým dopisem.⁶⁶⁾ Na přelomu března a dubna r. 1926 se Renner zúčastnil vysokoškolských národopisných kurzů v Praze, které byly spojeny s vědeckou exkurzí. Přednášel tu Niederle, Matiegka, dr. Choitek atd.

Dvacátá léta jsou vyvrcholením Rennerovy muzejní práce. 6. dubna 1922 mu město propůjčilo titul ředitele městského muzea a archivu, který však byl formální a neměl nic společného s řádným placeným zaměstnáním. V květnu roku 1927 ho Muzejní spolek jmenoval svým čestným členem. Diplom tohoto jmenování, který sestavil přítel J. Soukup, máme uchovaný.⁶⁷⁾ Muzeum bylo vybudováno a dále nabývalo na významu. Tím se množil počet těch, kteří o něj jevili zájem. Přibývali tak lidé s odlišnými představami o muzejnictví, než měl Renner. Tyto protichůdné tendence pak kulminovaly ve třicátých letech. Michálek již nežil a Jan Soukup zemřel r. 1933.

2. 5. 4 Archiv po válce

Od muzejní byla Rennerova archivní práce odlišná zejména v tom, že pro ni nebylo třeba takového zápalu veřejnosti a tak silné propagace jako pro muzeum. Také se nestalo, že by někdo do archivu průběžně zasahoval, jako k tomu později docházelo v muzeu. Archiv sice nepostrádal zajímavost, ale na veřejnost působil mnohem méně atraktivně než hmotné předměty a prezentace jejich záchrany. Navíc archiv potřeboval ještě dosti speciální práce, do které nemohl mluvit každý, a tak zde Renner dále zůstával víceméně osamocen a práci konzultoval se zasvěcenci či odborníky.

Písemné památky také nedosahovaly takového množství jako muzejní starožitnosti. Místnost nad podjezdem Vysoké brány zatím postačovala, i když postupem času začala vadit přílišná vlhkost, neboť masivní zdivo pevné brány těžko propouštělo teplý suchý vzduch. Navíc se v místnosti nedalo topit, Renner tu nemohl pracovat v zimě, ale některé archiválie si bral domů, do zahradního domku u Petrovcovy vily. Na bráně pak v létě trávil daleko více času.

V roce 1919 došlo dvakrát k vyčištění archivu ve Vysoké bráně. Renner měl dále práci se zařazováním nově získaných listin a spisů. Stav archivu se jevil jako uspokojující, ač celé jaro r. 1919 Renner pracoval hlavně v muzeu. Bylo nutné konzervovat knihy a sebrat kopiáře, které byly rozházeny po celém archivu. Renner je znovu chronologicky rovnal a ukládal do lepenkových krabic. Sebral listiny, jejichž počet neustále narůstal, registra vyčistil, opatřil paginací a razítky. Na majestáty a mandáty dal udělat velké desky a ukládal je do speciální široké a hluboké police.

Listiny daly nakonec velkou práci. Renner je pročetl, označoval razítkem a písmeny podle obsahu, psal jejich regesta. Pak je chronologicky rovnal a čísloval. Když však listin přibývalo, ať už nálezy nebo dárcovstvím, musel se doptat na uspořádání archivu na příslušných místech v Praze. Začal tedy sestavovat lístkový katalog věcný, osobní a místní a řadil listiny.

Archiv navštěvovali různí odborníci i laičtí jednotlivci. Nemálo cenností, před lety ztracených, poté věnovali ze svého soukromého vlastnictví zpět. Šlo hlavně o cechovní knihy. Řadu archiválií věnoval Bohuslav Herold starší. Vrátilo se mnoho věcí i z nemilého roku 1861, kdy při Hovorkově stěhování archivu z Vysoké brány si řada lidí mnoho archiválií rozebrala a poschovávala je na půdách svých domů.

Dále Renner usiloval o získání starých pozemkových knih z konce 18. a počátku 19. století, které byly dříve uloženy v registratuře zdejšího okresního soudu, a žádal o ně ministerstvo spravedlnosti. Tyto archiválie se k soudu dostaly snad při stěhování podkrajského úřadu z radnice do nové soudní budovy. Roku 1900 je převzal zemský archiv. Správní komise, na kterou se město z popudu Rennera obrátilo, žádala svědectví, že tyto knihy patřily původně rakovnickému archivu. Vydal ho ještě žijící František Levý (zemřel r. 1920 v Přerově), jenž s nimi kdysi pracoval. Archiválie však komise stejně vydat odmítla.

Knihy rakovnického archivu chtěl Renner nakonzervovat a svázat. Jednu poslal do konzervačního ústavu v Praze, aby viděl, jak je činnost provedena. Ústav byl totiž příliš zaneprázdněný, Renner se tak snažil upravit knihy doma. Další práce konzultoval s místním knihkupcem J. Růžičkou a s jeho pracovníkem Plhákem, jenž slíbil zpracované knihy podle vzoru svázat. Renner se dal do samotné konzervace: *„Vysoušel jsem tudíž na slunci poloshnilé knihy městského archivu a jednotlivé jejich listy napouštěl zaponovým lakem. Byla to práce svízelná. V uzavřené místnosti nelze tak dělati, protože výpary z laku jsou zdraví škodlivy; venku mně zase s jednotlivými listy zle a nerozumně hospodařival sebemenší vítr a často mne také zahnalý od práce včely, které přivábil pronikavý zápach laku. Zakonzervované knihy*

*jsem dal konečně do vazby. Byl jsem překvapen vazbou a úpravou dodaných knih; práce p. F. Plháka zasluhuje všeho uznání. Vyhovuje tak všestranně, že od té doby jest všechna vazba a úprava knih městského archivu opatřována doma.*⁶⁸⁾

V srpnu roku 1931 navštívil Rennerovu práci archivní inspektor pro Čechy Václav Vojtíšek. Je to první zpráva o setkání těchto dvou mužů, mezi kterými vznikl vřelý vztah. Vojtíšek se stal Rennerovým podporovatelem a zastáncem v dobách pro Rennera nejmilejších. Inspektor vypracoval zprávu o rakovnickém archivu, kde zejména naléhal na to, aby se materiál přestěhoval do jiných prostor, protože vlhkou místnost brány považoval pro uložení archivu za nevhodnou. V místnosti se nedalo topit, okna propouštěla jarní a podzimní mlhy. Archiv byl dobře ochráněn pouze před požárem.

I zde se zájem stočil na zrestaurování „Staré pošty“, v níž se s některými místnostmi počítalo pro uložení archivu. Rekonstrukce této budovy se stávala dále naléhavější a tlak neustále rostl, ač se s pracemi zatím nezačalo. Rakovnický archiv se dočkal po letech solidního uspořádání a Renner zůstal jeho neúnavným strážcem. I to sehrálo ve třicátých letech důležitou roli, neboť někteří s výčitkou považovali uspořádaný městský archiv za Rennerův „soukromý podnik“.

2. 5. 5 Archeologem a konzervátorem

S poznáváním a postupným procházením celého okresu se Renner mnohdy dostal k opuštěným místům, která v minulosti nebyla bez významu. Už ve svém Popisu Rakovnicka z r. 1902 věnoval kapitolu zaniklým osadám. Dále narážel na četná tehdy neprozkoumaná tvrziště a významnější lokality, jako například Hlavačov. Věnoval se i prehistorickým nálezům. K jeho prvním učitelům v tomto oboru patřil geolog Jan Kušta, profesor reálky, který prozkoumal nálezíště diluviálního člověka v cihelně v Lubné (nalezeno dělníky r. 1890). Nápomocný mohl Rennerovi pak být i Niederlův žák Jan Soukup.

Na počátku své činnosti v Rakovníku obdržel Renner dopis od Josefa Ladislava Píče, který roku 1911 psal do Rakovníka a ptal se po určitých hradištích v okolí. Z dopisu je zřejmé, že město navštěvoval, a tak se s Rennerem sešel.⁶⁹⁾ O svém kontaktu s Píčem Renner napsal: „*Když předčasně zemřelý badatel a učenec náš Dr. J. L. Píč psal své životní dílo ‘Starožitnosti země české, zajel několikrát s p. ředitelem J. Felemanem (konzervátorem okresu – pozn. J. Č.) na Rakovnicko a podepsaný doprovázel oba starožitníky na cestách po okrese, seznamuje se takto důkladněji s archeologií.*“⁷⁰⁾

Renner byl však spíše připraven teoreticky z literatury a do archeologie se pustil v době, kdy se tento obor začínal teprv vědecky rozvíjet. V archeologii vyšel z romantického zájmu, potvrzují to i jeho první články (viz níže). Postupem své badatelské práce však v rámci regionu získával vlastní soudný pohled. To samozřejmě souviselo i s dobovým vývojem archeologie. Své nálezy se snažil hodnotit kriticky, nenechával se unášet touhou po místní senzaci. Prozkoumal okolní hradiště a jezdil k nálezům, které se hlásily z různých stavebních či zemědělských prací.

Před válkou kopal s Michálkem na Hlavačově (viz článek „Hlavačov“, Věstník, č. 3, 1914). Odkryl mohyly u Hřebečníků, kde se prováděly výkopové práce u trati. Tyto výkopy však znemožnily hlubší průzkum. Na počátku války pomáhal při odkrývání neolitického sídliště u Lubné na poli pana Svobody (viz článek „Předhistorické nálezy u Lubné“, Vlastivědný sborník Rakovnicka a Kralovicka, roč. 4). Dále zkoumal domnělou tvrz Kokrdov na sever od Rakovníka, kde však našel zákopy z bojů z r. 1620. Tato tvrz podle Rennera stála o něco níže a byla za těchto bojů zničena. Terénní známky Kokrdovu nepatřily. Článek o údajném tvrzišti napsal Renner opět ve Věstníku, č. 4, 1915.

Za války a po ní bylo archeologické bádání zastaveno kvůli financím. Na tyto práce si Muzejní spolek totiž najímal pomocné dělníky, ale v této době měli všichni jiné starosti. Větším objevem se stal na počátku 20. let nález na katastru luženské obce, kde se jednalo zřejmě o hrnčířskou dílnu či žároviště. Roku 1923 zkoumal Renner zemanskou tvrz na Vlčí hoře, poblíž Hvozda. Sídliště pocházelo podle Rennera z 15. století a výzkum, na který se najali dělníci, financoval Muzejní spolek. Při kopání se našly pouze základy pece, avšak Renner určil tvrziště, které známe z písemných pramenů už z konce 14. stol., na tuto lokalitu. Článek o tom napsal ve Věstníku č. 7, 1925. V první polovině 20. let prohledal také nálezy v Senci, kde šlo o zbytky nádob s kamením, a domnělé předhistorické naleziště u Lužné, kde však Renner žádné důkazy nenašel. Dále odkopal jámu pod Nezabudicemi.

Ve druhé polovině 20. let se hodně pracovalo na nalezišti v Chrástanech. Zde Renner získal mnoho předmětů pro sbírky a chráštánské sídliště a pohřebiště pak popsal ve Věstníku č. 21, 1931. Tuto lokalitu prokopal a uspořádal nálezy, jež v batohu odnášal domů. V létě roku 1930 zavítala do Chrástán americká expedice, která tu pod dohledem archeologického ústavu (v součinnosti s jeho ředitelem dr. K. Buchtelou) prováděla některé výzkumy. Renner sem tuto expedici uvedl i s výkladem a ukázal jí naleziště. Dále prozkoumal nálezy skrčenců u Kolečovic a hroby v Modřejovicích. Zájem o Chrástany a Modřejovice pak přetrval do 30. let. V té době také Renner publikoval ve „Vlastivědném sborníku Rakovnicka a Kralovicka“ řadu textů o hradištích a tvrzištích. Jde o články např. „Neznámé hradiště nad Javornicí“ (roč. 8) „Skřivaňská tvrz“ (roč. 5), zmíněná „Vlčí hora“, „Zaniklá ves a tvrz Pístný“ (roč. 5) aj.

V publikovaných textech, zejména ve Věstníku, se Renner zmínuje o průběhu svých archeologických prací. Nálezy srovnával s prameny z archivu. V této době již déle pracoval v oblasti Kralovicka a Rakovnicka historik Václav Kočka, Rennerův dlouholetý přítel, a tak konfrontace s písemnými zprávami byla důkladnější. Po okrese chodil Renner také s nadšeným archeologem prof. Josefem Hakenem.

První souhrnnou práci postavenou na archeologii napsal už r. 1915. Jedná se o obsáhlejší text „Rakovnicko v době předhistorické“ (Věstník, č. 4, 1915). Zde však ještě nečerpal tolik z vlastních výzkumů, hojně používal Píčovy a Niederlovy práce a jeho pohled samozřejmě zapadal do dobového koloritu. Například o hradišti u Stradonic zde Renner napsal: „Vše dá se svědčiti tomu, že na hradišti bylo skutečně Marobudum, vojenský tábor Marobudův, který

byl přepaden Katvaldem a musil prchati před ním. Na útěku ukryl pak zlatý poklad u Podmokel, jehož zlaté mince jsou téhož rázu jako hradištské.“ Zde již píše o některých svých předhistorických nálezích (střepy v Lašovicích atd.), ale s vlastním výzkumem zdaleka nebyl na takové úrovni, aby na něm mohl rozvíjet vlastní pohled. Ve Věstníku také k tomuto článku vydal archeologickou mapu okresu.

V pozdních letech vystavěl na svém archeologickém výzkumu celé pojetí jak předhistorického Rakovníka, tak jeho osídlení v raném středověku. Zabýval se například kritikou Levého teorie prvotního osídlení Rakovníka kolem kostelíka sv. Jiljí, jehož okolí Renner probádal, když se hloubily základy pro stavbu kasáren. Nic zde nenašel. Ve svých monografických obsáhlých dějinách Rakovníka a Rakovnícka, které nikdy nevyšly tiskem, se na počátku věnuje prehistorii a osídlení města a jeho okolí. Tato kapitola je odlišná od práce z roku 1915, neboť čerpala již z vlastního výzkumu.

Renner byl bystrý pozorovatel terénu, kde odhadl řadu souvislostí. Sem patří precizní rekonstrukce všech cest, které vedly Rakovníckem v průběhu věků. Nejedná se pouze o hypotézy, neboť vše doložil svými důkladnými terénními poznatky, kdy prošel všechny staré úvozy, násypy atd. , samozřejmě v konfrontaci s písemnými prameny. To však jsou již čtyřicátá léta, ale vlastní výzkum probíhal už dlouho předtím.⁷¹⁾

Stěží lze dnes zjistit, jak byla Rennerova archeologická práce, přeci jen amatérská, kvalitní právě na poli tohoto mladšího oboru. V muzeu vystavoval archeologické nálezy, u kterých můžeme předpokládat dobré popisky. Vědomě nespekuloval, napsal jen o tom, co bylo skutečně objeveno, a nálezy se snažil po konzultacích co nejlépe určit. Vlastní poznatky ze třicátých let pak shrnul ve svém posledním článku otištěném ve Věstníku (roku 1938) „Okolí Rakovnícka po stránce archeologické“.

Hned po válce byl Renner jmenován konzervátorem Státního památkového úřadu. Znalost památek okresu už předvedl ve svém Popisu z r. 1902. Winter mu tehdy předpověděl podíl na „Soupisu uměleckých památek“, které pro Rakovnícko a Křivoklátsko sepsal Antonín Cechner (Soupis památek historických a uměleckých v politickém okresu Rakovníckém). V obou dílech, prvním věnovaném Křivoklátu (1911), druhém rakovníckému okresu (1913), autor děkuje za spolupráci Janu Rennerovi, „*jenž valnou část okresu se spisovatelem prošel, dodal mnohé historické zprávy a některé nápisy zvonů a náhrobků*“. Hodně pak Cechner čerpal z Rennerova Popisu. V archivu Okresního muzea v Rakovníku jsou dochovány listy zaslané Cechnerem Rennerovi v letech 1909 – 1913. Týkají se vesměs Soupisu, autor se adresáta dotazuje na určité drobnosti ohledně památek, děkuje mu i za některé korektury.⁷²⁾

Funkci konzervátora zastával Renner až do počátku 50. let. V Praze pak absolvoval vedle archivních i konzervátorské kurzy. Jako konzervátor okresu se musel postarat o četné místní památky, vedl tedy další agendu. Ta se dochovala pro léta 1927 – 1948.⁷³⁾ Renner musel opět projíždět celý okres a starat se o zabezpečení památek. V těchto letech například zajistil opravy tabulových obrazů v kostele v Senomatech, opravu kostela ve Slabcích, opravu významných kamenů nebo soch v Nové Huti pod Nižborem. Zajišťoval hra-

diště u Šanova, zabezpečil opravu sochy sv. Františka ve Slabcích. Dále se přimlouval za prohlédnutí mariánského sousoší v Rakovníku, staral se o ochranu Týřova, zvonice Nejsvětější Trojice na rakovnickém hřbitově, zabezpečil starou archu v kostele ve Hvozďě.

Tato práce pak pokračovala i za druhé světové války a po ní, kdy zajišťoval opravy různých kostelů. V roce 1929 publikoval ve Věstníku svůj obsáhlý článek „Hřbitovní kostel nejsvětější Trojice“, kde podal úplnou historii a rozbor celé stavby tohoto rakovnického kostela. Při rekonstrukci této pamětihodnosti zachránil náhrobní kámen Kateřiny z Lauchu, který byl rozbitý a pohozen pod oltářem. Renner jej dal složit a zazdít spolu s kamenem Divůčka vedle dalšího náhrobního kamene s vyšlapaným nápisem. Rennerově další činnosti kolem sanačních prací hradu Krakovce se budeme věnovat na jiném místě zvlášť.

Ač se Rennerovo vytižení zdá být značné, jeho práce se prolínala. Jako muzejník a jednatel Muzejního spolku mohl dobře plnit úlohu konzervátora. Jeho činnost se také časově různě měnila, neprobíhala vždy souběžně. Plně se mohl věnovat těmto pracím hlavně později, když se roku 1929 zbavil „učitelského břemena“.

Publikační činnost do konce 20. let

2. 5. 6

Rennerova první publikovaná práce, Popis politického a školního okresu Rakovnického z roku 1902, není pro autora typická, protože je vcelku rozsáhlá a s širokým tematickým záběrem. Shrnuje všechny Rennerovy poznatky do jeho příchodu do Rakovníka. Renner pak psal velmi dlouhou řadu drobnějších studií a článků, z nichž některé vydal knižně, další, i rozsáhlejší práce, pak publikoval v časopisech, hlavně ve Věstníku. Postupem času začal psát do mnoha krajských novin a časopisů, které v okolí vycházely, jeho články můžeme nalézt takřka všude. Proto nikdy nebude Rennerova bibliografie úplná.

Řada jeho raných článků a prací není založena na přímém badatelském úsilí, kromě výše zmíněných pojednání z oblasti archeologie. Avšak ani zde se nemohl zpočátku opřít o vlastní nálezy. Již jsme se také zmínili o zajímavých textech pro děti publikovaných v Malém čtenáři. Před založením Věstníku Muzejního spolku psal Renner do Časopisu Společnosti přátel starožitností českých. Sem v letech 1908 – 1910 poslal tři texty, založené na přepisu nalezeného písemného pramene. Tyto práce nejsou kriticky zaměřené.

Jedná se o Městskou váhu v Rakovnici na konci 16. věku, Matriku rakovnických měšťanů a Šlechtu plzeňského kraje v půli XVI. století. Jde tu o soupisy a výtahy z příslušných listin. Podobný je i článek ze 2. ročníku „Sborníku městského historického muzea v Plzni“ Munstrunk v plzeňském kraji r. 1566 (r. 1911). Obsahuje jen přepis seznamu jmen sestaveného podle stavů kvůli účasti ve válkách (mustrunk). Zajímavější je z téhož sborníku (z 1. ročníku) článek Z Rakovnicka, kde pravděpodobně jde o vůbec první Rennerův archeologický článek. Píše zde o nálezů pohřebiště popelnicových polí u Sence.

Ani první články ve Věstníku nejsou ryze badatelské. Jsou tu vzpomínky na Wintra, popis vzniku rakovnického muzea, vzpomínka na J. Petrovce atd. Odlišuje se článek o bitvě u Rakovníka r. 1620. Ten je dosti stručný, ale zají-

mavý v tom, že později na něj Renner navázal a rozpracoval ho do samostatné publikace, ač s věcnými chybami. Z archeologie sem Renner napsal texty o Hlavačově a Kokrdově. Zabýval se rakovnickým zvonařem Flemíkem, otiskl už uvedený článek Rakovnicko v době předhistorické.

Jako další samostatné publikace, které se zpočátku nemohou rovnat Popisu z r. 1902, vydal do konce první světové války nepříliš závažný Stručný popis politického a školního okresu Rakovnického (1905). Jde o krátkou knížku určenou pro žáky, kterou po první vydané knize nebyl problém sepsat. V roce 1908 vydal Průvodce Křivoklátskem a Rakovnickem, což je opět velmi zpopularizovaný a dosti zkrácený popis Rakovnicka pro turisty. Píše tu o zajímavostech, popisuje cesty, často beletrizuje. Uvádí jízdní řády vlaků a hostince, píše o výletech pro cyklisty atd. Beletrizace je vskutku místy tak silná, že přechází až v romantické strhující líčení:

„Jak hlasno ozývají se skály okolní, když po černé vodě (Mži) valí se směrem bouře, zahučí hrom se sterou ozvěnou v skalínách, divý víchř rozčechrá hlavy velikanů dnes klidně stojících a divokou hude melodii ve skalách zdejších. Ne každý by s klidem vyslechl zde noční koncert sov a kulichů hnízdících v skalních roklích. Myšlenky rychle nás unášejí, ne tak nohy, ty jsou již mdly tou necestou stále namáhavější, již konce není. Kdybys tu aspoň člověka potkal, aby ti pověděl, zda již blízko Týřov, kde bude konec té klopotné cesty.“ (s. 65, 1908). Tuto publikaci, jak jsme uvedli, pak v mírné úpravě znovu vydal Klub českých turistů roku 1926.

Nejzajímavější Rennerovou knížkou do konce války (kromě Popisu z r. 1902) je Rakovnicko a Křivoklátsko v pověstech. Renner začal sbírat okolní pověsti, které sepsal, jazykově upravil a zamýšlel je vydat, avšak neměl finance. Zde mu pomohl kolega Albín Franěk, jenž uhradil náklad, Renner dodal rukopis. Na obálce se tak objevila jména obě, ač se jedná o původní práci Rennerovu. Kniha však vyšla za války, a tak zemská školní rada vytkla autorovi určité pasáže, kde zdůrazňoval vlastenectví, češství, některá historická vítězství Čechů nad Němci atd. Renner se však ohradil, že tyto pasáže jsou převzaty z autorit, jako Palacký a Sedláček. Ve svých Pamětech pak přesně označuje místa v textu (stránky), která mu školní rada r. 1915 vytkla. Věc však umlkla a pověsti mohly putovat k žákům, kde jich bylo nejvíce potřeba. Tato publikace se tak řadí k dalším učebním pomůckám, které Renner vytvořil – s ohledem na region a tehdy se rozvíjející vlastivědu. Pověsti pak vydal ještě r. 1933, rozšířené a ilustrované. Není bez zajímavosti, že v Rakovníku vyšel r. 1982 výtah z těchto pověstí pod názvem „Pověsti z Rakovnicka“, uvedený řádně pod jmény Franěk-Renner, avšak čerpající ze staršího vydání z r. 1915.

Za další učební pomůcku lze považovat Rennerovu publikaci Vyučovací jazyk (1923), opět pro něj málo typickou. Zde se s autorem můžeme seznámit jako s učitelem češtiny, který píše „podrobnou příručku k účelným osnovám pro školy obecné vydaným zemskou školní radou v roce 1915“. Jde o didaktické pojednání o mateřském jazyce, jak jej ve škole vyučovat a co by měli žáci umět. Rozepisuje se pak o didaktice jednotlivých kategorií: čtení, mluvnice, pravopis, diktát, sloh. Zmiňuje se i o samotné práci s dětmi, rozpracovává metodiku správného mluvení a psaní.

Rennerova publikační činnost do konce 20. let není tolik závažná jako pozdější literární práce. Je to dáno také velkou zaneprázdněností s pořádáním archivu a rovnáním muzea. Podíl na tom nese i Rennerovo učitelské povolání, které mu zabíralo mnoho času, hlavně ve druhé polovině 20. let, kdy se ucházel o místo ředitele chlapeckých škol (viz kap. 2. 6. 2). Škola nemálo ovlivnila jeho literární práci, jejíž část věnoval dětem a jejich vyučování.

Až ve třicátých letech se mohl Renner více oddat psaní, avšak už po první světové válce napsal řadu dobrých článků. Jde hlavně o několikrát jmenovanou studii Hvozd, která je značně rozsáhlá a vycházela ve Věstníku na pokračování. Velmi podrobně zpracovaná historie a život této vesnice druhé poloviny 19. století dodnes nepostrádá zajímavost. Zde se Renner skutečně zevrubně podíval do jednoho bodu a přispěl k folkloristice, neboť popsal kromě jiného místní zvyky, obyčeje, kroje, svatby, slavnosti, výbavy chalup, nábytek atd. Článek zaujal dr. Drahomíru Stránskou z Prahy, která se zabývala folklorem a napsala Rennerovi dopis s žádostí o přesnější informace o nábytku a částech kroje (šněrovačka).⁷⁴⁾

Dále Renner do té doby otiskl ve Věstníku statě o rakovnickém rybníkářství, o rakovnickém chmelu a o manských krívoklátských knihách. Jako samostatnou publikaci vydal pro Klub turistů opět stručnou a populární příručku o Rakovníku (Rakovník, 1929).

Do vymezeného období patří také první publikace, která předznamenalala Rennerovu literární činnost pozdějších let, pro něj publikačně nejzávažnější. Jde o Knihy černé jinak smolné královského města Rakovníka (1927), které vymežil lety 1431 – 1551. Knížka vyšla ve výtvarné úpravě od Rennerova spolupracovníka prof. R. Pucholda. Jedná se o první publikaci více založenou na primárním pramenu, avšak i zde se autor spíše drží jeho přepisu a plně citace. Renner sem napsal předmluvu, kde se pouští na pole vlastního historického uvažování na podkladě zpracovaného materiálu. Píše tu o nejstarší rakovnické knize z roku 1380, která obsahuje kšaftovní a trhové zápisy. Z ní vznikla v 15. století kniha černá, dochovaná pak hlavně pro léta 1511 – 1551. Renner dále v předmluvě vyzdvihuje důležitost černých knih, zejména pro poznání kultury, práva a chování lidí. Zmiňuje se tu i o trestech – mučeních a mučidlech v Rakovníku. V předmluvě napsal:

„Nejde tu jen o obrázek bezpečnosti u nás v těch starých dobách, které z neznalosti a nepochopení bývají nazývány ‘zlatými’, ale jde tu o bližší poznání mravů, řečí, soudnictví, obydlí, šatů, nástrojů, měř, stravy našich předků – zkrátka o dokonalejší obraz jejich života, který jest nám dnes cizí. Z poznání toho vysvitne nám pokrok, jaký se udál v našem kraji od 16. věku, zvláště pokud jde o bezpečnost.“ Vše Renner dokládá ukázkami ze zápisů. Publikované texty pak opoznámkoval a citoval stránkované folianty v původní městské knize.

Zde prvně v samostatné publikaci ukázal Renner své znalosti z rakovnického archivu, které se snažil prezentovat. Zahájil tak řadu vlastních prací vydávaných od 30. let. V polovině tohoto desetiletí pak rozvinul korespondenci s dr. F. Oberpfalcerem z Prahy, jenž měl zájem o rukopisy černých knih a o Emlerův soupis rychtářů pro svou studii o jazyku starých černých knih.

V roce 1927 založil Renner se žateckým školním inspektorem Karlem A. Polánkem Věstník českého muzea v Žatci „Krajem Lučanů“. Polánek se stal odpovědným redaktorem. Renner tu pak publikoval řadu článků, hlavně ve třicátých letech. Do konce 20. let zde otiskl text Žatecké vinařství (1928). Krajem Lučanů vycházel v tiskárně Antonína Štrombacha v Lounech, kde pak dal Renner také tisknout Věstník Muzejního spolku i řadu svých pozdějších prací.

Počátky publikační činnosti napovídají, jakými záležitostmi se Renner v té době zabýval vedle práce učitelské, muzejní, archivní a spolkové. Svě ranější texty založil na archeologii (které se v tomto období věnoval hojně), na opisech z pramenů bez bližšího kritického zpracování, na vzpomínkových pracích nebo pracích z nedávné minulosti (Petrovec, vznik muzea). Věnoval se i psaní pro mládež a pro školy. Ve třicátých letech, kdy byl již dobře obeznámen s historií města a jeho okolím, vystoupil s řadou článků a knížek z nejrůznějších oblastí minulosti. Později se pustil také do práce obsáhlejší. Ač v roce 1929 překročil šedesátku, měl ještě třicet plodných let před sebou.

2. 5. 7 Soukromý život

Zdá se, že Rennerův osobní život byl postupem času více komplikovaný. Marie propadla nepřiměřené žárlivosti a podezřívavosti. Její muž nebyl často doma, je zřejmé, že přílišnou zaneprázdněností a sháněním všeho možného po celém okrese manželskou krizi jen prohluboval. Rennerova manželka však údajně měla nesnesitelné chování, a nelze se tedy ubránit podezření, že Renner raději pobýval mimo domov. Čelil útokům, že chodí za ženskými, Marie napsala další anonym, tentokrát řediteli školy, že její muž je zpustlík. Rozhazovala peníze a platila lidem ve městě za šíření pomluv o svém manželovi. Pak prý přestala brát ohledy na děti, rozpoutávala před nimi hádky, v muzeu platila dceru domovníka, aby Rennera hlídala. Při mužově pobytu v Praze na obchodním kurzu ho tajně sledovala, dokonce ho i několikrát začala bít a zle ho „zřídila“. Tyto informace máme pouze od Rennera samotného, nemůžeme k nim tak zaujmout kritické stanovisko, ale v každém případě nebyla situace v rodině dobrá.

Do všeho zasáhla rodinná tragédie. Syn Karel, který v letech 1910 – 1915 studoval na rakovnické reálce, stal se bankovním úředníkem a pak absolvoval jednoroční školu pro dobrovolníky, byl odveden 25. srpna 1918 do Rumburku jako pěšák ke střeleckému pluku č. 7. Tam 14. října t. r. náhle zemřel. Onemocněl údajně žloutenkou, pak zápallem plic. Jak se ale lze dozvědět ze svědectví Karlova spolužáka Antonína F. Nonfrieda, zemřel prý mladý Renner na tuberu, která se tam tehdy hojně vyskytovala. Podle oficiálních vojenských pramenů však zemřel na španělskou chřipku.⁷⁵⁾ A. Nonfried pozval otce umírajícího do Rumburku a ten si přivezl 16. října synovu mrtvolu domů. Nechal mu zřídit osamocený hrob na rakovnickém hřbitově. Marie podle Rennera brala Karlovo úmrtí klidně a v podezřívání dále pokračovala. O jejím žárlivém hlídání Renner ve svých Pamětech subjektivně napsal:

„Navázala také styky se samotářkou odb. učitelkou P., ač ji nijak neznala, sdělila jí o mně věci, nad kterými tato ztrnula. Při náhodném setkání, až do-

*sud jsem znal onu učitelku jen od vidění a dle jména, pověděla mi tato, co se o mně vše dozvěděla od vlastní mé ženy. To vše bylo by stačilo, abych byl suspendován, kdyby se o tom dozvěděly školní úřady, a byla to pravda. Tak jsem se seznámil s odb. učitelkou P., a mohl s někým otevřeně promluvit o své bídě a štvání, s nimiž jsem se až dosud tajil.*⁴⁷⁶⁾

Proč se obsírněji zmiňujeme o učitelce P. (ve svých Pamětech ji tak Renner označuje) je nasnadě, protože z toho vznikla vzájemná náklonnost. Odkdy se takto blíže seznámili, není známo, ale muselo to být kolem Karlovy smrti, kdy se také učitelka P. více objevuje v muzeu a v Muzejním spolku, hlavně od r. 1919. Jedná se o zmíněnou Marii Petrovičovou, která zdobila Petrovcův hrob na slavnosti otevření muzea v Petrovcově vile a která už dříve Rennerovi pomáhala se stěhováním sbírek. Petrovičová se narodila 15. února 1877 v Rožmitálu pod Třemšínem, bývalý okres Blatná, jako dcera Michaela Petroviče a Marie, rozené Filipovské. Přistěhovala se ze Sušice a v Rakovníku vyučovala na dívčí měšťance, jíž se pak stala ředitelkou.

Jakmile se Marie dozvěděla o schůzkách Rennera s Petrovičovou, manželský vztah se rozpadl. Nejen že záležitost podala k soudu, ale jak prý nepřímou doznala, usilovala o Rennerův život, kdy mu cosi přidávala do jídla. Toto vrcholilo na počátku dvacátých let. O Velikonocích r. 1921 utekla pomatená do lesů k Olešné. Poté ji Renner nechal převézt do Bohnic, odkud ji vrátili jako nevyлéčitelnou. Renner v Bohnicích zaplatil všechny výlohy a ženu přivezl domů, pak ji dal k bezdětnému Mariinu bratrovi na Slovensko. Ten ji poslal zpět, aby mu nerozvrátila manželství. Nemocnou matku si pak vzala dcera Ludmila do Prahy, kam se mezitím odstěhovala. Zde ji opatrovala až do její smrti v r. 1942.

Renner se zatím začal stýkat s Petrovičovou veřejně, což na okolí nepůsobilo dobře. Někteří toho proti Rennerovi využili, jak uvedeme níže. Nakonec došlo r. 1927 k rozvodu. Všechny tyto nepřijemnosti, které trvaly až do jeho 58 let, si Renner kompenzoval prací. O ní pak napsal: „*Práce byla mou záchranou a mým štěstím v tolikerém soužení a pronásledování. V práci jsem hledal zapomenutí a ta mne zachránila od zoufalství – v ní je štěstí největší.*“⁴⁷⁷⁾ Rozvedený Renner si 28. června 1927 vzal Marii Petrovičovou za manželku. Jeho druhé manželství se vydařilo, a jak později napsal, nastal pro něj nejkrásnější kus života, plný klidu a míru.

Když se zřídil v Rakovníku urnový háj, nechal Renner r. 1937 svého syna exhumovat a zpopelnit a uložil jej do nově zřízeného hrobu č. 11. Po smrti první manželky přivezl r. 1943 z Prahy její urnu a dal ji k synovi. Vedle nich pak hodlal spočinout sám.

DO PENZE

2. 6

Učitelské povolání

2. 6. 1

O Rennerovi bylo známo, že prosazoval práci a pořádek. Podle toho také postupoval ve svých hodinách. Vzpomínky, které ještě dnes lze v Rakovníku zachytit, hovoří shodně o tom, že Renner byl velmi přísný učitel, který tvrdě trestal každou nezbednost. Měl rákosku, ale prý byl spravedlivý a neústup-

ný. V jeho hodinách panoval klid a poslušnost. Byl objektivní a z vlastní zkušenosti venkovského studenta přistupoval k chlapcům podle jejich zájmu a práce, nikoli podle postavení.

Rozlišoval nároky na jednotlivé žáky, stíral rozdíly mezi venkovskými a městskými hochy. V hodinách využíval názornost, v zeměpisu pak kolorování map. Při hodinách dějepisu prý každý poslouchal, když Renner vyprávěl o českých dějinách, které mohl ze své mimoškolní práce doplnit zajímavostmi z Rakovníka a okolí. Pracoval s literární četbou, se svými žáky jezdil na výlety po okrese a ukazoval jim pamětihodnosti (Hudlice, Týřov, Krakovec, Křivoklát, Velíz). Publikace „Vyučovací jazyk“ obsahuje i teoretické zpracování Rennerova pojetí výuky, které v podstatě potvrzuje náš úvod.

Ve škole venkovského města na počátku tohoto století panovala jiná měřítka než dnes. Rákoska byl běžný kázeňský prostředek, a uměl-li s ní učitel dobře zacházet, i osvědčený. Mnozí pamětníci (nebo jejich potomci) mohou vzpomínat, jak je Renner „seřezal“ či zatahal za koutky za vlasy. Renner měl rád úctu a pokoru, která je nezbytným předpokladem k pilné práci. Sám vzpomínal, že byl učitelem přísným, ale spravedlivým, ač mu mnozí přísnost vytýkali. Důslednost a neústupnost, toho se držel: „*Jak jsem vstoupil do třídy, byl klid a pilně se pracovalo,*“ napsal ve svých Pamětech.⁷⁸⁾

Školu pojímal jako přípravu na život, který je také neústupný. Dále v jedné vzpomínce napsal: „*K tomu bylo potřebí z mé strany pečlivé přípravy, ovládnutí látky tak, abych upoutal žáky, bedlivě na ně hledě, že mi nemohlo ujít sebe-menší vyšínutí ze školní kázně. Při vyučování jsem ovšem nikdy neměl otevřenou knihu a z ní četl, stál jsem před lavicemi žáků a volně jim vykládal.*“⁷⁹⁾

Se svými žáky udržoval kamarádský poměr, až do smrti se s některými stýkal a cenil si toho, že mu nedali žádnou hanlivou přezdívkou jako ostatním kolegům. Mnozí si na něj vzpomněli při různých jeho životních jubileích, kdy mu poslali gratulace, jež však přirozeně vynikají přehnanou chválou.

K učitelskému povolání také Renner počítal tvorbu učebních pomůcek, které za pomoci některých kolegů sestavil. Z informačního nedostatku sepsal svou první knihu „Popis politického a školního okresu Rakovnického“. Pro žáky pak napsal „Stručný popis politického a školního okresu Rakovnického“, nakreslil mapu Rakovnicka, vyrobil plastické mapy okresu a okolí města, sepsal knížku „Rakovnicko a Křivoklátsko v pověstech“, ve dvacátých letech publikoval didaktickou příručku „Vyučovací jazyk“. Pro děti psal do Malého čtenáře.

Svým žákům také vydal „Maličkého pravopisného kazatele“, soupis nejčastěji se vyskytujícími chyb. Žáci si měli příručku vkládat do sešitů a mít ji neustále u sebe. Autor tu nechal i volné stránky pro žáka, aby si sám doplnil jevy, v nichž nejčastěji chyboval. To vše proto, aby učitel neztrácel čas s neustálým vysvětlováním běžných pravopisných prohřešků. V jedné vzpomínce Renner uvádí, že tiskem vyšel i jeho referát „O vyučování slohu“, který přednesl na okresní konferenci učitelstva.⁸⁰⁾ Nic bližšího však o tom není známo.

K Rennerově učitelování patří i jeho činnost ve „Spolku ku podporování chudých žáků chlapecké školy měšťanské v Rakovníku“. Zde působil od svého příchodu do města, za války se zúčastnil různých podpůrných akcí. V říjnu roku 1920 zastavil Spolek svou činnost, tehdy se konala poslední valná hro-

mada. Další valná hromada se pořádala 22. ledna 1925, kdy byl Renner zastupujícím ředitelem školy. Zápis z této schůze hovoří: „Zast. ředitel měšť. šk. p. J. Renner shledal listiny týkající se spolku, dal sepsati členské archy a spolu s předsedou spolku p. Ferd. Ulrychem dali vybrati příspěvky a svolali dnešní valnou hromadu.“⁸¹⁾

Renner, jenž tehdy vedl školu, se tak zasloužil o nové vzkříšení tohoto spolku, který shromažďoval finanční prostředky pro chudé žáky. Komerční rada Ulrych se stal spolkovým předsedou a Renner pokladníkem. Žádali místní korporace a podniky o peněžité dary, jako i o příspěvky od obcí, ze kterých žáci docházeli. V roce 1930 se již jako ředitel ve výslužbě stal místopředsedou spolku. Na tuto funkci rezignoval přípisem ze dne 25. 3. 1939.

Rennerova učitelská činnost tak nekončila jeho pobytem ve třídě. Důkladnost v něm probouzela širší zájem a snahu věnovat se škole navíc, a to i při jeho mimoškolním vytížení. Svou muzejní, archivní i ostatní činností tak své vlastní učitelské zaměstnání nezanedbával, naopak ho to vedlo k větší aktivitě. Není „bohužel“ známá žádná špatná nebo nějakým způsobem nedobrá vzpomínka na jeho vyučování. Renner odcházel do penze před sedmdesáti lety. To je dost dlouhá doba na to, aby živá paměť vyprchala. Rennerových názorů na stav školství, morálku a práci ve škole se dotkneme v kapitole „Politika a veřejné dění“ (2. 6. 3).

Ředitelem měšťanky a první vážný spor

2. 6. 2

Roku 1920 se zřídila měšťanská škola v Křivoklátě a okresní školní výbor nabídl Rennerovi místo ředitele. Ten zprvu přijal, a začal sem denně dojíždět, což se ukázalo jako nemožné. Byt zde k dispozici nebyl. V dubnu příštího roku ho školní rada jmenovala definitivním ředitelem křivoklátské měšťanky. Tuto funkci však z výše uvedených důvodů nepřijal, navíc místo bylo hůře placené než učitelství v Rakovníku. Od školního roku 1921/22 učil opět v Rakovníku.

Ve městě až dosud Renner vyučoval na měšťanské škole jako zatímní odborný učitel. Až 22. března 1923 se stal „definitivním odborným učitelem na definitivní pobočce při měšťanské škole chlapecké v Rakovníku“.⁸²⁾ To už zde učil devatenáct let, celkově vykonával učitelskou službu třicet let. V té době byl od konce války v čele chlapecké měšťanky v Rakovníku Karel Hůlka, který 1. března 1924 nastoupil trvalou dovolenou po padesátileté školní službě. Místo ředitele školy se uvolnilo.

Krátce stál v jejím čele V. Trejbal, který však brzy odešel.⁸³⁾ Na konci roku 1924 byl Renner jmenován zástupcem ředitele školy, a stanul v čele rakovnické měšťanky jako zatímní správce. Na místo ředitele školy se přihlásilo několik kandidátů, z nichž nejhavější byl Renner, který měl podporu starosty města Čenka Vaněčka (úřadoval v letech 1923 – 1938), a Karel Cvak, tajemník okresního školního výboru. Navíc se o místo ucházel J. Dufek, ten však byl již ředitelem měšťanky v Kněževsi. Renner se ocitl na počátku nemilé aféry, která započala jeho další spory ve městě, jichž se nezbavil do své smrti.

Nejprv se snažil mezi kandidáty intervenovat starosta Vaněček, jenž byl nakloněn Rennerovi. Uchazeči museli stejně podstoupit 29. srpna 1924 kon-

kurz. Funkci okresního školního inspektora tehdy vykonával Antonín Uhlík. Ten neměl Rennera v oblibě. Okresní školní výbor tak podal návrh na jmenování Cvakovo a zemská školní rada vyhověla svým výnosem z 10. 2. 1925. Renner s Dufkem se však 20. května 1925 odvolali na ministerstvo školství a národní osvěty.

Renner poukazoval na svou bohatou mimoškolní činnost, a hlavně na to, že přáním města a městské školní rady bylo, aby se ředitelem stal on. Navíc Cvak odmítl jako tajemník okresního školního výboru zatím nastoupit do funkce ředitele školy, než se jeho funkce tajemníka ujme Renner, který byl na toto místo navržen. To se ho nemile dotklo, a funkci tajemníka odmítl. Cvak podle Rennera nebyl připraven školu vést, ač podmínkou konkurzu bylo, aby se vítěz ujal funkce ihned. Renner s Dufkem žádali, aby se rozhodnutí zemské školní rady zrušilo.

Cvak pak rozpoutal proti Rennerovi kampaň. V té době se v Československé republice přijala řada zákonů bez řádného promyšlení a bylo možno jich různé zneužívat, jako například tzv. restriktivní zákon, který se mohl použít na předčasné odchody do penze. Tak byl uplatněn i na Rennera, a stoupl tlak na jeho odchod do důchodu. O této věci máme dochováno vcelku mnoho pramenů, navíc Renner o celém případě píše vlastní pohled ve svých Pamětech, což umožňuje si různé záležitosti pospojovat.

Renner usiloval o jmenování zatímním ředitelem školy, to mu však okresní hejtman 28. července 1925 zamítl. Navíc mu na počátku školního roku 1925/26 okresní školní výbor doručil výměr placené dovolené a Rennera podle restriktivního zákona odvolal 31. srpna jako dosavadního zástupce ředitele ze školy. Byla mu dána nucená dovolená, Renner musel předat správu školy nejstaršímu členu sboru, kterým byl odborný učitel Jaroslav Tichý. Protokol o předání správy školy a inventáře školního majetku od odstupujícího „zatímního ředitele“ Jana Rennera z 1. 9. 1925 se dochoval.⁸⁴⁾ Důvodem odvolání se stal anonym, který prezentoval Rennerovy styky s učitelkou Petrovičovou.

Mezitím odešel inspektor Uhlík do Plzně a na jeho místo nastoupil učitel N. Suchý, který přišel ze Slovenska. Tehdy se vyměnil i okresní hejtman, do čela okresu se dostal dr. F. Malza. Renner podal 11. září odvolání proti placené dovolené, v němž uvedl, že má plnou kvalifikaci, na škole je nedostatek pracovních sil, navíc nebyl nikdy trestán a je bez majetku. Učitel Cvak navázal kontakt s novým inspektorem Suchým, a spory pokračovaly.

Marie Petrovičová, t. č. již ředitelka dívčí měšťanky, se dočkala obdobného odvolání. V říjnu si Suchý pozval Rennera na úřad, kde ho vyslyšel. Výslech podstoupil i bývalý ředitel Trejbal, aby udal reakci učitelů na Rennerovou známost s Petrovičovou. O Trejbalově výpovědi Renner napsal: „*Jest již na pravdě Boží, proto se nezmiňuji o jeho svědectví.*“⁸⁵⁾ Podobný výslech podstoupil i bývalý ředitel Smetana, který se Rennera zastal. V Praze intervenovali za Rennera a Petrovičovou starosta Vaněček a ředitel městských úřadů Jindřich Šubert. Cvak poslal udání k zemské školní radě.

Renner s Petrovičovou zajeli ke školní radě do Prahy, kde vcelku uspěli. 13. října 1925 rada zrušila svůj výnos o placené dovolené, a oba učitelé mohli

nastoupit zpět na svá působiště. 20. října se Renner vrátil do funkce zástupce ředitele školy.

Cvakovo jmenování ředitelem bylo zrušeno dne 18. prosince 1925. 15. ledna příštího roku podal Renner žádost o jmenování zatímním ředitelem měšťanské školy chlapecké v Rakovníku. Kromě starosty a Šuberta Rennerovi pomohl i přísedící zemské školní rady a zástupce učitelstva H. Sedláček a starosta Ústředního spolku kolega Hrejsa. První kolo sporu Renner vyhrál, ale věc se protahovala.

Karel Cvak sestavil zřejmé udání k zemské školní radě. Jde o koncept, který pravděpodobně nakonec neodeslal. Donesl ho na obchodní školu, kde se u ředitele Dobeše dožadoval jakéhosi morálního zadostiučinění. Koncept (nebo jeho jedna kopie?) skončil v kamnech, kde ho našla školnice. Dopis se dostal na stůl starostovi města a dozvěděla se o něm veřejnost. Celá věc se naklonila ve prospěch Rennera.

Zbytky ohořelého konceptu Renner ocitoval ve svých Pamětech, ale nemá význam se jím podrobněji zabývat. Cvak se snažil udáním oživit Rennerovo odstranění, poukazoval na špatný morální vliv na děti ze strany učitele, který se ženatý stýká s učitelkou Petrovičovou a svou vlastní ženu přitom přivedl do blázince. Snažil se oživit i soudní spor mezi Rennerovou první ženou a Petrovičovou. S tímto celým případem se „svezlo“ i několik ostatních učitelů, kteří také nakonec nastoupili zpět do svých zaměstnání.

Tento spor o místo ředitele chlapecké měšťanky nakonec dopadl pro Rennera uspokojivě; zemská školní rada ho vyřešila diplomaticky. Cvak odešel ředitelovat do Řevnic, kde brzy zemřel. Renner se rozvedl a řádně znovu oženil. Až v červnu 1927 došla odpověď na počáteční Dufkovo a Rennerovo odvolání, věc však již byla vyřešena. Zemská školní rada vypsala nový konkurz, v němž Renner uspěl. 16. února 1929 byl radou potvrzen ředitelem školy a obdržel dekret. Před tím mu však rada oznámila, že v květnu překročí šedesátku, a tak ho zamýšlí z úřední moci dát do penze. Téměř v celém období tohoto sporu Renner školu fakticky vedl, tedy bez řádného jmenování úřadoval jako ředitel.

Renner nakonec svolil k odchodu, dosáhl svého, ač odcházel s vědomím, že je to všeobecně ku prospěchu. První jeho činnost, které se aktivně věnoval, skončila rezignací, i když v podstatě mohl být spokojen. Až do smrti užíval titul „emeritní ředitel chlapeckých škol“. O zakončení své učitelské dráhy Renner pak napsal: „*K své žádosti byl jsem dán do pense 1. září 1929 po školní službě v Rakovníce, která byla až do konce samá prozatímnost a boje. Rozloučil jsem se se sborem v domácí konferenci a odešel jsem ze školy zcela nehlučně, tak jak jsem kdysi na školu přišel.*“⁶⁸⁶)

Novým ředitelem měšťanky se stal Jaroslav Tichý a Renner se pocitu zneuznání nezbavil do smrti. Tehdy ještě netušil, že to je počátek sporů dalších, nebyla to totiž nepřijemná rezignace poslední a jediná.

Politika a veřejné dění

2. 6. 3

Je třeba se stručně zmínit o Rennerových postojích k četným politickým a veřejným změnám zhruba do druhé světové války, jak se tyto názory docho-

valy. Renner se nikdy příliš do politických záležitostí nepletl a držel se spíše stranou. Mnoho o tom také nepsal, jen občas prosvitnou nějaké zmínky. Ty se tu pokusíme rekonstruovat.

Politiku bral jako nutnou kulisu, ve které je mu souzeno žít a nějakým způsobem se v ní orientovat. Poklidný prostý život, jaký byl na venkově za Rakouska-Uherska, učil Rennera jiným hodnotám než se zaplétat do politického kvasu. Na venkově nabytí vzdělání a začal zde vyučovat. Věnoval se žákům, osvětě, spolkovému ruchu a další práci. O první světové válce nikde přímo nepíše, nejspíše to byl šok, který zasáhl do jeho uzavřeného světa. Jak se vyrovnával s válkou ve srovnání se svou prací, jsme uvedli v příslušné kapitole (2. 5. 1).

Po zhodnocení Rennerova života a jeho postojů je nasnadě, že Renner byl člověkem doby Rakouska, ve kterém prožil větší část svého života, necelých padesát let. Vznik republiky se pro něho stal novou záležitostí mladších generací a postupem času došel k úvahám, zda by nebylo lepší Rakousko zachovat. K tomuto tvrzení nás nutí některé jeho zapomenuté osobní rukopisy z pozdějších let, jež se roztroušené dochovaly. Budeme jim věnovat pozornost až na konci naší práce. Se zánikem Rakouska se Renner nikdy nevyrovnal, v politickém dění ho potkaly další zvraty, které se pro člověka jeho založení a věku stávaly neúnosnými a těžko pochopitelnými.

Mnoho Čechů se nadchlo vznikem Československa. Avšak po jeho vytvoření nastal divoký politický boj, politické přesvědčení a postavení bylo hlavním měřítkem kvality. Stalo se, že různá vedoucí místa zastávali nezpůsobiví pracovníci. O své politické angažovanosti Renner napsal:

„Politického života jsem se činně nezúčastňoval; chodíval jsem do politických a volebních schůzí, kde jsem však býval jen posluchačem a pozorovatelem. Zprvu to bývaly schůze tvořivší se strany sociálně demokratické, k níž zvláště po převratě se přidružily nové politické strany mezi sebou zápasící, které nakonec ubily národ. Podle programů svolávaných schůzí měli řečníci a referenti ukazovat národu cesty a sdělovat prostředky, jak se domoci všeobecného blahobytu a spokojenosti, ve skutečnosti bylo však úkolem mluvivších verbovat pro svou stranu nové příslušníky, a hlavně vyšplhat se po zádech příslušníků strany k nějakému úřadu – žlabu. K dosažení toho se používalo všech prostředků dovolených, nečistých i hodně špinavých. Poznání to mne zrazovalo, abych vstoupil do některé politické strany.“⁶⁸⁷⁾

Ani spolkové učitelské schůze Rennerovi nevyhovovaly, nakonec se jim začal vyhýbat kvůli údajnému hašteření, které ničilo předpoklady k dobré práci. Za Československa, kdy probíhaly neshody s katolickou církví, se začalo s odstraňováním „křížů“ ze škol, a tím i s rušením prosté žákovské pokory. To Renner hodnotil jako velmi negativní. Jeho rodiče přestoupili ve dvacátých letech k československé církvi, kam se hlásil i Renner; slučování „kříže“ s katolickou církví odmítal. O odstranění náboženského vlivu ze škol napsal:

„Tím školní výučba utrpěla nejvíce, neboť kázně a povinné úcty může být dosaženo jen nábožensko-mravní výchovou; nejde tu o pobožnostkářství – klerikalismus – ale o skutečnou výchovu na mravních zásadách, jimž náboženství musí být přední oporou.“⁶⁸⁸⁾

Školy se měnily, začaly tu působit nové trendy. Prosadilo se mínění, že vše, co je rakouské, je špatné a musí se dělat znova. V záplavě nových zákonů a vlastního vytváření nového státu vznikly četné zmatky, které Renner kritizoval. Ve vztahu ke škole to vnímal takto: *„Naše školství, které bylo vzorné, muselo být teď změněno od základu, aby prý bylo odrakouštěno; za tou příčinou vydávaly zákonodárné sbory nové zákony, jichž bylo tolik, že se v nich nakonec nevyznal nikdo.“*⁴⁸⁹⁾

Ve škole Renner viděl protekci. Změny, které se nyní horlivě protěžovaly, ale které již dříve fungovaly, se nyní musely dělat znova, jinak: *„Poctivý učitel dávno učil vlastivědě ve vhodnou dobu při vyučování děje a zeměpisu, jenom si ve třídě nehrál na zákonodárné sbory, nepořádal volby, hlasování a pod. Ručním pracím neučil jako samostatnému předmětu, ale všemu své žáky naučil, když z jejich pomoci musel si robit většinu pomůcek pro školní vyučování. On také nevěřil v globální metodu, ale poctivě učil děti čísti rozumem, a ne dohadem, takže již v prvním školním roce uměly zběžně číst.“*⁴⁹⁰⁾

Ve svých Pamětech i v jiných vzpomínkách se Renner dal do kritiky poměrů za první republiky – jak politických, tak ve školách. Nevystupoval s tím veřejně, jen si vše zapisoval doma na papír. Bylo to však v době okupace, kdy poznal, jak republika dopadla, a kdy si prodělal osobní zklamání z veřejné kulturní činnosti. Jeho soudy jsou dosti trpké a silně kritické. Neměl rád politické strany, ve školách odsuzoval stěhování učitelů, kdy zavládla prozatímnost a protekce. V kantorech hledal pouze „šplhouny a kariéristy“, kteří vyučovali z „hlediska mezinárodního“ a pomíjeli lásku k vlasti a národu. Každý mladý chtěl na vysokou školu, ale zavládl nedostatek kvalitních odborných učitelů. Učitelství se stávalo pouhým řemeslem. V mladých učitelích viděl nezodpovědnost, která byla stejně ohodnocena jako poctivost.

O odchodech učitelů na Slovensko napsal: *„Mnoho učitelů odešlo po převratě na Slovensko a do pohraničí; žel bohu, že to byli mnohdy jen kariéristé a všelijaké povahy. Mnozí z nich způsobili republice dost nesnázi a škod svou domýšlivostí, předstíranou radikálností, neučitelským jednáním a pod. Na Slovensku se dotýkali často nešetrně náboženských citů Slováků, a tím nám je odcizovali, ba je přímo znepřátelili.“*⁴⁹¹⁾ Velmi odmítavý postoj zaujímal také k ženám jako učitelkám na chlapeckých školách. Napsal o nich vcelku zajímavé řádky, které by se neměly nechat bez pozornosti:

„Dospívající žáci na chlapeckých měšť. školách vidí v učitelce na prvním místě ženu a tak se na ni dívají a ji posuzují; není-li dost energická, jest ve škole ubohá, a tím trpí celá škola. Učitelkám bylo dovoleno se vdávat a v době mateřství a šestinedělí jim byla dávána dovolená; vyučování za ně v době dovolené muselo být nahrazeno ostatním učitelstvem. Nikdo rád nesuploval za nepřítomné učitelky a podle toho vypadala také jejich práce. Později byla matka učitelka tělem ve škole, ale duší doma při svém dítěti – nebyla ani učitelkou, ani matkou – ač se na její omluvu našlo na fůry omluv a důkazů, jako se najde pro všechno na světě.“

*Co zla způsobila koedukace na středních školách, kdo ji odstraní z našich škol a také zmíněné zjevy ze škol nižších, ten si získá nehynoucích zásluh o celý národ.“*⁹²⁾

Podívejme se ještě na další citace, které přesněji dokumentují Rennerův postoj k tehdejšímu poměru než jakýkoliv komentář:

„Všeho veřejného života se zmocnily politické strany se svými tajemníky a vykopali republiky hrob. V životě se uplatňovali hlavně ti, kdož měli s dostatek drzosti, široké nesvědomy a hroší kůži. Předáci nadměrného počtu politických stran zápasili mezi sebou jako gladiátoři v cirkuse v zelených, červených, modrých, černých a jiných košilích, aby urvali pro stranu, a hlavně pro sebe, co se dalo. Slibovali všelijaké výhody i těm, kdož se přihlásili do jejich strany, a tak získávali členstvo. Vypočítaví a mnohdy bezcharakterní jedinci se pak hlásili ke straně, která byla právě v kurse, aby se její pomocí snáze dopracovali svých předsevzetí; někteří z takových příslušníků měli legitimace i několika politických stran, jichž používali podle své potřeby. Toto vše znemravnilo všechen život, takže poctivý člověk se stranil veřejného života, který opanovali hlavně korupčníci.“⁴⁹³)

Přesto však Renner vstoupil do jedné politické strany a své rozhodnutí zdůvodnil. Jak byl pak s touto stranou spokojen, nevíme, ale o tomto svém kroku psal také až za druhé světové války:

„Po dosažení samostatnosti bylo naléháno i v učitelských novinách na to, aby se každý přihlásil do některé pol. strany. Poslechl jsem oné výzvy, a vstoupil jsem do strany ‘národně demokratické’, jejímž předsedou byl Dr. K. Kramář, rozený politik v nejlepším slova smyslu, vzdělaný a nezištný člověk, ježmuž skutečně šlo jen o blaho celého národa. Ač strana ta byla považována za stranu ‘buržoustů’ a já byl vlastně ‘proletář’, nemohl jsem se odhodlat vstoupiti do některé strany jiné. Pudila mne od nich jejich národní vlažnost, mezinárodnost i beznárodnost; nechtěl jsem nic od žádné strany, věda dobře, že nejjistější je to, čeho se člověk domůže vlastní prací a přičiněním.“⁴⁹⁴)

U národních demokratů byl Renner pouze řadovým členem, ač hlásil-li se na nějakou schůzi či akci, byla u něj poznámka, za jakou stranu je přítomen. V září roku 1931 však kandidoval za Československou národní demokracii do Obecního zastupitelstva v Rakovníku. Uspěl, probjoval se na radnici, avšak nezanechal tu po sobě hlubší stopy. Politický boj mu byl příliš vzdálen.

Není známo, jak Rennerovi vyhovovaly četné stranické radikální výpady proti státní politice ani jak se díval na chování své strany při nástupu fašismu. Málo víme o jeho názoru na prezidenta Masaryka a jeho nástupce Beneše, ač se zdá, jak i z poměru strany vyplývá, že Beneše neměl zpočátku příliš v lásce a k Masarykovi zaujímal zdrženlivé stanovisko. Osobně si prvního prezidenta cenil pro jeho mravní úlohu, neohrožený boj a trvalou obhajobu pravdy. Vztah k Benešovi se postupně měnil, po druhé světové válce v něm viděl oddaného služebníka státu, který se však dostal do spárů komunistů a Stalina. To je ale opět jiná doba. Stranický tisk, kterým v kraji byly noviny „Nové proudy“, nežůstal ušetřen Rennerových článků, které sem psal od druhé poloviny dvacátých let. Jedná se o texty z jeho pole aktivit, tzn. historicko-kulturních. Nikdy pro veřejnost nepsal nic o politice.

Jak se tedy Renner se stranou ztotožňoval, nevíme, ale vytvářel si vlastní postoje a své pojetí názorů, jak ostatně vyplývá z jeho celkového zaměření. V pozdějších kampaních byl však napadán, že je „buržoust“ atd. O tom ale níže.

V roce 1942 Renner napsal: *„Nejsmutnějším zjevem v současném životě bylo však to, že lidem, na němž všecko spočívá, byl myšlen jen lid pracující*

rukama a tak o tom také v novinách psáno. Tím se způsobovala propast mezi lidmi pracujícími hlavou – ‘inteligencí’ – a dělnictvem pracujícím rukama – ‘proletáři’, ač obojí pojmenování není správné a výstižné; inteligentem není každý člověk prošlý školami, jako není každý dělník proletářem, ale účinku bylo dosaženo. Kdo byl lépe oblečen a choval se uhlazeněji, byl buržoust, člověk nepracující, nenáviděný darmošlap.“

O československém státě pak na stejném místě napsal: *„Naše republika byla ‘přehumanisována’ a plna dobročinných a podpůrných spolků, od nichž se dožadoval pomoci kdekdo. Jako chudý venkovský student jsem poznal skutečnou bídu, ale teď žádáno na veřejnosti přespříliš; následek toho byl, že si lid zvykl spoléhat ve všem na cizí pomoc, nehledě si pomoci sám. Chtěl ke všemu přijít velmi lacino jakýmkoliv způsobem a starost o své děti hleděl přesunouti na veřejnost, aby neutrpěl sám újmy ve svých potřebách. Byly výjimky a omyly na obou stranách, které však bylo možno napravit jen při trochu dobré vůli, ale té se právě nedostávalo. Vášeň zaslepila všechny a přivedla celý národ k nejsmutnějšímu konci.“*⁴⁹⁵⁾

Renner docházel do politických schůzí, kde však seděl stranou a poslouchal. Nutno tak zdůraznit, že své politické názory vnímal jako osobní pocit, se kterým na veřejnosti nevystupoval. Politika se mu stala osobní záležitostí, pouze vlastním zaujetím stanoviska, nikoli veřejnou činností. To se vymykal jeho povaze i zaměření. Proto jsme se omezili víceméně na jeho vlastní věty, které blíže nekomentujeme. Jde tu jen o dokreslení jeho osoby, charakteru a pohledu na obecné dění. Blížší komentář by jen zkrusoval. Další názory na politiku a veřejné události psal až před svou smrtí.

Zastavení a ohlédnutí

2. 6. 4

Do roku 1929 lze Rennerův život rozdělit na tři základní pole. Vedle vlastního soukromí, které se jeho osoby dotýkalo nejvíce, proto jsme ho nemohli v našem výkladu opomenout, sem patřila škola a mimoškolní činnost. Všechny tyto tři oblasti nějakým způsobem formovaly Rennerovu osobnost a podílely se na vývoji jeho charakteru.

O Rennerově soukromém životě jsme se dostatečně zmínili, abychom si mohli udělat úsudek, jak otrásl jeho osobou. Těžko lze posoudit, kdo zde nesl větší vinu, ač značný díl, zdá se, padá na hlavu Marie. Bohužel nic není známo o jeho vztahu ke Karlovi, sám o svém synovi málo píše. Zrovna tak málo víme o jeho vztahu k Ludmile, avšak tato žena, která se do konce života nevdala, není líčena pamětníky v nejlepších barvách. Jak se lze domnívat, částečně podědila matčinu podivnou povahu. Ani se svým otcem se později příliš nestýkala, panoval mezi nimi zřejmě chladný vztah, k čemuž jistě přispělo Rennerovo druhé manželství.

Tyto poměry zasáhly Rennerovu osobnost, lze předpokládat, že jeho pozdější sebelítnostné sklony a nedůtklivost pramenily odtud. Není známo, jak se díval na tento život sám a jak viděl svou úlohu v něm. Ve vlastních vzpomínkách nepostupuje vůbec sebekriticky.

Školu si velmi oblíbil, v jedné vzpomínce napsal, že kdyby se měl někdy rozhodovat znovu o svém povolání, zvolil by opět učitelství. Kantořina ho

zaujala, a zůstal jí tedy věrný až do svých šedesáti let. Dokázal to i svou literární činností věnovanou dětem a mládeži. Jak se na něj dívali žáci a jak ho brali, přesně již nezjistíme, ale z dochovaných vzpomínek je zřejmé, že Renner byl u dětí oblíben.

Způsob odchodu ze školy měl na něj silný vliv; na pozadí zklamání v soukromém životě začal být Renner přirozeně citlivý na hodnocení své veřejné činnosti. Práce, kterou do učitelství vložil, nedošla náležitých ocenění, nakonec školu opouštěl s pocitem, že jeho odchod je vítán. Titul ředitele školy mohl vnímat víceméně symbolicky. I v této části života se dočkal roztrpčení. Částečně se mohl těšit z nového soukromí, které se po druhé svatbě podstatně vylepšilo, jeho činnost se však upjala na třetí oblast života.

Tou byla mimoškolní práce – muzeum a archiv. Patřil sem i Muzejní spolek, archeologie, konzervátorství, různé další spolky, turistika a také psaní. Centrem zůstávalo muzeum, Muzejní spolek a archiv. Tato činnost byla pro Rennera nejpříjemnější právě v těchto letech, neboť zde pracoval sice osamocen, ale nerušen a neomezen. To se ke konci dvacátých let měnilo, hlavně v muzeu.

Jeho aktivity nabyly ryze regionálního charakteru, stal se průkopníkem bádání v místní historii, archeologii a vůbec opatrovníkem zdejších památek. Hranice rakovnického regionu překročil jen výjimečně. I to je pro Rennera důležité. Na Rakovnicku se narodil, získal zde vzdělání, kromě počátku svého učitelování tu celý život pracoval. Jeho činnost je tak těsně spjatá s Rakovnickem a Rakovnickem, že studijní materiál k jeho osobě a práci lze až na výjimky hledat pouze zde.

Po svých dosavadních zkušenostech a se svou citlivou povahou si Renner vlastní činnosti v muzeu, archivu a Muzejním spolku nepřestával nejen vážit, ale začal si ji upjatě střežit. V okolí viděl neupřímné neurvalce, kteří chtěli pohltit jeho práci. Renner zaujímal ke svým pozdějším odpůrcům ostře odmítavé stanovisko, stával se více nedůvěřivým. Dobře hodnotil jen své pracující přátele, kteří mu byli blízcí. Na konci dvacátých let to byli například ing. A. Nechleba, prof. R. Puchold, historik V. Kočka, inspektor státních drah Fr. Korber nebo ještě žijící Jan Soukup. Rennerova trpká veřejně-politická kritika byla již jeho pokročilým hodnocením z doby druhé světové války, tedy později. Také své četné vzpomínky psal ve čtyřicátých letech, takže se jeho pohled na vlastní život mohl zkreslit, neboť se v řádkách jistě projevilo pokročilé stáří.

Své nepříjemné zkušenosti nesl Renner tak těžce, že se začínal obracet sám do sebe a sebelítostně snášet další spory, které ho ještě čekaly. Práce byla sice pro něj vysvobozením, jak neustále opakoval, avšak také tím, do čeho se uzavřel, kam utíkal a špatně nesl, když mu někdo v ní bránil.

Roku 1929 slavil Renner již šedesáté narozeniny. 13. května pořádal odbor Klubu čs. turistů, Muzejní spolek a Okrašlovací spolek v předsálí Lidového domu (dnešní Tylovo divadlo) večer k „šedesátiletí svého člena Jana Rennera... na členském večeru, k němuž pořadatelstvo uctivě zve všechny své členy“. Na večer byla pozvána i městská rada. V Nových proudech vyšel oslavný Rennerův životopis, který byl poté vepsán do městské kroniky.⁹⁶⁾ V den narozenin zaslala Rennerovi městská rada blahopřejný dopis, kde mu vyjádřila uznání za dosavadní práci a chválila ho za to, že se ujal zanedbávané funkce kronikáře Rakovníka.⁹⁷⁾ Tato jeho činnost spadá do let následujících.

NA ODPOČINKU DO KONCE DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY (1930 – 1945)

3.

V RAKOVNÍKU TŘICÁTÝCH LET

3. 1

Rozvoj města

3. 1. 1

Po rakovnickém starostovi Karlu Schleydenovi úřadoval v této funkci v letech 1919 – 1923 Antonín Urban. Nejdůležitějším rakovnickým starostou meziválečného období však byl vrchní ředitel rakovnické spořitelny, senátor Čeněk Vaněček (1879 – 1946), který zastával svůj úřad na radnici v letech 1923 – 1938. V této době ve městě pokračovala činnost různých spolků, proběhlo také několik akcí, které se týkaly kultury a historie města. Rakovník se rozrůstal nemalým množstvím nových staveb.

Čeněk Vaněček už za první světové války, kdy stál v čele spořitelny (od r. 1915), dal finanční prostředky tohoto ústavu do služeb zásobování obyvatel potravinami, a tak založil městskou aprovizaci. Ze spořitelny pak udělal veřejný peněžní ústav a jako schopný finančník dovedl zajistit výstavbu v Rakovníku. Docílil toho, že železnice nechala postavit sedm činžovních domů, dal vypracovat plán obchodní akademie, za jeho starostenství se vystavěly kasárny, vydláždily některé ulice a příjezdové silnice. Zajistil restauraci nové budovy muzea, dosáhl toho, že městský pivovar se změnil v akciovou společnost, založil tu sladovnu a elektrárnu, odkud se zavádělo elektrické osvětlení města místo původního plynového.

Neuspěl však v plánech na městský vodovod a v založení rakovnického zahradnictví. Za jeho starostenství také Rakovník prošel hospodářskou krizí. V té době rostla nezaměstnanost a zadluženost města. Jak Renner uvedl, lidé nechtěli ani pracovat. Roku 1932 napsal: „*Lid touží jen po penězích a po zábavě. Ve městě jsou tři biografy a při vši nezaměstnanosti bývají plny. Každou sobotu a neděli jsou tancovačky a merendy; zdá se, že heslem nynější doby je: Dnes si dáme, zítra ať přijde třeba potopa!*“⁽¹⁾

V půli třicátých let se krize prohlubovala, Vaněček měl plno starostí se spořitelnou a pivovarem, z radnice ho vypuzovalo úřednictvo. Roku 1937 Renner zaznamenal: „*Nový rok začíná starými bolestmi: nezaměstnaností, boji mezi politickými stranami, vzájemnou nedůvěrou, závistí, podezříváním a všeobecnou nespokojeností.*“⁽²⁾ Přesto za Vaněčkova starostenství prodělal Rakovník mnoho změn k lepšímu. Město se rozrostlo, ač na úkor zadluženosti, kterou krize prohloubila. Svou důležitostí se tak Vaněček řadí vedle Josefa Čermáka k nejvýznamnějším starostům tohoto století v Rakovníku.

V neblahém roce 1938 Čeněk Vaněček rezignoval jak na starostenský úřad, tak na ředitele spořitelny. V čele města pak krátce úřadoval ředitel dělnického konzumu Budoucnost J. Klátil, ale i ten z radnice odešel. Novým starostou města byl zvolen profesor reálného gymnázia a župní starosta Sokola František Diepolt (nar. 1889), který musel za okupace r. 1941 opustit svou funkci, byl zatčen a o rok později popraven v Osvětimi. V lednu r. 1942 nastoupil do

vedení správy města ustanovený německý vládní komisař Karl Czerny, bývalý účetní továrny v Ústí nad Orlicí. Tento stav pak vytrval až do konce války.

3. 1. 2 Wintrovy oslavy

Po překonání hospodářské krize nastal v Rakovníku pozvolný vzestup. Rozvíjela se činnost spolků a různých sdružení – například Pěvecko-hudebního spolku Vítězslav Novák nebo Divadelní ochotnické jednoty Tyl. Od roku 1930 vycházely velmi zdařilé Rakovnické noviny, kde se prezentovala kvalitní regionální žurnalistika. Továrník František Otta, místní mecenáš, se angažoval v řadě spolků, některých se stal předsedou (Muzejní spolek, Okrašlovací spolek).

Rok 1933 je nesen oslavami stoletého výročí založení rakovnické reálky, město navázalo styky s četnými svými bývalými abiturienty, kteří se po Čechách začali scházet v kroužcích, z nichž nejvýznamnější byl „Kruh pražských Rakovničanů“. V prosinci 1931 vznikl „Sbor pro oslavu stoletého jubilea reálky“, jehož předsedou se stal starosta Vaněček. Renner zde působil jako přísedící za starší absolventy. Z těchto oslav zůstal rozsáhlý dvojdílný sborník „Sto let reálky rakovnické“, kde Renner publikoval vzpomínkový článek na svá studentská léta „Na studiích před padesáti lety“. V Rakovníku brzy došlo i na Zikmunda Wintra.

První vážné zájmy o zviditelnění Wintra v Rakovníku vzešly z Muzejního spolku, jehož byl Winter prvním čestným členem. 25. dubna 1930 zaslali předseda spolku Soukup a jednatel Renner městské radě oznámení, že Muzejní spolek si předsevzal zřídit pomník Z. Wintrovi.³⁾ Podle dochovaných zpráv již o rok dříve zorganizoval spolek sbírku na tento památník. Po několika letech mohl Muzejní spolek přistoupit k jednání o porizení bysty tohoto kulturního historika.

26. února 1936 oznámil Muzejní spolek městské radě, že „*hodlá postaviti pomník dr. Z. Wintrovi k uctění jeho památky a jako dík za jeho práci, kterou proslavil naše město a uvedl je v širší známost. Pomník – bustu na nevysokém podstavci – rád by postavil na nádvoří městského musea* (míněna tzv. Stará pošta, viz kap. 3. 2. 1 – pozn. J. Č.). *Postavení pomníku by ovšem předcházelo schválení komise odborníků*“.⁴⁾ Město tento návrh schválilo a pozvalo zástupce spolku na společnou poradu, až přijede do města architekt B. Hübschmann, který dohlížel na restauraci nové budovy muzea. Ke schůzi došlo 19. března a o den později vydala městská rada souhlas s postavením pomníku.

15. července 1936 byla vypsána soutěž na bystu Z. Wintra. S tím také vznikla porota, která měla vybrat „nejlepší“ odevzdaný návrh. Ty se měly předložit nejpozději do 31. prosince t. r. a do té doby se do soutěže přihlásili sochaři Josef Fojtík a Václav Markup. V porotě „k rozhodnutí o soutěžních návrzích na bystu“ zasedali Kamila Spalová, Josef Bartoš, František Lexa, Otto Svoboda, Jindřich Šubert, Bohuslav Herold, Rudolf Puchold a Renner. Schůze zasedala v nové muzejní budově dne 5. února 1937 a pro rozdílné názory přizvala blíže nejmenovaného akademického sochaře a paní Karlovou, Wintrovu dceru, která měla vypovídat o otcově podobě. Porota se sešla vícekrát a nakonec se rozhodla pro Fojtíkův návrh.

Rennerův názor na Wintrovu bystu se dochoval ze zprávy o zasedání komise z 5. února, kde je o Rennerovi uvedeno: „... sděluje, že byl přizván jako člen poroty pouze proto, aby se vyjádřil o podobě Z. Wintra. Z předložených návrhů odpovídá Wintrově podobě, pokud se na ni pamatuje, návrh Markupův úplně, pokud se dívá naň ze strany. En face nevystihuje úplně jeho podobu, což by bylo možno napravit tím, kdyby tváře byly trochu plnější.“⁶⁵⁾ Nakonec se tento názor příliš neprosadil, Rennerova úloha v této porotě byla spíše formální a jeho mínění nemělo takovou váhu. Muzejní spolek tedy pověřil Josefa Fojtíka ztvárněním Wintrový podoby při nákladu 20 tisíc korun.

Od roku 1935 začínaly v Rakovníku přípravy Wintrových oslav, které si vzal na starost bývalý zdejší profesor, hudební kritik a historik, estetik a organizátor dr. Josef Bartoš (1887 – 1952, bratr historika F. M. Bartoše), jenž například zorganizoval převoz uren operních pěvců bratří Burianů do Rakovníka. Urny byly převezeny po pietní slavnosti v Národním divadle, jež se konala z Bartošovy iniciativy dne 26. února 1931. Péči o památky těchto pěvců pak převzalo muzeum.

Wintrový oslavy se měly konat k 25. výročí mistrový smrti a 50. výročí jeho odchodu z města.⁶⁶⁾ Rakovník chtěl spíše velikášsky proklamovat svou kulturní aktivitu, vzdělanost a tvořivost, dokonce ve srovnání s Jiráskovou Litomyšlí. Město se prezentovalo jako kulturní centrum a v tomto duchu se také slavnosti v Bartošově plánu nesly. Vznikl „Výbor pro oslavy Zikmunda Wintra“. Ty se děly pod záštitou Rady města Rakovníka a proběhly od 20. června do 5. července roku 1937.

Zdeněk Štěpánek zdramatizoval Nezbedného bakaláře, ve slavnostní dny odhalil Albert Pražák desku Z. Wintra na rakovnickém reálném gymnáziu, které od té doby nese mistrovo jméno.⁶⁷⁾ Oslav se zúčastnil ministr Kamil Krofta a později i básník J. S. Machar. Svého odhalení se dočkala Fojtíkova bysta, jež dosud stojí u městského muzea, v té době již zrestaurované budovy „Staré pošty“. Vznikla „Společnost Zikmunda Wintra“, která se měla starat o udržování spisovatelova kultu v Rakovníku, jenž si přisvojil přídomek „Wintrovo město“. Josef Bartoš uspořádal sborník „Zikmund Winter a Rakovník“, kde Renner publikoval zmíněný článek „Zikmund Winter a rakovnický archiv“.⁶⁸⁾

Ač oslavy proběhly za velké podpory místního obyvatelstva vskutku velkolepě, prezentovaly se v českém tisku a dr. Bartoš si na své konto připsal další úspěšně provedenou akci, Renner se zdržoval stranou. V té době již naplno probíhaly jeho spory s městem, během kterých došlo i ke konfliktu mezi Rennerem a Bartošem. Rakovník tehdy ukazoval všechna svá „nej“, podobně začal mýtizovat Wintrovu osobu. Do slavností se Rennerova osobnost nehodí, ač sám stál u strážlivých počátků Wintrova zviditelnění. Na pozadí těchto oslav se jeví různé pojetí kulturní regionální práce, jednak jak si ji představoval Renner, jednak jak začínala být těsně před válkou v Rakovníku rozvíjena.

Kronikářem města

3. 1. 3

Nárůst výstavby v Rakovníku od dvacátých let přiměl městskou radu, aby ustavila komisi, která by určila jména novým ulicím. Jejím úkolem bylo

tyto ulice pojmenovat, případně pozměnit jejich dosavadní názvy. První tato komise se sešla v roce 1927 a měli v ní zastoupení A. Hodek, stavební referent městské rady, Karel Hůlka, ředitel chlapecké školy v. v. , prof. J. Koníček, prof. Jan Soukup a Renner. Jejich návrhy nových názvů ulic pak schválila okresní správní komise. Sérii článků na pokračování pod názvem „Rakovnické ulice“ publikoval pak Renner v nově vzniklých Rakovnických novinách (1. číslo vyšlo 24. 1. 1930). Podrobně tu líčí všechny nové názvy a odůvodňuje jejich vznik.

Výstavba města však pokračovala, a tak nová „Komise pro pojmenování ulic“ byla svolána roku 1934. Ta se pak už scházela podle potřeby. V městské kronice o ní Renner napsal: „*V komisi jsem byl také členem a dbal vždy toho, aby a) při pojmenování a případném přejmenování ulic byly zachovány staré užitě názvy, b) pojmenovány byly podle názvu starých poloh a konečně c) ozývala se v pojmenování ulic jména Rakovničanů o město zasloužilých.*

Nebyla to vždy práce snadná, protože bylo zapomínáno na to, že nový Rakovník vyrůstá na místě Rakovníka starého, na práci těch, kteří zde šířili a pro rozvoj svého rodného města poctivě pracovali.“⁴⁹⁾

Roku 1920 vyšel zákon o obecních kronikách. Na vedení pamětních knih měla dohlížet tzv. Letopisecká komise a kronikář měl být jejím členem. Renner si předsevzal kroniku sestavit, a tak vypracoval plán rakovnické pamětní knihy. Protože se jednalo o záležitost veřejnou, požádal náměstka starosty A. Urbana, aby jmenovanou komisi svolal. Ten tak učinil, a 19. března 1929 proběhlo zasedání Letopisecké komise, které se Urban stal předsedou a Renner zapisovatelem.

Komise jednala o úpravě kroniky. Tu bylo třeba sepsat do minulosti a pokračovat v zápisech současného dění. Renner zde přednesl svou představu o kronice a komise ho zplnomocnila k jejímu sestavení. Stal se tak rakovnickým městským kronikářem. Už jsme vylíčili, jak se sepisovaly rakovnické kroniky do konce 19. století (kap. 2. 1. 4). Jen pro připomenutí se zápisky z minulosti města dochovaly od Štemberky, Hovoroky a Malce. Muselo se počítat i s Levého Dějinami. Renner pojal úmysl sestavit od všech těchto autorů celou kroniku až do konce 19. století, aby se tak dosvědčilo, že Rakovník již do té doby své dějepisce měl.

Uvedená rakovnická městská kronika je dnes uchovaná v okresním archivu a nese název „Pamětní kniha okres. města Rakovník – Memorabilien Buch der kön. Kreisstadt Rakonitz“. Na prvních třiceti stranách tu jsou už zmíněné Štemberovy německo – české zápisky od r. 1150, dovedené do r. 1588. Renner pak sestavil „Rakovník v době rozkvětu 1471 – 1620“ a dokončil opis soupisu rychtářů do r. 1638. Jeho texty jsou v češtině. Dále sem zařadil historii Rakovníka od třicetileté války do konce 18. století. Vše sepsal podle Levého a navázal dalšími poznámkami pro 19. století podle Hovoroky a Malce s tím, že texty obou autorů prolнул do sebe tak, „že doslovné výpisky z paměti Hovorkových budou označeny písmenem ‘H’ a doslovné výpisky z knihy Malcovy písmenem ‘M’“.¹⁰⁾ Renner do souvislé stati seřadil od obou kronikářů i záznamy o divadle, knihovně a besedě. I zde použil Levého Dějiny.

Tato Rennerova koncepce byla Letopiseckou komisí schválena už na jednání 19. března 1929, kdy ji autor předložil. Je nutné zdůraznit, že nešlo

o žádnou Rennerovu koncepci rakovnických dějin, ale o vylíčení dějin podle dochovaných záznamů rakovnických kronikářů. Proto se Renner při sestavování důsledně držel jejich informací, aby město mělo pokud možno „dobový“ záznam o své minulosti. Do pamětní knihy pak zařadil životopis Hovorkův a vylíčení života Malcova. Kronika tak končí rokem 1900 na straně 161. Ač ji Renner sestavil, do reprezentativní knihy ji zpočátku přepisoval ing. J. Víšek.

Události po roce 1900 pak sepisoval Renner sám, jako městský kronikář. Používal zápisy ze sezení městské rady, články v novinách, paměti spolků a vzpomínky pamětníků. Takto dopsal události do r. 1930. Roku 1933 svou práci předložil Letopisecké komisi a vypukla druhá aféra v Rennerově životě. Události okolo svého kronikářství Renner popsal ve strojopise „Kronikáři a kroniky král. města Rakovníka“, kde se však nedozvíme mnoho o jeho předchůdcích, zato se Renner hojně rozepisuje o svém sporu s městem.¹¹⁾ Témito událostmi se v textu nechal autor tolik unést, že původní záměr předpovězený titulem se vytratil a Renner pouze obhájí svou osobu, svou práci na kronice a vysvětluje další spory.

V silně subjektivně pojatém strojopisu uvádí, že Letopisecká komise byla více politická a místo toho, aby Rennerovi práci ulehčovala a v ní mu pomáhala, jen mu psaní kontrolovala a ztěžovala. Zprvu přijímala Rennerovy zápisy bez námitek, věc brala ledabyle, pak se nescházela a psaní zůstalo na něm samotném. Události do roku 1930 nechal do kroniky zapsat, pak ale nastala proti Rennerovi kampaň, jejíž příčiny jsou zahaleny, ani Renner je neuvádí, jen opět litostivě, nikoli sebekriticky, vypisuje řadu křivd. Práci mu odmítal i někdejší Rennerův zastávce Jindřich Šubert, ředitel městských úřadů. Oba muži se v té době dostali do vážného konfliktu, jenž pak vyústil ve vzájemné nepřátelství, které trvalo až do Šubertovy smrti v roce 1948.

Proti Rennerovi se údajně zneužila jeho stranická příslušnost, začal prý být nazýván „buržoustem“, nepřitelem pracujícího lidu atd. Obrátili se proti němu národní socialisté, sociální demokraté, komunisté a Židé a vznesli obvinění, že městský kronikář je zaujat proti lidu, je lhář a jeho kronikářská práce nemá úroveň. Tyto ostré námitky vrcholily v letech 1934 – 35, a to takovou měrou, že 23. listopadu 1935 Renner odstoupil z funkce kronikáře.

Byly skutečně příčinou těchto nařčení politické důvody? Zdá se, že částečně ano. Politické předsudky a neshody v té době kulminovaly, začalo vadit už to, že městskou kroniku sepisuje národní demokrat. Ve skutečnosti byla po roce 1933 všechna obvinění namířená proti Rennerovi hlavně na pozadí nepřátelství Renner-Šubert. Toho všeho se ale dotkneme níže, neboť tento zásadní spor zdaleka přesáhl události kolem kroniky a byl způsoben jinými záležitostmi.

Renner po svém odchodu z funkce kronikáře sepisoval pamětní knihu sám. Ač na funkci kronikáře rezignoval, nikdo jiný po něm v práci nepokračoval. Městská kronika pak byla za okupace ofotografována a schována na radnici, pak v městské knihovně, později v archivu, aby ji Němci neobjevili. Rennerova „soukromá verze“ pamětní knihy se dochovala, obsahuje městskou kroniku mezi lety 1932 – 1945.¹²⁾ Dnes je zajímavější než oficiální zápisy v kronice, neboť ji psal „do šuplíku“, a zanechal zde tak svůj vlastní pohled na převratné události 30. a 40. let. 15. ledna 1947 Renner předložil svou

kroniku psanou od 30. let k revizi místnímu národnímu výboru, a pamětní kniha mohla být dále reprezentativně přepisována. Avšak to už je jiná doba, ač zápisky stále označovaného buržoazního synka pořád nedostačovaly.

Rennerovy záznamy tak byly v předválečném období oficiálně přepsány do roku 1930. Pak přešel uvedený spor a kroniku od roku 1931 dopisoval už za komunistického režimu (od r. 1963) kádrový pracovník Jaroslav Chlum. Ten použil Rennerův strojopis z let 1931 – 45, ale zapsal z něj jen to, co se hodilo, a do pamětní knihy vložil i texty jiné.

3. 1. 4 Práce na Krakovci a v Klubu turistů

V příslušných kapitolách jsme uvedli počátky úsilí o záchranu hradu Krakovce, které vrcholily na konci první světové války (kap. 2. 3. 5), a Rennerovu činnost v různých spolcích, mj. v Klubu čs. turistů (kap. 2. 5. 2). Po válce byl Renner jmenován státním konzervátorem pro Rakovnicko a KČT, jehož členem byl, mu svěřil vedení agendy a dohled nad sanačními pracemi na hradě. Navíc jako jednatel Muzejního spolku měl přehled o stavu starožitností v okrese. Klub v roce 1916 zřídil druhý „Komitét pro záchranu hradu Krakovce“, který se v průběhu 20. let přejmenoval na „Sbor pro záchranu hradu Krakovce“.

Krakovec do té doby vlastnil rod Croyů, majitelé slabeckého panství, kteří se údajně chtěli ruiny zbavit. Státní památkový úřad nabídl Krakovec do vlastnictví Klubu čs. turistů, neboť ten už několik podobných památek vlastnil. 11. srpna 1923 zaslalo Ředitelství panství ve Slabčích Klubu prohlášení majitelky hradu princezny Karolíny de Croy, že je ochotna Krakovec s parcelou č. 56/2 dát do vlastnictví Klubu s podmínkou, že se o zabezpečení zříceniny bude řádně starat.¹³⁾ Klub přijal, vstoupil do jednání, a hrad Krakovec r. 1924 odkoupil za symbolickou jednu korunu. Práce na restauraci však od roku 1919 stály.

Stát se snažil na opravu zříceniny přispět. 18. června 1923 žádal Státní památkový úřad Rennera, aby kvůli subvencím sdělil, v jakém stavu se nachází Komitét pro záchranu hradu Krakovce. Jeho činnost však stála až do roku 1928, kdy se v únoru nově ustavil, už po třetí, komitét, který se hodlal ujmout dalších prací na hradě. Jeho jednatelem se stal opět Jindřich Šubert a Renner měl v tomto komitétu zastoupení. Tím byla celá věc znovu oživena. Probíhala nová ohledání a nová komisionální šetření Krakovce. Práce začaly až v listopadu 1928 a pokračovaly pak v létě roku následujícího. Další sanace probíhala přes léto 1931. Rekonstrukci dále prováděla rakovnická firma Frančísek Donát.

V r. 1928 vznikl u rakovnické spořitelny fond pro znovuvzkříšení Krakovce, restaurační práce byly podpořeny i četnými subvencemi, např. sama spořitelna věnovala 50tisíc korun, Jubilejní fond republiky také 50tis. Kč. Ve třicátých letech dával četné peníze na sanaci stát, který vždy věnoval přes 20 tisíc. Scházely se komise, které sledovaly průběh oprav a kterých se účastnil předseda Sboru pro záchranu Krakovce továrník Jan Vltavský, konzervátor V. V. Jeníček, Renner, Jindřich Šubert, stavitel Levý atd. Renner vypracovával zprávy o vedení prací, vedl knihu, kam zaznamenával veškeré úkony na hra-

dě. Pořizoval si náčrtky, plánky, vedl si poznámky o výstavbě. Rekonstrukce probíhala ještě za druhé světové války.

Renner o další práci na Krakovci v neadresovaném dopise z 8. 1. 1943 napsal: „*Chtěli jsme v Okrašlovacím spolku našem spolu s odborem Klubu turistů upravit také okolí hradu. Za pomoci ústředí pro záchranu památek naši domoviny již dvakrát jsme osázeli stráně hradu, ale marně. Jak račte sám vědět, vládne zde neporozumění, ba lidská zloba, kluci a kozy. Přimlouval jsem se osobně u starosty obce, aby nedovolil volné pobíhání koz a pasení jich na vysázených stráních hradu. Slíbil, ale neudělal nic, protože si nechce nikoho rozhněvat.*“¹⁴⁾

Okrášení okolí zříceniny se příslušným spolkům nepodařilo, neboť snahy narazily na místní zájmy, které jim odporovaly. Renner nesvedl nic ani na lesním referátu při okresním hejtmanství. Pustil se do zjišťování pozemků okolo hradu a přišel na to, že velké části patřící Krakovci byly zabráný majiteli sousedních domů, navíc se stav změnil přeložením obecní cesty a změnou potočistě.

Obec chtěla užívané pozemky odkoupit, ale Ústředí KČT navrhlo Rennerovi, aby zařídil jejich pronájem. Pozemky vyměřil ing. Kašpar Korber, který si z vlastní iniciativy udělal mnoho plánek k prodeji a ty pak chtěl zaplatit od obce. Vznikl z toho spor, ve kterém se Renner obhájil tím, že Korbra o stavu pouze informoval při náhodném setkání, ale ten se sám dal do vyměřování, aniž by mu to kdokoli oficiálně uložil.

Renner také pořídil velké množství fotografií Krakovce, které si podepsal a které jsou uloženy v rakovnickém archivu.¹⁵⁾ Tyto fotografie jsou vesměs staršího data, zhruba kolem první světové války. Renner také v listopadu 1928 podnikl s KČT zájezd na Krakovec, kde promluvil o dějinách hradu a firma Donát podala odborný výklad o postupu prací a jejich provádění. Krakovci Renner věnoval několik článků a sepsal „Dějiny hradu Krakovce“, a to jak po stránce historické, tak umělecké, které připravil do tisku. Práce se dělí na popis hradu, jeho dějiny a restauraci. Nikdy nebyla vydána, vyšel pouze stručný propagační leták o minulosti zříceniny, psaný Rennerem.

Zachovaly se některé Rennerovy připomínky k průběhu sanace, zejména týkající se zabezpečení Husovy kaple. V roce 1928 projevil starost o sklepy a podchycení sloupy pod Husovou kaplí, protože hrozilo nebezpečí jeho zřícení a stržení celé kaple a východní ohradní zdi.

Tolik asi to nejdůležitější, co je známo o Rennerově podílu na opravě Krakovce. Nešlo nám o podání dějin sanace hradu, které by tu nemělo místo, ale o ukázání Rennerovy činnosti v této věci. Restaurace byla dobově prezentována jako „záchrana zřícenin“. Neustálým problémem však byly finanční prostředky, které brzdily průběh stavebních prací. Nezdá se ani, že by oprava zříceniny probíhala v plné shodě s místním obyvatelstvem. Rovněž sporná je dnes i úroveň rekonstrukce, kterou nám nepřísluší hodnotit. Zhodnocení průběhu sanačních prací na Krakovci v první polovině 20. století náleží odborníkům.

Ve třicátých letech se mohl Renner více věnovat svému koníčku, kterým byla turistika a vůbec poznávání jak okolí Rakovníka, tak i různých částí

Čech. S Klubem turistů podnikl řadu výše uvedených výletů. Vedl pochody na Kokrady, Hlavačov, do Senomat, na Nový Dům atd. 16. července 1931 podnikl jakýsi „Tajný noční výlet“. Účastnil se zájezdu na Orlicko nebo do Krušných hor. V Rakovníku se stal průvodcem řady korporací, kterým ukazoval místní památky. Například roku 1940 provedl po městě zástupce Sokola Praha-Krč. Dále organizoval s KČT návštěvy archivu, kde podával výklad. Sepsal zmíněného průvodce Rakovníkem, který vyšel v grafické úpravě R. Pucholda r. 1929 pod názvem „Rakovník“.

Co se týče konzervátorské činnosti, jedním z hlavních Rennerových zájmů byla rekonstrukce kostelíka Nejsvětější Trojice na rakovnickém hřbitově. Jeho historii vylíčil ve Věstníku č. 19 s tím, že v příštích číslech zamýšlel postupně podat výklad o všech historických památkách města. To se mu příliš nezdařilo. Na toto téma pak zde publikoval jen článek o kostelíku sv. Jiljí (č. 26, 1939) a obsáhlejší studii o významných kamenech okolí pod názvem Kamenné památky (č. 27, 1937). Všechny tři texty později vyšly jako samostatné publikace.

Renner se staral také o zabezpečení rakovnického mariánského sousoší, o kterém napsal práci (viz kap. 3. 3. 1) a pro něž roku 1941 získal od Památkového úřadu subvenci 3000Kč. Největší starost s další záchranou hmotných památek mu pak nastala až po válce, kdy musel zabezpečit mnohé objekty a starožitnosti.

3. 2 MUZEUM, ARCHIV A SPORY PŘED VÁLKOU

3. 2. 1 Stará pošta

Dnešní hlavní budova muzea, nacházející se mezi presbytářem kostela sv. Bartoloměje a Pražskou bránou, prodělala zajímavý vývoj. Na místě starého děkanství tu na přelomu 70. a 80. let 18. století postavil plaský klášter svůj dům, který měl sloužit k noclehu pro mnichy cestující do Prahy. Klášter však zanedlouho zrušil Josef II. a pozdně barokní dům začal měnit majitele. Ve druhé polovině 60. let 19. století tu sídlila pošta. Roku 1916 dům koupila spořitelna, tedy pod vedením Čeřka Vaněčka, a darovala ho městu pro muzeum. Za první světové války zde však byly uskladněny zásoby a po jejím skončení tu město ubytovalo chudé nájemníky. Tento stav trval až do roku 1933, kdy se konečně přistoupilo k rekonstrukci domu a k jeho adaptaci pro muzejní účely.

Stavební úpravu a historii budovy popsal Renner ve své publikaci „Historie Městského musea a průvodce jeho sbírkami“. Plány přestavby vypracoval architekt Bohumil Hübschmann. Rozsáhlé práce začaly 23. dubna 1933 a provedl je místní stavitel Donda. Město na úpravě nešetřilo a hodlalo z domu udělat výstavní objekt. Vyměnili se okna, celé schodiště, sňaly se zbytky vnější omítky a podle vyrobených odlítků dostalo budoucí muzeum novobaroškovskou fasádu. Nádvoří Staré pošty bylo na západní straně rozšířeno a zřízeno tu z Rennerova návrhu lapidárium pro hodnotnější městské památky.

Už ke konci října byla adaptace hotová, nyní se rozběhla jednání o přestěhování sbírek, která se vlekla celá třicátá léta. Renner denně restauračním

pracím přihlížel, vypracoval plány na stěhování předmětů muzea a archivu, které mu předběžně schválil starosta Vaněček.

Petrovcova vila už nedostačovala pro sbírky, jejichž počet rychle rostl, jak lze mj. zjistit z jednatelejších zpráv ve Věstníku, kde jsou uváděni všichni dárci. Zde je důležité připomenout, že velkým problémem začínal být archiv, jehož uložení ve vlhkých zdech Vysoké brány označil archivní inspektor Vojtíšek za nevyhovující. Uvažovalo se tak i o novém umístění rakovnického archivu.

9. listopadu 1934 Renner napsal, že Petrovcova vila je „*přetíženým a přeplněným skladištěm*“. Fakticky prostory ve vile, kde byly umístěny starožitnosti, sbírky mineralogické, archeologické a v podkroví knihovna, nedostačovaly už od dvacátých let. Probíhala i široká činnost Muzejního spolku, jehož členstvo se blížilo počtu 300. Renner jako jediný, který se v množství nashromážděných předmětů vyznal, si neustále stěžoval, že pro přeplněnost vily nelze pořídit ani přesný seznam exponátů. Problém nového umístění nebyl tedy jen problémem stěhování, ale také nového uspořádání sbírek. Oprava Staré pošty se stala nutností, předměty přibývaly. Rostl také počet zájemců, kteří začali mít o instalaci exponátů zájem.

Spor o umístění muzea a archivu

3. 2. 2

V září 1935 měl Renner hotové plány na rozdělení sbírek mezi Petrovcovu vilu a Starou poštu. Protože si uvědomoval nemožnost dalšího uložení archivu ve Vysoké bráně, snažil se některé prostory na Staré poště zachovat pro jeho nové umístění. Návrh mu předběžně schválil starosta Vaněček, avšak ve městě vyvstala proti Rennerovi opozice, která jeho návrhy odmítla a snažila se nové uspořádání podřídit „odborníkům z Prahy“, kteří do krajinického muzea málo viděli. Do čela této opozice se postavili ředitel městských úřadů Jindřich Šubert (1882 – 1948) a bankovní úředník a pozdější ředitel Živnobanky Antonín Lhota (1884 – 1956), kteří do té doby neprojevovali o muzeu nebo archivu valný zájem.

Jindřich Šubert se narodil v Rakovníku, kde také studoval reálku. Na počátku první světové války už pracoval jako účetní okresního výboru, později jako vrchní účetní v Rakovníku. Od počátku 20. let zastával funkci ředitele městských úřadů.¹⁶⁾ Ač Šubert ve druhé polovině 20. let Rennerovi pomohl ve sporu o ředitele chlapecké měšťanky, o deset let později se situace změnila ve vzájemné otevřené nepřátelství, jehož příčinu nezjistíme. Za svého úřadování se Šubert dostával do konfliktu i se starostou Vaněčkem.

Šubert se v polovině třicátých let postavil proti Rennerově koncepci stěhování sbírek a archivu, a tím i proti koncepci celé jeho práce, na což byl Renner velmi citlivý a osobně se choval nedůtklivě. Už před válkou Šubert organizoval četné akce, měl podíl na Husových oslavách r. 1915 a později i na Sboru pro záchranu Krakovce. Stal se pořadatelem dalších kulturních aktivit. Za druhé světové války byl zatčen a až do května 1945 vězněn v koncentračním táboře. To po válce jeho prestiž zvýšilo. Zemřel však s podlomným zdravím v září 1948.

O počátku sporu Renner napsal: „*Ke konci října se dokončovala úprava nové muzejní budovy, do níž jsem chtěl přestěhovat městský archiv z nevyho-*

vuřící Vysoké brány. Architekt B. Hübschmann upravil pro archiv dvě místnosti a starosta města svolil, aby do nich byl pořízen potřebný nábytek. Znenadání jsem dostal od starosty zákaz k stěhování archivu, že prý o umístění sbírek rozhodne komise odborníků a k této práci aby byly přibrány mladé síly. Byl to výsledek intrik ředitele městských úřadů J. Šuberta, kterému jsem překázal, aniž bych věděl proč.⁴¹⁷⁾

Město vidělo novou budovu a množství nashromážděných sbírek, což zlátkalo mnohé. Městská rada obdržela řadu návrhů na urovnání, není však známo přesně od koho. Do celé záležitosti se zapojil z Prahy dr. Josef Bartoš a Zdeněk Wirth z ministerstva školství a národní osvěty, který stál na straně Šuberta, avšak s Rennerem pak udržoval vstřícné přátelské kontakty. Do návrhů hovořil i architekt Hübschmann. Navíc tu byl nový návrh schválený městskou radou, za kterým stál ředitel městských úřadů. Za Rennera se postavil archivní inspektor Václav Vojtíšek a Svaz českých muzeí.

Opozice proti novému uložení archivu navrhla, aby se přemístil z nevyhovující Vysoké brány do neméně nevyhovující Pražské brány. Proti tomu se Renner ohradil. Dvě místnosti na Staré poště nakonec pro archiv neuhájil, ač ty byly k tomuto účelu již mezitím připraveny i s nábytkem. Opoziční pohled dokumentuje dopis z Prahy už ze října 1934, bohužel neznáme ani adresáta, ani pisatele: „*Jak zakročení Vojtíškovo, tak i Svazu muzeí pramení jednak z naprosté neznalosti poměrů, jednak ze stranické informace dané Rennerem, který ne z věcného zájmu, nýbrž jedině ze samolibosti chce prosadit, aby návštěvníci, ovšem jen z kruhu archivistů – obecně musí býti archiv nepřístupen, mohli obdivovati jeho práci.*“⁴¹⁸⁾

Psaní dále hovoří o tom, že Renner poštlval „stranickými informacemi“ Vojtíška a Svaz muzeí, kteří znovu doporučili „z neinformovanosti“ Starou poštu pro archiv. Zde se však autor dopustil manipulace s fakty, neboť Renner neprosazoval „Starou poštu pro archiv“, ale uvolnění dvou místností pro archiv, což je rozdíl. Druhé straně vadilo, že v nové budově bude umístěn archiv, který se nemůže dostatečně ukazovat veřejnosti, a proto je pro něj budovy škoda.

V nových koncepcích rakovnického muzejnictví, kterých se blíže dotkne-
me níže a které v roce 1937 proklamoval Josef Bartoš, se objevila i teze: „*Ten paláciř cisterciáků je budova tak sličná, že přímo volá po tom, aby všecko, co tu bude uloženo, bylo co nejhodnotnější a nejvybranější. Proto je velmi dobře, že nad otázkou muzea rozpředla se dlouhá plodná a zajímavá diskuse, která, jak aspoň mně se zdá, vedla k některým definitivním konkluzím.*“⁴¹⁹⁾

Bartoš prosazoval udělat z Petrovcovy vily depozitář, v Rakovníku pak chtěl vybudovat „vědecké muzejnictví“. Rakovník navštívil dr. Ant. Novotný, ředitel muzea hlavního města Prahy, a dr. K. Guth. Bartošovy myšlenky zůstávaly na papíře, k jejich uskutečnění se nikdo neměl, a tak znamenaly pouze to, že pobízely k dalším rozbrojům, které Rennera více zasáhly v Muzejním spolku. Jsme na pochybách, zda Bartoš věděl, o co v Rakovníku jde, zda si uvědomoval rozdíl mezi Prahou a venkovem, kde se muzeum budovalo na jiných základech.

Renner intervenoval kvůli archivu a sbírkám u starosty, jenž byl ze všeho roztrpčen a přemýšlel, jak situaci vyřešit. Renner však zamítnutí svého plánu akceptoval. Spor pokračoval, pronikl dokonce i na stránky Rakovnických novin a Rennera nakonec přiměl k opuštění muzea. Ve městě se totiž zvedlo domnění, že prosazuje archiv na úkor sbírek. Tento názor mu vyjádřila i spořitelna, dárcé Staré pošty.

V roce 1935 se mělo sejít kuratorium muzea, aby jednalo o vzniklé situaci. Až na čtyři členy se z kuratoria nikdo nedostavil, a to ani Šubert se Lhotou. Renner tomuto „torzu kuratoria“ ukázal Petrovcovu vilu, Vysokou bránu a Pražskou bránu, aby věděli, o co vlastně jde. Avšak nic se dále neřešilo, a Renner proto v létě 1935 prvně nabídl svou rezignaci na ředitele muzea: „Když jsem viděl, jak malý jest zájem o tyto věci tak důležité, a zároveň se dozvěděl, že se mluví o tom, jako bych nikoho nechtěl připustit k práci v muzeu, prohlásil jsem, že se vzdám ředitelství muzea, abych nebyl na překážku jeho rozvoje.“²⁰⁾ Byl však přemluven, aby zatím setrval.

Situaci musel vzít do rukou starosta Vaněček, který se rozhodl záležitost ukončit. Pozval v září 1935 k sobě na dvě sezení Rennera a Šuberta, druhého sezení se účastnil A. Lhota. Renner jim ukázal Petrovcovu vilu a Vysokou bránu, jinak o tomto jednání není nic známo. Renner pak napsal: „Pořizuje plán na umístění sbírek došel jsem k přesvědčení, že sbírky zaujmou všechny místnosti v novém museu a pokoj mnou vyhlédnutý pro archiv je nevhodný. Přestěhováním sbírek však se uprázdnila veliká suchá místnost v Petrovcově vile, která byla pro archivní sbírky jako stvořena.“²¹⁾

Vaněček s tím souhlasil, a tak muzejní sbírky mohly být na Starou poštu stěhovány podle Rennerových návrhů, které zatím schválila městská rada. Stěhování zůstalo na správci sbírek samotném. Další spory vypukly kvůli skříním, protože Rennerova opozice navrhovala, aby byly pořízeny nové, což by si vyžádalo finanční náklady. Renner prosazoval úpravu skříní původních, které prý plně dostačovaly. Nový nábytek nechal už Šubert udělat podle Hübschmannových návrhů. Renner nové zařízení považoval za drahé, nepraktické a nevyhovující. Vztahy byly již tak vypjaté, že se soudný pohled patrně vytrácel všem účastníkům sporu.

Jiný problém vyvstal pro velkou podkrovní místnost s hořejším osvětlením na Staré poště. Zde chtěl Renner instalovat národopisné sbírky. Mansardu však zabrala ve městě vládnoucí národně socialistická strana pro veřejné výstavy a jiné akce. Sál pak užívala bezplatně a Renner si stěžoval, že musí různé předměty „rozstrkávat“ na půdičky do podstřeší. Ředitel muzea znovu zvažoval svou rezignaci.

Okolí začalo archiv vnímat jako Rennerův soukromý majetek protěžovaný na újmu muzea. Jeho vztah k archivu se tak zřejmě vně jevil, avšak proč by opustil muzeum, kvůli kterému přišel do Rakovníka a které budoval třicet let? Spíše ho otrávil propaganda, s níž nechtěl mít nic společného. Nešlo jí ani tak o muzeum, jako o zrenovovanou budovu, kde budou reprezentativně uspořádány sbírky na obdiv kraji. Městská rada tedy rozhodla, že část předmětů bude do nové budovy přenesena podle návrhů Rennera. Všechny tyto rozbroje probíhaly dva roky a měly pokračování.

3. 2. 3 Odchod z muzea

S postupným uvolňováním příslušné místnosti v Petrovcově vile se mohl Renner pustit do archivu. Vše připravil k jeho přemístění a 4. listopadu 1935 přestěhoval „*městský archiv z Vysoké brány do Petrovcovy vily. Police pro archiválie byly upraveny z těch, které byly zhotoveny pro archivní místnost v novém museu, které dal zhotovit starosta města. Tím způsobem byl zachráněn také městský archiv.*“²²⁾ Po „kostelním šneku“ ve svatobartolomějském chrámu, radnici a Vysoké bráně se Petrovcova vila stala čtvrtým místem, kam se nastěhoval rakovnický archiv. Bylo to stěhování neveselé, brané jako východisko z nouze, ač šlo o umístění do suché a vhodné místnosti, která se nacházela v jihovýchodním rohu prvního patra vily.

Na konci roku 1935, a hlavně v první polovině r. 1936 stěhoval Renner za pomoci některých penzistů také sbírky z Petrovcovy vily na Starou poštu. Dále poslouchal námitky. Odpůrci vytykali rozdělení sbírek, jindy zas jejich instalaci. Šubert dokonce o Rennerovi prohlásil, že má obě ruce levé. O nový dům se hlásili četní zájemci, ale k práci se nikdo neměl. Národní socialisté obsadili zmíněnou mansardu.

V té době skončil Rennerovou rezignací rozruch kolem městské kroniky a nyní se ředitel muzea odhodlal k rezignaci nové. Dne 15. července 1936 zaslal žádost městské radě, „*aby ho zprostila správy a vedení městského muzea a ponechala mu ve správě městský archiv a musejní knihovnu.*“ Pro její informační věcnost bude vhodné část rezignace ocitovat:

„Městské museum (se) za 30 let pod správou podepsaného rozrostlo na veliký kulturní podnik, jehož sbírky zaujmou obě musejní budovy. Většinu sbírek přestěhoval podepsaný do nové musejní budovy a umístil je – ovšem jen prozatímně – ve starých vitrinách, upravených podle návrhu B. Hübschmana. Vše to se dalo na popud kulturního referenta p. A. Fišera.

*Nová musejní budova jest na opačném konci města od bytu podepsaného, který nemůže býti stále přítomen v musejní budově a také nemůže ručiti za sbírky tam uložené. Vedle def. uložení sbírek bude potřeba zpracovati podrobný inventář, na což podepsaný nestačí. To vše ho nutí, aby městskou radu žádal o zproštění správy městského muzea.“*²³⁾

Dále Renner píše, že hodlá všechny své síly cele věnovat archivu, který je třeba pořádat. Musí dokončit konzervaci knih, uspořádat další listiny a zpracovat inventář. To mu zabere veškerý čas, ač mu v práci pomáhá jeho žena. Nové uspořádání a nový katalog potřebovala i muzejní knihovna, která zůstala v Petrovcově vile.

Žádost způsobila v městské radě rozruch a Renner ji musel vysvětlovat. Rada pak rozhodla její vyřízení odsunout na pozdější dobu a vyčkat vyjádření dr. Bartoše z Prahy. Renner našel vhodné záminky pro svůj odchod z muzea, ale rezignaci považoval za všeobecně žádoucí vzhledem ke sporům a svému znechucení i vzhledem ke svému stáří a jiné práci.

Vyčkávání trvalo téměř rok, a Renner byl tak dále vázán k muzeu. Problémem bylo, že se nikdo další ve sbírkách nevyznal a k uspořádání, které pro nezaspěchané znamenalo velké úsilí, město nikoho vhodného nemělo. Přesto po roce Rennerovi vyhovělo; 13. března 1937 jej zprostilo správcovství

muzea. Renner byl zdánlivě volný a mohl sledovat, jak se úředníci v nově nastalé situaci topí, neboť nikdo nevěděl, co s rakovnickým muzeem bude dál. Rezignace byla vnímána tak, že se Renner „urazil“.

Odpůrci dále prohlašovali podobná slova, jaká Františku Diepoltovi napsal 6. dubna t. r. pravděpodobně J. Šubert:

„Čeká nás velká práce a do této práce zasáhly velmi rušivé debaty, které byly svého času vedeny o programu rozdělení sbírek, známé ty ‘Muzeální kapitoly’ prok. A. Lhoty a známé nesnáze, které vyvolal pan řed. J. Renner svým umíněným stanoviskem ohledně umístění měst. archivu na ‘Staré poště’. Dnes naopak je šťasten, že k umístění archivu na ‘Staré poště’ nedošlo, poněvadž místnosti v přizemí jsou vlhké a poněvadž přestěhoval archiv do Petrovcovy vily do krásné suché místnosti, kde má daleko lepší možnost práce, než by měl na ‘Staré poště’.

Pan ředitel J. Renner nám způsobil značnou nesnáz tím, že se vzdal správy městského muzea, že si chce napříště ponechat pouze správu měst. archivu a musejní knihovny, poněvadž tvrdí, že by nestačil již zpracovat literárně všechny ty vzácné poznatky, které za svého celého života v archivu shledal. Museli jsme tuto hořkou pilulku spolknout, poněvadž práce řed. J. Rennera v archivu je jistě rovněž velmi záslužná, a podařilo se nám získat k vedení správy muzea pana řed. Fr. Janouška. K instalaci sbírek geologických, paleontologických a praehist. se nám podařilo získat pana Dr. Jos. Vachtla, který se opravdu obětavě chce této práce ujmouti.“⁴²⁴⁾

Ředitel měšťanské chlapecké školy František Janoušek (1886 – 1942, popraven v Osvětimi) se ujal na přání Šuberta správcovství v muzeu po Rennerovi. Vybral s dr. Vachtlem mineralogické sbírky a část jich přenesl na Starou poštu. Janoušek již měl svázané ruce, byl pod kontrolou ředitele městských úřadů, který zahájil reorganizaci sbírek. Navíc chyběla píle a odhodlání. Zvali si odborníky, například dr. Žeberu z Buštěhradu, jenž chtěl práci zaplatit.

Uplynuly dva roky po Rennerově rezignaci, a v muzeu se nic závažného nedělo. Rostl nepořádek a věc se nehýbala z místa, což přiznal v r. 1939 i Šubert v dopise K. Spalové, která věnovala na instalaci sbírek 10 tisíc Kč. Dále zde napsal: *„Ředitel J. Renner se urazil, dělal pasivní resistenci a řed. Fr. Janoušek bez něho byl absolutně nemožný, nehledě k tomu, že osobně je podle všech známek lenoch.“⁴²⁵⁾*

Na jaře 1939 se Janoušek vzdal správcovství v muzeu a své rozhodnutí zdůvodnil úřední zaneprázdněností. Avšak dne 13. dubna 1939 napsal městské radě: *„Vzdal jsem se té funkce ne pro nával jiných prací úředních... . Vzdal jsem se proto, že jsem přesvědčen, že jen pan řed. Renner může naše muzeum definitivně uspořádati.“⁴²⁶⁾* Starosta města Diepolt začal na Rennera naléhat, aby se ujal uspořádání sbírek a zapomněl na osobní neshody. Renner nakonec svolil s podmínkou, že sbírky uspořádá a pak nadobro z muzea odejde.

Renner se tedy ujal konečného uspořádání sbírek a jejich instalace. Městská rada mu za toto rozhodnutí poděkovala. Nastala nová práce s přípravou znovuotevření rakovnického muzea, kvůli sporům necelých pět let po dokončení rekonstrukce Staré pošty. Zakrátko mohl Renner v roce 1939 zaznamnat: *„Dne 11. června bylo otevřeno městské museum, v němž jsem uspořádal*

všechny sbírky a zaplnil všechny místnosti až na sál v podkroví.⁴²⁷⁾ Po letech 1898, 1905 a 1919 to bylo další otevření rakovnického muzea. Renner pracoval zatím dále a chtěl dovést věc do konce. Schylovalo se k válce, a hašteřivé hlasy utichly.

Na počátku okupace našli někteří důstojníci bývalé československé armády zaměstnání také jako dopisovatelé Památkového úřadu v jednotlivých okresích. Ministerstvo školství žádalo Svaz muzeí, zda by tyto úředníky nemohl umístit, a ten rozeslal 21. 9. 1939 oběžníky. Renner reagoval dopisem zaslaným městské radě, kde uvedl, že městské muzeum potřebuje vlastní sílu, která by se věnovala jen práci muzejní. 5. ledna 1940 se přihlásil k nastoupení do služby Miloš Jirák, který byl takto Památkovým úřadem a ministerstvem školství přidělen na službu do Rakovníka.

Jirák se osvědčil, Renner ho pověřil sestavením inventáře městského muzea. Důstojník se uvolil sepsat také inventář zbylých předmětů v Petrovcově vile, společně vypracovali lístkový katalog, který Jirák opatřil kresbami. Práce mu šla dobře, starosta ho chválil a ohodnotil jako snaživého. Uspořádání a sepisování sbírek šlo již bezproblémově, dokonce se lze domnívat, že rychleji než kdokoli očekával. Překážky nebyly kladeny, a tak se muzeum dalo do pořádku. Renner mohl už 6. července 1940 zaslat Radě královského města Rakovníka dopis tohoto znění:

„Podepsaný na přání páně starostovo upravil městské museum na Staré poště, aby bylo přístupno těm, kdož chtějí shlédnouti sbírky muzea, i pro návštěvníky sjezdu Svazu českých muzeí, který jest zatím odložen.

Založil lístkový katalog, v němž jsou zobrazeny a popsány všechny významnější předměty uložené v muzeu; rovněž tak se stalo s novým hlavním inventářem, na jehož dokončení pracuje přidělený tajemník p. M. Jirák.

Tím jest jeho úkol splněn, a proto žádá, aby byl zproštěn správy tohoto muzea a byla mu ponechána péče jen o Petrovcovu vilu a sbírky v ní umístěné s městským archivem a muzejní knihovnou. Na dokončení úpravy archivu a knihovny může zde podepsaný v klidu dále pracovat, a to rovněž na prospěch jemu drahému Rakovníku. Také většina národopisných sbírek ve vile umístěných potřebuje neustálého dohledu, aby neutrpěla ujmy, jakož i sbírka hmyzu a motýlů z Rakovnícka.⁴²⁸⁾

Ještě téhož dne městská rada Rennerovi vyhověla a vskutku uctivě mu poděkovala za práci v muzeu a vyjádřila vděk, že se hodlá dále věnovat archivu a muzejní knihovně. Dále ho požádala o pokračování spolupráce s Jirákem. Tím Rennerova práce v muzeu končí. Za 36 let své činnosti vybudoval nemalé regionální dílo na podkladě pamětihodných předmětů, které z celého okresu nashromáždil do Rakovníka, a rozvinul širokou síť na jejich sběr.

Správcovství muzea se měl po Rennerovi dočasně ujmout Miloš Jirák, avšak Památkový úřad to nepovolil, protože důstojník úředně patřil jemu, a ne Rakovníku. Dohled nad muzeem tak převzal prozatím Jindřich Šubert. Roku 1941 se ujal správy sbírek učitel Jiří Bříza, který zaslal r. 1944 Rennerovi blahopřejný dopis k jeho 75. narozeninám a mj. zde napsal: „A jistě nemůže být lepšího pocitu než zjištění, že člověk nežil nadarmo, že svůj život zasvětil jen a jen šlechetné myšlence, že nepracoval jen pro sebe, nýbrž pro jiné. Snad vznikne pochybnost, snad pocit neváznosti a já bych byl velmi rád, kdybych tímto lis-

tem to všechno rozptýlil.⁴²⁹⁾ Bříza však 6. 9. 1945 rezignoval a 14. 9. t. r. se ujala muzea PhDr. Kamila Spalová, kterou rada MNV jmenovala 2. ledna 1946 „správkyní všech muzeálních sbírek“.

Rennerův vztah k muzeu měl však dovětek. Po válce ho okresní národní výbor pověřil, aby pro rakovnické muzeum zabezpečil některé sbírky. Renner o tom napsal: „Učinil jsem tak, a dovezené předměty jsem zatímně uložil na větším díle v podkrovním sále měst. musea, který byl v té době úplně prázdný. To bylo mým velkým proviněním, jímž jsem pohněval řed. Šuberta tou měrou, že mně po šubrtovsku zakázal vstup do musea. Když jsem v příčině slabeckých sbírek zašel do musea, sdělila mi domovnice v měst. museu pí H. Levá, že jí řed. Šubert kategoricky zakázal: Toho ješitného dědka mi sem nepouštějte!⁴³⁰⁾

Jako pohled druhé strany lze uvést zápis ze schůze Muzejního spolku ze října 1945: „Hned po převratu 5. 5. 1945 naléhal správce muzea p. J. Bříza na úklid a vyčištění muzea, bezvýsledně, a to tam ještě přicházeli od p. řed. (míněn Renner – pozn. J. Č.) vyslaní neodborníci, kteří si dovolovali dávat rozkazy o tom, co se má dělat. Ohradil se správce p. Bříza, ohražuje se proti takovým zásahům nepřímým ze strany p. řed. Rennera v této budově i pí dr. Spalová. Předseda MNV Laitner dá příkaz, aby v museu nikoho neposlouchali kromě dr. Spalové.⁴³¹⁾ Je to definitivní tečka za Rennerovu práci v muzeu i přes uvedená Břízova líbivá slova.

Rezignace v Muzejním spolku

3. 2. 4

Na počátku 30. let pokračovala činnost spolku ve stejných kolejích jako v předchozích letech. V roce 1931 už spolek oslavil 20 let svého trvání. Renner přednesl k tomuto výročí proslov, v němž shrnul dvacetiletou činnost, a zprávu nechal otisknout ve 21. čísle Věstníku. V té době spolek naléhal na rekonstrukci Staré pošty, organizoval zmíněnou sbírku na bystu Zikmunda Winttra. Renner pracoval na chrástfanském nalezišti. Jednatele pak zaměstnal spor kolem stěhování sbírek.

23. července 1933 zemřel předseda spolku prof. Jan Soukup. Renner v něm ztratil svého zastávce, přítele a spolupracovníka, ze zakladatelů spolku zbyl sám. Na valné hromadě 18. března 1934 byl předsedou zvolen továrník František Otta. Spolek v té době měl již 354 členů, vydával četné knížky, a to i Rennerovi.

Největším projektem, který si spolek předsevzal, bylo vydávání Kočkových Dějin Rakovnicka, jejichž publikování za finanční podpory Fr. Otty dalo Rennerovi mnoho práce (viz kap. 4. 2. 1). Věstník dále vycházel, publikovali tu ve 30. letech kromě Rennera hlavně Josef Koniček, Ferdinand Pátek, Alois Nechleba, Jan Stříbrský, Otakar Skoupý nebo Rudolf Maxera.

Renner musel za své redaktorské činnosti řešit i podobné nepříjemnosti, jako byla žaloba plzeňského profesora Fr. Malocha. Renner u něj údajně objednal článek o rakovnické „květeně“ a pak mu ho prý odmítl uveřejnit s tím, že práce má řadu nedostatků. Podle jiných zpráv byla práce příliš obsáhlá, a Renner jako redaktor Věstníku nemohl proto splnit autorovy podmínky. Maloch požadoval buď vydání práce, nebo obnos 2000 Kč za vynaložené úsilí.

Článek pak vyšel v příštím vydání Věstníku pod názvem „Rostlinné útvary a společenstva rakovnického okresu“ (č. 24, 1935).

Spor Rennera se Šubertem se odehrával mezi muzejníkem a vyšším úředníkem. Proti Rennerovi však vyvstala opozice uvnitř Muzejního spolku, a to v podobě jeho dlouholetého člena Josefa Bartoše. Bartošova pozice byla posilována Šubertovými zastánci a silného pomocníka našel v Kamile Spalové.

Spalová se narodila v Rakovníku 15. prosince 1871 a stala se učitelkou na zdejší dívčí měšťanské škole. V lednu 1912 získala doktorát z filozofie, se kterým působila celý život na měšťance.³²⁾ Od počátku se účastnila činnosti v Muzejním spolku, roku 1926 odešla do Prahy, kde se stala ředitelkou dívčí měšťanky. Specializovala se hlavně na zeměpis, v tomto oboru publikovala řadu učebnic. Ve třicátých letech se vrátila do Rakovníka, tedy v době, kdy probíhaly spory o muzeum.

Je třeba aspoň stručně uvést Bartošovy představy o rakovnickém muzeu. Jeho „vědecké pojetí muzea“ odsuzovalo hromadné sbírání všech starožitností, jak to dělali muzejníci staré generace, tedy i Renner. Za starožitnosti považoval všechny „staré“ předměty, avšak v nové době, jak Bartoš psal, se musí vybírat ty významné, což si vyžaduje od sběratele vzdělání a vědecký přístup, jaký je v Praze a který je třeba dostat na venkov. Starou poštu pak považoval za budovu „nové etapy“, do které už Rennera neřadil. Ten patřil minulosti. Rakovník potřeboval vybudovat „vědecký regionalistický ústav“.

Bartoš byl jiný typ než Renner, předně patřil k teoretikům a k mladší generaci, Renner byl naopak praktik, zvyklý zatvrzele obhajovat vše, co v Rakovníku vykonal. Své názory Bartoš shrnul v článku „Několik podnětů k vybudování musea“ (Rakovnické noviny, roč. 8, 1937, č. 36), na který navazuje článek K. Spalové „Naše regio“ (Věstník Muz. spolku, roč. 29, 1939).

Spalová podpořila Bartošovo vědecké stanovisko, rozdělila předmět regionalistiky do několika oborů (zeměpisně, politicky, hydrologicky, hospodářsky, lidnatostí, administrativně atd.) a teoreticky vymezila okruhy a způsoby regionálního bádání. Ze všech těchto řádek Bartoše a Spalové vysvítají dva závěry:

Renner neměl se svým stylem práce v novém pojetí místo. Bartoš na počátku svého článku nastínil minulost muzea, kam se vši úctou a respektem zařadil Rennera (viz Bartošův citát v kap. 2. 5. 1), ale v líčení o současnosti a budoucnosti o něm nepadlo ani slovo. Za druhé má toto pojetí ve venkovském městě malou šanci na úspěch, neboť takové muzeum se bez zdravého patriotismu a praktické práce neobejde. Bartošovy koncepce dobře zapadají do Rakovníka druhé poloviny třicátých let, kdy se město prezentovalo Wintrovými oslavami a jinými akcemi, které z něj měly udělat významné kulturní centrum. Avšak veškeré snahy přerušila okupace, válka a po ní brzký nástup komunistického režimu.

Velká zaneprázdněnost a pokračující stáří doléhaly na Rennerovu osobu, která byla navíc zatížena všemi uvedenými spory. V půli roku 1936 onemocněl, a odjel tudíž do lázni. Starost s vydáváním obsáhlých Kočkových Dějin Rakovnicka ho vyčerpávala natolik, že se netajil s úmyslem zbavit se hlavní-

ho redaktorství Věstníku a jednatelství v Muzejním spolku. 20. března 1937 odmítl Renner být volen na valné hromadě jednatelem. Od té doby zastával tuto funkci Josef Koubek, jenž Rennerovi v jednatelství delší čas pomáhal. Renner se ve spolku chtěl věnovat vydávání knih.

Na této valné hromadě se do výboru Muzejního spolku dostali také J. Šubert a Fr. Janoušek. Fr. Otta vážně onemocněl, počalo se tedy uvažovat o novém předsedovi. Spolek zatím vedl prof. Josef Koníček, ten se však r. 1939 odstěhoval z Rakovníka. Poměry v Muzejním spolku se začaly měnit.

Mecenáš František Otta, legenda rakovnických továrníků, zemřel 25. května 1939 ve věku 91 let. Ve spolku došlo k volbě nového předsedy. Schůzi měl řídit nejstarší člen výboru K. Veselý, ale řízení předal Rennerovi s tím, že je do celé věci nejlépe zasvěcen. Šubert inicioval odklad volby předsedy na příští den. Renner o tom napsal: „Vyzozoroval jsem snadno, že odklad ten se stal za tím účelem, aby se členové výboru poradili o volbě nového předsedy. Domnívali se někteří, že snad já toužím po předsednictví spolku; kdyby tu nebyla bývala zaslepenost, způsobená závistí a ješitností, mohli dobře poznat, že jsem za ta dlouhá léta hledal a našel radost a odměnu ve vykonané práci pro rozvoj Mus. spolku a netoužil nikdy po nějaké hodnosti.“³³)

Příští den předsedal schůzi opět Veselý. K. Spalová prohlásila, aby byl zvolen za předsedu někdo z mladších členů, a navrhla nejstaršího Veselého, který odmítl a navrhl o dva roky mladší Spalovou. Ta pak byla 10. června 1939 zvolena. Rozkol se zdál být téměř dokonalý. Ač se Renner už předtím vzdal jednatelské funkce, v listopadu předcházejícího roku odmítl být volen místopředsedou spolku a v dubnu se před smrtí Otty zdráhal znovu vstoupit do výboru, přesto na tuto schůzi reagoval uraženě a rozhodným prohlášením, že se vzdá redaktorství ve Věstníku Muzejního spolku, i když byl ochoten sem dále přispívat a s redaktorstvím vypomáhat. Pomoc byla odmítnuta, a Renner se definitivně vzdal všech funkcí ve spolku.

Už v roce 1939 vyšel obnovený Věstník. Pořádal jej od té doby redakční výbor, v jehož čele stanul Bartoš, který tak časopis vedl z Prahy. Dalšími členy red. výboru byli Antonín Lhota, Karel Mejstřík, Kamila Spalová a Josef Vachtl. Renner osobně za vším viděl Jindřicha Šuberta, také dlouholetého člena spolku. O tomto Rennerově pocitu svědčí jeho slova:

„Ředitel Šubert nasadil proto i zde (v Muzejním spolku – pozn. J. Č.) všechny páky, aby mne vypudil i odtud, což se mu také podařilo za pomoci spojenců jemu rovných. Jistě si mnul radostí ruce nad zdařeným dílem, aniž by věděl, jak mi tím posloužil. Práce spojená s redakcí Věstníku, spočívající úplně na mně, již mne přemáhala, a byl bych se jí rád zhostil, jak může dosvědčit říd. učitel J. Koubek, tehdy zapisovatel Musejního spolku.“³⁴) Jako předchozí Rennerova rezignace měla i tato svou dohru.

Za nové redakce hodlal Renner pokračovat v publikování ve Věstníku. Zamýšlel tu otisknout článek o nově upravené muzejní budově, avšak měl stále s otisknutím problémy. Redakce se odvolávala na to, že o všem musí rozhodnout Bartoš, který je v Praze. Šlo tu o obrázky k článku, kterými autor chtěl text doplnit. Renner napsal Bartošovi do Prahy dopis a ten mu odpověděl psaním, které Renner cituje ve svých Pamětech.

Bartoš mu vyčetl, že článek je doplněn přílišným množstvím obrázků, se kterými vznikají spolku zbytečné výlohy. Renner se měl podřídit vůli redakce a prostě vyčkat, jak ta rozhodne. Dále Bartoš Rennerovi vytkl deset let starý případ, kdy mu spolek odmítl otisknout článek k desetiletí ČSR a nahradil ho článkem Rennerovým. Tehdy byly podle Bartoše ve spolku určité „prerogativy“, nyní musel Renner spravedlivě počkat jako ostatní zájemci o publikování. Vyčetl mu ještě, že používá „staré praktiky“ předešlé redakce, ale nyní je redakce nová. Renner měl tedy počkat na rozhodnutí redakce a nežádat žádná privilegia jako tehdy, kdy sám Bartoše odstrčil a napsal místo něj článek svůj.

Renner Bartošovi odpověděl, že nikdy nežádal privilegia, ale chtěl pouze vědět, co je s jeho článkem, na což Bartoš reagoval oživením deset let starého případu, kdy měl napsat zmíněný článek. Ten však byl příliš politický, a proto ho zavrhl výbor spolku, a ne Renner. Nový článek napsal Jan Soukup, a také nikoli Renner. Svůj dopis Bartošovi zakončil vysoce dotčnými slovy:

*„Vážený p. Dr. , buďte tak laskav, vraťte mi můj článek; velice nerad bych způsoboval redakci nepříjemnosti a Mus. spolku zbytečné výlohy. Slibuji Vám, že se již neodvážím obtěžovat redakci Věstníku. Vidím, že překážím – dobrovolně ustupuji.“*⁴³⁵) Situace na konci třicátých let, v té době se Renner vrátil uspořádat muzeum, byla již tak zkomplikovaná, že jediným dalším Rennerovým krokem mohl být odchod z funkcí spolku, jehož členem (i čestným) nadále zůstal.

Po všech zkušenostech se zatrpklý Renner choval nedůtklivě, ba až nepřátelsky ke všem, kteří zasáhli do jeho práce. Jakmile nyní někdo kritizoval jeho dílo, mohl počítat s okamžitou nechutí a nezájmem, neboť Renner nebyl výbojný, avšak svůj odpor dal rozhodně najevo tichou rezignací a ztrátou zájmu o každého kritika.

Můžeme se jen domýšlet, co se dělo v Rennerově mysli. Připočteme dřívější krach soukromého života, podobný odchod ze školy, spory kolem městské kroniky. Půjde-li dnes badatel do rakovnického archivu a vypůjčí si svázaný Věstník, najde mezi 28. a 29. číslem vložený několikastránkový text, psaný Rennerem na stroji, kde subjektivně líčí celou záležitost kolem rezignace v Muzejním spolku. Nenápadně tak zřejmě autor zanechal budoucímu Rakovníku vlastní pohled na osud prvního redaktora Věstníku.

Toto jsou již všechny rezignace, které Rennera v životě potkaly. Vryly se do jeho osobnosti takovou měrou, že v něm zlomily odhodlání a nadšení pro muzejnictví. Soustředil se na archiv, kam se zavíral před okolím a kde nacházel další ulehčení v práci, tentokrát však ve stále rostoucí izolaci. Sedmdesátiletý stařec tu působil ještě dvacet let. Z této zkušenosti se Renner do konce života nevzpamatoval, do smrti neustále všude a dokola opakoval svá slova o likvidaci pilné a poctivé práce, o nevědu, jakého se dočká ten, který pro ostatní tolik udělal. Tyto kapitoly zakončíme sebelitostným Rennerovým povzdechem, který ač vyznívá komicky, je plný hořkosti a zklamání:

„Vidíš, ty Honzo jeden poctivý, takhle se to teď dělá! Tys prochodil celý okres, shledával a snášel v baňohu předměty pro muzeum, aby toto bylo bohaté

*a chloubovou města a toto nemělo vydání. Nežádal jsi za to nic, ani na náplast, když jsi měl okrvavělé ruce při sekání a úpravě vzorků nerostů pro sbírky, když jsi s řed. ing. Michálkem chodil a pátral po geologických zvláštnostech našeho okresu!*³⁶⁾

LITERÁRNÍ ČINNOST PO ROCE 1930

3. 3

Rennerova stěžejní literární práce spadá do období „odpočinku“, kdy měl více času na psaní. Od třicátých let tak vystoupil se značným množstvím prací, které se dochovaly roztroušené po novinách a časopisech, dále v četných porůznu uložených rukopisech, které se většinou nedočkaly vydání, a konečně v samostatných publikacích, jež jsou zachované všechny. Rennerovy režignace 30. let mu také uvolnily více času pro tuto tvorbu.

Roku 1950 se Renner pokusil postihnout své literární aktivity, a napsal text s názvem „Moje literární práce“. Avšak brzy dospěl k závěru, že tato jeho činnost je tak rozsáhlá, že si ji sám nepamatuje, a nemůže tak uvést všechny své články či aspoň noviny a časopisy, kam své texty posílal. Našemu následujícímu výkladu musel tedy předcházet sběr a soupis Rennerových prací, který on nepořídil, ani nikdo po něm, až na částečně uspokojivou publikaci Františka Froňka „Bibliografie Rakovnicka“ (Praha 1950). Výsledkem našeho soupisu je v závěru uvedený seznam Rennerových spisů, článků a publikací, který však nikdy nebude úplný.

Publikace v časopisech a novinách

3. 3. 1

Až do roku 1938 publikoval Renner ve Věstníku Muzejního spolku, jehož byl redaktorem. Od r. 1929 tu otiskl řadu zajímavých článků, např. Z počátků naší samosprávy nebo O počátku dolování na Rakovnicku. Svou archeologickou práci na nalezišti v Chrástřanech, kde delší dobu kopal, popsal v článku Chrástřanské sídliště a pohřebiště. Prací Zápisky krevního pisáře navázal na svou publikaci „Knihy černé král. města Rakovníka“ a uveřejnil tam své další archivní nálezy, které se týkají tohoto tématu.

Nejzávažnější časopisecky publikovanou Rennerovou studií 30. let jsou jeho Židé v Rakovnici (Věstník, 1934 – 36), kterou autor vydával na pokračování. Jedná se o první práci tohoto druhu v Rakovnicku, v níž se popisuje vývoj života Židů ve městě, kam přišli v době okolo husitských válek, a jejich vztah k ostatním obyvatelům. Dějinami Židů se pak zabýval šířeji, a roku 1937 vydal samostatnou publikaci „Dějiny Židů na Rakovnicku“. O ní autor napsal, že mu „vynesla hněv Židů, a bůhví jak se stalo, také podezření mnohých našich ze židomilství“.³⁷⁾

Další zajímavou statí jsou Kamenné památky, kde Renner popsal významné kameny Rakovnicka, které rozdělil na „vrchnostenské hranice“ (mezníky, celní kola), památky postavené za spáchaný zločin a na pomníky. Toto dělení převzal z německé publikace Fr. Blöchlů „Von alten Steinkreuzen und Kreuzsteinen“ (Plzeň 1936). Kamenné památky jsou opět prací v okrese jedinečnou, autor pojmal region šířeji, zašel například až do sousedního Novostrašecka. Podle schématu ze zmíněné příručky dohledával Renner příklady v kraji,

používal i své nálezy z archivu a pokusil se o střizlivé a věrohodné vysvětlení původů kamenných zajímavostí. Text doplnil kresbami odborný učitel A. Andrt a práce pak vyšla v Rakovníku roku 1938 také jako samostatná publikace (separátní otisk Věstníku).

Od roku 1930 začaly v Rakovníku vycházet uvedené regionální „Rakovnické noviny“, kde Renner publikoval velké množství článků. Činnost zde zahájil už v prvním čísle prvního ročníku svým pojednáním na pokračování Rakovnické ulice. Popsal tu práci komise pro pojmenování ulic, kde měl zastoupení. Nemá význam vyjmenovávat všechny jeho zdejší články, které jsou uvedeny v Rennerově bibliografii. Dotkneme se jen nejzávažnějších.

Patří sem rozsáhlé série statí na pokračování, z nichž některé autor vydal i jako samostatné publikace. Jde hlavně o Rakovník v 19. století, jež vycházel v průběhu roku 1931. Na něj navazují pojednání Zmizelé brány rakovnické, Jak býval Rakovník zásobován vodou, Jak se v Rakovnici obchodovalo se solí atd. V roce 1936 a na počátku r. 1937, po čerstvém přestěhování archivu do Petrovcovy vily, zde Renner o něm otiskl řadu článků (např. Rakovnický archiv po druhé zachráněn, Rakovnický archiv a dr. Z. Winter).

Na přelomu let 1937 – 38 napsal do Rakovnických novin několik textů o karmelitánech v Rakovníku. Ty pak vyšly jako samostatný sešit. Další články se týkají rakovnických královských majestátní, starých rodin v Rakovníku nebo mariánského sousoší. Poslední jmenovaný článek také vyšel samostatně a byl i poslední Rennerovou prací, kterou autor ukončil svou publikací v tomto úspěšném tisku, neboť vydávání Rakovnických novin bylo za okupace zastaveno. Poslední číslo vyšlo 21. března 1941.

Od září r. 1930 začal vycházet zmíněný „Vlastivědný sborník Rakovnicka s Křivoklátskem, Kralovicka s Manětínkem“. Nezůstal ušetřen Rennerových příspěvků, které jsou s ohledem na charakter časopisu kratšího a jednoduššího ražení. Jsou však tradičně uváděny na pokračování. Od prací v Rakovnických novinách se liší také prostorovým záběrem, neboť se netýkají jen Rakovníka, ale zejména Rakovnicka a Křivoklátska. Patří sem například: Voroplavba na řece Mži, Zvonění proti mračnům, Zaniklá ves a tvrz Pístný, Kostel na Skřivani, Ze staré školy, Na zpropadeném zámku aj.

Do třicátých let spadá vydávání Věstníku českého muzea v Žatci „Krajem Lučanů“, který organizoval inspektor Polánek. Sem Renner psal opět texty zaměřené na danou lokalitu a okolí (Šacunk kraje žateckého, Z české historie Jesenice, Podbořany před 300 lety, Žatecká škola). Významné je i Rennerovo publikování v krajském tisku národních demokratů „Nové proudy“. Zde se z jeho příspěvků vyjmají dva: Co vypravují rakovnické báně, kde se rozepsal o objevených písemných památkách v kopalích Vysoké brány, nalezených při rekonstrukci na počátku století, a Rakovnické dláždění, kde uvedl v kontextu současné úpravy města originální dějiny rakovnické dlažby, jež pak vydal jako kapitolu v knize „Rakovník 19. století“.

Renner v této době publikoval například v novinách a časopisech Venkov, Krása našeho domova, Národní listy, Výspa, Rakohorník atd. Řadu článků otiskl v různých sbornících, jako byly „Sto let realky rakovnické“ (1933), „Sborník okresu Rakovník“ (1947), „Padesát let dívčí školy v Rakovníku“ (1936),

„Zikmund Winter a Rakovník“ (1937). Některé své práce publikoval vícekrát, tedy na několika místech, jako například „Z počátku dolování na Rakovnicu“ (Věstník, Rakohorník), Stará škola v Rakovníku (Rakovnické noviny, Padesát let dívčí školy v Rakovníku). Řada prací pak vyšla samostatně nebo jako součásti publikací.

Všechny jeho články jsou psané pro laické publikum. Renner nebyl typ vědeckého pracovníka, a jeho práce tak nenesou pečeť vědeckého pojetí. Vyskytnou se názory, že se Renner na vědeckou dráhu nikdy nevypracoval, avšak jeho činnost byla založena na amatérské regionální aktivitě vycházející z praxe. Svůj kraj přibližoval čtenářům ve všech možných novinách a časopisech řadou článků, z nichž mnohé se zabývají originálním tématem (dějiny dláždění, zásobování vodou...). Svou práci konzultoval mnohdy s významnými osobnostmi v kraji, jako byl jeho přítel ing. Alois Nechleba, lesní rada knížete Fürstenberka, profesor pražské techniky a znalec Křivoklátska. Rennerovy články mají popularizační ráz, podobně jako většina jeho publikací. Samostatné rozsáhlejší práce, z nichž mnohé nebyly vydány, jsou pak závažnější, i když se tu vyskytnou věcné nedostatky, které po řadě let vyžadují opravu.

Na tomto místě se lze zmínit o honorářích, které Renner obdržel za práce publikované ve Věstníku. Tyto informace poskytuje pokladní kniha spolku z let 1911 – 1946.³⁸⁾ Kromě placení výloh spojených s jednatelem obdržel Renner odměny za články. Kolem první světové války mu spolek vyplácel honoráře většinou přesahující 50Kč za článek. Například 14. března 1916 obdržel Renner spisovatelství honorář 94Kč nebo roku 1928 dostal autorský honorář 125 Kč. Za články „Dvacet let trvání Muzejního spolku“ a „Chrástánské sídliště a pohřebiště“ dostal 220Kč. Ve třicátých letech dostával kolem 160 – 170 Kč za článek ve Věstníku, ještě r. 1938 obdržel 300Kč. Vydání brožury „Rakovník v 16. stol.“ přišel spolek na 2155,30Kč, ale není známo, kolik za publikaci dostal autor. 18. dubna 1945 prodal Renner Muzejnímu spolku „autorské právo“ za 10 tisíc Kč. O jaké práce se jednalo, nevíme, ale šlo určitě o texty vydané dříve Muzejním spolkem.

Samostatné publikace

3. 3. 2

V roce 1930 vydal Renner dvě drobné knížky, jejichž text už dříve publikoval. Jde o Hřbitovní kostel nejsvětější Trojice a Rakovnické dláždění. O rok později vyšel nákladem Muzejního spolku Rakovník v 19. století, jedna z nejznámějších Rennerových prací, již předcházely články v Rakovnických novinách. Autor se tu zaměřil se hlavně na stavební rozvoj města, a tak komplexní pohled na Rakovník 19. století zde nepodává. Popisuje rakovnické rybníky, jejichž vysoušení s přenosem koryta potoka se stalo jednou z nejviditelnějších proměn města. Dále vylíčil bourání rakovnického opevnění ve třicátých a čtyřicátých letech a stržení dvou bran, Lubenské a Svatojilské. Popsal tu rakovnické zvony a zvonice a rakovnické pastevectví v křivoklátských lesích, kde se však zaměřil na vzdálenější minulost, zejména 16. a 17. století. Knihu zakončil dějinami rakovnického dláždění, které se ve městě rozmohlo od třicátých let. Rennerova práce nepostrádá zajímavost, je posta-

vena na vlastním pramenném i terénním výzkumu, avšak nepůsobí příliš uceleně, jak to slibuje název knihy. Jde spíše o soubor samostatných statí.

Centrem této práce je historie zániku místního opevnění, kterému Renner věnoval nemálo pozornosti. V roce 1935 se dláždila dnešní Trojanova ulice a pokládalo se tu vodovodní potrubí. Renner zde našel základy Lubenské brány. Na jeho žádost dělníci v dlažbě vyznačili místo, kde brána stála, a její rozměry. Když došlo i na dnešní ulici Palackého, kde byla brána Svatojilská, označení její polohy se tu Rennerovi zajistit nepodařilo. Knihu „Rakovník v 19. století“ připsal Renner památce svých rodičů.

V roce 1933 následovalo druhé vydání Rennerových pověstí z Rakovnicka a Křivoklátska. V tomto roce vyšla nákladem Muzejního spolku další známá Rennerova práce – Rakovník 16. století za stavebního rozmachu. I zde popsal zejména stavební činnost ve městě, tentokrát v neznámějším období rakovnické historie, jakým je 16. století. Práce je zase postavena na archivním studiu a ohledání terénu. Autor ukázal svou skvělou znalost rakovnických písemných pramenů, postupně se tu zaobírá dějinami zásobování města vodou, dějinami opevnění, radnice, školy, fary, obecních lázní a solnice. Velkou pozornost věnuje účtům, z nichž vyčetl různé objednávky, stavitele a náklady na řadu staveb. Tím se věnoval i jednotlivým řemeslům, mimojiné tu používal Levého Dějiny král. města Rakovníka a Wintrovy kulturněhistorické práce.

Snad kvůli sporům ve 30. letech přicházel s dalšími publikacemi až na konci tohoto desetiletí. Publikaci Bitva u Rakovníka 1620 vydal r. 1935 „Kruh pro studium čs. dějin vojenských“ jako 16. sešit edice „Průvodce po bojištích a vojenských památkách Československé republiky“. 19. ledna 1935 si Kruh, který působil při Vědeckém ústavu vojenském, podal prostřednictvím redaktora „Průvodců“ dr. Ivana Honla k Rennerovi žádost o napsání sešitu o rakovnickém bojišti z r. 1620. Práci musel mít Renner napsanou dříve, neboť již 26. února t. r. mu Honl poděkoval za zasláný text s tím, jestli Renner souhlasí s některými úpravami v textu kvůli jeho přílišné délce, a žádal o přehlednutí proškrtané práce a o konečný souhlas k vydání. 5. dubna Honl zaslal Rennerovi domluvených 25 autorských výtisků. Útlou publikaci Renner napsal za honorář 250Kč.

Obdobnou práci sice již Renner vydal v prvním čísle Věstníku, avšak nyní ji rozpracoval podle nových zkušností. Jedná se o rekonstrukci bitvy, autor tu opět projevil svou znalost archivních pramenů a terénu na úbočí přilehlém k severní straně města a kolem kostelíka sv. Jiljí. Zde se odehrával střet, k jehož plnému propuknutí na štěstí pro Rakovník nedošlo a který pak měl své významnější pokračování na Bílé hoře. Renner sem přiložil i mapku celého bojiště.

Na tuto publikaci napsal zajímavou recenzi Z. Kalista.³⁹⁾ Vytkl zde autorovi některé věcné omyly, například poukázal na faktografický nedostatek, že české vojsko před rakovnickou bitvou táhlo před císařským vojskem přes Kralovice, Kožlany, Čistou, Petrovice a Senomaty k Rakovníku. Rennera usvědčil, že čerpal z Pavla Skály, avšak ten je nespolehlivý, a autor publikace se tak neměl spoléhat jen na domácí prameny. Kalista naznačil, že v celé práci je faktografických chyb více.

Na přelomu třicátých a čtyřicátých let vyšly některé Rennerovy texty, jež publikoval v časopisech či novinách. Jde o zmíněné Dějiny Židů na Rakovnicku (1937), Dějiny kostela sv. Jiljí u Rakovníka (1937), Kamenné památky (1938) a Mariánské sousoší v Rakovnici (1941). Samostatně Rennerovi vyšlo i jeho Rakovnicko v době předhistorické. To vydal Muzejní spolek bez udání roku. Muselo se tak stát nejpozději do r. 1941, avšak pravděpodobně vyšla tato práce již na sklonku 20. let.

V roce 1937 otiskl Rennerovi Muzejní spolek publikaci Historie a soupis archivu král. města Rakovníka. Zde autor popsal vznik a historii archivu, zejména jeho uspořádání za Hovoroky, a to i s rozličnými přesuny. Přiložil sem soupis rakovnického archivu po jeho přestěhování do Petrovcovy vily. V roce 1955 pak Renner napsal pojednání o archivu, kde navazuje na tuto publikaci, avšak doplňuje některé nové informace. Tento text se dochoval pouze v rukopise.

Článek, kvůli kterému se Renner definitivně rozešel s novým vedením Muzejního spolku po vylíčeném písemném konfliktu s dr. Bartošem, vydala pak jako samostatný tisk rakovnická spořitelna roku 1940. Jde o Historii městského musea a průvodce jeho sbírkami. Autor zde vylíčil dějiny budovy Staré pošty včetně její kompletní rekonstrukce ve 30. letech a zmínil se tu o historii děkanství v Rakovniku. Další část sešitu věnoval umístění sbírek v novém muzeu. Máme tak popsáno prvotní rozmístění sbírek v dnešní hlavní budově rakovnického muzea, tedy realizaci Rennerova plánu na instalaci. Neshody kolem stěhování zde autor přskočil.

V roce 1941 přišel Renner s další známou publikací – Nejstarší kronika král. města Rakovníka, kterou vydal Muzejní spolek. Jedná se o obohacení Štemberova (nebo vlastně Durasova) místopisu Rakovníka. Této práci, jako i jejím předchůdcům, jsme se věnovali v kapitole č. 2. 1. 4. Autor se zde však dopustil několika chyb, a to jak v rámci věcných zpráv, tak i pokud jde o přepisy z původních předloh, jak potvrzuje úryvek recenze, která byla na tuto knížku napsána: „*Způsob vydání není však, bohužel, s dostatek přesně vědecký a stejně lze mít podstatné námitky jak proti vydavatelově transkripci při Pamětech, tak i proti jeho jazykovým opravám zápisů pozdějších; i jazyk je historickým dokladem a není přípustné, aby byl (i když jde o úpadkovou formu) napravená a měněn podle dnešních hledisek.*“⁴⁰⁾

K této publikaci, která je víceméně diletantskou prací, později Renner sestavoval doplňky, a sepsal tak do samostatného strojopisu ty skutečnosti, které v Kronice nejsou. Nová práce obsahuje přidané informace a je uložena v okresním muzeu.⁴¹⁾

Poslední Rennerovou samostatnou publikací jsou Pečetidla, pečetí a znak král. města Rakovníka, kterou vydal MNV v Rakovniku r. 1946. Je to jediná Rennerova práce, jež vyšla po válce, aniž by to tehdy autor předpokládal. Knížka je ilustrovaná perokresbami, které nakreslil Rennerův přítel, vrchní inspektor státních drah František Korber. Čtenář se tu dozví zajímavosti o vývoji rakovnické pečetí i městského znaku.

Celkem Rennerovi vyšlo 22 knížek či drobných sešitů. Jsou to práce vesměs stručnějšího rázu, amatérské, populárně laděné bez vědeckých ambicí

a s uvedenými nedostatky. Zrovna tak tu čtenář nenalezne poznámkový aparát, pouze častější odkazy na prameny z rakovnického archivu či na citáty z použité literatury. Publikace se většinou zabírají úzce vymezeným tématem, větší syntetická práce Rennerovi nevyšla až na jeho první knihu „Popis politického a školního okresu Rakovnického“ z roku 1902. Obsáhlejší texty Renner sice napsal, avšak zůstaly ve strojopisech a autor, kterému se blížilo osmdesát let, je buď neměl sílu vypravit a prosadit do tisku, nebo mu to znemožnil nově nastupující režim. Dlouhá řada jmenovaných článků a publikací však netvoří vrchol Rennerovy literárně historické tvorby. K němu se ještě dostaneme.

3. 3. 3 Nevydané práce

Všechny Rennerovy texty nalezené v rukopisné či strojopisné podobě jsou uvedeny ve zvláštním oddílu bibliografie. Pomohly většinou blíže poznat Rennerovu činnost a jeho úsilí v dobách, kdy nepublikoval. U řady textů není známé datum, a lze tak stěží určit dobu vzniku. Zaměříme se proto aspoň na jejich rozdělení podle tématu a obsahu.

V Rakovníku věnoval Renner hodně pozornosti jeho stavbám. Napsal práce Chrám sv. Bartoloměje v Rakovníce, Opevnění král. města Rakovníka, Radnice, Svobodný dům v Rakovníce. Řadu informací použil ve svých publikovaných člancích či knížkách, kde se zabýval vývojem zajímavých staveb ve městě po stránce umělecké, stavební a historické.

Obsáhlejší texty napsal z oblasti řemesel a obchodu. Jde hlavně o Vývoj řemesel a obchodu v Rakovníce, Rakovnické hrnčířství, Rakovnické pivovarnictví od nejstarších dob až do konce 18. století nebo Cechovní zřízení ovčáků atd. Stará řemesla považoval Renner za jeden z nejdůležitějších rysů historie města. Vývoj řemesel měl dobře promyšlen a z pramenů dovedl rekonstruovat mnohé z jejich provozu a umístění ve městě. Patří sem i statě o nejrůznější rakovnické výrobě, působnosti řemeselníků i pozdějších podniků. Jde zejména o texty: Rakovnická skelná huť, Papírna v Rakovníce, Stručná historie rakovnické městské plynárny, Stručné dějiny městského vodovodu v Rakovníce. Náleží sem i uvedené dějiny pivovarnictví, které autor prodal rakovnickému pivovaru. V Rakovníku se věnoval i dějinám dalších institucí a spolků (Měšťanská beseda, Okrašlovací spolek). Z oblasti okresu se dochoval i jeho Vývoj obecných škol na Rakovnicku, kde popsal vznik a práci škol na rakovnických vsích od konce 18. století.

Mnoho prací pak věnoval Rakovnicku a jeho okolí, řadu z nich publikoval: Doupno, Hudlice, Lašovice, Skalka, Skřivaň, Zaniklé osady na Rakovnicku. Prokázal tu znalost pamětihodností kraje, které doplňoval nálezy z archivu. Například jeho zajímavá práce „Doupno“ seznámí čtenáře s lokalitou dnešní vsi Nový Dům, významným loveckým místem držitelů Křivoklátu i sídlem augustiniánských mnichů. Renner tu ukázal znalost místních obyvatel, a hlavně dějin zdejšího kostela.

Mnoho řádek také věnoval významným osobnostem své doby, se kterými se znal a které se vryly jak do jeho paměti, tak do dějin Rakovníka. Autor tu o těchto osobnostech, ač dosti nekriticky a mnohdy sentimentálně, zachytil

řadu zajímavostí, které by čtenář dnes marně hledal, tím spíše, že tyto texty nebyly vydány a jsou uloženy v archivech. Jedná se zejména o práce Josef Čermák, Čeněk Vaněček a Václav Kočka. Dále se zachovaly některé rukopisy Rennerových publikací, zajímavé jsou pak dodatky k Černým knihám a Nejstarší kronice král. města Rakovníka. Podobně důležitý je prvopis rakovnické kroniky z let 1932 – 45.

Značný význam mají nedávno nalezené kompletní Rennerovy Paměti, jež jsou významné hlavně pro období jeho dětství a mládí, které by tak zůstalo téměř zahaleno. Zrovna tak mají nedocenitelný význam pro zjištění Rennerova soukromého života, i když některé pasáže jsou zamýšleny spíše jako sebeobhajoba. O své práci se tu rozepisuje stručněji a někdy chaoticky, takže ani obsahy kapitol na některých místech plně neodpovídají svým názvům, avšak i zde lze nalézt řadu důležitých informací. Vzledem k tomu by si jejich nedávné vydání v novodobém Věstníku Muzejního spolku zasloužilo průběžný zasvěcený komentář, stejně jako jazykovou korekturu založenou na znalosti Rennerova života a jeho činnosti, neboť zde dochází k nepřesnostem. Renner psal své nedlouhé Paměti v roce 1942 a odmítl je věnovat veřejnosti. Na ně navazuje další vzpomínkový text, uvedená Moje literární práce, kde jsou nejzajímavější opět Rennerovy vzpomínky na mladá léta, vydávání Věstníku a na práci v Muzejním spolku.

V roce 1947 prodal Renner rakovnickému knihkupci Gustavu Kudrnovi nově zpracované pověsti z Rakovnicka, připravené k vydání. Požadoval za ně 5000Kč a 25 autorských výtisků. Rozhojnil je o některé nové pověsti získané po řídicím učitelí v Petrovicích Fr. Janouškovi a nechal k nim porídít pěkné kresby od malíře Nováčka z Rousínova. Okolnosti způsobené převratnou dobou však byly příčinou, že Kudrna tuto práci nikdy nevydal. Na rakovnické pověsti Renner navázal Pověstmi Podlesí a Podžbánska, které sepsal za druhé světové války podle literární pozůstalosti Pavla Šťastného z Kounova. S ním Renner spolupracoval už při sestavování Popisu z roku 1902. I tyto pověsti odevzdal jmenovanému knihkupci, aby se pak nikdy nedočkaly svého vydání. Podobně skončily zmíněné Dějiny hradu Krakovce.

Do roku 1947 Renner přepracoval a zaktualizoval také Popis politického a školního okresu Rakovnického z r. 1902. Za svůj život se vícekrát pokoušel tuto práci znovu vydat, avšak dvě světové války mu v tom zabránily. Nyní se domníval, že přepracovaný Popis konečně dojde tam, kam patří – na stoly učitelů celého okresu, kteří podobnou příručku potřebovali. Porovnání těchto dvou prací (původní a nové verze) napovídá mnohé o vývoji autorových zkušeností a dovedností během celého života.

Renner sem přidal kapitoly o rostlinstvu a živočišstvu, původní kapitolu „Rakovnicko v dobách nejdávnějších“ nahradil dvěma novými „Rakovnicko v pravěku“ a „Osídlení Rakovnicka“. Zařadil sem i pojednání o spolicích. Místopis nechal rozdělený na Křivoklátsko a Rakovnicko, text doplnil novými informacemi o veřejném zřízení. Jak z předmluvy vyplývá, v roce 1947, kdy práci dal také G. Kudrnovi, byl Renner přesvědčen, že Popis vyjde, avšak nestalo se tak.

Pro zájemce o Rennerovy nevydané práce je výhodné, že valná většina z nich je psána strojopisem, a jejich četba je tak ulehčena. Renner ke konci svého života většinu času trávil u psacího stroje a sepisoval nastrádané poznatky. Od třicátých let také psal své závažnější práce, za války se dal do velkého monografického spisu „Dějiny Rakovníka“. Tyto kompletní Dějiny tvoří špičku celé Rennerovy činnosti, a to nejen literární. Obsáhlé „Dějiny Rakovníka“ jsou zpracované až do konce 19. století, ač nemají ani původní souhrnný název. Nelze se také spokojit s podobným pracovním názvem uvedeným v textu „Moje literární práce“ (Dějiny Rakovníka od nejstarších dob až do začátku 19. století). Dílo je o to zajímavější, že i když se jedná o jednu ze tří nejzávažnějších prací o historii regionu, jaké byly napsány, přesto upadlo v zapomnění (dále viz kap. 4. 2. 2).

3. 4 ZA DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY

3. 4. 1 Rakovník za války

V roce 1938 byl rakovnickým starostou zvolen prof. František Diepolt. Při nástupu okupace Čech a Moravy zavítala už 17. března 1939 do Rakovníka německá jednotka. Němci obsadili kasárny, nastaly odvody dělníků na práce do Říše, začalo se s výslechy, ač občané brali obsazení města pasivně. Lidé se zbavovali peněz, a tím v roce 1939 vzrostla stavební aktivita. Ve městě se pokládala kanalizace, nová dlažba, pokračovala stavba tolik diskutovaného vodovodu. 8. dubna navštívil Rakovník nečekaně státní prezident Hácha. Od srpna bylo zaváděno nové řízení policejních orgánů, pokuty za přestupky se mohly vybírat na místě. Později za války se nakupovalo za lístky, došlo k revizi školních knihoven, všude se zaváděla němčina, omezovaly školy a přejmenovávaly se ulice.

Do počátku této doby patří příchod gážísty Jiráka, návrat Rennera k uspořádání sbírek a nové otevření muzea. Ve městě ustalo politikaření, neblahé časy poznamenala i smrt továrníka F. Otty. Od roku 1940 začali Němci pronikat do místní správy, zaměstnávali nové lidi v úřadech, které byly podřízeny kladenskému úřadu „Oberlandrata“. Nastala germanizace, které podlehli zejména Židé. K tomuto stavu Renner napsal:

„Rovněž muselo být zahlazeno vše, co upomínalo na legionáře, i nápisy na hřbitovech. Památky tohoto druhu byly shromažďovány a ukládány do zvláštní místnosti v Petrovcově vile, která byla veřejnosti nepřístupná. Vedle těchto památek ukrýval jsem zde a v městském archivu mnohé choulostivé věci, jichž prozrazení bylo by mě přivedlo do koncentračního tábora. Štěstím bylo, že zde nebyla Němci vykonána důkladná prohlídka.“⁴²⁾

V roce 1941 okupanti zastavili vydávání Rakovnických novin, docházelo k zatýkání. Tomu neunikl starosta Diepolt, mj. funkcionář Sokola, kterého pak nacisté popravili v Osvětimi. V té době končil stavební ruch, avšak neustále trvala nevyřešená otázka výstavby vodovodu. 20. ledna 1942 byl do čela správy města dosazen vládní komisař Karl Czerny. Podle četných svědectví si mohl Rakovník blahopřát, že sem přišel právě Czerny, který měl o město a jeho obyvatele zájem.

Dal uschovat v archivu městskou kroniku, aby ji Němci nezničili, po nařízení likvidace sochy T. G. Masaryka (dílo sochaře Josefa Fojtíka), jež byla r. 1940 odstraněna a uložena v Petrovcově vile, ji Czerny nechal rozříznout a zrekvírovat pouze dolní polovinu, poprsí zůstalo ve vile. V roce 1943 nařídil vládní komisař všeobecnou pracovní povinnost na dokončení výstavby městského vodovodu, které se sám zúčastnil. Město tak za okupace získalo nové zásobování vodou, provoz vodovodu byl slavnostně zahájen 15. září t. r. Czerný dále usiloval o úpravu Rakovníka, dokončovala se dlažba, dal upravit nádvoří radnice, pokračovaly plány na kanalizaci. Pro zaměstnance města pořádal večerní sezení.

Spolkový život se zastavil, skončila činnost i Muzejního spolku, kde se poslední schůze konala 9. prosince 1942. Aktivitu projevovat jen Okrašlovací spolek a fotbal. Významná byla činnost městské hudební školy, jež pod vedením jejího ředitele Z. Tomáše úspěšně pořádala opery, a to i od Smetany či Dvořáka.

Ač zásobování města upadalo do bídy, přesto díky Czerného mírnému postoji nerostlo napětí, ani na jaře 1945, kdy byl Rakovník ušetřen jakýchkoli výbuchů a projevů vášní. 5. května se vyvěsila na radnici československá vlajka, Czerny nechal z archivu od Rennera vyzvednout městskou kroniku a odevzdal ji národnímu výboru. Proti osobě vládního komisaře nebyly žádné výtržnosti, Czerny v době revoluce dále docházel na radnici. Později byl uvězněn u okresního soudu, pak poslán do Prahy a pak do Hradce Králové, kde se dočkal odsouzení k doživotnímu vězení.

3. června se konaly volby do místního národního výboru, jichž se účastnilo několik kandidátů a které podle Rennerových zápisků byly „nakomandovány“. Nakonec se znechucené obecní zastupitelstvo odmítalo voleb účastnit. Do čela města se tak dostali „navržení“, předsedou národního výboru se stal komunist, učitel František Laitner (1883 – 1953), jenž v Rakovníku „předsedoval“ do roku 1950. Starý Renner si o nové době, která rokem 1945 nastala, poznamenal:

„Do města nejdu bez podstatné příčiny, protože obrázky, které zde člověk vidí, a řeči, které slyší, drásají srdce a duši. Jest převrat, revoluce, při níž padají stromy a lítají třísky, kdo nechce býti při tom zasažen, tomu je nejlépe, když se vyhne. Nemožno počítat s rozvahou a rozmyslem lidu, dokud se nevybouří nastřádané bolesti, strasti, zloby a neukojí aspoň částečně závisť, hnací to sílu většiny dosavadního dění. Někteří jedinci okoukali tuze zlobné jednání a způsoby neurvalých a hrubých nacistů a dovedou je nejen napodobovat, ale i zdokonalovat – na lidech našich.“⁴⁴³⁾

Ještě roku 1945 mohl Renner zapsat slova, která předznamenala budoucí svět, v němž Renner strávil poslední etapu svého života: *„Prezident republiky stále nabádá k práci a svornosti celý národ, ale tím je dnes myšlen jen ‘pracující lid’ a ostatní lidé jsou z něho vylučováni.“⁴⁴⁴⁾*

Rennerova činnost za války

3. 4. 2

Od července 1940 se Renner definitivně „zbavil břemena“ v muzeu a jeho jediným působištěm se stala Petrovcova vila a její zahrada, kde bydlel v ma-

lém domku. Věnoval se práci v archivu, literární činnosti a práci na zahradě. Petrovcova vila se za okupace stala skladištěm všeho nepohodlného, co se ve městě vyskytlo. Ocitla se tu tak i socha Masarykova a Havlíčkova (ta byla uložena na zahradu vily v r. 1943) nebo bysta B. Smetany. Už po Mnichově, kdy se německé nebezpečí přiblížilo do sousedního Lounska a Žatecka, mohl Renner zaznamenat:

*„Budova měst. archivu poskytla útulek pro úřadovnu inspektora menšino-
vých škol na Žatecku K. Polánkovi. V archivu byly ukryty úřední knihy a spi-
sy, školní kroniky, vlastivědné sborníky a vedle toho některé věci z českého
musea v Žatci.“⁴⁵* V Petrovcově vile, kde byl trvale nastěhován jen archiv
a muzejní knihovna, plnily většinu místností přebytky a zbytek sbírek, kte-
ré nevyhovovaly pro vystavení na Staré poště. Dům však byl většinou plný
různých věcí, mezi nimiž šlo ledaco uschovat.

V samotném archivu bylo uspořádání hotové, čekala ještě práce s konzer-
vací a vazbou archiválií. Už v roce 1937 projevil Renner přání, že by bylo
potřeba „nového svědomitého a poctivého člověka, jemuž by archiv svěřili
v správu“. Renner totiž neměl vyhlédnutého nástupce. Pokračoval v podrob-
ném soupisu archiválií, již před válkou měl srovnánu registraturu 18. a 19.
století, kde našel mnoho informací o rakovnických řemeslech.

Celý archiv a větší množství času ho přiměly k bohatší literární tvorbě.
V červnu roku 1941 požádal ještě starosta města ministerstvo školství a ná-
rodní osvěty o udělení subvence pro archiv. V tomto dopise napsal o dobrém
uspořádání a uchování materiálu, jako i o nakonzervování archiválií.⁴⁶

Za války se Renner stal doslovným „hlídačem“ archivu i některých mu-
zejních sbírek, které musel uklidit do sklepů, na půdy i do jiných skrýší
a neupozornit na ně okupanty. Opakovala se situace z první světové války,
a to nejen s uschováním sbírek. Archiv však byl dobrou skrýší, jak o tom
svědčí i vzpomínka učitelky Marie Taliánové z konce 60. let, kdy o Rennerovi
uvědla:

*„Vzpomínám si, jak i za nacistické okupace shromažďoval a uschovával
všechny tiskoviny, jež byly rozšiřovány ilegálně odbojnými pracovníky domá-
cími i zahraničními, a ukrýval je někde v archivu, aby zůstaly smutnou přípo-
mínkou na dobu hrůzy, strachu, národního útlaku a nesvobody, na dobu dru-
hého 'temna' od bělohorské porážky.“⁴⁷*

Co se týče sbírek a pamětihodností města, rozptýlil vládní komisař Czer-
ny Rennerovy obavy, a když nastoupil do čela správy města, pozval si 25. února
rakovnického archiváře k sobě na úřad. O tomto pozvání Renner napsal:

*„Byl jsem k němu uveden ředitelem městských úřadů B. Podolkou, který
převzal tento úřad po řed. Šubertovi, který byl v koncentračním táboře v Da-
chau. Představení se dalo němčinou, kterou jsem lámal, jak jsem dovedl. Nato
mne vyzval, abych se posadil, a všichni tři jsme se rozhovořili o městě, jehož
správa mu byla svěřena. Dožadoval se mne jako městského archiváře, který
zná historii města, abych mu byl nápomocen při řešení některých městských
záležitostí souvisejících s historií.“*

Dále zde uvedl: *„Smluvil se s řed. B. Podolkou, že přijdou hned odpoledne
prohlédnout městský archiv, a také tak učinili. Prohlédl archiv a knihovnu vel-
mi podrobně, vše si dal ukázat a vysvětlit; vyslovil se o archivu velice pochvalně,*

*ujistil mne svou podporou a vyzval, abych se naň obrátil, kdykoli budu potřebovat jeho pomoci. Dostál svému slovu po celou dobu, kdy stál v čele města.*⁴⁴⁸⁾

Situace za druhé světové války se opakovala i s rekvírováním zvonů. Měl být pořízen soupis všech zvonů (i památných), které přežily první světovou válku. Renner prostřednictvím Památkového úřadu apeloval, aby se zachránil aspoň některý zvon. K návrhu tohoto úřadu pak byl Renner jmenován r. 1942 okresním hejtmanstvím do výboru pro vyšetřování a snímání zvonů.

Na nádraží v Rakovníku a ve Zbečně byly zřízeny sklady, kam se zvony svážely z hejtmanství. Všechny se musely sepsat, aby bylo patrné, že každá obec rozkazu vyhověla. Renner k tomu napsal: „*Velikou účast při sbírání zvonů měl princ Alex Croy ze Slabec, který některé zvony také zachránil. Vedle něho mi pomáhal při této nevděčné práci inž. C. Příbík.*“⁴⁴⁹⁾ V červnu se začaly svážet zvony z Panošího Újezda a Městečka (šlo o nejstarší zvony z r. 1415), z Nesuchyně, Skryjí, ale i z Rakovníka. Němci je však brali spíše kvůli ničení českých památek a historie. Tyto zvony pak našťástí k žádným vojenským účelům použity nebyly.

Po atentátu na Heydricha byl Rakovník 2. června 1942 obklíčen vojskem. Němci zakázali vycházet z domů a dělali postupné prohlídky, které neměly ani archiv. Petrovcovu vilu navštívilo 8 vojáků s velitelem. Vyptávali se Rennera, k čemu dům slouží. Ten je pak provedl po místnostech. Prohlídka byla zběžná, na půdu a do podkroví odmítli vojáci již jít. Pak prohlédli Rennerův byt v zahradním domku, ale ničeho se nedotkli. Renner se legitimoval a okupanti v klidu odešli.

30. října 1942 pak Rennera ve vile navštívil dr. Prochno, Němci ustanovený inspektor nad českými archivy. Prohlídka byla důkladná a podrobná, Prochno si dal vše vysvětlit a ukázat. Rennerovou prací byl překvapen, vřele za ni děkoval a potřásl mu rukou. Archiv přiřadil k nejlepším, jaké u nás zatím viděl, a srovnal ho pouze s kvalitními archivy v Písku a Kolíně. Renner pak napsal, že se mu tak dostalo „prvé pochvaly za uspořádání archivu“.⁵⁰⁾

I za války se Renner účastnil schůzí Svazu českých muzeí. 28. července 1941 odjel na valnou hromadu do Prahy, kam ho pozval jednatel Karel Guth. 26. října 1943 byl zvolen čestným členem Svazu. Po roce slavil již své 75. narozeniny. Za práci se mu dostalo mnoho uznání, mezi gratulanty nechyběl ani Czerný s Podolkou.

Když se roku 1943 při všeobecné pracovní povinnosti kopal městský vodovod, Renner výkopy obhlížel. V hloubce 1,4 m tu odkryl dubové roury ze starého vodovodu. Za okupace také Renner prosadil restauraci obrazů z rakovnické kostelní archy a pak obrazu sv. Bartoloměje. Opravu provedli akad. malíři Hlavín a Tomášek. Až po třiceti letech žádostí tak získal Renner v této věci pomoc od ministerského rady Plachty. Na Czerného přání napsal o těchto obrazech pojednání do rozhlasové relace o městu Rakovníku.

4. května 1945, tedy před vypuknutím revoluce, přišli do budovy archivu dva němečtí důstojníci a prohlíželi ji. Vyptávali se na telefon, elektrické osvětlení atd. Domnívali se, že jde o školu, ale pak si archiv prošli se zájmem. Tuto vzpomínku Renner uzavřel slovy: „*K veliké mé radosti odešli, abych již nikdy neviděl v archivu Němce.*“⁴⁵¹⁾ O den později pak archivář dal na Petrovcově vile vyvěsit národní vlajku. Masarykovo bronzové „poprsí“, zbytek Fojtíkovy so-

chy, bylo odneseno a obložené květinami vystaveno na náměstí ve výloze. Městu pak na žádost Czerného odevzdal Renner rakovnickou kroniku.

Kromě uvedených aktivit trávil městský archivář většinu času zavřen v Petrovcově vile nebo v zahradním domku a psal seznamy archiválií a řadu svých prací. V první polovině čtyřicátých let sepsal své Paměti (1942), na konci války a po ní přepracoval obsáhlý popis okresu z roku 1902 (dokončil v r. 1947). Připravil k budoucímu vydání všechny své pověsti, a to i z Podlesí a Podžbánska (1944). Roku 1942 napsal Dějiny hradu Krakovce, po celou dobu sepisoval průběžně text městské kroniky. Za války Renner psal také své obsáhlé Dějiny Rakovníka. V listopadu 1942 dokončil jejich první část „Rakovnicko a Rakovník od nejstarších dob až do r. 1526“, v roce 1950 měl práci sepsanou do počátku 19. století. Psal ji tedy v průběhu několika let, avšak valnou část, zdá se, napsal za druhé světové války.

3. 4. 3 Soukromý život na odpočinku

Po svatbě se Rennerův osobní život podstatně vylepšil, nová manželka mu pomáhala i s archivní prací. Zřejmě měla pro Rennerovu činnost plné pochopení. Těsně před svatbou si Renner opatřil cestovní pas, ve kterém mu byly povoleny výjezdy do Jugoslávie, Itálie a Německa. Kromě toho se tu lze také dozvědět, že Renner měl obly obličej, hnědé oči a hnědé vlasy. O případných podniknutých zájezdech do zahraničí není nic bližšího známo, avšak podle celních razítek se svou druhou novomanželkou Renner mimo republiku vycestoval. Výjezdy měl povoleny do konce června 1928. O dalším vztahu ke své druhé ženě bohužel nezanechal bližší zprávy.

O své penzi Renner napsal: „*Jak jsem se stal pensistou, nastala pro mne nejkrásnější doba mého života. Byl jsem teď úplně volným, na nikom nezávislým člověkem, s mnohými zkušenostmi, a mohl se věnovat své zálibě, pokud šlo o musejnictví, archiv a s nimi spojenou práci literární.*“⁴⁵²⁾ Mohl se pustit do psaní, později i do organizace sbírek na Staré poště. Vedle této své práce měl ještě jednoho koníčka, kterým bylo zahrádkářství.

Už jako učitel v Lašovicích upravoval okolí místní školy, později pak zkrášloval okolí Petrovcovy vily. Renner byl obdivovatelem přírody, věřil, že jedině v ní najde člověk pokoru, klid a inspiraci k nové práci. Miloval lesy, kam chodil na časté procházky se svým vlčákem Kazanem. Stromy v lese pro něj znamenaly přírodní „chrám“, jak je sám nazýval. Na své zahrádce u archivní budovy pěstoval řadu rostlin, na které nám zanechala vzpomínku opět M. Taliánová:

„*Od jara až do pozdního podzimu měl na zahradě u domu postupně kvetoucí své miláčky: fialky, konvalinky, zvláštní lorolo – tulipány, pestré zahrádkní zvonky, zářivé žluté měsíčky, pivoňky, necíky, růže, astry, listopadky. Rozdával je svým milým návštěvám a míval až dětinskou radost, když jim při odchodu domů způsobil upřímné potěšení vlastnoručně svázanou kytičkou. Když dozrály různé druhy angreštů a rybíz, i ten trhával pan ředitel sám svým známým do sáčků, aby si na plodech jeho zahrádky mohli pochutnat až doma.*“⁴⁵³⁾ Tuto vzpomínku lze doplnit sdělením, že Renner pěstoval na své zahradě i tak pikantní rostliny, jako bylo konopí, jehož fotografie s Rennero-

vou zahradou byla otištěna s článkem J. Stříbrského „Rostliny odpuzující hmyz“ ve Vlastivědném sborníku Rakovnicka a Kralovicka (roč. 6, 1936, č. 9).

Více času Rennerovi přibylo za války, po rezignacích 30. let. Od jara do pozdního podzimu pracoval dopoledne na zahradě, odpoledne v archivu. Jak líčí ve svých Pamětech, na zahradě ryl, hnožil, sázel, plel, zaléval a sklízel. Po obědě hodinu a půl odpočíval na pohovce a četl noviny. Odpoledne v archivu stále konzervoval knihy a listiny, avšak jen za slunného pěkného počasí, kdy mohl sušit a pracovat při otevřeném okně kvůli výparům z laku. Večer chodil obyčejně na dvě hodiny na procházku za město.

V zimě trávil nejvíce času doma, topil v kamnech a excerpoval z archivních knih. Chodil dále na procházky, četl a psal. Pomáhal své ženě při domácích pracích – nosil do kuchyně uhlí a dříví, které štípal, chodil pro vodu. V neděli zašel večer do hostince, kde pobyl nejpozději do desíti hodin. Dokud žili jeho přátelé, chodil sem třikrát v týdnu na partičku „šístky“, při které obyčejně vypil litr piva. Na procházkách ho často provázeli přátelé Fr. Korber a A. Nechleba a společně obhlíželi ve městě, co je nového. Dokud byl živ Jan Soukup, provázal přátele i on. Často diskutovali o práci, mnoho i o „vědeckých věcech“.

V létě vstával Renner v šest hodin, v zimě když se rozednilo, aby mohl pracovat. V lese se často scházel s olešenským přítelem, zmíněným Janem Stříbrským, botanikem a milovníkem přírody. O těchto přátelích Renner napsal: „*Úplně dostačují a vyhovují mé povaze: vědecké a vážné rozpravy, někdy i přiléhavý vtip nahrazují povrchní debaty a někdy i plytké řeči.*“⁴⁵⁴⁾

Postupem času byl stárnoucí Renner více sám, přátelé odcházeli, jen on zůstával. Ještě v době společných procházek si navíc poznamenal: „*Jinak jsem nejraději doma, zvlášť v poslední době, kdy se lidem přímo vyhýbám.*“⁴⁵⁵⁾ Už ve válce chodil raději za město, vzpomínal na studentská i pozdější učitelská léta. Renner vzpomínal také na svého psa, vlčáka Kazana (který byl vlastně jeho ženy), s nímž chodil na časté procházky. V deseti letech, roku 1942, pes onemocněl, a pán ho musel dát zastřelit, aby se zvíře netrápilo. Pořídil si zřejmě vlčáka nového, neboť ve své kronice k počátku roku 1945 napsal, že mu 23. února, ještě před „neodvratnou porážkou“, Němci odvezli Kazana do Vídně.⁴⁵⁶⁾

V roce 1939 slavil Renner 70. narozeniny. Dostalo se mu gratulací od mnoha přátel i žáků, například od zmíněného Z. Wirtha, jemuž Renner posílal některé své publikace. Oba byli v uctivém kontaktu, ač ve sporech 30. let se Wirth klonil k Josefu Bartošovi. Ve své gratulaci si Wirth spletl roky, a 13. 5. 1939 mu poblahopřál k „šedesátinám“. Někteří gratulanti nám nejsou příliš známi, ale blahopřání ukazují na široké kontakty, které Renner udržoval (farář J. Hlaváček z Borku u Rokycan, M. Dykastová z Prahy). Některá jména jsou v Rakovníku sice povědomá (např. J. A. Herold, starosta Mnichova Hradiště), přesto pátrání po těchto lidech by si vyžádalo zvláštní úsilí. K sedmdesátce gratuloval Rennerovi i přítel Václav Kočka.

Množství gratulací se opakovalo i v roce 1944, kdy měl Renner 75 let. Dochovalo se i německé blahopřání od K. Czerného.⁴⁵⁷⁾ Přál mu Svaz muzeí, chlapecká škola v Rakovníku, dlouze i někteří žáci, jako Ladislav Mička nebo Karel Mejstřík. Žádání Rennerovo jubileum neopomenul bývalý rakovnický profesor Josef Koníček, který se před válkou odstěhoval do Terezína a r. 1941 do Kyj u Prahy. Oba si často psali a Renner Koníčka zásobil svými nově vyšlými publikacemi.

4. V OSVOBOZENÉ REPUBLICE DO ZÁVĚRU ŽIVOTA (1945 – 1959)

4.1 V RAKOVNÍKU PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE

4.1.1 Rennerův pohled na osvobozené město

V červnu roku 1945 se do čela města dostal komunistický předseda národního výboru, učitel František Laitner, jenž patřil mezi členy své strany už od počátku 20. let. Své vedoucí místo opustil roku 1950, kdy ho vystřídal nový předseda František Beneš (1950 – 1952). Poslední osobou, která stála za Rennerova života v čele města, byl František Loužecký (1952 – 1960).

V květnu 1945 prožíval Rakovník nadšení z konce války. Renner si stěžoval na pokračování morálního úpadku národa, neboť často pozoroval „oplzlé“ výpady Čechů proti poraženým Němcům, kteří ve městě pracovali na odklizení barikád: „*Vyprávění některých historek nebere konce, takže je našinci nejlépe doma u knih a při práci, protože naprosto nijak není mu možno přispěti k zmírnění nynější bídy.*“¹⁾

Podobně jako před válkou trpěli lidé lenošením a nedostatkem chuti k práci. Renner dále nelibě sledoval, jak se do národních výborů a závodních rad, kde si tento lid měl vládnout sám, mnozí dostali „*jen svou drzou hubou a širokými lokty a leckdo z nich by patřil spíše do kriminálu, jak napsala sama Práce*“. Renner zde dále uvedl: „*Závodní rady zabírají celé závody beze vší náhrady bývalým majetníkům. Tak se stalo také s místním pivovarem, kde předsedou rady byl zvolen účetní J. Linhart, vrátivší se z koncentračního tábora. Po svém návratu přišel poděkovat Č. Vaněčkovi, předsedovi správní rady pivovaru, za to, jak se šlechetně zachoval k jeho rodině po čas jeho věznění. Netrvalo dlouho a oznámil Č. Vaněčkovi, že jako předseda závodní rady přejímá pivovar a žádá Č. Vaněčka, aby pivovar opustil. To učinili Č. Vaněčkovi, bývalému starostovi města, který pomáhal za okupace kdekomu a perzekvovaným rozdal na půl milionu korun!*“²⁾

Bývalý rakovnický starosta nežil po osvobození republiky dlouho. Bránil se proti novým zásahům v pivovaru, dostal se na stránky novin. Zemřel počátkem března roku 1946. Starý Renner mohl jen stěží chápat nové poměry. Do prvopisu městské kroniky například zapsal: „*Většina lidí se neřídí heslem Masarykovým: ‘Nebát se a nekrást!’ – ale řídí se heslem: ‘Nic nedělat a kde co se dá – ukradnout!’*“³⁾

Brzy po osvobození si Renner stěžoval na komunisty, kteří začali přebírat moc a do svých řad přijímali každého, také lidi bezcharakterní a pochybné inteligence. Tito obsadili i vládní posty. Na prezidenta Ed. Beneše nahlížel nyní jako na čestného politika, který měl upřímnou lásku k národu a vlasti, avšak omezeného komunisty. Renner odmítal kolektivizaci a znárodnění, ve kterých viděl ozebračení továrníků, nazývaných vykořisťovateli. Začínaly četné spory, národ se chytal všech novot pod silnou komunistickou propagandou, v jejíž čele stál ministr V. Kopecký. Pro Rennera, který většinu života prožil za starého Rakouska, byla tato doba už příliš vzdálená a těžce snesi-

telná. Proto jsou jeho názory na poválečný Rakovník mnohdy vypjaté, ale důležité pro pochopení závěru života, kdy se v jeho mysli hromadilo vše nedobré z předchozích let. Stával se více uzavřeným a zatvrzele kritickým ke svému okolí.

7. dubna 1948 zasedal obnovený národní výbor, očištěný od nepohodlných lidí, v jehož čele stál dále Laitner. Už z jeho slavnostního projevu se dozvíme, jak ve městě úspěšně vznikaly akční výbory NF „jako skutečný představitel vůle pracujícího lidu“. Tyto výbory se staly „hnací silou, která povede celý náš život rychleji k socialismu“. Nastala doba „úspěšného“ završení Gottwaldovy dvouletky a přípravy nového pětiletého plánu.

Doba předsedy Beneše a Loužeckého byla již plná úspěchů první pětiletky, nových konferencí, besed, mírových projevů, schůzí a dalších oslav. Spolky se jednotily pod společnou organizaci. Po válce vyšla ještě tři čísla Věstníku Muzejního spolku, samotný spolek skončil po roce 1948 svou činnost (poslední zápis schůze je k 4. 4. 1952). Jeho poslední předsedkyně Kamila Spalová, která vedla až do konce života muzeum, se přihlásila k únorovému převratu a písemně odsoudila minulou buržoazní dobu. Zemřela v Rakovníku 5. února 1953. Ze zbylých spolků si velkou aktivitu udržel divadelní soubor Tyl. Z bohaté rakovnické organizační činnosti zůstaly jen spolky neškodné – myslivci, včelaři, zahrádkáři a ovocnáři, chovatelé, rybáři a baráčníci.

Dále fungoval Spolek přátel žehu. Tělocvičné organizace, hlavně za války zdecimovaný Sokol, se musely r. 1956 sloučit v jednotnou organizaci TJ Lokomotiva. Pod Okresním výborem KSC vznikla r. 1958 „Společnost pro rozšiřování politických a vědeckých znalostí“. Ve městě však pokračovala stavba vodovodu a rozvod plynu.

Z památek začaly trpět zejména církevní pamětihodnosti, které nebyly v této době „oficiálně“ oblíbené. Došlo k rozbíjení, ničení, povalování křížů a soch. V polovině padesátých let se muselo přikročit k opravám nejnnutnějších památek, které se dostávaly do havarijního stavu. Byla opravena zvonice Nejsvětější Trojice a věžička i střecha chrámu. Sochy na tom byly nejhůře. Máme zachováno zajímavé Rennerovo svědectví o ničení, které sepsal nedlouho před svou smrtí:

„Ze soch v okolí města trpěla nejvíce socha sv. Antonína při olešenské silnici. Když se podařilo surověm uraziti pěkně opravené soše hlavu sv. Antonína a pak hlavu Ježíška v rukou světcových, byla jejich surovost aspoň částečně ukojena a nechali dosud však aspoň sochu. Mariánskou sochu při Černém potoce úplně povalili a totéž učinili se sochou svatého Mikuláše, kterou nejen povalili, ale i rozbili. Mariánskou sochu při pavlíkovské silnici povalil řidič auta, ale dosud není postavena. Starý kříž Heroldovic jižně města rovněž rozbili a také litý kříž při samém děkanství, který byl zpraven a znovu postaven. Sochu sv. Václava sev. města povalil vítr a rozbil, a již nebyla obnovena. Soše sv. Vojtěcha urazili ruku. A tak okolo města stojí zohavené památky zbožnosti našich předků, která nebyla jistě na překážku pokroku a kultuře.“⁴⁴

Došlo i na opravu radnice, další stavební činnost se po válce rozvíjela velmi pozvolna. Dobývalo se uhlí a lupky, stavěla se obydlí pro horníky a vojenské gázisty, bourala se stará zástavba, započalo se se stavbou kanalizace. Četné starší domy upadaly do žalostného stavu, chyběl stavební mate-

riál, nad kterým bděl stát. Vše bylo znárodněno, úřady zabíraly různé domy, kam se stěhovala zejména komunální správa. Zbourala se kovárna, dům naproti „České chalupě“, Donátovic dům na Sekyře, zboural se i zchátralý dům Hovorkův.

4. 1. 2 Zabezpečování památek

Po válce nastala Rennerovi práce se zajištěním některých památek, neboť dále působil ve funkci okresního konzervátora. Už 16. května 1945 ho požádal jménem okresního národního výboru ředitel reálného gymnázia Adolf Krb, aby zajistil sbírky slabeckého prince Alexise de Croye a pak sbírky v černínském paláci v Petrohradě. Princ de Croy podporoval za války partyzány a pomáhal národní věci včetně zabezpečení různých pamětihodností. Většina obce stála za ním, ale v důsledku kampaně několika lidí musel ze svého zámku utéci.

Okresní národní výbor poskytl automobil a Renner s inspektorem F. Korbrem navštívil Slabce. Setkali se tu se starostou obce Krausem a obhlédli zámek, kde Croye nakonec zastihli. Ochotně jim ukázal své sbírky a nabídl se, že na zámku zůstane do doby, než jej převezme stát. Renner pořídil soupis všech slabeckých sbírek a požádal starostu o poskytnutí ochrany Croyovi.

24. května vydal Renner potvrzení, že princ de Croy protestoval za okupaci proti poněmčování českých vesnic u Oberlandratu v Kladně. Dále že za války zachránil značnou část umělecky cenných zvonů, když intervenoval u pražských úřadů. Jeden zvon zakopal, další pak záměrně špatně vážil, aby některé ušetřil. Chránil historicky cenné stavby různými stavebními zákroky, aniž by mu to bylo německými úřady povoleno. Princem bylo nakonec panství v r. 1945 zabráno, neboť ho úřady považovaly za Němce. Zámek byl již po válce zdevastován a v žalostném stavu, Renner se tu střetl s národním výborem, když poukázal na vandalismus. Croy odešel i s rodinou do Rakouska.

V Petrovcově vile Renner rozbaloval z beden knihy a listiny, které ukryl před nálety ve sklepech, a zařazoval je mezi archivní materiál. Pro památkový úřad sestavil zprávu o tom, zda muzeum či archiv utrpěly za války nějaké škody. Ty naštěstí nebyly žádné.

Renner pak zabezpečoval i městský archiv v Jesenicích, kam s doprovodem zajel 29. května 1945. Nikdo tu však nevěděl, kde je materiál ukryt, a Renner ho musel sám nalézt na půdě ve staré zamčené truhlici. Pořídil soupis nálezu a jeho kopii odevzdal místnímu starostovi, s jehož svolením si vše odvezl. Po obědě měl ještě zajistit památky v Petrohradě, ale sem ho místní správce odmítl vpustit. Na vlastní zodpovědnost pak Renner prohlížel památky ve Žluticích a zkontroloval jejich uložení. O celé cestě vypracoval zprávu pro „Sekretariát pro umělecké a historické památky v Praze“.

Na vyzvání okresního národního výboru zajel ještě do Kolečovic zajistit archeologické sbírky a zbytky knihovny v opuštěné vile uprchlého MUDr. Petru. Dům, který Renner prohlížel, byl vydrancován místními lidmi. Všechny sbírky i knihy nechal převézt do archivní budovy v Rakovníku. Pak sem odtud přibyl ještě nábytek a několik týdnů tyto přivezené sbírky Renner pře-

rovnával a upravoval. Dotázal se Památkového úřadu, budou-li vráceny odvezené zvony, které nebyly použity k výrobě zbraní. Úřadu také napsal o zabezpečení sbírek ve Slabčích a o zničeném poprsí sochy Masaryka.

Brzy po osvobození byla v Rakovníku v jednom vagónu u kasáren nalezena spousta knih, které se převezly do Petrovcovy vily, a národní výbor uložil Rennerovi, aby je přehlédl a roztrídil. Šlo o německý lup, Renner zjistil, že mnoho knih pochází z varšavské univerzitní knihovny. Sestavil seznam všech svazků, roztrídil je a urovnal, dal do beden a připravil pro přepravu. Ministerstvo zahraničí navázalo kontakt s polskou stranou, která si přijela knihy prohlédnout a po dohodě si je 10. července 1946 odvezla. V září Rennerovi poděkovala Národní a univerzitní knihovna v Praze za zajištění zabavených knih původem z Polska.

Jako okresní konzervátor musel při zabezpečování hmotných památek spolupracovat s muzeem, do jehož čela se dostala Kamila Spalová a které bylo dále úzce propojeno s obnoveným Muzejním spolkem. O tom Renner napsal: „*V neděli 13. května (roku 1945 – pozn. J. Č.) přišel ke mně do bytu místopředseda Živnobanky A. Lhota a vybízel mne, abych se vrátil k práci do Muzejního spolku, odkud jsem byl vypuzen po dlouholeté a neúnavné práci, a smířil se s těmi, kdož mi záviděli dosavadní úspěchy a toužili zmocnit se vedení spolku, který jsem založil a téměř z ničeho přivedl k netušenému rozvoji. Domlouval mi, že tak učinit je příkaz nynější doby.*

*Sděлил jsem mu, že jsem neustal v práci pro Muzejní spolek, že pracuji proň víc než kdo jiný a práci té se nijak nevyhýbám; stran smíření jsem se nezmínil ani slovem, protože i on měl podíl na vypuzení.*⁵⁾

Rennerova slova svědčí o nesnášenlivých vztazích, které stále přetrvávaly a které se již nikdy nepodařilo překonat, a to ani Rennerovi. Můžeme tedy lépe pochopit, proč se noví pracovníci muzea ostře ohradili proti uschování dovezených sbírek do podkrovní místnosti Staré pošty, které sem dal uložit Renner (viz kap. 3. 2. 3). Šubert, jenž po válce znovu zasedl na místo ředitele městských úřadů, nazval Rennera „ješitným dědkem“ a v říjnu 1945 Muzejní spolek požádal předsedu Laitnera, aby v muzeu nikoho neposlušali kromě Spalové.

Věc opět nabírala absurdity, ve které však byla Rennerovi práce znemožňována. Stěží odhadnout či vinou, neboť sám Renner neměl na překonání rozporů zájem, jak svědčí poslední uvedený citát. Předseda Laitner musel 22. listopadu 1945 vydat Rennerovi zplnomocnění, „aby mohl volně navštěvovati sbírky městského muzea a jich používat při svých pracích“.⁶⁾ 14. ledna následujícího roku dal předseda další schválení, že Renner může pracovat v podkrovní místnosti městského muzea, neboť potřebuje sepsat materiál ze slabeckého panství a soupis odeslat do Prahy. Konflikt s muzeem byl již tak vyhocený, že jakákoliv náprava byla nemožná. Práci konzervátora vykonával Renner do roku 1951.

V archivu po válce do počátku 50. let

4. 1. 3

Archivu zůstal Renner věrný až do své smrti a po ukončení konzervátorské činnosti tu bylo jeho jediné pracoviště. Po válce se však měnilo pojetí

těchto institucí. Rakovnický archiv přestával být pouhou záležitostí města, týkal se i širšího okolí. Už v říjnu 1945 pořádala Zemská archivní sekce, jejíž předsedou byl Václav Vojtíšek, sjezd městských archivářů s týdenním kurzem, na kterém byl Renner přítomen. Jak napsal ve zprávě „Městskému úřadu“ v Rakovníku, dobře se během své dlouhodobé činnosti seznámil s archivními disciplínami a nyní se měl návštěvou kurzu přesvědčit, zda je jeho práce ve shodě s novodobými poznatky o archivnictví. Dále Renner připomněl, že Rakovník se neobejde bez stálého archivního úředníka: „Bylo by záhodno, aby městský úřad ustanovil i pro přechodnou dobu někoho, jehož by podepsaný zasvětil do vykonané práce v městském archivu a seznámil ho podrobněji s městským archívem.“⁴⁷⁾

Renner také sdělil, že zahájil v rámci požadované decentralizace archivů potřebné kroky k navrácení starých knih, které tou dobou byly v pražských archivech. Co se týče úředníka, toho archiv dosud neměl, nepracovala v něm ani žádná placená síla kromě domovnice. Renner dělal všechny práce bez pravidelné peněžní odměny.

Z března roku 1947 je dochovaná zpráva o stavu rakovnického archivu, kterou Renner zaslal Místnímu národnímu výboru v Rakovníku.⁸⁾ Uspořádaný městský archiv se nadále nacházel v Petrovcově vile ve vyhovující suché místnosti pod správcovstvím Rennera. Měl zinventarizovány všechny staré městské knihy, listiny, pergameny a „kalendáře od roku 1592“. Pro nedostatek konzervačních pomůcek musel Renner další činnost zastavit, zrovna tak se tu nedalo pracovat v zimě kvůli topení. Každoročně dostával správce z obecního rozpočtu částku na provoz. Marně se snažil o to, aby městskému archivu byly vráceny staré městské knihy uložené v zemském archivu v Praze. Jednalo se stále o tytéž knihy, o něž město přišlo při stěhování soudu a o které Renner žádal již řadu let.

V padesátých letech rozvinul Renner korespondenci s Archivem země české v Praze (dále AZČ), jmenovitě se zemským vrchním archivním radou dr. Otokarem Bauerem. Tomuto archivu věnoval Renner několik rukopisů ze 17. a 18. století. Zaslal sem i některé knížky, a tak mu mohl v r. 1948 AZČ napsat: „Váš archiv jsme zařadili mezi ústavy, s nimiž máme vyjednánou vzájemnou výměnu publikací.“⁴⁹⁾ Zrovna tak Rakovník obdržel archivní katalogy a jiné publikace z Prahy. 15. prosince 1949 zaslal Krajský národní výbor v Praze Rennerovi dopis, kde uvedl, že mu vyslovuje „uznání za vzorné a obětavé vedení archivu města Rakovníka a děkuje Vám za mnohaletou záslužnou činnost v tomto oboru“.¹⁰⁾ 10. února 1950 se Renner u Bauera přihlásil za člena Čsl. archivní společnosti.

Rakovnický archiv se začal připravovat na velké rozmnožení svých fondů, které se plánovalo se vznikem okresního archivu, jenž měl být vedle původního městského. Osmdesátiletému Rennerovi nastala nová práce, na kterou musel vystačit zatím sám. V roce 1949 se fondy rozšířily o městskou registraturu od pol. 19. do 20. století, která měla být uložena, rozdělena a zařazena. Renner pak pokračoval v třídění a kategorizaci materiálu někdejšího podkrajského úřadu (zřízen 1849, předchůdce okresního hejtmanství), jehož část se podařilo zachovat.

Rennerovo zpracování těchto archiválií však zkritizoval okresní archivář ze 60. let Antonín Cikánek. V úvodu k inventáři „Okresní úřad Rakovník 1850 – 1945“ napsal, že Renner v r. 1950 vnesl zmatek do zevnějšího původu těchto spisů, kdy řadu listin vyřadil a dal k jiným fondům. Dále Cikánek uvedl, že spisy z doby podkrajského úřadu skartoval Renner už ve 30. letech. Zde prý *„úplně rozrušil starou původní manipulaci, vytvořil umělé skupiny ... a velkou část spisů nechal předat do starého papíru. Co tehdy bylo vyřazeno, nevíme, protože podrobný skartační seznam Jan Renner nevypracoval“*. Ani Rennerova archivní práce tak nebyla zdaleka ideální, na archivnictví se po jeho smrti pohlíželo jinak. Zejména Cikánek, který patřil po Rennerově smrti ke kvalitním rakovnickým archivářům, měl k předchozí práci výhrady, zdá se však, že nemalé.

Na přelomu 40. a 50. let Renner konzervoval a zabezpečoval staré městské knihy a listiny, hlavně kvaterny č. 126 a 136, do kterých psal David Cřinitus. Rozebral je, vyčistil a dal svázat do kůže, pokud šlo zachránit kůži starou, dal ji na desky nové. Vevázal sem i několik listů, na které vylíčil zchátralý stav těchto archiválií. Renner pak získal četné další kontakty s archivy malých měst, s nimiž si vyměňoval některé materiály. Po souhlasu AZČ odevzdal zpět do Jesenice ošetřené majestáty, jež přivezl v roce 1945.¹¹⁾

Renner měl vypracovanou řadu literárních spisů z archivního materiálu, ale pro stísněné publikační poměry nemohl nic vydat. Nahromadily se mu zejména informace o někdejších řemeslech a obchodu města a z tohoto oboru měl sepsáno několik článků, například „Rakovnické hrncířství“. Zamýšlel vylíčit povšechný vývoj řemesel a obchodu v Rakovníku a v lednu 1948 se písemně dotázal „Archivu pro dějiny průmyslu, obchodu a technické práce“ v Praze, zda by měl o takovouto práci zájem. Tématu se pak týká Rennerův obsáhlejší spis „Vývoj řemesel a obchodu v Rakovníce“.

V roce 1950 byl archiv v Petrovcově vile umístěn ve třech místnostech. Renner dále nemohl pracovat v zimě, ač sem bylo možno zavést topení. V srpnu 1950 žádal ministerstvo školství věd a umění *„o udělení finanční podpory městskému archivu v Rakovníce, protože finanční stav města je v takovém stavu, že mu není možno přispěti témuž archivu větším finančním příspěvkem, aby dokončeno bylo jeho uspořádání“*.¹²⁾ Rakovnický archiv se nacházel bez subvencí, na Rennerovu žádost bylo odpovězeno, že platit tuto instituci je věcí místního národního výboru. Archiv se tedy začal potýkat s finančními potížemi. V lednu 1951 zaslal Renner městu zprávu o činnosti v archivu za rok 1950.

V padesátých letech se měl sbírat materiál z likvidovaných živnostenských společenstev a obchodních sdružení. Renner marně jednal se svazem čs. živnostenstva v Rakovníku, aby mu materiály vydal. V roce 1951 se archivní inspekce začala zajímat o platové zařazení archivních zaměstnanců. Renner mohl vylíčit svou odměnu za práci v archivu od roku 1906, kterou bylo užívání výše zmíněného domku, zřízeného z prádelny v zahradě, s palivem, osvětlením a zahradou. Cena bytu za rok byla odhadnuta na 6384 korun. V Petrovcově vile stále bydlela domovnice, která tu uklízela za plat. Samotný archiv vyžadoval subvenci, neboť bylo *„potřebí nových skříní a vazeb knih; pokud jde o práci v archivu, čeká přiřazení městské registratury z poslední doby“*.¹³⁾

Renner začal shromažďovat i plakáty všech podniků města se zprávami, výzvami a pozvánkami. Potřeboval dokumentovat současnou dobu „budování socialistického státu“. Zrovna tak se dal do shánění archiválií zbylých po rozcházejících se spolcích. Tato práce byla velmi obtížná, musel navíc žádat o podporu MNV. Dále spolupracoval s prof. dr. Josefem Dobiášem z Karlovy univerzity, kterému zapůjčil materiály pro jeho regionální studia o Pelhřimovu, a to přes Archiv země české. Dobiáš také na konci roku 1951 zavítal do Rakovníka.

13. června 1952 se Renner jako nový okresní archivář (viz níže) účastnil krajské porady okresních archivářů v Praze. Zde byl představen jako nejstarší archivář v pražském kraji. Účastníci vyslechli přednášku o potřebě komunistického výkladu dějin, nikoli výkladu podle Josefa Pekaře. Archivnictví se mělo budovat podle sovětského vzoru. Renner napsal pro město zprávu o účasti na této poradě těmito pro jeho osobu zajímavými slovy: „*Rovněž v místních dějinách a při nahodilých výkladech není na místě vykládati na př. zásluhy starosty obce o zvelebení města a pod. a nevypověděti, zda a co vykonal pro pracující lid po stránce duševní a hmotné. Zde lze dobře užiti archivních zápisů, v nichž jsou vylíčeny dlouhodobé boje pracujícího lidu za jeho požadavky.*“¹⁴⁾

Tento stav v archivu zůstal do roku 1952, kdy vrcholila snaha o zřízení okresního archivu a nutnost zaměstnat městského a okresního archiváře. Místa měla být konečně placená, Renner byl ale stále bez vhodného nástupce. Patrně se děsil představy, jak nyní tato jeho činnost skončí. Viděl, že se vzdaluje městu, jemuž nedůvěřoval, a navíc době, kterou ovládli komunisté a samá „novota“ a z které čísel chlad a zloba. O tomto Rennerově pocitu, jehož se dotkneme ještě níže, svědčí dopis, který zaslal 5. dubna 1951 zřejmě archivnímu inspektorovi dr. M. Volfovi. Pro jeho důležitost pro závěr Rennerova života je třeba jej citovat:

„Dožiji se 15. května t. r. 82 let, jichž polovinu jsem věnoval poctivé práci pro zachování historických památek drahé domoviny zcela nezištně a bez nároků na nějakou odměnu nebo pro marnou slávu. Jak jsem pracoval v archivu, to jste laskavě posoudil Vy a Váš posudek je mi tou nejvyšší odměnou, provázený vnitřní radostí a uspokojením, že jsem nadarmo nežil.

Mouřenín však vykonal svou povinnost, a může jít. Rád bych však zemřel při archivu, který jsem upravitel, aby v něm mohli pohodlněji pracovat jiní pro zachování slavné minulosti naší vlasti, jenom na níž může být vybudována lepší budoucnost.

Vážený pane inspektore, prosím Vás proto snažně, abyste mi laskavě věnoval svou vzácnou přízeň pro zbytek mého života, a já se mohl na vás obrátit o pomoc, kdyby mi snad bylo znemožňováno, abych aspoň v klidu mohl odejít z pracoviště, kde jsem až dosud.“¹⁵⁾

V Rakovníku Renner nevěřil nikomu, přesto se však před tím od města dočkal uznání. 24. září 1948 ho MNV jednomyslně jmenoval čestným občanem královského města Rakovníka. Vyslaná delegace mu předala slavnostní diplom, který byl po Rennerově smrti odevzdán do městského muzea. V roce 1949 se nechal Renner portrétovat od místního sochaře Miroslava Pangráce, který tak udělal Rennerovu bystu.

Bude třeba blíže uvést Rennerův vztah k poválečnému nástupu socialismu. Byl to svět, který stěží chápal; o to hůře, jaká tato doba byla svým založením převratná. Renner docházel k závěru, že v tomto světě, kde vládnu jen „lumpové“, není již pro něj místo. Vše podporovalo jeho deziluzi z předchozích let, prohlubovalo vnější i vnitřní odloučení od okolního světa. Tato sdělení zanechal ve špatně zachovalém rukopisu z počátku 50. let, který je důležitý pro vlastní pohled na obecné dění tohto období, tedy konce Rennerova života.¹⁶⁾ Text nenazval, jen na volné listy papíru sepsal své myšlenky. Je lépe se opět soustředit na vybrané citáty, které přesněji dokumentují Rennerovy názory.

Na Rusko se nyní díval jako na stálé, hlavně morální nebezpečí pro náš národ. Ač byl před válkou Renner příznivcem rusofilsky orientovaného Karla Kramáře, je zajímavé, jak později odsuzoval myšlenky o slovanské vzájemnosti, které proruský nakazily mnohé Čechy. Tento názor je vzhledem k předválečnému přesvědčení vyhrocený, avšak psaný pod vlivem znechucení z velkého tlaku Sovětského svazu na osvobozený stát. Stalin si vynutil na Spojencích, že nás osvobodí on, aby nás pak zabral, k čemuž zneužil prezidenta Beneše:

„Západní mocnosti (Amerika, Anglie, Francie) jednaly s Ruskem (Stalinem) s otevřeností západních lidí, a nelze pochopit, jak se mohly nechat tak oklamat a napálit Stalinem, který prostě vystřídal Hitlera a záhy opanoval státy východní a střední Evropy. Nelze však také pochopit, co přimělo Dr. Beneše, že se vrátil do Čech přes Moskvu, kde se k němu přidružili cvičení komunisté, a společně vypracovali vládní program pro Československo – Košický – kudy se Dr. Beneš vracel do Čech, ač by nebyl nic zmeškal, kdyby se byl vrátil se západními spojenci.“

O Benešovi dále napsal: *„Dr. Beneš se vrátil domů se svými lidmi, ale v zajetí komunistů Stalinem jemu přidělených, aby pozvolna, ale jistě připravovali republiku, aby bez boje – krveprolití – padla Stalinovi do klína. Dr. Benešovi bylo úporně bojovati s komunisty od jeho vstupu do Prahy až do své smrti, která ukončila jeho marný boj a přivedila vládu ‘komunismu nového’ s jeho hroznými následky.“*

Před tím Renner zalitoval konce starého Rakouska, ve kterém lítostivě viděl zánik starého pořádku, v němž prožil bezmála padesát let svého života, a to života šťastnějšího a veselejšího. Zrod republiky r. 1918 vnímal pod bezprostřední zkušeností ze smrti svého syna a v době rozpadajícího se manželství. Lze předpokládat, že v myslí starce se vztah k Rakousku zidealizoval, avšak byla to mysl člověka, který se za svého života stačil s ním sžít tolik, aby pozdější novoty po první světové válce vnímal jako málo pochopitelné změny:

„Jest pravda, že Rakousko nám bylo v mnohém ohledu nepřátelské, ale my byli součástí velkého státu s jeho přednostmi, ve kterém byl pořádek a bezpečnost za autority mocnářovy. My, otužilí stálým bojem, byli jsme stále na strážní a svou pracovitostí a schopnostmi domohli se naši lidé také vlivných míst ve státní správě. Při naší vrozené nesvornosti vedlo se nám u Rakouska lépe než v republice, jež byla pro přemnohé naše lidi přípravnou školou ke kořistnictví. My neuměli hospodařit ve své vlastní republice, kam pronikala stále ze soused-

ství výzva: 'Proletáři všech zemí, spojte se!' Proč? Aby tito se v příhodné době chopili sami vlády a zařídili vše po svém. Kdož by se byl tehdy nadál, že neuplyne mnoho vody a my budeme toužit po tom starém Rakousku a nazývat je i zlatým, protože jsme v něm nepoznali tolik bídy a viděli na všech stranách pořádek.“

Renner byl přesvědčen, že patřil ke starému mocnářství. Viděl vznik republiky jako jeho kolegové a vrstevníci, z nichž už jen někteří se mohli ve vysokém věku vyrovnávat s okupací Německem. Pak poznal nástup komunismu a dobu padesátých let. Jeho blízcí už nežili a Renner zemřel až těsně před pozvolným „táním ledů“. S pouónorovými pořádky se v devadesáti letech už nesmířil, doba na něj dále působila jen svým úpadkem:

„To vše způsobilo netušený pokles vzdělání a mravů. Jeden nevěří druhému, lidé se dívají na sebe jako v době diluviální, chodí vedle sebe bez pozdravu a úsměvu, každý je pln hořkosti, závisti, nenávisti a zlosti, všude nespokojenost a rozervaný život. Lůsa je vedoucím okresu, kupec dělá ve mlýně kroupy, dojička a krmička krav má větší vážnost než ministr, hokynář je ředitelem tukového závodu, a tak je to vše popleteno. Osoba, která nosí dnes hlavu vzhůru, je zítra nespolehlivá a zmizí někde v base. Žije se bídně den ze dne.“

Podobně viděl i novou výchovu dětí ve školách: *„Školy se zmocnili komunisté a udělali z ní opak toho, čím měla být. Učitelé se stali většinou zhoupci dětských duší a houfně opouštěli školu, zaměňujíce rádi knihu za karabáč, jímž pomáhali poháněti roboty a práskat nad nimi jako ponížení a poslušní služebníci svých pánů. Bezmyšlenkovitě papouškovali, že my, národ Komenckého a prvý u vzdělání mezi Slovany, musíme se řídit ve školství školou ruskou. Jen malá hrstka zůstala věrna svému přesvědčení.“*

Dále zde uvedl: *„Na místě, aby se děti učily nejdůležitějším a nejpotřebnějším poznatkům potřebným pro život každého jednotlivce, jsou jim opsány v paměť a duši falešné politické nauky, zkreslené dějiny vlasti, nesmyslné velikášství těch, kteří hrubým násilím zotročili jiné. Děti na místě učení sbírají odpadky, hadry, kosti, sklenice, pracují jako brigádníci v lese, na polích, v chmelnicích atd. Společnost malých s velkými, děvčat s hochy kazí mravy netušenou měrou. V poslední době jsou děti cvičeny v zacházení se zbraní atd.“*

Renner se v tomto pro jeho osobu zajímavém pojednání zaobírá i otázkou revolučních hesel „rovnost, volnost, bratrství“, která v jeho době byla zneužívána. Rovnost rozhodně odsoudil jako nemožnou, neboť nic na světě není stejné: *„Rovnost znamená kulturní pokles, smrt, zato nerovnost rozmach, kultury, život. Nerovnost vytváří nadlidi a génie, nutíc k neustálému soupeření ducha.“* Ve volnosti viděl předpoklad svobodného života, ale pod určitým řádem, nikoli v chaosu, který nahrává zlobě, zmatku a zkáze. O posledním hesle napsal:

„Bratrství bylo a jest slovo nejkrásnější, ale také nejvíce zneužívané. Tímto oslovením mám viděti v druhé osobě své vlastní já a zavazuje mne, abych nečinil druhému to, co nemilo mně. Čím více se ono slovo ocitá na jazyku jednotlivců, tím horší jsou v jejich srdcích pocity. Slovo to budí jakousi důvěrou a té právě mnozí zneužívají, aby se vetřeli v důvěru druhých a zneužívali ji k vlastnímu osobnímu prospěchu beze všeho ostychu.“

Jak posléze Renner nahlížel na samotný socialismus a komunismus, je zřejmé: *„Socialismus je lat. učení o společném rozdělení práce a statků mezi*

lid. Učení to se stále prohlubovalo, zdokonalovalo a na místě, aby přineslo skutečně nápravu, spravedlnost všem, všudy a ve všem, zvrhlo se v komunismus, který jest podle lat. obecnictví, učení o obecnosti jmění a statkův – jenž by uvedl lidské pokolení do stavu zhovadilosti – a to podle slov samotného Fr. Palackého.

Přemnozí si představovali pod tímto slovem skutečně nápravu ve stávajícím nerovnoměrném rozdělení majetkových poměrů a přáli tomuto očistnému směru, ale komunismus zavedený v život po druhé světové válce není tím touženým lékem, protože u mnohých se zakládá na lži, zlodějství; potoky lidské krve po nevyléčitelných útrapách vyléčily již přemnoho z komunismu.“

Přesná datace tohoto rukopisu není známá, ale z textu lze vyvodit, že jej psal mezi druhou polovinou roku 1948 (po smrti Ed. Beneše) a březnem 1953 (do odstoupení A. Zápotockého z funkce předsedy vlády). Tato slova tak psal v dobách stalinského komunismu. A kde hledal východisko? V upřímné zbožnosti a v přírodě:

„Nevěř všemu, co čteš, neodsuzuj to, o čem jsi se dokonale nepřesvědčil, a pro radu utíkej se k Bohu. K němu netřeba chodit prosit jen do kostela, ten je všude, ale nejkrásnějším a nejkliďnějším místem k rozmlouvání s Bohem jest les, nejvznešenější chrám přírody. Kdo jsi unaven životem na těle i na duchu, pospěš do lesa, kde dojdeš uklidnění a načerpáš nových sil. Čistý lesní vzduch posílí tvoje zmalátnělé tělo, šepot lesního porostu se zpěvem ptactva v něm butující a tvrzený hudbou lesních velikánů uklidní tvoji duši.“

V Rennerově textu by se našlo myšlenek více. Jeho slova jsou důležitá pro poznání obrazu, jaký vnímal na konci života kolem sebe. Věty jsou plné nadměrné kritičnosti, stařecké lítosti, převažuje záporný vztah k lidské společnosti, kde autor nehledal žádná pozitiva. Ocitl se na konci života a převážilo v něm znechucení a odmítání jakéhokoli vnějšího zásahu do jeho vnitřního světa. Nezdá se, že by toto své přesvědčení dával příliš najevo, avšak jeho vztah k ostatním lidem, nebyli-li to důvěrní známí, se dále více komplikoval.

DVA RAKOVNIČTÍ HISTORIKOVÉ

4. 2

Václav Kočka, amatérský historik, představuje spolu s Rennerem významnou osobnost, která patří do regionální historiografie. Historické práci obou současníků a vzájemnému vztahu Kočky a Rennera se věnuje tato kapitola.

Václav Kočka

4. 2. 1

Kočkova osobnost stále žije v povědomí řady historiků, kam se zapsala svým rozsáhlým, zajímavým a dodnes ceněným dílem. Patří ke skupině českých badatelů, kteří propadli zálibě usilovně vypisovat z archivů bezpočet zpráv a ty pak sestavovat do faktograficky nepřekonatelných děl. Tento výraz pozitivismu v dějepisectví sice neumožnil koncipovat teorie a různá „pojetí“ dějin, avšak dovedl nashromáždit tolik informací, že jejich soupisy jsou stále potřebné pro další historiky, kteří mohou na tyto práce navázat a dále je rozvíjet. O to pak více, že pozitivističtí historikové sepsali pouze takové zprávy, které jim prošly rukama, a které jsou tak spolehlivé.

Václav Kočka se narodil 6. srpna 1875 v městečku Čistá nedaleko Rakovníka v čísle popisném 64. V roce 1889 nastoupil na rakovnickou reálku, kterou po pěti letech opustil kvůli nedostatku financí. Živil se jako poštovní úředník a zpočátku dočasně působil po různých obcích. Začal se zajímat o jejich historii, přírodu, památky a jazyk a nashromáždil řadu výpisků a poznámek. Všímal si osad a jejich původů, rodin, těžby nerostů atd. Nejvíce informací nasbíral o Žluticích, kde byl delší dobu zaměstnán. Vše zatím znamenalo jen přípravu pro práci více vědeckou.

Rozhodl se proniknout do archivů, protože zde mohl nalézt zaručené historické zápisy. Aby mohl bádát v Praze, nechal se tam přeložit na poštu, a aby měl více času, nechal se přeložit k noční službě při vlakové poštovní dopravě. V noci jezdil, pracoval, přes den bádál. V zaměstnání se později vypracoval na vrchního poštovního kontrolora při poštovním úřadě v Praze na Masarykově nádraží.

Prošel fondy v nejrůznějších archivech, přečetl zemské i dvorské desky, docházel do Archivu země české, do Národního muzea, do Archivu ministerstva vnitra, zemědělského archivu, Archivu pražského hradu atd. Sjezdil různé archivy regionální (např. Kralovice, Rakovník), vypisoval z klášterních archivů, farních knih, urbářů, katastrů a pod. Těžištěm jeho bádání byly oblasti: Kralovicko, Rakovnicko, Manětínsko, Křivoklátsko a Žluticko. Byl členem České akademie věd a umění a čestným občanem Čisté a Chřešřovic u Písku. Jeho píle ho nakonec zmožila, zemřel vyčerpan 23. dubna 1951 ve věku 76 let. Renner v textu nazvaném „Václav Kočka“ o svém příteli napsal:

„Přetížen vyčerpávající prací, ze které byl nerad vyrušován, býval v řeči úsečný a mnohdy i nedůtklivý. Po zralém úsudku setrval neústupně na svých rozhodnutích, dokládaje vždy vše písemnými prameny. Pravdou nedoložené dohady odmítal stroze. Mnohým se tudíž zdálo jeho chování nevlídné a někdy až přemrštěné. Kdo však ho znal blíže, věděl, že to byl člověk zlatého srdce, nadšený národovec a nesmlouvavý ochránce pravdy. Kde viděl poctivost, pomohl vždy.“¹⁷⁾

Nejnámější Kočkovou prací jsou obsáhlé a zevrubné „Dějiny Kralovic-ka“. Sepsal podrobné dějiny rodné Čisté, avšak obec mu je odmítla vydat. Dále sepsal knihu o šlechticích, kteří mívali kdysi své sídlo v Unhošti, pod názvem „Unhošťské rady erbovní“. Napsal dějiny hradu Krakovce a po druhé světové válce mu vyšla publikace o dějinách vyhlazených Lidic. Ke stáru jezdil na léto do zmíněných Chřešřovic u Písku, a napsal tedy dějiny i této obce. Dále shromáždil prameny o Kladrubsku, Unhošťsku a Slánsku. Ve Věstníku Muzejního spolku publikoval řadu zajímavých studií.

Mohl se tedy seznámit s Rennerem, jehož archiv používal ke svému bádání. Oba pracovníci se navzájem ctíli, Renner Kočku nazval „můj nezapomenutelný přítel“. Renner si uvědomoval, jakým je Kočka cenným historikem a že to, co vybádá, by měl vydávat pro potřebu zájemců. Kočku přiměl k tomu, aby sepsal pozdější knihu „Dějiny Rakovníka“. Když byl autor hotov s rukopisem, nastala potíž s vydáním, které si vzal na starost Renner. Usíloval práci vydat pod Muzejním spolkem. Toto úsilí Rennera tolik zaneprázdnilo, že vyplnilo většinu jeho práce ve spolku v polovině 30. let: „Byla to odvážná věc a já pro ni nespál mnoho nocí.“¹⁸⁾

Nesnáze způsobilo zejména financování nákladu. Renner sháněl peníze, hlavní finanční tíže ležela na samotném Muzejním spolku. Vydání tak prosadil ve spolkovém výboru, řada lidí nechtěla pochopit cenu práce, tolik důležité pro Rakovnicko. Renner nakonec vymohl náklad 2000 kusů (původně zamýšlel 3 – 4 tisíce), peněžní podporu 30 tisíc Kč získal od firmy předsedy spolku Františka Otty, subvenci 1000 Kč zaslalo pak také ministerstvo školství a národní osvěty (v prosinci 1937). Dokonce i historik J. V. Šimák Rennera nabádal, aby se o vydání postaral, a napsal doporučení spolku. Rennerovo úsilí se podařilo, zajistil expedici a provedl korekturu. Kočkovy „Dějiny Rakovnicka“ vycházely v sešitech od konce roku 1936 do r. 1938 – 39 z tiskárny Karla Novotného v Rakovníku.

Kočka ve své předmluvě napsal: „*Hlavní zásluhu o vydání díla tohoto má Jan Renner, ředitel škol a archivář v Rakovníce, který nejen bez ustání k vydání knihy mne nabádal, ale vyprosil nad to u fy. František Otta značnou pomoc finanční, která umožnila vydati tuto knihu. Děkuji mu upřímně.*“ (s. 6). Renner sestavil pro knihu i rejstřík, jenž se nalézá v závěru práce. Rejstřík však byl odborníky kritizován.

Václav Kočka své Dějiny Rakovnicka rozdělil na panství křivoklátské, krušovické, slabecké, petrovické, mšecké, rakovnické a točnické, kam zapsal pouze ty osady, které patří do Rakovnicka (např. z posledně jmenovaného panství to byly jen Velíz a Kublov). Dále sem zahrnul statky hřebečnický, nižborský a olešenský. Vypsal i pustiny. Ke každému takto vymezenému území sepsal chronologicky dějiny všech obcí, které se tu nachází.

Hlavní význam práce tkví ve výčtech obsahu většiny pramenů, které Kočka k danému místu nalezl. Ne všech, protože kniha by se rozrostla do velkých rozměrů. Ke všem vypsáným pramenům uvedl Kočka dobré a přesné citace, kde lze tu či onu zprávu hledat. Nevyhýbal se držitelům jednotlivých vsí, pečlivě vyjmenoval všechny změny, data, koupě a prodeje, pozemky atd. Text tak působí nectivě a „suše“, avšak to nebyl účel práce. Renner Kočkův styl omlouval:

„*Těm, kdož historii nerozumějí, byly Dějiny příliš suše a stručně psány. Pravda, že autor psal stručně, slohem telegrafickým, aby Dějiny nebyly příliš rozsáhlé, nákladné, a spíše prodejné; v Dějinách šlo o snůšku přebohatého materiálu, k němuž si každý může připravit omáčku podle své chuti a dovednosti.*“⁴¹⁹) V bohatosti pramenů je dílo nejzávažnější. Kočka se nepouštěl do konstrukcí teorií, vyvozování pro další oblasti dějin ani do ucelenějšího nadhledu na dějiny Rakovnicka. Těžiště práce se tak přesouvá do popisu historie jednotlivých obcí a osad. Avšak ani Kočkův styl není zbaven četných zajímavostí, vybraných výrazů a slovních obrátů, usilujících o maximální věcnost, stručnost a zhuštění. Kočkova práce tak není zábavné naučné čtení, ale připravený obsažný materiál pro další práci a vývody; dodnes materiál solidní a spolehlivý.

Avšak Renner někdy upřesnil Kočkovy informace. Například ve své práci „Skalka“ opravuje pomocí znalce Křivoklátska A. Nechleby některé údaje, ale Kočky se zastává, že i „nejsvědomitější badatel naráží někdy při své práci na různé překážky, jež mu nelze zdolatí“. K Dějinám Rakovnicka pak zde napsal: „*Protože není na světě nic dokonalého, nemohou být dokonalé ani*

uvedené Dějiny, jest tudíž nutno bedlivě si všimati všech údajů v Dějinách a tyto doplňovati a uváděti na pravou míru, v čem snad bylo pochybeno.“

Kdo se podívá v rakovnickém archivu do obsažného Kočkovy fondu (zahrnuje 22 kartonů), lépe nahlédne do zašlé historikovy dílny.²⁰⁾ Kočka vše psal ručně, perem a tuší. Má zde uchováno velké množství excerpt a rukopisy svých prací, lze tu nalézt i rukopis „Dějin Rakovnicka“. Po Kočkově smrti chtěl Renner ohlídat jeho pozůstalost, a vyvinul tudíž úsilí na její získání pro rakovnický archiv.

3. ledna 1952 napsal Renner Místnímu národnímu výboru v Rakovníku žádost o příspěvek 3000Kč na zakoupení Kočkovy pozůstalosti od paní Marie Teitzové, která o historika pečovala. Ve svém dopise psal o nedocenitelnosti materiálu pro Rakovník a pro poznání obrazu „někdejšího feudálního zřízení a poroby pracujícího lidu“. Renner tu uvedl vše vhodné, aby město přimělo k nákupu. Neuvedl tu, že Kočkovy pozůstalost je mnohem cennější a obsahuje výpisy z mnohých jiných regionů, což by výbor nemusel uvítat. Paní Teitzová však nakonec valnou část Kočkovy pozůstalosti zcela nezištně Rakovníku věnovala. Předseda MNV jí 4. února 1952 poděkoval dopisem, který koncipoval Renner. Město ze své vůle vyplatilo paní Teitzové 1000Kč na úhradu všech výloh, které s věnováním měla.

Rennerovi nastala práce s uspořádáním této pozůstalosti, sepsal i „inventář“. V archivu pak založil „Pamětní knihu“, kam se podepisovali všichni návštěvníci. V této knize jsou na prvních 46 stranách Kočkovým rukopisem vyličený dějiny některých zaniklých obcí a pak tu Renner uvedl, že tuto knihu zakládá na paměť historika V. Kočky, který v archivu mnoho pracoval. Vložil sem Kočkovu parte a fotografii. Této osobnosti pak Renner věnoval jmenovaný dvanáctistránkový strojopis s názvem „Václav Kočka“, kde bohužel dosti nekriticky a oslavně popisuje jeho život a práci.

Zachovaly se dva Kočkovy dopisy Rennerovi, v nichž mu blahopřeje k životnímu jubileu, jednou v roce 1939 k 70. a po druhé o deset let později k 80. narozeninám. Texty svědčí o vřelém vztahu obou mužů, Kočka užil i jednu Sládkovu báseň a v roce 1939 Rennera oslovil „Mistře pera i živého slova“. Jaké roztrpčení oba prožívali po druhé světové válce, svědčí závěrečná Kočkovy slova ze 14. května 1949:

„Přeji Ti, abys ještě dlouhá léta zůstal zdravý mezi těmi, kteří Tě mají rádi, aby Tvé zdraví a životní síla nedaly se rušit tímto jubileem ani starostmi, v kterých této chvíle žijeme s obavami, kdy trpce vysloužené stáří je hanobeno opovržením a nenávisť moderní generace. Ale nebudme malověrní a nezapomejme, že i nejchytřejší liška skončí u kožišníka.

Nám platí pozdrav: ‘Buď práci české.’ Tvůj Václav Kočka“²¹⁾

4. 2. 2 Rennerovy Dějiny Rakovníka

Během svého života měl Renner příležitost pročíst rakovnický archiv, seznámit se s Rakovnickem a Křivoklátskem jak po stránce historické, tak i archeologické a geologické. Do počátku druhé světové války sepsal řadu článků, vydal mnohé publikace a později napsal množství textů, které nebyly vydány. Jeho práce se většinou týkaly různých témat z oboru místní historie,

dotkl se nejrůznějších období. Později se pokusil o práci souhrnnou, která by podala celkový obraz dějin Rakovníka.

Jde o dílo, které vyvstalo z jednotlivých témat, kterých se Renner postupně dotkl. Tato témata mu předurčila příští kapitoly a části budoucích Dějin. Postup práce a okolnosti vzniku díla tak byly zcela rozdílné od Dějin Kočkových, a také spis má jiný charakter. Renner se částečně odchýlil od pozitivistického soupisu pramenů, kterých měl hojně, vysvětloval různá období z rozdílných tematických pohledů, ač s prostým sepsáním množství pramenů někde dosti zápasil. S prací začal patrně v roce 1940, když opustil definitivně muzeum, a měl tak více času na psaní. Už v květnu 1942 sepsal předmluvu k první části, dovedené do r. 1526.

Dílo se skládá z několika oddílů. První nese název „*Rakovnicko a Rakovník od nejstarších dob až do r. 1526*“. Zmíněná předmluva se původně týká jeho, Renner v ní vyjadřuje potřebu nového díla o rakovnických dějinách, které navazují na Dějiny Františka Levého (viz níže), avšak v mnohém ho opravují a doplňují. V první části Renner vymezuje rakovnický region, vzešlý z původního Rokytenska, jehož centrem bylo podle něj hradiště Rokytno poblíž Senomat. Hned na počátku bourá Renner Levého pojetí nejstaršího osídlení Rakovníka kolem kostelíka sv. Jiljí, kam Levý kladl pohanskou osadu, předchůdce Rakovníka. Zrovna tak pokládá Renner pověst o ženě krmící své děti raky za místně nepůvodní. Avšak kompletní srovnání Levého a Rennerových Dějin není předmětem této práce a vyžádalo by si samostatnou studii.

V první části Renner píše o geologickém složení rakovnické kotliny a pak tu objasňuje osídlení Rakovnicka, které postavil na vlastním bádání v terénu. Tato kapitola je novým zpracováním místního prehistorického období. Autor dále popisuje osídlení kraje Slovanů a kmenem Čechů, jako i prvotní osídlení Rakovníka s původním tržištěm v místech pod dnešní Vysokou bránou. Zachycuje vzestup Rakovníka a jeho příčiny, které dokládá vlastními konstrukcemi v návaznosti na zanikající Rokytno a vzrůstající význam Křivoklátu. Toto období vrcholí založením nového tržiště na místě dnešního náměstí a vzrůstem Rakovníka od doby Václava I. Již zde podal i rozvoj řemesel a obchodu. S tímto nejobtížnějším obdobím se Renner vyrovnal solidně, postavil ho na vlastním pojetí, a tak tvoří vrchol Rennerovy celoživotní dějepisné práce.

Dále Renner zachycuje rozvoj města za Lucemburků a líčí husitské období včetně požáru ohrazeného kostela r. 1422. S dobou pohusitskou opustil načas historický vývoj a věnuje se místopisu, předním stavbám ve městě (kostel, fara, rychta). Dále líčí správu – jak městskou, tak církevní a finanční, i soud, který ve městě sídlil. Pak popsal místní obyvatelstvo, další rozvoj městských živností, obchodu a jarmarky. Autor nezůstal pouze na historicko – politickém vývoji, ale z různých stran se dotkl ostatního života města včetně každodennosti.

Pak se Renner vrátil k politickému vývoji a nastínil historii Rakovníka v době vlády Jiříka z Poděbrad a Jagellonců. Tato doba je důležitá z hlediska získání řady privilegií pro město. Celé období do roku 1526 zakončil Renner

opět obsáhlým pojednáním o každodenním životě. Rozděлил jej znovu na řemesla, stavební ruch, obyvatelstvo, šlechtu ve městě usazenou, náboženské poměry, správu církevní a městskou. Vše uzavřel kapitolou „Život ve městě“. Celá obsáhlá první část Dějin končí originálním tématem pod názvem „Spojení Rakovníka s okolím a ostatním světem“. Autor tu rekonstruoval všechny cesty v kraji, a to jak na základě písemných zmínek, tak na podrobném seznámení se s terénem celého Rakovnicka. Renner vše doložil existujícími úvozy, zbytky cest atd. Rekonstrukce propojil s otázkou vybírání cla, důležitého pro městské finance.

Tím končí první a nejobsáhlejší část Rennerových Dějin Rakovníka. Autor navázal na Levého Dějiny, z něhož použil řadu pramenů, v té době již ztracených. Celá první část je vypsána na 285 stranách a společně s Levým tvoří nejpodrobnější zpracování dějin rakovnického středověku, jaké jsou sepsány.

Další část nese název „*Rakovník v boji za svobodu (1526 – 1588)*“, ač místní dějiny tu jsou dovedeny do počátku třicetileté války. Renner využil závěru části předchozí, kde se obsírně zmiňoval o ostatním životě města, v němž mnohde přesáhl do habsburského období. Cílem této části je podrobné seznámení s průběhem vybojování si nezávislosti na Křivoklátě a povýšení města r. 1588 do třetího stavu, tedy na město královské. Renner tu uvádí postupně všechny habsburské panovníky, z nichž zejména Ferdinanda I. nešetřil svých sympatií. Jeho nástup na český trůn hodnotí pozitivně. Zajímavé je období arciknížete Ferdinanda, který po dobu svého místopřítelství v Čechách měl v držení Křivoklát a s nímž Rakovník zápasil o svá privilegia.

Jedná se o dobu proslavenou Zikmundem Wintrem. Renner jí věnoval dosti pozornosti, neboť je z nejzávažnějších pro dějiny města. Autor tu dokumentuje veškerou úřední korespondenci, spory, získávání práv a jejich udržení, jako i podíl na tureckých válkách, stíhání zločinců, spory se šlechtou, pro Rakovník zajímavou koupí Všetat a Senomat. Neopomenul tu správu města a náboženské poměry, kdy Rakovník pokračoval v husitských tradicích. Druhá část končí až rokem 1618 a Ferdinandem II. Na delší čas Renner opustil vývoj řemesel a obchodu, průběžně se zmiňuje o každodennosti. Jako vhodný doplněk se tak jeví Rennerova publikace „*Rakovník v 16. století za stavebního rozmachu*“.

Třetí část Rennerových Dějin nese název „*Rakovník za třicetileté války*“. Práce představuje rekonstrukci zásahu války do života města. Tato část ukazuje, jak třicetiletá válka ovlivnila konkrétní region a jak toto období negativně postihlo rozvoj Rakovníka. Renner vše vylíčil jako záplavu proseb za odpuštění plateb, trpění střídajících se posádek a zásahy vojsk. Vše sepsal rok po roce, a máme tak zdokumentováno přesné střídání a průchody vojsk či vojenských družin. Rovněž tu jsou vyčíslována zadlužení a všechny platby. Avšak autor si klade otázku, do jaké míry byla situace pro město katastrofální, a do jaké míry ji samo zveličovalo v prosebných dopisech o snížení plateb. Ač několikrát vyplněno, všeobecného úpadku dosáhlo zejména dlouhotrvající náročnou dobou, kdy se celý kraj vyčerpával.

Renner se tu ne vždy úspěšně potýkal s velkým množstvím pramenů a také zde nejčastěji z celého díla sklouzával k prostému soupisu obsahu jednotlivých

vých listin. Takovýto postup byl na úkor čtivosti, i když se mu podařilo na množství citátů vypoodobnit pád Rakovníka z někdejší slávy 16. století do dluhů, plnění a rozvratu, kdy živil přátelské i nepřátelské vojáky. Textu ale chybí syntetický přístup.

Další díly své práce pak měřil nadcházejícími stoletími. Část čtvrtá pod názvem „*Rakovník od vestfálského míru do konce 17. století*“ popisuje stabilizaci poměrů po třicetileté válce. Autor tu měl dostatek možností zabývat se poválečným stavem živnosti, obchodu, náboženskými poměry, společenským životem, správou města atd. Znovu se zběžně dotkl místopisu a všiml si rakovnického školství. Mohl sem opět vsunout důležitou kapitolu „Společenský život ve městě“, věnoval se vztahu Rakovníka ke Křivoklátu, Senomatům, Novému Strašecí a obecně k venkovu (kapitola „Rakovník a venkov“). Mnoho zde ještě Renner těžil ze zpráv z válečného období. Líčí zadluženost, rozvrat řemesel a úpadek pivovarnictví, jehož rozvoji věnoval ve svých Dějinách mnoho místa. V náboženských poměrech tu navázal na dlouhou řadu rakovnických děkanů, kterou rekonstruoval už od počátku spisu.

V obdobné struktuře pak pokračoval i v následujících částech. Pátá se jmenuje „*Rakovník v 18. století*“ a Renner se tu znovu postupně zabývá náboženstvím, školstvím, životem ve městě, obyvatelstvem, živnostmi, společenským životem a správou. Pokračovala doba útlumu a postupná stabilizace po třicetileté válce, většinou na zemědělské úrovni. Opětný pozvolný vzestup města, počátky společenského rozvoje a místního průmyslu podal v závěrečné, šesté části „*Rakovník v 19. století*“, kde se věnuje stejným tématům.

V obou posledních částech jsou důležité proměny správy v tereziánské a josefínské době a po ní, dále počátky nového rozvoje místního školství, který vrcholil založením hlavní školy v r. 1829 a posléze vznikem první reálky. Správě a vůbec „radnici“ věnuje Renner dosti místa, výklady o rakovnických starostech dokládá na jejich práci ve městě. Málo se dotýká spolkového a společenského života, tato témata příliš nerozvádí. I zde je ale vhodné jeho výklad doplnit knížkou o Rakovníku v 19. století. Vůbec části od 2. poloviny 17. století postrádají souhrn, jeví se jako soubory volně seřazených statí.

Rakovnické regionální dějiny jsou vsazeny do historie národní i evropské, a Renner zde tak projevil zběhlost v obecných dějinách. Celé dílo však někdy působí roztržštěně a bez výrazněji promyšlené vnitřní koncepce. Některé kapitoly se zbytečně prolínají (hlavně o středověkých řemeslech), k dějinám po třicetileté válce již Renner nepřistupoval s takovou pečlivostí jako k předchozím. Práce tím není příliš vyvážená a zasluhovala by si mnohdy nové rozvržení informací a vůbec obsahu. Podobně autor zdaleka tak důkladně necituje jako V. Kočka. Někde převládá osobní stanovisko k jednotlivým událostem nad kritickým nadhledem. Poslední kapitoly o 18. a 19. století jsou zřejmě psány ve spěchu, Renner se zde vyhnul promyšlenému a ucelenému pohledu na toto období, a tak dějiny Rakovníka po třicetileté válce postrádají syntézu a nadhled.

Uvedená Rennerova práce nemá souhrnný název, v roce 1950 ji nazval „*Dějiny Rakovníka od nejstarších dob až do začátku 19. století*“.²²⁾ Poslední

část tedy psal až v padesátých letech, kdy se také dostal k většímu množství materiálu z této doby. Objemný text celé práce čítá dohromady 870 stran strojopisu, psal ho více jak deset let. Je podrobný a hutný, z valné většiny postaven na pramenech z rakovnického archivu.

Lze říci, že vedle Dějin Levého a Kočky je toto Rennerovo dílo nejvýznamnější, jaké bylo o historii regionu napsáno. Nikdy nevyšlo, a dokonce se na něj zapomnělo. Podle zprávy zanechané pro L. Mičku M. Taliánovou nabídl Renner rukopis Dějin městu, aby ho vydalo. Nenašel však dostatek pochopení. Renner uvedl v textu „Moje literární práce“ (z r. 1950), že Dějiny zpracované do počátku 19. století jsou tou dobou v majetku místního národního výboru. Dnes nelze ani nevydaný rukopis nalézt pohromadě, nachází se porůznu roztroušen či rozbit minimálně na dva celky, které dělí konec třicetileté války.

4. 2. 3 Renner jako historik

Renner se k historické práci dostal přes praktickou činnost. Jeho texty jsou tak závažnější až s postupem doby, zejména od třicátých let. Jde o regionální písemnosti, tedy důležité hlavně pro Rakovnicko a Křivoklátsko. Autor je někdy kritizován, jak už zmíněno u kapitol o literárním díle, že nepřekročil práh vědecký, ale to se nemůže od praktického regionálního a vlastivědného pracovníka předválečného období požadovat. Renner zcela propadl svým aktivitám, a jeho spisy jsou tudíž odrazem ostatní činnosti.

Tvořil jiný typ regionalisty, než byl Václav Kočka, jak již vyplynulo z předchozího výkladu. Kočka byl amatérský historik a těžiště jeho práce spočívalo v nekonečných výpiscích z různých archivů. Renner toto měl jako důsledek činnosti muzejníka a archiváře. Kočka je také více ceněn pro svou věcnost. Renner však vyžaduje jiné studium a rozdílné úsilí proniknout do rozmanitého a různorodého díla. V dějepisné práci se jeví jako pokračovatel Františka Levého, jenž svou knihu „Dějiny královského města Rakovníka“ sepsal také jako výsledek práce v rakovnickém archivu, kdy pomáhal Hovorkovi s uspořádáním (viz kap. 2. 1. 2 a 2. 1. 4).

I Levý se snažil svůj spis rozčlenit do jednotlivých tematických kapitol. Na počátku se vyrovnal s prvotním osídlením kraje, a zejména Rakovníka. Pak svou práci rozčlenil podle jednotného schématu do čtyř částí. První do roku 1471, druhou do 1620, třetí do 1800 a čtvrtou do roku 1895. Každou část rozdělil na historický vývoj, topografii, vnitřní poměry a okolí města. V poslední jmenované kapitole vylíčil dějinné záležitosti vsí na Rakovnicku, v kapitole „Vnitřní poměry“ se vždy téměř jednotně zaměřil na správu, církev, živnosti, školství, obyvatelstvo, místní rody a rodiny, později i spolky atd. V předmluvě k první části svých Dějin Renner o Levého práci napsal:

„V době od vydání ‘Dějin král. města Rakovníka’ uplynulé došlo k mnohým změnám a objevům v archeologii, filologii, historii atd. Tyto změny se dotýkají zvláště prvé knihy zmíněného díla (míněna část do r. 1471 – pozn. J. Č.). Aby toto odpovídalo požadavkům nynější doby, odhodlal jsem se napsati historii města i okolí od nejstarších dob až do vymření rodu Jagelonců, za

jejichž vlády dosáhl Rakovník svého největšího blahobytu a rozvoje.“ Na jiném místě v předmluvě se Renner o Levého práci vyjadřuje velmi uctivě, píše o její důležitosti a potřebě uznání. Dále píše o tom, že se mnoho pramenů od té doby ztratilo a celá signatura, kterou Levý ve své knize cituje, byla po Hovorkově smrti zničena. Levého spis je tak podle Rennera „nutno považovat za pramen sám“.

Z citovaného úryvku předmluvy také vyplývá, že Renner původně zamýšlel napsat jen starší období dějin – do roku 1526. Pak se však postupně odhodlal k pokračování a s uvedenými nedostatky dílo dokončil. Ve stylu své práce tak navázal na Levého, jehož dějiny neustále považoval za základní práci o rakovnické historii. Renner žil v pozdější době, a proto se zajímavě srovnává právě s Kočkou, jeho vrstevníkem.

Ač se Renner snažil o úplnost a věrohodnost, přesto lze v jeho spisech nalézt věcné omyly. Je to způsobeno především dobou a tím, že v tak rozsáhlé práci se musel těchto chyb dopustit. Nevíme také, že by tolik obsažné dílo s někým konzultoval, což by bylo více jak potřebné. Určení a nálezy omylů patří těm historikům, kteří by se dnes zabývali jednotlivými tématy, jež Renner popsal před půl stoletím. Také nedostatky v jeho publikacích ukazují na možné chyby v Dějinách Rakovníka.

Renner si uvědomoval budoucí nedostatečnost své práce. Autorovi samotnému také zbývalo málo času na získání informací z okolních zdrojů, hlavně z různých archivů, jak to dělal Kočka. Rennerovy citace a odkazy se tak vztahují pouze na rakovnický archiv a na sekundární literaturu, zejména na řadu článků v odborných časopisech, na Wintrovy práce atd.

Avšak Renner shromažďoval i výpisy z okolních archivů, které pořizoval někdo jiný. Například shromáždil výpisy ze žateckých městských knih (opis od dr. K. Wenische), z menších desek zemských (půhonných) z Archivu min. vnitra (od J. V. Šimáka), dále získal do Rakovníka výpisy z berní ruly z Archivu země české. Dochovaly se Rennerovy vlastnoruční výpisy z archivu na Křivoklátě. Pro archiv pak získal další opisy z AZČ týkající se místopisu Rakovníka z r. 1825.

Rennerova literární činnost není jen dějepisná. Všechny práce, ať už jakkoli důležité, tvoří základ činnosti dalších regionálních historiků, kteří se bez znalosti Rennera stěží obejdou. Ucelený pohled na témata jeho prací umožní naše bibliografie. Bohužel Rennerovo dílo je roztroušeno a zřejmě se je nikdy nepodaří srovnat a ucelit dohromady. Zájemce o různé spisy je nucen putovat a vyžadovat si nevydané prvopisy nebo jejich kopie na mnoha místech. Avšak při dnešních technických možnostech je Rennerovo dílo dostupné lépe.

Pro Rennerovy práce je příznačná i ta zajímavost, že používal již použitý papír, většinou z nějaké úřední agendy. Papír získával snad z městského úřadu a popsal ho z druhé strany. Zachovala se tak řada dnes už zajímavých listin. Pozoruhodnou tečkou za jeho písemnostmi tvoří několik rukopisů z padesátých let, v nichž odkrývá svůj pohled na svět na konci života a z kterých jsme dosti citovali. Jde o rukopisy pro Rennerovu osobnost cenné, i když obtížně čitelné. Jimi Renner zakončil svou literární a vlastně i historickou práci.

4. 3 UZAVŘENÍ PRÁCE A ŽIVOTA

4. 3. 1 Konec činnosti v archivu

Po druhé světové válce se postupně upevňovala síť státních archivů. Na počátku 50. let vznikala jednotná archivní organizace, jejímž nejnižším článkem se staly archivy okresní. V roce 1952 v souvislosti s jejich zřizováním měli v Rakovníku starost, kým obsadit místo okresního archiváře a co se starým Rennerem, který působil jako městský archivář. Situace se po několika opakování, protože na jednu stranu byla snaha sílu zde omladit, na druhou stranu nezbyval nikdo jiný než Renner.

Už v dubnu 1952 navštívil Rakovník zástupce KNV dr. Josef Nuhlíček, aby zjistil situaci s obsazením místa. Uvažovalo se o oblastním archiváři Janu Königovi nebo o profesoru obchodní akademie a reálného gymnázia, historikovi Miroslavu Görtlerovi. Nuhlíček nakonec navrhl Rennera, archiváře MNV, s tím, že je stár, a bude tedy třeba ho vyměnit za někoho mladšího. Nuhlíčkův návrh schválila rada ONV. Protože se místo okresního archiváře muselo obsadit v květnu t. r. a nikdo jiný nebyl po ruce, musel tuto práci zastat zatím Renner. Ten 8. května 1952 žádal KNV v Praze o další „příplánování místa archiváře s nástupním termínem 1. 6. 1952“. V tomto roce mu však nebylo vyhověno.

Pro rok 1952 byla „nová funkce“ zatím čestná, u ONV byl Renner zaměstnán až od 1. 1. 1953, a to na úvazek 40 hodin měsíčně za plat 227,20 Kč. Po 47 letech činnosti v archivu tak zde dostal první stálou výplatu. Renner byl nucen se dát do další práce. V červnu 1952 navštívil v Praze zmíněnou krajskou poradu okresních archivářů, kde se dozvěděl o novém pojetí práce podle sovětského vzoru a o likvidaci Pekařova výkladu dějin. V srpnu 1952 připomněl na výzvu KNV důležitost „zřízení samostatných archivů místních v Senomatech, Kněževsi, Mutějovicích a ve Zbečně“.

V dubnu 1953 se účastnil další porady okresních archivářů v Praze. Druhá síla v archivu byla plánována až od příštího roku. Stále se uvažovalo o M. Görtlerovi, kterého sice ustanovili druhým archivářem, když zde pracoval jako historik na vyhledávání materiálu, Görtler však jednak stanul v čele gymnázia (v letech 1953 – 54), jednak se politicky angažoval a začal zpracovávat dějiny dělnického hnutí, okupace a komunistického odboje. Pro vytíženost se jeho další zaměstnání v archivu zamítlo.

Se zřízením funkce městského archiváře to dopadlo obdobně. Protože se nesehnala nová síla, musel být na volné „plánované místo“ přijat 1. ledna 1954 Renner. 30. ledna t. r. ho opakovaně přijali za okresního archiváře, avšak na přechodnou dobu, než nastoupí nový pracovník Josef Rohn z Klattov, jak je uvedeno v Rennerově osobním listě.²³⁾ 11. ledna vyplnil Rennerovi předseda Loužecký formulář „Návrh na přijetí do státní služby“, kde mj. uvedl: „*Velmi rozsáhlý městský archiv jest navrhovaným zastáván již skoro 50 let bezplatně a pouze ojediněle byly těmúž přiznávány zvláštní odměny. Vedení archivu vyžaduje opravdu kvalifikované síly, jakou Jan Renner jest.*“²⁴⁾

Velkým problémem byl hromadící se materiál v suterénu budovy ONV. Ten čekal na skartaci a vyžadoval zvláštní sílu, která by ho vělenila do rakovnického archivu. Ač některé tyto archiválie skartoval Renner v první po-

lovině padesátých let (například v r. 1953 s úředníkem ONV p. Votrubou probíral dokumenty týkající se povodní ve 2. polovině 19. století), na práci nemohl stačit. Uvedený J. Rohn však situaci nevyřešil. Měl nastoupit až v červnu 1955, kdy plánoval příchod do Rakovníka, ale zemřel už 5. 6. 1955 ve věku 68 let. Místo Rohna vyhlédl ONV úředníka Lumíra Milotu z Rakovníka. Renner se zřejmě bránil novému spolupracovníkovi, neboť se nakonec zdráhal místo okresního archiváře opustit. Svědčí o tom dochovaná část dopisu s datem 24. 7. 1955 adresovaná Rennerovi. Zaslal mu ji zřejmě ONV, autor není vzhledem k chybějící dolní polovině uveden:

„Podle průzkumu, který byl učiněn v archivu Okresního národního výboru v Rakovníku zástupci krajské správy ministerstva vnitra, neplní okresní archiv řádně své úkoly. To vyplývá z toho, že Vy sám nemůžete již řadu úkolů plnit, zejména jezdit na porady a podle jejich výsledků zajišťovat úkoly. Sám jste jednou při rozhovoru se mnou požádal, abych Vám našel některého spolupracovníka, se kterým byste tyto úkoly mohl plnit, což jsem nyní udělal. Při rozhovoru s Vámi o této věci však zase říkáte, že tohoto spolupracovníka nechcete, že sám stačíte na všechny úkoly. Protože je však nutné zajistit člověka, který by mohl plnit úkoly okresního archiváře, oznamuji Vám, že navrhovaný pracovník bude přijat a že bude s Vámi spolupracovat na úkolech, které jako okresní a městský archivář máte.“⁶²⁵)

Renner nechtěl zřejmě cizího člověka do archivu vpustit. S pětáosmdesátiletým starcem mělo nyní město velmi obtížné jednání, lze předpokládat, že se odchodu bránil, jak to šlo. V každém případě učinil ve svém životě tu chybu, že si sám nenašel mladšího nástupce, kterého by zacvičil a přesvědčil o jedinečnosti práce v archivu do té míry, že by mohl být jeho pokračovatelem. V roce 1955 Renner o archivu napsal:

„Když byl ustanoven archivářem prof. Görtler, vyhledával v archivě pracovníky ke svým pracím, ale o archiv se nestaral vůbec. V práci archivní nahlédl ledakdos, ale vida jak je práce ta honorována, v tuto se neuvázal.“⁶²⁶) Výše citovaný dopis vlastně oznámil Rennerovi nutnost jeho rezignace na funkci okresního archiváře s tím, že si ponechá místo archiváře městského. Tak 31. srpna 1955 nakonec odešel z místa okresního archiváře a přenechal ho Lumíru Milotovi, který nastoupil 1. září.

S prací v archivu se Renner pomalu loučil. Zanechal popis stavu archivu ke konci roku 1955, kde se zamýšlel nad svou celoživotní prací a kde nespokojen uvedl: *„Bohužel zanechávám archiv i knihovnu v nepořádku – totiž ne v takovém pořádku, v jakém jsem si přál.“⁶²⁷)* Dále pak napsal: *„V poslední době, ve snaze vybudovat archiv okresní, vybral jsem ze svážených aktů jednotlivých obcí mnoho materiálu a také ze skartace městské registratury, který jsem již nemohl zpracovat. Roztrídil a urovnal jsem akta o Rakovnicích z někdejšího úřadu podkrajského a napsal přesný soupis. Urovnal jsem pozůstalost (fond) po V. Kočkovi a napsal soupis. Pro městský archiv jsem ze skartace vybral mnoho listin, ale již nezařadil, vlastně nepřičítal k uspořádanému archivu (poslední větu pak Renner přeškrtnl – pozn. J. Č.).*

Podle mnou sestavených soupisů, listin a knih dosud nezařazených a týkajících se Rakovníka bude možno doplňovati mnou zanechanou kartotéku

– nebude-li archivní praxe změněna. Konzervace tu však nebude mnoho, ale hodně psaní a signování.“

Další kapitolou bylo uspořádání „muzejní knihovny“. Po své rezignaci v muzeu zůstal Renner také jejím správcem. Když byla Petrovcova vila celá uvolněna pro sbírky a Renner je měl zde uspořádat, našel v domě mnoho knih. Byly to hlavně Časopisy Muzea království českého, knihy právnické, Památky archeologické aj. Renner z nich učinil základ muzejní knihovny a svazky v ní vytvořily zvláštní „Oddělení Petrovcovo“.

Během celoživotní práce nasbíral řadu knih jiných, mnoho jich získal, když byla revidovaná stará městská knihovna, a četné svazky vyřazovány. Jak uvedl, z nich sestavil „nejkrásnější oddělení Musejní knihovny z doby poobrozenské“. Do knihovny také dal knihy své a před válkou sestavil s F. Korbrem a Č. Příbikem její přehledný soupis. Renner pak v uvedeném rukopise dále napsal: *„Od napsání soupisu událo se tolik změn v ohledu politickém i jiném, které způsobily rozhojnění knihovny. Byly zachovány mnohé knihy za konfiskace a ničení českých knih za německé okupace. Po okupaci byly opět ničeny veřejné i soukromé knihovny v území Němci opuštěném, kde získáno množství knih. Při skartaci po převratě r. 1948 získáno rovněž mnoho knih z okres. výboru, obecních knihoven atd.“*

Největší přírůstek knih byl z měst. musea, když je převzal ve správu ONV. Řed. Dr. K. Spalovou byla totiž zřízena při něm také knihovna, ač jsem tomu hleděl všemožně zabránit, aby tam nebyla zbytečná roztrůstěnost. Mé úsilí bylo marné. Po úmrtí řed. K. Spalové, kdy se ujal správy měst. musea ONV a jím ustanovený správce, byla tato knihovna přestěhována do měst. archivu, aby zde byla včleněna do stávající Mus. knihovny. Na to jsem ovšem již neměl čas a knihy sem přestěhované jsem před zcizením uschoval v různých skříních, kde ani tu nejsou v bezpečí při neustálém přemísťování a převážení skříní. Jiné knihy jsem získal od p. B. Levého, syna autora Dějin král. m. Rakovníka.“

Nyní v půli padesátých let potřebovala knihovna znovu sepsat a reorganizovat. Na tom se Renner domlouval s městským knihovníkem Vendelínem Punčochářem. Ten však měl plno své práce a Rennerovi se již nedostávalo sil, ač v citovaném rukopise načrtl nové uspořádání, jak si ho představoval. Knihovna však byla ponechána osudu, a zůstala tak v podkroví Petrovcovy vily. Dnes tvoří součást rozsáhlé knihovny rakovnického archivu.

Během skartací zabezpečoval Renner i v této době řadu materiálu, hlavně listiny týkající se města, které bylo nutno přiřadit k listinám již uspořádaným a zanést je do kartotéky. Šlo stále o materiál z doby podkrajského úřadu. Renner pořídil jeho podrobný soupis a urovnal i další listiny, které však již nestíhl zařadit. Nezařazeny, ale srovnány zůstaly tak prameny o řemeslech a řemeslnících, o poště, silnicích, drahách atd. Měl zde také uloženy zápisy pro kroniku z doby německé okupace.

Funkci kronikáře města po válce zastával také M. Görtler (ustanoven v prosinci 1948), který napsal kroniku pro l. 1950 – 1952. Z důvodu zaneprázdněnosti však nemohl tyto práce dále vykonávat. Rennerův strojepis kroniky užil až v 60. letech J. Chlum, jenž text značně upravil.

Na přelomu let 1956/57 sepsal Renner jednu ze svých posledních zpráv městského archiváře pro město, a to za čtvrté čtvrtletí 1956. Naplánoval tu

práci pro rok 1957. Píše o nutnosti dokončit konzervaci některých městských knih a dát je převázat, „což je znemožněno nedostatkem potřebného materiálu“. Dále uvedl, že je „*třeba pokračovati u srovnání a zařazování archiválií získaných skartací městské listovny a odjinud, které se týkají města Rakovníka. Je to práce svízelná, stěžovaná nedostatkem místa pro uložení tohoto materiálu*“.²⁸⁾

Protože jako městský archivář byl Renner veden pod ONV i MNV, zaslala mu 30. září 1957 rada ONV oznámení: „*Rozvazujeme po předchozí dohodě s Vámi Váš pracovní poměr archiváře u Okresního a Místního národního výboru v Rakovníku dnem 31. prosince 1957.*“²⁹⁾ Novým okresním a městským archivářem se stal František Markup, neboť Lumír Milota v roce 1958 ukončil svou činnost v archivu, na kterém nyní ležela starost o svaz archivního materiálu od organizací a institucí v celém okrese.

Zdá se, že ve F. Markupovi (1902 – 1970) Renner viděl aspoň částečně uspokojivého nástupce, avšak Markup neměl s archivařinou valné zkušenosti. Narodil se v Rakovníku a byl Rennerovým žákem na měšťance. Vyučil se krejčovství, pak působil ve městě jako úředník a posléze jako městský knihovník. Pracoval ve spořitelně, v Praze pak působil jako spisovatel a po válce v archivu Čs. rozhlasu. Po těžším zranění se vrátil do Rakovníka, a protože nebyl vhodně politicky angažovaný, jeho „uklizení“ do archivu se jevilo jako uspokojující. Zde pak působil v letech 1958 – 1960.

Dva vřelé dopisy z r. 1955 mezi učitelem a jeho žákem vyšly v publikaci věnované Markupovým nedožitým devadesátinám (1992).³⁰⁾ Velmi srdečná osobní psaní svědčí o vzájemné náklonnosti, ale také o tom, že v dubnu 1955 neměl ještě Markup ponětí, že bude pracovat v rakovnickém archivu, který přebere po Rennerovi.

Renner byl okresním archivářem od května 1952, ač úředně byl takto veden (a placen) až od 1. 1. 1953. Podobně sice skončil svou práci v archivu 31. 12. 1957, ale archiv vedl do února 1958, kdy ho definitivně předal Markupovi. 18. února se konalo slavnostní předání, kterého se zúčastnili zástupci KNV a ONV, jen za město není nikdo uveden. Všichni účastníci se zapsali do návštěvní knihy, kterou Renner zřídil na paměť V. Kočky.

Tím definitivně skončila Rennerova oficiální působnost v archivu, necelý rok a půl před jeho smrtí. Zřejmě sem dále docházel a vypomáhal. Poslední roky v archivu, které vyplňovaly starosti s určením nástupce, musel prožívat s obtížemi a lítostí, jak svědčí pamětnické zprávy. Svým nejbližším neustále zatvrzele opakoval, že archiv nesmí padnout do rukou darebákům, kteří by ho zničili. Renner se ocitl na konci své pracovní dráhy. Po padesáti letech se mu přiblížila devadesátka, ale čekalo ho ještě další uznání.

Životní ocenění

4. 3. 2

Osobně bral Renner hodnocení a ocenění své práce tak, že se nespravedlivě omezilo jen na sváteční potřásání ruky bez toho, aby někdo projevil obdiv přímo v archivu či v muzeu do té míry, že by byl schopen na vykonanou práci solidně navázat a rozvíjet ji. Rennerovi nelze upřít díl viny. Celý problém se táhl od konce 20. let a Renner k němu přispěl svou zatvrzelostí

a neústupností. Sám nebyl schopen si uspokojivého pokračovatele vyhledat a zaučit ho.

Město ale pilně posílalo blahopřání k Rennerovým životním jubileím každý rok. V prosinci 1953 obdržel také novoroční pozdrav od Čs. akademie věd, jmenovitě od Z. Wirtha. 15. 5. 1954 předali Rennerovi někteří mladší přátelé (mezi nimi i M. Taliánová) k 85. narozeninám veršovanou zdravici. Po Rennerově odchodu z archivu se množily uznalé životopisné články, které jsou uvedeny v bibliografii.

18. července 1958 přijeli do Rakovníka za Rennerem zástupci z archivního oddělení krajské správy ministerstva vnitra, aby mu sdělili záměr ministerstva udělit mu řád za celoživotní práci. 23. července byl návrh na vyznamenání zaslán krajské archivní správě. U příležitosti celostátní konference archivních pracovníků v Praze, která se konala 10. a 11. září 1958, propůjčil prezident republiky Antonín Novotný na návrh československé vlády „stařešinovi čs. archivářů a muzejníků Janu Rennerovi, bývalému řediteli městského archivu a muzea rakovnického, vyznamenání ‘Za vynikající práci’ v uznání jeho dlouholeté záslužné činnosti v tomto archivu a muzeu“. Vysoké vyznamenání předal Rennerovi ministr vnitra Rudolf Barák na Pražském hradě 11. září 1958. Takto bylo poctěno 11 archivářů z republiky, mezi nimi i zmíněný dr. Nuhlíček.³¹⁾

Renner se tak dočkal uznání své práce. Neví se, jak sláva na něj zapůsobila a jak si ji osobně považoval. Zbývá pak otázka, kdo stál za prvotním návrhem udělit Rennerovi tak vysoké ocenění. Rakovník mu nebyl příznivě nakloněn, jak ještě ukážeme. Renner měl styky s vyššími odbornými kruhy, zejména s akademií věd – Z. Wirthem, se kterým udržoval korespondenci, a s legendou českých archivářů prof. V. Vojtíškem, jenž byl Rennerovým velkým zastáncem. Odtud patrně vyšla iniciativa vzpomenout na Rennera, který seděl na konci života uzavřen před světem v Petrovcově vile v Rakovníku, jak ho líčí pamětníci.

Ocenění Rennerovi ukázalo, že je na konci svého života a že jej čeká jen smrt. Prý se stáhl ještě víc do sebe a rozvažoval o konci své cesty, jak také prosvítá z jeho soukromých řádek psaných ve druhé polovině padesátých let. Závěr života nesl o to tíživěji, že měl až do jeho konce bystrého ducha. Všechna blahopřání mu připomínala ukončení všeho, protože dále už nečekalo nic.

Další gratulace Renner obdržel v květnu 1959, kdy slavil devadesátku. Město vyslalo deputaci k oslavenci, 11. května odvysílal Markup v „Rakovnické čtvrthodince po drátě“, tedy v místním vysílání rozhlasu, pořad věnovaný Rennerovi. V archivu, jak zaznamenal Markup, přijal Renner mnoho gratulací.

4. 3. 3 Úmrtí

Rennerovi bydleli stále v zahradním domku u Petrovcovy vily. 29. června 1959 v pět hodin odpoledne sdělil Renner své ženě, že si jde odpočinout do ložnice. Marie žehlila v kuchyni prádlo a před šestou hodinou ho šla zavolat k večeři. Našla ho oběšeného na okně ložnice, vedoucím západním směrem

do zahrady. Zavolala domovníka archivu a byl přivolán lékař, příslušník VB a přednosta okresního soudu. Doktor konstatoval smrt.

1. července vystavila matrikářka MNV v Rakovníku Rennerův úmrtní list. Pohřeb byl stanoven na 2. červenec do krematoria v Praze – Strašnicích na 13.30 hod. Zúčastnilo se ho asi 100 osob, při obřadu zaznělo largo z Dvořákovy „Z nového světa“ a varhanním provedením píseň „Zasviť mi ty slunko zlaté“. Nad rakví promluvil Bohuslav Podolka a předseda František Loužecký. Jako životní heslo mu pozůstali (manželka a dcera) nechali na parte napsat jeho krédo „Život jest práce“.

Urnu s Rennerovým popelem uložili do hrobu č. 11 v urnovém háji v Rakovníku vedle jeho první ženy a syna Karla. Nenápadný hrob vlevo u hřbitovních vrat není označen. Zdobí jej pouze kámen otesaný do tvaru rozevřené knihy s jednoduchým latinským nápisem „Pax nobis“. Dosud tu leží všichni tři, neboť dcera Ludmila, která zemřela bez potomků ve věku 92 let až 16. září 1991, byla na vlastní žádost po smrti zpopelněna a její tělesné ostatky byly uloženy na vsypové loučce v Rakovníku.

Mnoho se lze dohadovat, proč Renner ukončil svůj život sám. 6. července 1959 sepsal F. Markup záznam o úmrtí J. Rennera, který nechal uložit do Rennerovy pozůstalosti v rakovnickém archivu. Jako důvod tu uvádí velmi pesimistické nálady a trvalé bolesti hlavy, kterými Renner ve své devadesátce trpěl. Netajil se prý tím, že touží po smrti a že si ji případně sám přivodí. Už před rokem si sám připravil své úmrtní oznámení, které pak bylo skutečně vytištěno a rozesláno. Markup sepsal Rennerův nekrolog a zaslal jej do Časopisu Společnosti přátel starožitností českých.³²⁾

Na konci života byl Renner zcela opuštěn. Rakovníku nevěřil, před smrtí rozdal řadu svých prací známým či osobám, které mu byly nablízku, s přáním, aby nic nedostalo do rukou město, neboť by to vše zničilo. Toto přání bylo podle pamětníků provázáno slzami. Petrovcova vila uloženým památkám opět nedostačovala, a Rennerovo celoživotní úsilí tak upadalo do nepořádku. Už rok po jeho smrti se archiv stěhoval do zámku v Petrovicích u Rakovníka, kde zůstal až do roku 1995.

Svou práci mohl Renner vidět v úpadku a aspoň své rukopisy, zejména obsáhlé „Dějiny Rakovníka“, se tedy snažil schovat u známých s prosbou, aby se někdy dočkaly vydání. V kapitolách „Rennerův pohled na osvobozené město“ a „Veřejné dění nové doby“ jsme se pokusili zachytit Rennerův postoj k nástupu komunistů, který je důležitý tím, že ukazuje jeho pohled na veřejnost na konci života. Nebyl to pohled veselý, naopak zde vrcholily Rennerovy trudné představy o společnosti a národu, rostoucí už z období první republiky. Znásobila je okupace a posléze příchod socialismu. Utíkal k přírodě, lesu, bohu, odmítal jakékoli instituce a oficiality. 7. října 1957 napsal prohlášení, že vystupuje z československé církve.

K poznání jeho značně pesimistických pocitů na konci života přispěje i dopis od přítele Václava Pelce z Berouna, psaný 18. 10. 1958, tedy asi půl roku před Rennerovou smrtí. Pelc lituje, že se Rennerovi dostalo „takové křivdy“ a dál píše: „... tak mě zabolelo sdělení, že někdo tak neuvážlivě a nešetrně se mohl dotknouti toho, co bylo Tvým dílem, Tvou radostí a smyslem Tvého živo-

ta.“³³) O jakou záležitost přesně šlo, není známo, ale v každém případě to ukazuje na žalostný stav Rennerovy duše na konci jeho života.

Někteří pamětníci uvádějí, že Renner se před smrtí nepohodl se svou manželkou, a spáchal sebevraždu. Je-li to pravda, nebyla hádka příčinou smrti, ale pouze poslední kapkou, kdy se Rennerovi mohly zazdát opuštění a samota dokonalými. Pocit zneuznání se v něm postupně nastrádal; žil navíc příliš dlouho na to, aby stačil tempu převratných změn, jichž se opakovaně dožíval v pokročilejším věku.

4. 3. 4 Péče o Rennerovu památku

Po smrti Renner přežíval v paměti těch, kdo ho znali, dnes však lze jeho odkaz hledat spíše mezi množstvím materiálu v rakovnickém archivu a muzeu. Krátce se snažili pečovat o jeho památku nejblíže příbuzní. V dubnu 1961 se vdova Marie Rennerová přestěhovala do ulice S. K. Neumanna, do čp. 251. V květnu pak s Ludmilou věnovaly rakovnickému muzeu Rennerovy čestné diplomy, fotografie a Pangrácovu bystu. Zájem pak zatím utíchl. Marie zemřela 25. srpna 1962 a dcera Ludmila udržovala z Prahy kontakty se svými vzdálenými příbuznými a s Rennerovými mladšími přáteli a známými.

Oficiální postoj doby k Rennerově osobě dokumentuje zpráva, kterou zanechal J. Chlum v městské kronice. Poslední zmínka tu je o Rennerově devadesátce, o jeho úmrtí tu záznam není. Pokračování kroniky sestavoval Chlum od roku 1963, navázal na zápisy Rennera vedené do r. 1930 a pro léta 1931 – 45 užil Rennerův strojopis, který značně přetvořil. Příznačný oficiální odsudek Rennera nás v této době nepřekvapuje. Dnes můžeme být Chlumovi vděční, že zanechal aspoň stručné dobové Rennerovo hodnocení po jeho smrti:

„Do roku 1930 byly záznamy do kroniky vpisovány mým předchůdcem, ale zároveň mým třídním učitelem, když jsem v letech 1919 až 1922 navštěvoval měšťanskou školu. Od roku 1931 budu jeho zhruba a na nečisto psané psáti já i s příslušnými doplňky. Totiž politické přesvědčení mého předchůdce Rennera bylo jednoznačné, pohyboval se ve vyšších kruzích našeho obyvatelstva, jehož vyznání převzal za své. A zapomínal, že dějiny, jejich obsah a náplň tvoří pracující lid ve světovém měřítku a že v měřítku našeho města tvoří kroniku jeho zase lid pracující. Tyto záznamy měl zpracovány až do roku 1944. Dnes píšeme již letopočet 1963. Jaroslav Chlum.“ (s. 415)

Obsáhlejší Rennerovo zpracování roku 1945 buď neměl Chlum v ruce, nebo byl pro „novou dobu“ Rennerův pohled na osvobození nepoužitelný. Na jiném místě Chlum napsal ještě zajímavější zprávu, ze které číší to, co kdysi Renner nazval podle Palackého „zhovadilostí“. Zápis obsahuje i věcné chyby:

„Dne 18. května dožil se sedmdesáti pěti let bývalý kronikář, archivář, učitel Jan Renner. Řádky, které jsem vepsal od roku 1931 do tohoto roku, byly jeho zápisy z prvopisu. Tím také končí jeho zápisy, což utvrzuje v tom, že odstupem buržoazních vrstev (příštího roku 1945) ustoupil také on od své práce kronikářské. Nebylo to jeho stáří, neb se dožil vysokého věku asi 92 let, kdy skončil sebevraždou, bylo to pravděpodobně tím, že společná třída, do které se i on řadil, byla nucena ustoupit, a sen o zbavení se jha německé nadvlády

a nastoupení buržoazie opět k řízení nového státu zůstalo jenom snem. Necítil se povoláním zaznamenávat vítězství dělnické třídy. K tomuto výročí bylo mu blahopřáno od korporací i jednotlivců k práci, kterou vykonal pro město na poli musejním a městského archivu.“ (s. 593). Zachoval se tak jedinečný doklad dobového Rennerova hodnocení z poloviny 60. let. Obsahuje nezáměr, odsudek a neznalost jeho práce.

Nedlouho po Rennerově smrti se s neznalostí jeho života a díla potýkali také ti, kteří se snažili vzpomínky uchovat. Patří sem úsilí Ladislava Mička vyvinuté na konci 60. let. Tento místní kulturní a osvětový pracovník převzal také některé Rennerovy práce a něco z jeho pozůstalosti, která se už rozpadala. Část z Mičkova „podílu“ je dnes uložena v Rabasově galerii v Rakovníku a je cenná zejména tím, že se tu dochovala druhá polovina Rennerových Dějin Rakovníka.

V roce 1969 organizoval Mička vzpomínkovou publikaci s předběžným názvem „Na paměť Jana Rennera“, která měla vyjít v březnu 1970 ke Dni učitelů. Mička také napsal články o Rennerovi ke stému výročí jeho narození do místních novin Rozvoj a do Rakovnická revue. Obě oslavné stati jsou však plné věcných chyb a nedostatků. Na konci roku 1969 napsal Mičkovi dopis Alois Martinovský z Nižboru, jehož matka byla Rennerovou vrstevnicí a zřejmě ho blíže znala. Martinovský se sice snažil Mičkovi některé nedostatky opravit, avšak jak jsme uvedli, z Rennerova bratra Josefa učinil sestru Josefou. L. Mička se snažil dát dohromady žijící Rennerovy přátele, žáky a ty, kdo ho blíže znali, a z jejich vzpomínek tedy koncipovat publikaci, kterou zamýšlel vydat školský odbor ONV v Rakovníku. Měla obsahovat vzpomínky Rennerova synovce J. Hejdy, učitele z Rokycan, který také Mičkův archiv obohatil o Rennerovy památky, a dalších v Rakovníku většinou známých osob. Snažil se získat například F. Markupa, K. Mejstříka, T. A. Pánka, A. Macha, V. Punčocháře, M. Pangráce, M. Taliánovou atd. Knížka nakonec nevyšla, údajně kvůli publikačním potížím.

Mička inicioval i pamětní desku s reliéfem Rennera, kterou chtěl na jeho paměť odhalit. Její vyhotovení projednával s místním výtvarníkem prof. Františkem Matějkou za přijatelnou cenu 850Kč. Původně hodlali desku odkryt na Rennerově rodném domě v Lašovicích, ale zde by byla příliš zapadlá. Byla tedy odhalena pod záštitou MNV a okresní školské odborové rady ONV na Den učitelů v roce 1970 v budově bývalé chlapecké školy v Rakovníku (dnešní 1. ZŠ), kde Renner vyučoval a kde je Matějkova deska dosud.

Renner byl odsunut dobou a jeho práce leží z větší části „pohřbena“ v archivu a muzeu. Kdo se snaží něco dozvědět o dějinách města, hledá v publikacích, ve Františku Levém nebo se v nejlepším případě vydá do archivu. Že části místní historie jsou, ač amatérsky a někdy diletantsky, zdokumentovány, se donedávna málo vědělo. Po Rennerovi je třeba pátrat, na jeho dílo navázat, rozvíjet jej, opravovat a doplňovat. Stěží se už v Rakovníku vyskytne člověk, který se bude padesát let intenzivně věnovat místní historii. Jeho půl století staré Dějiny není ani v dnešní moci vydat. Rozsáhlý text by zasloužil komentář a nové poznámky.

ZÁVĚR

Toto zpracování života a díla Jana Rennera vzešlo ze značného množství primárních pramenů, které se dochovaly zejména v rakovnickém okresním archivu, částečně pak v rakovnickém muzeu (dále viz soupis pramenů). Jde o památky různorodé, ukryté především ve fondech úřední agendy archivu, města Rakovníka, muzea či jednotlivých spolků. V samotné Rennerově pozůstalosti uchované v archivu je zpráv minimum, závažnější je část pozůstalosti v muzeu. Pokus pojmut celý Rennerův život s jeho obsáhlou činností si vyžádal z důvodu předpokládaného značného množství informací výrazně jednoduchou a přehlednou kompozici celé práce.

Proto jsme zvolili chronologický postup, Rennerův život je rekonstruován podle životních etap, které umožňují snazší orientaci v textu. Časově seřazené čtyři části jsou pak vnitřně členěny předně tematicky, podle jednotlivých Rennerových činností, tedy na práci v muzeu, archivu, na literární a spolkovou činnost (se zvláštním ohledem na Muzejní spolek) a soukromí. Dále jsou připojeny kapitoly z dějin Rakovníka, dvě kapitoly o Rennerově pohledu na veřejný život a stať o V. Kočkovi. O Rakovníku Rennerovy doby toho bylo napsáno velmi málo, a tak i zde se naše práce neobešla bez badatelského úsilí a texty o dějinách města mnohdy obsahují nové, veřejnosti neznámé informace. Svě dějiny nemá zpracovaný ani archiv, muzeum, nikdo se podrobněji nezabýval rakovnickým dějepisectvím.

Naše práce o Rennerovi je tak heuristická, předcházet jí soupis a posléze chronologické seřazení všech zjištěných pramenů, které umožnilo zprávy porovnávat a vyvozovat závěry. Sestavení všech nalezených informací téměř den po dni také ukázalo oprávněnost členění celé práce do zmíněných čtyř etap, na které lze rozdělit Rennerův život, a to podle jistých předělů – před příchodem do města, vrchol činnosti v Rakovníku (do počátku 30. let), práce do konce druhé světové války a po ní.

V celém textu užíváme hojně citátů. Jejich výběr a obsah má za úkol přesně dokumentovat náš text, který vždy bude jen rekonstrukcí, umožňuje čtenáři neopírat se pouze o kompilaci naší, ale také o dobový pramen, který mnohdy lépe vysvětlí a označí daný fakt než jakékoli vyvozování. Pouze kapitoly o Rennerově pohledu na veřejné dění ukazují jeho subjektivní úsudky, které lze nejlépe vyložit právě na vlastních názorech, jichž není dohováno mnoho. Zejména názory na poválečné období jsou cenné tím, že pochází z dosud neznámého Rennerova rukopisu, poničeného a nečitelného, o němž lze s jistotou tvrdit, že jej nikdo dříve neznal. Samotný původní text je zde tolik exkluzivní a důležitý pro Rennerův vnitřní svět, že nadměrnější rozsah citátů byl více než potřebný, ač jsme se snažili vybrat skutečné minimum.

Zvláštní jsou také kapitoly o soukromém životě. Jsou chudší zejména pro jednostranné zaměření dochovaných pramenů, neboť nejvíce toho je známo pouze od Rennera samotného. Ač o Rennerových příbuzných se dozvídáme také z matrik, co se týče života obou rodičů i jeho manželství, musíme se spokojit jen s pohledem Rennera, který se často nekriticky staví do role postiženého, až týraného. Tyto kapitoly lze tak brát jako dokreslení Rennerovy osobnosti.

Těžiště naší práce spočívá v Rennerově činnosti archivářské, muzejnické, učitelské a literární. Těmto okruhům jsme také věnovali nejvíce prostoru, líčení je zde (včetně sporů) podrobnější, zejména proto, že jde o záležitosti dosud nezpracované, mnohdy opět málo známé, ale zásadní pro Rennera a dosti důležité i pro celé město. Největším problémem vždy bude odhalování Rennerových omylů, kterých nebylo málo, ač sám se snažil své chyby minimalizovat, a lze jej tak zařadit mezi „solidní“ pracovníky. Tyto nedostatky nenalezneme v pramenech dokumentujících Rennerův život a práci, ale v jeho činnosti samé, která se dochovala jen zpolovice.

Nelze tedy přesně určit kvalitu Rennerovy práce archeologické, částečně pak ani muzejnické. Většina exponátů z této doby je nenávratně pryč, podobně jako bohatá geologická sbírka. V archivu jsou dochovaná Rennerova uspořádání, jejichž rozbor by si vyžádal zvláštní práci zasvěceného archiváře. Dostatečně jsme dokumentovali Rennerovu důkladnost a v rámci jeho možností i přístup k této speciální činnosti, i když bylo třeba uvést odsuzující Cikánkovu kritiku ohledně skartací. Četné dnes závažné listiny Renner vyřadil. To se lze dozvědět mj. i z druhotně použitých archů, jak uvádíme na příslušném místě. Řada tohoto materiálu dokumentuje „na rubu“ mnohé zajímavosti pro dějiny města. Cikánek ukázal, že modernějším požadavkům Rennerovo uspořádání vyhovuje problematicky.

Větší pozornost jsme věnovali Rennerovým Dějinám Rakovníka. Jde o práci novou tím, že se o ní nevědělo, ač ji příslušné instituce v Rakovníku měly uloženou. Nepříkládaly jí však význam do té míry, aby ji prostudovaly, zpracovaly obsah a Dějiny poskytly vážným zájemcům o historii města. Je třeba toto dílo vyzdvihnout ve srovnání s Dějinami současníka V. Kočky, které jsou naopak vydané a velmi známé. V Rennerově další literárně historické práci lze vystopovat věcné chyby, mnohdy diletantské. Zhodnocení všech jeho písemností (hlavně Dějin Rakovníka) z tohoto pohledu si vyžádá historiky, kteří budou sami důkladně seznámeni s dochovanými prameny, s nimiž Renner pracoval.

Podářilo se nám sestavit zatím nejúplnější Rennerovu bibliografii (viz kap. 2. 2), která tvoří závažnou část celé naší práce. Jde o maximum, které v relativně krátkém čase bylo možné nashromáždit, avšak zejména články nebudou nikdy pohromadě všechny, leda po prolistování všeho tisku, který v té době vycházel. Prošli jsme jen ten nejzávažnější. Publikace jsou sepsány úplně, u Rennerových strojopisů a rukopisů zastáváme názor, že se již neobjeví další významná práce, která tu není uvedena, ale samozřejmě ani zde nemůže být tvrzení absolutní. Drobnější strojopisy se nalézt mohou.

Věříme, že tímto pokusem o rekonstrukci Rennerova života a jeho činnosti neskončí zájem o tuto osobnost, o které lze nalézt a zjistit ještě mnohé. Ať jsme se zhostili našeho úkolu jakkoli, doufáme, že svůj hlavní účel celá práce splní, tedy snad oživí zájem o dosud opomíjeného Rennera a odkryje potřebu se jím a jeho dílem dále zabývat.

5. POZNÁMKY, BIBLIOGRAFIE, PRAMENY

5.1 POZNÁMKY

5.1.1 Část první (1869 – 1904)

- ¹⁾ Renner, J.: Paměti. V majetku doc. Růžičkové, s. 1.
- ²⁾ Tamtéž, s. 2.
- ³⁾ SOA Praha, f. Matriky, M 21 okres Rakovník, Panoší Újezd, č. inv. 27 Lašovice.
- ⁴⁾ Renner, Paměti, s. 5. Ve Věstníku Muzejního spolku (č. 35, 1997), kde nedávno vyšla část Rennerových Pamětí, uvedl korektor mylně variantu „Renner“.
- ⁵⁾ SOkA Rakovník, f. AMR – neuspořádaný materiál.
- ⁶⁾ Deset let po Rennerově smrti napsal Ladislav Mička na oslavu 100. výročí Rennerova narození článek, kde vedle špatného popisného čísla Rennerova rodného domu mylně přisuzuje dědovu smrt Janovu otci (Mička, L.: 100 let Jana Rennera. Rozvoj, roč. 8 /18/, 1969, č. 19, s. 1,3.).
- ⁷⁾ Renner, J.: Hvozď. VMS, č. 8,10,12,14,15.
- ⁸⁾ SOA Praha, f. Matriky, M 21 okres Rakovník, Panoší Újezd, č. inv. 24 Hvozď. Když L. Mička sbíral v 60. letech údaje o Rennerovi, mylně pokládal Rennerova bratra Josefa za sestru Josefou (Rabasova galerie Rakovník, f. Pozůstalost L. Mičky, kart. č. 11 – Jan Renner.).
- ⁹⁾ Rabasova galerie Rakovník, f. Pozůstalost L. Mičky, kart. č. 11 – Jan Renner.
- ¹⁰⁾ Renner, Paměti, s. 3 – 4.
- ¹¹⁾ Renner, J.: Na studiích před padesáti lety. In: Sto let reálky rakovnické, díl I, r. 1933, s. 273 – 277.
- ¹²⁾ Hovorkovu činnost rozebereme níže.
- ¹³⁾ Vztahu mezi Wintrem a Rennerem věnujeme později samostatnou kapitolu (č. 2. 4).
- ¹⁴⁾ Renner, Na studiích před padesáti lety.
- ¹⁵⁾ Dokud nebyla reálka zestátněná (do škol. roku 1892/93), vydržovalo ji město, které mělo na školu velmi málo peněz. Školné platili i chudí studenti, pokud neměli příjmy v městské radě.
- ¹⁶⁾ Renner, Moje literární práce. s. 2. (strojopis, viz bibliografie).
- ¹⁷⁾ Renner, Na studiích před padesáti lety.
- ¹⁸⁾ SOkA Rakovník, f. Reálka rakovnická, neuspořádaný materiál.
- ¹⁹⁾ Renner, Moje literární práce, s. 2.
- ²⁰⁾ OM Rakovník, f. Jan Renner – správce muzea, č. inv. 156, č. příř. 44/85.
- ²¹⁾ SOA Praha, f. Matriky, M 21 okres Rakovník, Panoší Újezd, č. inv. 29 Pavlíkov.
- ²²⁾ Renner, Paměti, s. 26 – 27.
- ²³⁾ SOkA Rakovník, f. AMR – Domobranecký seznam, neuspořádaný materiál.
- ²⁴⁾ SOkA Rakovník, f. Osobní spisy, č. 86, R – 2184, Jan Renner.
- ²⁵⁾ OM Rakovník, f. Jan Renner – správce muzea, č. inv. 156, č. příř. 44/85.
- ²⁶⁾ Tamtéž. V tomto fondu je také dochována četná Rennerova korespondence s různými osobnostmi (Cechner atd.). Zde jde o dopis Františku Zetkovi z r. 1954, jenž sháněl informace o spolku Budeč.
- ²⁷⁾ Roku 1892 byla zavedena korunová měna, založená na zlatém standardu. Z mincovního kilogramu zlata mělo být raženo 2952 korun. 1 zlatý se rovnal 2K, ale počítání v tomto přepočtu smělo být do r. 1900. Po vzniku ČSR byla při měnové odluce stanovena převoditelnost 1K = 1Kč.
- ²⁸⁾ Renner, Paměti, s. 32.
- ²⁹⁾ Přesné informace uvádíme z vysvědčení způsobilosti, které Renner získal 22. 11. 1869 (viz níže) a kde jsou jmenována jeho vysvědčení předcházející, tj. maturitní a vysvědčení dospělosti.

- OM Rakovník, f. Jan Renner – správce muzea, č. inv. 156, č. přír. 44/85.
- 30) Tamtéž. Na tomto vysvědčení je podpis prof. F. Krause, prvního správce rakovnického muzea.
- 31) Tamtéž.
- 32) Renner, Paměti, s. 37.
- 33) SOA Praha, f. Matriky, M 21 okres Rakovník, Panoší Újezd, č. inv. 29 Pavlíkov.
- 34) OM Rakovník, f. Jan Renner – správce muzea, č. inv. 156, č. přír. 44/85.
- 35) SOkA Rakovník, f. Obec Lašovice, Školní kronika, kniha č. 12.
- 36) Renner, Popis politického a školního okresu Rakovnického, r. 1902, s. 141 – 142.
- 37) SOkA Rakovník, f. Okresní úřad Rakovník, Sčítací listy obyvatelstva r. 1900, Lašovice.
- 38) Renner, Paměti, s. 39 – 40.
- 39) Tamtéž, s. 33.
- 40) SOkA Rakovník, f. Pozůstalosti, Jan Renner I. , kart. č. 26.
- 41) Po roce 1849 vznikly nové okresy, které spravovala okresní hejtmanství v čele s ok. hejtmanem (viz kap. 5. 1. 2, pozn. č. 3). R. 1850 byl tak utvořen správní okres Rakovník se dvěma okresy soudními – Rakovník a Křivoklát. Mezi lety 1855 – 1867 byl správní okres sloučen s okresními soudy, poté bylo soudnictví natrvalo odděleno. Rakovnický okres se tak rozděloval na Rakovnicko a Křivoklátsko. Politický okres Rakovník byl zároveň okresem školním, který měl r. 1900 padesát pět škol, všechny veřejné. Nad školami v okrese dohlížela c. k. okresní školní rada se sídlem v Rakovníku, jejíž předsedou byl okresní hejtman. Dále se rada skládala z c. k. škol. inspektora, 2 zástupců učitelstva, 1 zástupce města, 1 zástupce katol. náboženství a z 5 zástupců venkovských obcí. „Politický a školní okres Rakovnický“ měl rozlohu 64 698 km² a hraničil s okresy Žatec, Louny, Slaný, Kladno, Hořovice, Rokycany, Kralovice a Podbořany.
- 42) Renner, Moje literární práce, s. 3.
- 43) Renner, Paměti, s. 67.
- 44) Tamtéž, s. 72.

Část druhá (1904 – 1929)

5. 1. 2

- 1) Renner, J.: Počátky archivu. V majetku doc. J. Růžičkové, s. 31.
- 2) VMS, č. 1, r. 1912, s. 16 – 19.
- 3) Už ve 13. a 14. století se objevuje provincie (kraj) rakovnická. Do husitských válek se v království utvořilo 12 stabilních krajů, mezi nimi i kraj rakovnický. Tento stav vydržel až do počátku 18. století, kdy se tyto obvody zvětšily. Rakovnický kraj zahrnoval Rakovnicko, Křivoklátsko, Slánsko, Velvary, Budyni a Roudnici, sousedil s kraji Plzeň, Žatec, Litoměřice, Boleslav, Praha, Beroun. Na konci roku 1849 bylo zřízeno 7 krajů, jejich rozloha se opět zvětšila, avšak jejich funkce klesala a důležitost se přesouvala na nižší správní jednotky. Rakovnicko se stalo součástí kraje pražského, v Rakovníku byl zřízen c. k. podkrajský úřad, z kterého r. 1850 vzniklo samostatné c. k. okresní hejtmanství; ve městě tak sídlil okresní hejtman (viz kap. 5. 1. 1, pozn. č. 41).
- 4) SOkA Rakovník, Pamětní kniha okresního města Rakovník, s. 31.
- 5) SOkA Rakovník, f. Pozůstalosti, František Hovorka, kart. č. 5.
- 6) In memoriám. VMS, č. 7, r. 1917, s. 3 – 5. Autorem těchto řádků je pravděpodobně Renner.
- 7) Renner, J.: Poslední návštěva dr. Z. Wintra v Rakovnice. VMS, č. 2, r. 1913, s. 20 – 27.
- 8) Městský úřad Rakovník, oddělení „Evidence obyvatel“.
- 9) Renner, Paměti, s. 45.
- 10) V majetku doc. Růžičkové.

- 11) SOkA Rakovník, f. Obecná škola chlapecká Rakovník 1904 – 1905, 1. – 5. třída, kniha č. 31, Výkaz docházky a prospěchu.
- 12) SOkA Rakovník, f. Měšťanská škola chlapecká Rakovník, kniha č. 10, Jednací protokol počínající škol. rokem 1895 (do r. 1911).
- 13) Tamtéž.
- 14) Vysvědčení máme dochované: OM Rakovník, f. Jan Renner – správce muzea, č. inv. 156, č. přír. 44/85.
- 15) SOkA Rakovník, f. Měšťanská škola chlapecká Rakovník, kart. č. 8.
- 16) Tamtéž.
- 17) SOkA Rakovník, f. Měšťanská škola chlapecká Rakovník, kart. č. 11.
- 18) V majetku doc. Růžičkové.
- 19) Renner, Paměti, s. 52.
- 20) Renner, J.: Archiv. V majetku doc. Růžičkové.
- 21) Tamtéž.
- 22) Tamtéž.
- 23) Renner, Paměti, s. 49.
- 24) Renner, Archiv.
- 25) Renner, J.: Rakovnický archiv po druhé zachráněn. RN, roč. 7, r. 1936, č. 35, s. 1 – 2.
- 26) Renner, Archiv.
- 27) Renner, Rakovnický archiv po druhé zachráněn.
- 28) Pamětní kniha okres. města Rakovník, s. 226.
- 29) SOkA Rakovník, f. AMR – neuspořádaný materiál.
- 30) Renner, J.: Za + Jaroslavem Petrovcem. VMS, č. 1, r. 1912, s. 20 – 21.
Opis celé závěti je uložen: SOkA Rakovník, f. Pozůstalosti, Jaroslav Petřovec, kart. č. 74.
- 31) Renner, Archiv.
- 32) Renner, Paměti, s. 47.
- 33) SOkA Rakovník, f. Muzejní spolek Rakovník, kniha č. 1, Protokoly 1911 – 1926.
- 34) Renner, Archiv.
- 35) SOkA Rakovník, f. Muzejní spolek Rakovník, kniha č. 1, Protokoly 1911 – 1926, s. 2.
- 36) Spalová, K.: Deset let trvání rakovnického Muzejního spolku. VMS, č. 10, r. 1920. nebo Nové proudy, roč. 4, r. 1921, č. 8, s. 1 – 2, č. 9, s. 2 – 3.
- 37) J. B. č.: Dvacet let Muzejního spolku v Rakovníku. RN, roč. 2, r. 1931, č. 12, s. 1 – 2.
- 38) SOkA Rakovník, f. Muzejní spolek Rakovník, kart. č. 2.
- 39) Renner, Paměti, s. 47.
- 40) SOkA Rakovník, f. Sbor pro záchranu hradu Krakovce, kart. č. 1.
- 41) Tamtéž, kniha č. 3.
- 42) Tamtéž, kart. č. 1.
- 43) Tamtéž.
- 44) Brožová, V.: Zikmund Winter (1846 – 1912). OM Rakovník 1991, s. 6.
Stránka tohoto zápisníku tu je otištěna v černobílé podobě, jako majitel dokumentu je uveden Literární archiv Památníku národního písemnictví v Praze.
- 45) SOkA Rakovník, f. Pozůstalosti, Jan Renner II, kart. č. 27.
- 46) OM Rakovník, f. Jan Renner – správce muzea, č. inv. 156, č. přír. 44/85.
- 47) Tamtéž.
- 48) Tamtéž.
- 49) Renner, J.: Poslední návštěva dr. Z. Wintra v Rakovníce. VMS, č. 2, r. 1913, s. 20 – 27.
- 50) SOkA Rakovník, Pamětní kniha měst. muzea v Rakovníce 1898 – 1946. nezařazeno.
- 51) SOkA Rakovník, f. Pozůstalosti, Zikmund Winter, kart. č. 39.

- 52) Renner, Archiv.
- 53) SOkA Rakovník, f. AMR – neuspořádaný materiál.
- 54) Bartoš, J.: Z historie rakovnického musejnictví. RN, roč. 8, r. 1937, č. 35, s. 1 – 2.
- 55) SOkA Rakovník, neuspořádaný materiál.
- 56) Renner, Paměti, s. 52.
- 57) SOkA Rakovník, f. Měšťanská beseda rakovnická, kart. č. 2.
- 58) V majetku doc. Růžičkové.
- 59) SOkA Rakovník, f. Klub českých turistů, kart. č. 2.
- 60) Rais, K. J.: Deset let kulturní práce na Rakovnicku. In: Přehled činnosti Okresního sboru osvětového v Rakovnici v prvním desetiletí naší samostatnosti. 1928, s. 1 – 9.
- 61) Lidová škola měla za úkol vzdělávat nejširší vrstvy obyvatelstva. Provozovala vzdělávací kurzy, vyučování, přednášky, cvičení atd. Kurzy pro všechny občany byly všeobecné, praktické a přednáškové. Lidová škola měla i odborné kroužky, pořádala besedy a zábavy, organizovala četbu atd.
- 62) Pamětní kniha okres. města Rakovník, s. 311.
- 63) Svaz československých muzeí se ustavil v září 1919. Podle svých stanov sdružovala jednotnou organizaci muzeí na území Čs. republiky. Své sídlo měl v Praze, jeho účelem bylo odborně uspořádat činnost muzeí sdružených ve Svazu, pečovat o vybudování jejich sítě, odborně vzdělávat pracovníky, provádět pravidelné revize, hájit zájmy muzeí včetně zabezpečování podpor, pečovat o ústřední evidenci materiálu atd.
- 64) SOkA Rakovník, f. AMR – neuspořádaný materiál.
- 65) Tamtéž.
- 66) V majetku doc. Růžičkové.
- 67) Originál diplomu je uložen v OM Rakovník.
Opis diplomu: SOkA Rakovník, f. Pozůstalosti, Jan Renner II, kart. č. 27.
- 68) Renner, J.: Rakovnický archiv po druhé zachráněn. RN, roč. 7, r. 1936, č. 36, s. 1 – 2.
- 69) V majetku doc. Růžičkové.
- 70) Renner, J.: Rakovnicko v době předhistorické. VMS, č. 4, r. 1915.
- 71) Renner, J.: Spojení Rakovníka s okolím a ostatním světem. In: Rakovnicko a Rakovník od nejstarších dob až do r. 1526. s. 271.
- 72) OM Rakovník, Jan Renner – správce muzea, č. inv. 156, č. přír. 44/85.
- 73) SOkA Rakovník, f. Pozůstalosti, Jan Renner II, kart. č. 27.
- 74) V majetku doc. Růžičkové.
- 75) Vojenský historický archiv Praha, f. Sbírka soupisu válečných hrobů, kart. Rakovník – Rokycany, bez signatury.
Podle záznamu o úmrtí připsaného v pavlíkovské matrice narození zemřel Karel Renner v Rumburku 13. října. Informace byla, jak zde uvedeno, „dle úmrtního listu ... českosl. střel. pluku č. ... v Plzni“. (SOA Praha f. Matriky, M21, okres Rakovník, Panoší Újezd, inv. č. 29.).
Nonfriedovo svědectví viz SOkA Rakovník, f. Pozůstalosti, Jan Renner II, kart. č. 27.
- 76) Renner, Paměti, s. 58.
- 77) Tamtéž, s. 67.
- 78) Tamtéž, s. 50.
- 79) Tamtéž.
- 80) Renner, Moje literární práce, s. 6.
- 81) SOkA Rakovník, f. Měšťanská škola chlapecká Rakovník, Protokoly valných hromad a schůzí výborových 1896 – 1941, kniha č. 6.
- 82) Tamtéž, kart. č. 10.
- 83) Renner, Paměti, s. 60.
- 84) SOkA Rakovník, f. Pozůstalosti, Jan Renner I, kart. č. 26.

- ⁸⁵⁾ Renner, Paměti, s. 72.
⁸⁶⁾ Tamtéž, s. 66.
⁸⁷⁾ Tamtéž, s. 104.
⁸⁸⁾ Tamtéž, s. 114.
⁸⁹⁾ Tamtéž, s. 113.
⁹⁰⁾ Tamtéž, s. 115.
⁹¹⁾ Tamtéž, s. 116.
⁹²⁾ Tamtéž, s. 114 – 115.
⁹³⁾ Tamtéž, s. 77.
⁹⁴⁾ Tamtéž, s. 104.
⁹⁵⁾ Tamtéž, s. 105.
⁹⁶⁾ Nové proudy, roč. 12, r. 1929, č. 20, s. 4.
 SOkA Rakovník, Pamětní kniha okres. města Rakovník. městská kronika, bez signatury, s. 162 – 163.
⁹⁷⁾ OM Rakovník, f. Jan Renner – správce muzea, č. inv. 156, č. přír. 44/85.

5. 1. 3 Část třetí (1929 – 1945)

- ¹⁾ Renner, Městská kronika pro léta 1931 – 1945. OM Rakovník, Jan Renner – správce muzea, č. inv. 156, č. přír. 44/85, s. 22.
 Pokud citujeme z městské kroniky za období 1932 – 45, používáme vždy původní Rennerův text dochovaný ve strojopise v okresním muzeu.
²⁾ Tamtéž, s. 115.
³⁾ SOkA Rakovník, f. Osvětový sbor Rakovník, kart. č. 2.
⁴⁾ SOkA Rakovník, nezařazeno.
⁵⁾ Tamtéž, f. Muzejní spolek Rakovník, kart. č. 4.
⁶⁾ Pro připomenutí: Winter zemřel 12. 6. 1912, Rakovník opustil v létě 1884.
⁷⁾ Rakovnická reálka byla změněna na reálné gymnázium 1. 9. 1936.
⁸⁾ Dále viz Brožová, V.: Zikmund Winter a jeho rakovnický kult. Dějiny a současnost, roč. 16, r. 1994, č. 5, s. 31 – 35.
⁹⁾ Renner, Městská kronika pro léta 1931 – 1945, s. 63 – 64.
¹⁰⁾ Pamětní kniha okres. města Rakovník, s. 60.
¹¹⁾ OM Rakovník, f. Jan Renner – správce muzea, č. inv. 156, č. přír. 44/85.
¹²⁾ Renner, Městská kronika pro léta 1931 – 1945.
¹³⁾ SOkA Rakovník, f. Sbor pro záchranu hradu Krakovce, kart. č. 1.
¹⁴⁾ Tamtéž.
¹⁵⁾ Tamtéž, kart. č. 3.
¹⁶⁾ Funkce ředitele městských úřadů lze přirovnat k funkci pozdějšího „tajemníka“, vedoucího odborů na úřadech. Na městském úřadě byla (a je) v novější správě tato funkce vrchního úředníka zastávána.
¹⁷⁾ Renner, Městská kronika pro léta 1931 – 1945, s. 61.
¹⁸⁾ SOkA Rakovník, AMR – neuspořádaný materiál.
¹⁹⁾ Bartoš, J.: Z historie rakovnického musejnictví. RN, roč. 8, r. 1937, č. 35, s. 1 – 2.
²⁰⁾ Renner, Městská kronika pro léta 1931 – 1945, s. 89.
²¹⁾ Renner, Kroniky a kronikáři král. m. Rakovníka, s. 22.
²²⁾ Renner, Městská kronika pro léta 1931 – 1945, s. 92.
²³⁾ SOkA Rakovník, f. AMR – neuspořádaný materiál.
²⁴⁾ Tamtéž.
²⁵⁾ SOkA Rakovník, AMR – neuspořádaný materiál.
²⁶⁾ Tamtéž.
²⁷⁾ Renner, Městská kronika pro léta 1931 – 1945, s. 34.
²⁸⁾ SOkA Rakovník, f. AMR – neuspořádaný materiál.
²⁹⁾ V majetku doc. Růžičkové.

- 30) Renner, Kroniky a kronikáři král. m. Rakovníka, s. 28.
Slova o „ješitném dědkovi“ nesl Renner těžce celý zbytek života. Nevíme, kdy mu je vlastně Šubert sdělil (či vzkázal?), neboť se o nich Renner zmiňuje i ve svých Pamětech, psaných zřejmě v r. 1942 (s. 88). Buď urážku vyslovil Šubert vícekrát, nebo jen před válkou, a Renner by ji tak po válce musel citovat mylně.
- 31) SOKA Rakovník, f. Muzejní spolek Rakovník, kniha č. 3, Protokoly od r. 1939.
- 32) Podle L. Mičky získala Spalová doktorát jako první odborná učitelka v Rakousku (Mička, L.: Kulturní tvář Rakovníka, díl II. OM a galerie v Rakovníku 1979, s. 423.)
- 33) Renner, Paměti, s. 94 – 95.
- 34) Renner, Kroniky a kronikáři král. m. Rakovníka.
- 35) Renner, Paměti, s. 96.
- 36) Renner, Kroniky a kronikáři král. m. Rakovníka, s. 24.
- 37) Renner, Paměti, s. 92.
- 38) Zcela náhodně byla tato kniha objevena v rakovnickém archivu, v kart. Okrašlovací spolek, bez signatury.
- 39) ČCH, roč. 43, r. 1937, s. 182 – 3.
- 40) ČDV, roč. 22, r. 1935, č. 4, s. 183 – 4. Autor je uvedený pod šifrou „eš“.
- 41) OM Rakovník, f. Jan Renner, správce muzea, č. inv. 155, č. přír. 43/85.
- 42) Renner, Městská kronika pro léta 1931 – 1945, s. 55.
- 43) Tamtéž, s. 25.
- 44) Tamtéž, s. 28.
- 45) Tamtéž, s. 18.
- 46) SOKA Rakovník, neuspořádaný materiál, kart. Muzeum, Muzejní spolek.
- 47) Renner, Paměti, s. 99.
- 48) Renner, Paměti, s. 82 – 83.
- 49) Renner, Paměti, s. 83.
- 50) Renner, Archiv.
- 51) Renner, Městská kronika pro léta 1931 – 1945, rok 1945, s. 9.
- 52) Renner, Paměti, s. 75.
- 53) Rabasova galerie Rakovník, f. Pozůstalost L. Mičky, kart. č. 11 – Jan Renner.
- 54) Renner, Paměti, s. 99.
- 55) Tamtéž, s. 98.
- 56) Renner, Městská kronika pro léta 1931 – 1945, s. 3.
- 57) V majetku doc. Růžičkové.

Část čtvrtá (1945 – 1959)

5. 1. 4

- 1) Renner, Městská kronika pro léta 1931 – 1945, rok 1945, s. 25.
- 2) Tamtéž, s. 29.
- 3) Tamtéž.
- 4) Renner, Opravy ve městě, rukopis, v majetku doc. Růžičkové.
- 5) Renner, Městská kronika pro léta 1931 – 1945, rok 1945, s. 21 – 22.
- 6) V majetku F. Zubalíka.
- 7) V majetku doc. Růžičkové.
- 8) Tamtéž.
- 9) Tamtéž.
- 10) Tamtéž.
- 11) Dnes je v rakovnickém archivu uloženo 8 významných privilegií městečka Jesenice, která byla udělena mezi lety 1409 – 1829.
- 12) V majetku doc. Růžičkové.
- 13) Tamtéž.
- 14) SOKA Rakovník, kart. neuspořádaný materiál, označeno – Okresní archiv.
- 15) V majetku doc. Růžičkové.

- ¹⁶⁾ OM Rakovník, Jan Renner, správce muzea, č. inv. 156, č. přír. 44/85.
Z tohoto textu, psaného mezi koncem r. 1948 a březnem 1953 (viz dále), jsou uváděny všechny citáty této kapitoly.
- ¹⁷⁾ Renner, J.: Václav Kočka. strojopis, s. 4. SOkA Rakovník, f. Pozůstalosti, Jan Renner. (blíže zatím nezařazeno)
- ¹⁸⁾ Renner, Paměti, s. 92 – 93.
- ¹⁹⁾ Tamtéž, s. 93.
- ²⁰⁾ SOkA Rakovník, f. Pozůstalosti, Václav Kočka, kart. č. 43 – 64.
- ²¹⁾ V majetku doc. Růžičkové.
- ²²⁾ Renner, Moje literární práce, s. 7.
- ²³⁾ SOkA Rakovník, f. Osobní spisy 86, R–2184, Jan Renner.
- ²⁴⁾ Tamtéž.
- ²⁵⁾ SOkA Rakovník, kart. neuspořádaný materiál, označeno – Okresní archiv.
- ²⁶⁾ Renner, Archiv.
- ²⁷⁾ Tamtéž.
- ²⁸⁾ SOkA Rakovník, f. Pozůstalosti, Jan Renner II, kart. č. 27.
- ²⁹⁾ V majetku F. Zubalíka, Rakovník.
- ³⁰⁾ Markupová, I.: Královské město Rakovník Františku Markupovi k jeho nedožitém devadesátinám 13. dubna 1992. Rabasova galerie v Rakovníku 1992.
- ³¹⁾ O této konferenci více – viz Archivní časopis, r. 1958, č. 4.
- ³²⁾ ČSPSČ, roč. 67, r. 1959, č. 3.
- ³³⁾ V majetku F. Zubalíka.

5. 2 BIBLIOGRAFIE PRACÍ JANA RENNERA

5. 2. 1 Samostatné publikace

- Bitva u Rakovníka. Praha, Kruh pro studium čs. dějin vojenských 1936. 16 s. (ref. Kalista, Z., ČCH, roč. 43, r. 1937, s. 182 – 3.)
- Dějiny kostela sv. Jiljí u Rakovníka. Rakovník 1937. 28 s.
- Dějiny řádu karmelitánského v Rakovníce. Rakovník, Muz. spolek 1938. 55 s.
- Dějiny Židů na Rakovnicku. Rakovník, Muz. spolek 1937. 118 s.
- Historie a soupis archivu král. města Rakovníka. Rakovník, Muz. spolek 1937. 31 s. (ref.: Matouš, B., Časopis archivní školy, 15 – 16, 1940, s. 259 n.)
- Historie městského muzea a průvodce jeho sbírkami. Rakovník, Spořitelna rakovnická 1940. 60 s.
- Hřbitovní kostel nejsvětější Trojice. Rakovník, Muz. spolek 1930. 31s.
- Kamenné památky. Separátní otisk VMS, Rakovník 1938. 32 s.
- Knihy černé jinak smolné král. města Rakovníka. Rakovník, Muz. spolek 1927. 80 s. (ref. L. D. , ČSPSČ, roč. 36, r. 1928, s. 95)
- Mariánské sousoší v Rakovníce. Okresní vedení Národního souručenství, Rakovník 1941. 30 s.
- Nejstarší kronika král. města Rakovníka 1425–1800. Rakovník, Muz. spolek 1934?, 1941, 166s. (ref. -eš, ČDV, roč. 22, r. 1935, č. 4, s. 183 – 4.)
- Pečetidla, pečeti a znak král. města Rakovníka. MNV Rakovník 1946. 26 s. (ref. Rodokmen, roč. 1, r. 1946, č. 4, s. 96.)
- Popis politického a školního okresu Rakovnického. vlastní nákl. 1902. 388 s.
- Průvodce Křivoklátskem a Rakovnickem. Rakovník, 1. vyd. vlastní nákl. 1908. 82 s., 2. vyd. KČT 1926. 68 s.
- Rakovnické dláždění. vlastní nákl. 1930. 22 s.

- Rakovnicko a Křivoklátsko v pověstech. společně s A. Fraňkem, Rakovník 1. vyd. 1915, 2. vyd. 1933, 3., zkrácené vyd. 1982.
- Rakovnicko v době předhistorické. Rakovník, Muz. spolek, rok neudán. 46 s.
- Rakovník. Rakovník, Muz. spolek s KČT 1929. 36 s.
- Rakovník XIX. století. Rakovník, Muz. spolek 1931. 165 s.
- Rakovník XVI. století za stavebního rozmachu. Rakovník, Muz. spolek 1933. 148 s. (ref. -jp- /J. Prokeš?/, ČDV, roč. 21, r. 1934, č. 4, s. 189.)
- Stručný popis politického a školního okresu Rakovnického. Rakovník, F. Příhoda 1905. 10 s.
- Vyučovací jazyk. Praha 1923. 76 s.

Články v novinách a časopisech

5. 2. 2

- Artykulové pořádku řezáckého v městě Rakovnice. Venkov, roč. 35, r. 1940, příloha Neděle Venkova k č. 205, s. 6.
- Boj o skrývaňské zvony. RN, roč. 7, r. 1937, č. 33, s. 1 – 2, č. 35, s. 2 – 3.
- Bratři Gryllové v Žatci. KL, roč. 8, r. 1934, č. 1 – 3, s. 8 – 11.
- Budoucnost rakovnického archivu. RN, roč. 8, r. 1937, č. 27, s. 2.
- Co stála smrt roku 1655. Venkov, roč. 35, r. 1940, příloha Neděle Venkova k č. 133, s. 2.
- Co vypravují rakovnické bány? Nové proudy, roč. 10, r. 1927, č. 12, s. 4, č. 15, s. 4, č. 19, s. 4, č. 26, s. 4 – 5.
- Čeští bratři v Senomatech. VMS, č. 28, r. 1938, s. 65 – 71. (pod šifrou „nn“)
- Dějiny Kralovicka. RN, roč. 2, r. 1931, č. 17, s. 4. (pod šifrou „nn“)
- Druhý majestát královského města Rakovníka. RN, roč. 9, r. 1938, č. 24, s. 2 – 3.
- Dub. Vlast. sb. , roč. 6, r. 1935 – 36, č. 1, s. 2 – 3, č. 2, s. 16 – 17.
- Dvacet let trvání musejního spolku. VMS, č. 21, r. 1931, s. 3 – 11.
- Hlavačov. VMS, č. 3, r. 1914, s. 3 – 13.
- Hrad Krakovec. Krása našeho domova, XXXV, r. 1942. (viz Froněk, F.: Bibliografie Rakovnicka, Praha 1950, s. 103 – 108.)
- Hřbitovní kostel nejsvětější Trojice. VMS, č. 19, r. 1930, s. 79 – 104.
- Hvozd – národopisná monografie. VMS, č. 8, r. 1919, s. 26 – 30, č. 10, r. 1921, s. 25 – 38, č. 12, r. 1923, s. 33 – 56, č. 14, r. 1925, s. 50 – 52, č. 15, r. 1926, s. 47 – 63.
- Chrástčanské sídliště a pohřebiště. VMS, č. 21, r. 1932, s. 92 – 104.
- Jak byl rakovnický archiv uspořádán. RN, roč. 7, r. 1936, č. 31, s. 1 – 3.
- Jak býval Cheb německý. Výspa, roč. 4, r. 1933 – 34, č. 6, s. 105 – 106, č. 8, s. 149 – 151.
- Jak býval Rakovník zásobován vodou. RN, roč. 3, r. 1932, č. 6, s. 1, č. 7, s. 1 – 2, č. 8, s. 2, č. 10, s. 1 – 2, č. 13, s. 1 – 2, č. 14, s. 2, č. 15, s. 2 – 3, č. 16, s. 2, č. 17, s. 1 – 2, č. 20, s. 2 – 3.
- Jak bývalo u nás bezpečno. VMS, č. 16, r. 1927, s. 3 – 51.
- Jak bývaly určovány hranice pozemků. RN, roč. 1, r. 1930, č. 20, s. 1, č. 21, s. 3, č. 22, s. 3, č. 23, s. 1.
- Jak rakovničtí vítali arcibiskupa. RN, roč. 1, r. 1930, č. 18, s. 1 – 2.
- Jak se Pavlíkovští dělili o společné pastvisko. RN, roč. 7, r. 1936, č. 30, s. 3.
- Jak se v Rakovnici obchodovalo se solí. RN, roč. 4, r. 1933, č. 11, s. 1 – 2, č. 12, 1 – 2, č. 13, s. 2, č. 14, s. 1 – 2, č. 15, s. 1 – 2.
- Jak upravovali Rakovník před sto lety. RN, roč. 6, r. 1935, č. 7, s. 1.
- Jan Písecký z Třebeska. Venkov, roč. 36, r. 1941, příloha Neděle Venkova k č. 93, s. 1.

- Jan starší Gryll z Gryllova. Venkov, roč. 35, r. 1940, příloha Neděle Venkova k č. 301, s. 1.
- Jan N. Michálek. VMS, č. 15. r. 1926, s. 3 – 9.
- Josef Květoň. Nové proudy. roč. 10, r. 1927, č. 10, s. 8. (pod šifrou „er“)
- Kamenné památky. VMS, č. 27, r. 1937, s. 32 – 61.
- Kamenouhelné doly v Bratné na Rakovnicku. RN, roč. 5, r. 1934, č. 16, s. 1.
- Karmelitáni v Rakovnice. RN, roč. 8, r. 1937, č. 37, s. 2 – 3.
- Kokrdov. VMS, č. 4. r. 1915, s. 3 – 26.
- Konec rakovnického Karmelu. RN, roč. 9, r. 1938, č. 6, s. 1 – 2.
- Kostel na Skřivani. Vlast. sb., roč. 6, r. 1935 – 36, č. 8, s. 85 – 90, č. 9, s. 98 – 101.
- Kostel sv. Jiljí. VMS, č. 26, r. 1936, s. 5 – 26.
- Kounovské slavnosti. RN, roč. 5, r. 1934, č. 26, s. 1 – 2. (pod šifrou „nn“)
- Kralovské trhy. Kralovický obzor, roč. 28, č. 3, s. 1
- Královská hrobka v Pražském dómě. Malý čtenář, roč. 30, r. 1911, s. 260.
- Král. město Rakovník. Nové proudy, roč. 12, r. 1929, č. 21, s. 1 – 2.
- Královské město Rakovník. Expres, 3. 3. 1940. viz Froněk, F.: Bibliografie Rakovnicka. Praha 1950, s. 103 – 108.
- Královské město Rakovník. RN, roč. 9, r. 1938, č. 8, s. 1.
- Krypta rodu Renšperků v skřivaňském kostele. Vlast. sb., roč. 6, r. 1935 – 36, č. 6, s. 63 – 65.
- Křivoklát. In: Křivoklát, perla českých hradů, r. 1936, s. 1 – 16.
- Křivoklát. In: Sborník okresu Rakovník, r. 1947, s. 22 – 31.
- Majestát krále Jana Lucemburského. RN, roč. 9, r. 1938, č. 14, s. 1 – 2.
- Majestáty krále Jiřího z Poděbrad. RN, roč. 9, r. 1938, č. 28, s. 1.
- Mariánské sousoší v Rakovnice. RN, roč. 11, r. 1940, č. 52, s. 1 – 2; roč. 12, r. 1941, č. 1, s. 1 – 2, č. 3, s. 2 – 3, č. 6, s. 3, č. 10, s. 1 – 2, č. 11, s. 2 – 3.
- Matouš Flemík, rakovnický zvonář. VMS, č. 3, r. 1914, s. 14 – 38.
- Matrika rakovnických měšťanů. ČSPSČ, roč. 17, r. 1909, s. 31 – 33, 48 – 51, 112 – 118.
- Městská váha v Rakovnice na konci 16. věku. ČSPSČ, roč. 16, r. 1908, s. 163 – 166.
- Mikuláš z Rakovníka. VMS, č. 27, r. 1937, s. 62 – 65.
- Moudrá průpověď. Malý čtenář, roč. 30, r. 1911, s. 42.
- Mustrunk v plzeňském kraji r. 1566. Sborník městského historického muzea císaře a krále Františka Josefa I. v Plzni. roč. 2, r. 1911, s. 42 – 57.
- Muzejní spolek v Rakovníku vypisuje fotografickou soutěž na nejkrásnější snímek hradu Krakovce. RN, roč. 5, r. 1934, č. 17, s. 6.
- Mydlářství v Rakovníku. RN, roč. 6, r. 1935, č. 50, s. 3.
- Myslbečkův sv. Václav. Malý čtenář. roč. 30, r. 1911, s. 13.
- Na feriální osadě. Malý čtenář, roč. 29, r. 1910, s. 247.
- Na hrádku. Vlast. sb. , roč. 8, r. 1937 – 38, č. 6, s. 72 – 74, č. 7, s. 88 – 89.
- Na chmel. Malý čtenář, roč. 26, r. 1907, s. 29 – 30, 36 – 40.
- Na přílepském bělidle. RN, roč. 5, r. 1934, č. 3, s. 4 – 5.
- Naše zvony. Rakovnický obzor, roč. 8, r. 1916, č. 47, s. 3 – 4, č. 48, s. 3 – 4, roč. 9, r. 1917, č. 4, s. 5, č. 5, s. 5.
- Na zpropadeném zámku. Vlast. sb. , roč. 7, r. 1936 – 37, č. 9, s. 114 – 116, č. 10, s. 125 – 128.
- Na studiích před padesáti lety. In: Sto let reálky rakovnické, díl I, r. 1933, s. 273 – 277.
- Naše staré rybníkářství a rybářství. VMS, č. 7, r. 1918, s. 11 – 46.

- Neznámé „hradiště“ nad Javornicí. Vlast. sb. , roč. 8, r. 1937 – 38, č. 1, s. 2 – 3, č. 3, s. 32 – 35.
- Okolí Rakovníka po stránce archeologické. VMS, č. 28, r. 1938, s. 56 – 60.
- O novém erbu, clu a lesní robotě. RN, roč. 9, r. 1938, č. 31, s. 2 – 3, č. 32, s. 2 – 3, č. 33, s. 3 – 4, č. 34, s. 3 – 4.
- Opravený hrad Krakovec. RN, roč. 5, r. 1934, č. 27, s. 4.
- O vodníkovi. Vlast. sb., roč. 4, r. 1933 – 34, č. 6, s. 86 – 87.
- Pečetidlo královského města Rakovníka. Venkov, roč. 35, r. 1940, příloha Neděle Venkova k č. 271.
- Počátek archivu král. města Rakovníka. RN, roč. 7, r. 1936, č. 8, s. 1 – 2.
- Podbořany před 300 lety. KL, roč. 11, r. 1937, s. 3 – 4.
- Pokus o založení školy pro dívky v Rakovnici. Vlast. sb., roč. 4, r. 1933 – 34, č. 6, s. 77 – 78.
- Poslední návštěva dr. Z. Wintra v Rakovnici. VMS, č. 2, r. 1913, s. 20 – 27.
- Pražská brána. Nové proudy, roč. 20, r. 1937, č. 47, s. 5.
- Předhistorické nálezy v Lubné. Vlast. sb., roč. 4, r. 1933 – 34, č. 1, s. 6 – 8, č. 2, s. 17 – 19.
- Profesor rakovnické reálky Jan Soukup. Nové proudy, roč. 10, r. 1927, č. 9, s. 15. (pod šifrou „nn“)
- Prof. Ing. Alois Nechleba jako archivální pracovník. Lesnická práce, roč. 18, r. 1939, s. 315 – 317.
- Pro věčný klid. Vlast. sb., roč. 5, r. 1934 – 35, č. 3, s. 29 – 31.
- Príměří s karmelitány. RN, roč. 8, r. 1937, č. 52, s. 3 – 4.
- Rakovnická zvonice. Nové proudy, roč. 13, r. 1930, č. 11, s. 4, č. 47, s. 5, roč. 14, č. 1, s. 5, č. 2, s. 5.
- Rakovnické dláždění. Louny, r. 1930. (viz Froněk, F.: Bibliografie Rakovnicka. Praha 1950, s. 103 – 108.)
- Nové proudy, roč. 12, r. 1929, č. 40, s. 4, č. 46, s. 3 – 4, č. 47, s. 4, č. 48, s. 4 – 5, roč. 13, r. 1930, č. 2, s. 3 – 4, č. 4, s. 4 – 5.
- Rakovnické ulice. RN, roč. 1, r. 1930, č. 1, s. 2, č. 3, s. 3, č. 5, s. 2 – 3, č. 7, s. 3, č. 9, s. 2, č. 10, s. 1 – 2, č. 13, s. 1 – 2.
- Rakovnicko. Nová Praha. 15. 12. 1927. (viz Froněk, F.: Bibliografie Rakovnicka. Praha 1950, s. 103 – 108.)
- Rakovnicko v době předhistorické. VMS, č. 4, r. 1915, s. 29 – 74.
- Rakovnický archiv. RN, roč. 11, r. 1940, č. 4, s. 4. (pod šifrou „nn“)
- Rakovnický archiv. Rozhledy z Rakovnicka, r. 1909, č. 13 – 15.
- Rakovnický archiv a Dr. Z. Winter. RN, roč. 7, r. 1936, č. 32, s. 1 – 2.
- Rakovnický archiv podruhé zachráněn. RN, roč. 7, r. 1936, č. 35, s. 1 – 3, č. 36, s. 2.
- Rakovnický chmel. VMS, č. 17, r. 1928, s. 42 – 47.
- Rakovničtí karmelitáni a náboženství. RN, roč. 8, r. 1937, č. 39, s. 2 – 3.
- Rakovník měl vlastního kata. RN, roč. 11, r. 1940, č. 49, s. 2 – 3.
- Rakovník. Národní listy, r. 1928, příloha k č. 221, s. 1.
- Rakovník. Národní osvobození, roč. 3, r. 1926, č. 161, s. 5.
- Rakovník a Rakovnicko. In: Karel Opočenský: Rakovník – kniha šachová, r. 1941, s. 11 – 17.
- Rakovník – město někdejších pivovarníků. Sborník okresu Rakovník, r. 1947, s. 41 – 45.

- Rakovník od založení reálky až do převratu. In: Sto let reálky rakovnické, díl I, r. 1933, s. 211 – 220.
- Rakovník r. 1860. VMS, č. 6, r. 1917, s. 36 – 47.
- Rakovník za vlády krále Vladislava. RN, roč. 9, r. 1938, č. 30, s. 2 – 3.
- Rakovník v XIX. století. RN, roč. 2, r. 1931, č. 13, s. 2, č. 14, s. 1 – 2, č. 15, s. 1 – 2, č. 16, s. 2 – 3, č. 17, s. 2, č. 19, s. 1 – 2, č. 20, s. 2, č. 21, s. 1 – 2, č. 22, s. 2, č. 23, s. 2 – 3, č. 24, s. 1 – 2.
- Rokytensko. Vlast. sb., roč. 1, r. 1930 – 31, č. 8, s. 117 – 119, č. 9, s. 133 – 135.
- Řeka Mže. Vlast. sb., roč. 2, r. 1931 – 32, č. 2, s. 22 – 23, č. 3, s. 37 – 40.
- Sixt z Ottersdorfu. RN, roč. 4, r. 1933, č. 34, s. 1.
- Sidliště prvního člověka. RN, roč. 4, r. 1933, č. 24, s. 1.
- Skřivaňská tvrz. Vlast. sb., roč. 5., r. 1934 – 35, č. 10, s. 120 – 122.
- Smlouva o prodej Všetat. Nové proudy, roč. 10, r. 1927, č. 4, s. 4, č. 7, s. 4 – 5.
- Srážka císařských a královských vojsk u Rakovníka r. 1620. VMS, č. 1, r. 1912, s. 1 – 15.
- Starý Dřevíč. Vlast. sb. roč. 7, r. 1936 – 37, č. 8, s. 93 – 95.
- Stav obecních kronik na Rakovnicku. In: Přehled činnosti Okr. sboru osvětového v Rakovnici v prvním desetiletí naší samostatnosti. r. 1928, s. 22 – 24.
- Stará škola v Rakovnicku. RN, roč. 7, r. 1936, č. 14, s. 2, č. 15, s. 1 – 2.
- Stará škola v Rakovnicku. In: Padesát let dívčí školy v Rakovnicku. red. K. Mejstřík, r. 1936. s. 9 – 18.
- Staré děkanství – Stará pošta. RN, roč. 10, r. 1939, č. 33, s. 3, č. 34, s. 3.
- Staré rodiny v Rakovnici. RN, roč. 11, r. 1940, č. 2, s. 1, č. 22, s. 1 – 2.
- Starodávné rody v Rakovnici. RN, roč. 7, r. 1936, č. 24, s. 1 – 2.
- Sto let městské knihovny v Rakovnicku. Národní listy, r. 1941 příloha k č. 61, s. 1.
- Stručný náčrt vzniku a dějin městského musea v Rakovnici. VMS, č. 1, r. 1912, s. 16 – 19.
- Světské starosti rakovnických karmelitánů. RN, roč. 8, r. 1937, č. 44, s. 4.
- Šacunk kraje žateckého. KL, roč. 4, r. 1930, s. 45 – 50.
- Školství v politickém okrese rakovnickém roku 1850. Vlast. sb., roč. 2, r. 1931 – 32, č. 5, s. 67 – 70.
- Šlechta plzeňského kraje v půli 16. století. ČSPSČ, roč. 18, r. 1910, s. 53 – 56, 107 – 109.
- To pivo. RN, roč. 11, r. 1940, č. 15, s. 2 – 3.
- Učitelé platy roku 1567. Venkov, roč. 35, r. 1940, příloha Neděle Venkova k č. 145, s. 3.
- Vlčí hora. Vlast. sb. roč. 7, r. 1936 – 37, č. 6, s. 67 – 68, č. 7, s. 79 – 81.
- Voroplavba na řece Mži. Vlast. sb., roč. 3, r. 1932 – 33, č. 1, s. 3 – 4, č. 2, s. 18 – 22, č. 3, s. 36 – 39.
- Výstražné ohně. Vlast. sb., roč. 5., r. 1934 – 35, č. 7, s. 84 – 86.
- Vzácné jubileum. (80. narozeniny MUDr. J. Černého) RN, roč. 7, r. 1938, č. 16, s. 1 – 2. (pod šifrou „nn“)
- Vzpoua na Slánsku. Slánský obzor, roč. 25, r. 1917, s. 50 – 62.
- Začátky našeho školství. Vlast. sb., roč. 8, r. 1937 – 38, č. 2, s. 22 – 24.
- Za Františkem Šmídem. RN, roč. 9, r. 1938, č. 40, s. 2 – 3.
- Za Josefem Květoněm. RN, roč. 5, r. 1934, č. 23, s. 2. (pod šifrou „nn“)
- Zaniklá ves a tvrz Pístný. Vlast. sb. roč. 5., r. 1934 – 35, č. 9, s. 101 – 103.

- Zaniklé osady. Rakovnická regionální revue, r. 1968 – 69, č. 1, s. 10 – 11.
- Za prof. Janem Soukupem. RN, roč. 4, r. 1933, č. 30, s. 1.
- Zasloužilý učitel (Josef Kinderman). RN, roč. 8, r. 1937, č. 31.
- Za + Jaroslavem Petrovcem. VMS. č. 1, r. 1912, s. 20 – 21.
- Záchrana rakovnického archivu. RN, roč. 7, r. 1936, č. 29, s. 2 – 3.
- Zápisky krevního písaře. VMS, č. 23, r. 1933, s. 68 – 84.
- Z české historie Jesenice. KL, r. 1946. (viz Froněk, F.: Bibliografie Rakovnicka. Praha 1950, s. 103 – 108.)
- Zdeňka Havlíčková v Rakovniku. Vlast. sb., roč. 8, r. 1937 – 38, č. 8, s. 93 – 95.
- Ze staré školy. Vlast. sb., roč. 7, r. 1936 – 37, č. 1, s. 2, č. 2, s. 13 – 14, č. 3, s. 31 – 33, č. 4, s. 43 – 44, č. 5, s. 55 – 56.
- Zikmund Winter a rakovnický archiv. In: Zikmund Winter a Rakovník. Bartoš, r. 1937, s. 116 – 141.
- Zlé doby Rakovníka. RN, roč. 9, r. 1938, č. 38, s. 3.
- Zmizelé brány rakovnické. RN, roč. 2, r. 1931, č. 28, s. 2 – 3, č. 29, s. 2, č. 30, s. 2, č. 31, s. 2 – 3, č. 32, s. 3, č. 33, s. 1, č. 34, s. 1, č. 35, s. 1, č. 36, s. 2.
- Zmizelý kus městské hradby. (společně s J. Dienelem), RN, č. 9, r. 1938, č. 35, s. 2 – 3, č. 36, s. 3.
- Znak královského města Rakovníka. Vlast. sb., roč. 7, r. 1936 – 37, č. 1, s. 1.
- Znak královského města Rakovníka a městeček Jesenice, Senomat a Kněževse. Erbovní knížka, r. 1938, s. 29 – 33.
- Z počátků dolování na Rakovnicku. VMS, č. 22, r. 1933, s. 80 – 100.
- Z počátku dolování na Rakovnicku. Rakohorník, roč. 5, r. 1958, č. 10, s. 4, č. 12, s. 4, roč. 6, r. 1959, č. 1, s. 4, č. 2, s. 4, č. 3, s. 4, č. 4, s. 4.
- Z počátků naší samosprávy. VMS, č. 20, r. 1931, s. 124 – 150.
- Z Rakovnicka. Sborník Městského historického musea císaře a krále Františka Josefa I. v Plzni. roč. 1, r. 1909, s. 126 – 127. (rubrika „Nálezky“)
- Zvonění proti mračnům. Vlast. sb., roč. 3, r. 1932 – 33, č. 9, s. 129 – 130.
- Žatecká škola. KL, roč. 8, r. 1934, č. 5 – 6, s. 59 – 60.
- Žatecké vinařství. KL, roč. 2, r. 1928, s. 17 – 20.
- Židé v Rakovnice. VMS, č. 24, r. 1934, s. 72 – 99, č. 26, r. 1936, s. 57 – 87, č. 25, r. 1935, s. 22 – 81.

Práce v rukopisech a strojopisech

5. 2. 3

- Archiv. V majetku doc. Růžičkové, Praha. (rukopis, 15 s.)
- Až budou naši potomci číst. rukopis bez názvu, OM Rakovník, f. Jan Renner – správce muzea, č. inv. 156, č. přír. 44/85. (13 s.)
- Bitva u Rakovníka. OM Rakovník, f. Jan Renner – správce muzea, č. inv. 157, č. přír. 45/85. (17 s.)
- Cechovní zřízení ovčáků. OM Rakovník, f. Jan Renner – správce muzea, č. inv. 156, č. přír. 44/85. (4 s.)
- Co bylo v Rakovnice zničeno. V majetku doc. Růžičkové, Praha. (rukopis, 2 s.)
- Crinitus a Rakovník. SOKA Rakovník, f. Pozůstalosti, Jan Renner I, kart. č. 26. (4 s.)
- Čeněk Vaněček. OM Rakovník, f. Jan Renner – správce muzea, č. inv. 157, č. přír. 45/85. (12 s.)
- Dějiny hradu Krakovce. SOKA Rakovník, zatím nezařazeno.

- Dějiny Rakovníka. viz Rakovnicko a Rakovník od nejstarších dob až do nastoupení Ferdinanda II. – Rakovník v 17. – 19. století.
- Dodatky ke Knihám černým. OM Rakovník, f. Jan Renner – správce muzea, č. inv. 155, č. přír. 43/85.
- Dodatky k Nejstarší kronice král. města Rakovníka. OM Rakovník, f. Jan Renner – správce muzea, č. inv. 155, č. přír. 43/85.
- Doupno. OM Rakovník, f. Jan Renner – správce muzea, č. inv. 157, č. přír. 45/85. (16 s.)
- Hovorkova pamětní kniha města Rakovníka. SOKA Rakovník, f. Pozůstalosti, František Hovorka, kart. č. 5. (rukopis, ztraceno)
- Hudlice. SOKA Rakovník, f. Pozůstalosti, Jan Renner II, kart. č. 27.
- Chrám sv. Bartoloměje v Rakovnici. SOKA Rakovník, neuspořádaný materiál. (77 s.)
- Jaký Rakovník byl. Knihovna SOKA Rakovník, desky Manské knihy. (4s.)
- Josef Bradský. SOKA Rakovník, f. Pozůstalosti, Josef Bradský, kart. č. 11. (rukopis, 4 s.)
- Josef Čermák. OM Rakovník, f. Jan Renner – správce muzea, č. inv. 157, č. přír. 45/85. (12 s.)
- Knihovna městského archivu Rakovník. SOKA Rakovník, f. Okresní archiv, neuspořádaný materiál. (rukopis)
- Koncept Dějin Měšťanské besedy 1850 – 1900. SOKA Rakovník, f. Měšťanská beseda rakovnická, kart. č. 2. (rukopis)
- Kronikáři a kroniky královského města Rakovníka. OM Rakovník, f. Jan Renner – správce muzea, č. inv. 156, č. přír. 44/85.
- Kronika města Rakovníka 1932 – 45. OM Rakovník, f. Jan Renner – správce muzea, č. inv. 156, č. přír. 44/85. (123 s.)
- Lašovice. OM Rakovník, f. Jan Renner – správce muzea, č. inv. 157, č. přír. 45/85. (13 s.)
- Městský archiv. OM Rakovník, f. Jan Renner – správce muzea, č. inv. 157, č. přír. 45/85. (26 s.)
- Moje literární práce. Orig. v majetku F. Zubalíka z Rakovníka. (8 s.).
kopie – Rabasova galerie Rakovník, f. Pozůstalost L. Mičky, kart. č. 11 – Jan Renner.
- Nejstarší řád řemeslníků podle F. Levého. SOKA Rakovník, f. Pozůstalosti, Jan Renner II, kart. č. 27. (1 s.)
- Okrašlovací spolek. OM Rakovník, f. Jan Renner – správce muzea, č. inv. 157, č. přír. 45/85. (40 s.)
nebo – SOKA Rakovník, nezařazeno. (40 s.)
- Opevnění král. města Rakovníka. V majetku doc. Růžičkové. (52 s.)
- Opravy v městě. V majetku doc. Růžičkové, Praha. (rukopis)
- Paměti. V majetku doc. Růžičkové, Praha.
nebo – Rabasova galerie Rakovník, f. Pozůstalost L. Mičky, kart. č. 11 – Jan Renner. (pouze 1/2 práce)
- Papírna. OM Rakovník, f. Jan Renner – správce muzea, č. inv. 157, č. přír. 45/85. (15 s.)
- Počátky archivu. V majetku doc. Růžičkové, Praha. (42 s.)
- Popis politického a školního okresu Rakovnického. SOKA Rakovník, f. Pozůstalosti, Jan Renner I. kart. č. 26. (rukopis, 392 s.)
- Popis politického a školního okresu Rakovnického. r. 1947, přepracovaný text z roku 1902, SOKA Rakovník, zatím nezřazeno.
- Pověsti Podlesí a Podžbánska. SOKA Rakovník, zatím nezřazeno. (65 s.)

- Přednáška o minulosti Rakovníka. Knihovna SOkA Rakovník, desky Manské knihy. (22 s.)
- Radnice. OM Rakovník, f. Jan Renner – správce muzea, č. inv. 156, č. přír. 44/85. (36 s.)
- Rakovniciana v archivu ministerstva vnitra. SOkA Rakovník, neuspořádaný materiál. (5 s.)
- Rakovnická skelná huť. OM Rakovník, f. Jan Renner – správce muzea, č. inv. 157, č. přír. 45/85. (6 s.)
- Rakovnické hrnčířství. SOkA Rakovník, f. Pozůstalosti, Jan Renner II, kart. č. 27. (33 s.)
nebo – OM Rakovník, f. Jan Renner – správce muzea, č. inv. 157, č. přír. 45/85. (18 s.)
- Rakovnické pivovarnictví od nejstarších dob až do konce 18. století. OM Rakovník, f. Jan Renner – správce muzea, č. inv. 155, č. přír. 43/85. (332 s.)
- Rakovnicko a Křivoklátsko v pověstech. SOkA Rakovník, zatím nezařazeno. (23s., doplněné a rozšířené předchozí 2. vydání)
- Rakovnicko a Rakovník. SOkA Rakovník, f. Pozůstalosti, Jan Renner I. kart. č. 26. (6 s.)
- Rakovnicko a Rakovník od nejstarších dob až do nastoupení Ferdinanda II. OM Rakovník, f. Jan Renner – správce muzea, č. inv. 155,156, č. přír. 43/85, 44/83. (285 s.)
nebo – v majetku doc. Růžičkové, Praha.
- Rakovnický chmel. OM Rakovník, f. Jan Renner – správce muzea, č. inv. 157, č. přír. 45/85. (4 s.)
- Rakovník. SOkA Rakovník, f. Pozůstalosti, Jan Renner I. kart. č. 26. (12 s.)
nebo – Tamtéž, f. Klub čs. turistů, kart. č. 3. (5 s.)
- Rakovník – město někdejších pivovarníků. OM Rakovník, f. Jan Renner – správce muzea, č. inv. 155, č. přír. 43/85. (8 s.)
- Rakovník – Slaný. Rabasova galerie Rakovník, f. Pozůstalost L. Mičky, kart. č. 11 – Jan Renner.
- Rakovník v boji za svobodu (1526 – 1588). OM Rakovník, f. Jan Renner – správce muzea, č. inv. 155, č. přír. 43/85. (128 s.)
nebo – v majetku doc. Růžičkové, Praha.
- Rakovník v 17. – 19. století. Rabasova galerie Rakovník, f. Pozůstalost L. Mičky, kart. č. 11 – Jan Renner. (384 s.)
- Rakovník za války třicetileté. OM Rakovník, f. Jan Renner – správce muzea, č. inv. 155, č. přír. 43/85. (177 s.)
nebo – v majetku doc. Růžičkové, Praha.
- Registra cechovní vnově založená za cechmistrův pana Martina Bezprstých, Stefana Raddy, Víta Rathauzských, Vavřince Mautvičky, a to leta 1597. SOkA Rakovník, f. Pozůstalosti, Jan Renner II, kart. č. 27. (7 s.)
- Registra řezníků a mydlářů. (nenalezeno)
- Seznam knihovny městského archivu Rakovník. SOkA Rakovník, f. Okresní archiv, neuspořádaný materiál. (rukopis)
- Sixt z Ottersdorfu. SOkA Rakovník, f. Pozůstalosti, Jan Renner I, kart. č. 26. (2 s.)
- Skalka. OM Rakovník, f. Jan Renner – správce muzea, č. inv. 157, č. přír. 45/85. (7 s.)
- Skřivaň. OM Rakovník, f. Jan Renner – správce muzea, č. inv. 157, č. přír. 45/85. (46 s.)
- Soupis někdejší šlechty na Rakovnicku. Knihovna SOkA Rakovník, desky Manské knihy. (6 s.)

- Soupis památek politického okresu rakovnického. SOkA Rakovník, f. Pozůstalosti, Jan Renner II, kart. č. 27. (11 s.)
- Stručná historie rakovnické městské plynárny. OM Rakovník, f. Jan Renner – správce muzea, č. inv. 157, č. přír. 45/85. (14 s.)
- Stručné dějiny městského vodovodu v Rakovnici. OM Rakovník, f. Jan Renner – správce muzea, č. inv. 156, č. přír. 44/85. (56 s.)
- Svobodný dům v Rakovnici. OM Rakovník, f. Jan Renner – správce muzea, č. inv. 156, č. přír. 44/85. (96 s.)
- Václav Kočka. SOkA Rakovník, nezařazeno. (12 s.)
- Výpis z jezuitské knihy pamětní (1697). SOkA Rakovník, f. Pozůstalosti, Jan Renner II, kart. č. 27.
- Vývoj obecných škol na Rakovnicku. OM Rakovník, f. Jan Renner – správce muzea, č. inv. 157, č. přír. 45/85. (12 s.)
- Vývoj řemesel a obchodu v Rakovnici. OM Rakovník, f. Jan Renner – správce muzea, č. inv. 157, č. přír. 45/85. (117 s.)
- Založení Rakovníka. OM Rakovník, f. Jan Renner – správce muzea, č. inv. 157, č. přír. 45/85. (28s. + plány)
- Zaniklé osady na Rakovnicku. V majetku doc. Růžičkové. (8 s.)
- Žbán. SOkA Rakovník, f. Klub čs. turistů, kart. č. 3. (rukopis – neúplný.)

5. 3 SOUPIS PRAMENŮ A LITERATURY

5. 3. 1. Prameny

- SOkA Rakovník, f. AMR, Domobranecký seznam domobraneckého ročníku 1869. bez signatury.
- Tamtéž, f. AMR, Popisná kniha města, r. 1870, bez signatury.
- Tamtéž, f. Klub čs. turistů, kart. č. 1, 2, 3, 4.
- Tamtéž, f. Měšťanská beseda rakovnická, kart. č. 1, 2.
- Tamtéž, f. Měšťanská škola chlapecká Rakovník, kart. č. 1, 7, 8, 9, 10, 11.
- Tamtéž, f. Měšťanská škola chlapecká Rakovník, kniha č. 6, Protokoly valných hromad a schůzí výborových 1896 – 1941.
- Tamtéž, f. Měšťanská škola chlapecká Rakovník, kniha č. 7, Inventář školní chlapecké školy v Rakovnici 1912 – 1933.
- Tamtéž, f. Měšťanská škola chlapecká Rakovník, kniha č. 10, Jednací protokol počínající škol. r. 1895 (do 1911).
- Tamtéž, f. Muzejní spolek Rakovník, kart. č. 1, 2, 3, 4.
- Tamtéž, f. Muzejní spolek Rakovník, kniha č. 1, 2, 3, protokoly 1911 – 1926, 1926 – 1938, 1938 – 1952.
- Tamtéž, f. Obec Hvozd, kart. č. 1.
- Tamtéž, f. Obec Lašovice, kniha č. 12, Školní kronika, založeno 1860.
- Tamtéž, f. Obec Lašovice, Obecná škola Lašovice 1901 – 1902, kniha č. 22, Výkaz docházky a prospěchu.
- Tamtéž, f. Obecná škola chlapecká Rakovník 1904 – 1905, 1. – 5. třída, č. 31, Výkaz docházky a prospěchu.
- Tamtéž, f. Okrašlovací spolek Rakovník, bez signatury.
- Tamtéž, f. Okresní úřad Rakovník, Sčítací listy obyvatelstva r. 1900, Lašovice.

- Tamtéž, f. Okresní úřad Rakovník, Sčítací listy obyvatelstva r. 1910, Rakovník, od čp. 451.
- Tamtéž, f. Osobní spisy č. 86, R – 2184, Jan Renner.
- Tamtéž, f. Osvětový sbor Rakovník, kart. č. 2, 3.
- Tamtéž, f. Pozůstalosti, František Hovorka, kart. č. 5.
- Tamtéž, f. Pozůstalosti, František Janoušek, kart. č. 29.
- Tamtéž, f. Pozůstalosti, Jan Renner I,II, kart. č. 26, 27.
- Tamtéž, f. Pozůstalosti, Jaroslav Petrovec, kart. č. 74.
- Tamtéž, f. Pozůstalosti, Jindřich Šubert, kart. č. 13.
- Tamtéž, f. Pozůstalosti, Josef Bradský, kart. č. 11.
- Tamtéž, f. Pozůstalosti, Václav Kočka, kart. č. 43.
- Tamtéž, f. Pozůstalosti, Zikmund Winter, kart. č. 39.
- Tamtéž, f. Reálka Rakovník I, neuspoř. mater.
- Tamtéž, f. Sbor pro záchranu Krakovce, kart. č. 1, 2, 3, kniha č. 1, 2, 3.
- Tamtéž, kart. neuspořádaný materiál, označeno – Chrám sv. Bartoloměje, Výpisy různé, Havlíčkův pomník, Renner výpisky z archiválií.
- Tamtéž, kart. neuspoř. mater. označeno – Muzea a sbírky, č. 96.
- Tamtéž, kart. neuspoř. mater., označeno – Muzeum, MNV Rakovník.
- Tamtéž, kart. neuspoř. mater., označeno – Muzeum, Muzejní spolek.
- Tamtéž, kart. neuspoř. mater. označeno – Okresní archiv.
- Tamtéž, kart. neuspoř. mater., označeno – Svaz českých muzeí.
- Tamtéž, Memorabilien Buch der kön Kreisstadt Rakonitz – Pamětní kniha okres. města Rakovník. městská kronika, bez signatury.
- Tamtéž, Pamětní kniha archivu, bez signatury.
- Tamtéž, Pamětní kniha měst. muzea v Rakovníce 1898 – 1946, bez signatury.
- OM Rakovník, f. Jan Renner, správce muzea, č. inv 155 – 157, č. přír. 43/85 – 45/85.
- Rabasova galerie Rakovník, f. Pozůstalost L. Mičky, kart. č. 11 – Jan Renner.
- SOA Praha, f. Matriky M 21, okres Rakovník, Panoší Újezd, inv. č. 24, 27, 29.
- VHA Praha, f. Sbírka válečných hrobů, kart. Rakovník – Rokycany. bez signatury.
- Městský úřad Rakovník, odd. Evidence obyvatel.
- Soukromé sbírky v majetku – doc. J. Růžičková, Praha.
 - F. Zubalík, Rakovník.
 - J. Kudrna, Rakovník. (nedávno zakoupeno okresním archivem v Rakovníku)
- Věstník Musejního spolku král. města Rakovníka a politického okresu Rakovnického. r. 1911 – 1948.
- Rakovnické noviny. r. 1930 – 1941.
- Renner, J.: Městská kronika pro léta 1931 – 1945. OM Rakovník, f. Jan Renner, správce muzea, č. inv. 156, č. přír. 44/85.
- Paměti. V majetku doc. J. Růžičkové, Praha.

Publikované články o J. Rennerovi

5. 3. 2

- hjb.: Sedmdesát let archiváře a kulturního pracovníka Jana Rennera. Národní politika, roč. 57, r. 1939, č. 134.
- Jiřík, K.: Jan Renner padesát let archivářem. Archivní časopis, r. 1956, č. 3, s. 173 – 174.

- Markup, F.: Devadesátka Jana Rennera. 11. 9. 1958 zasláno do Lidové demokracie, viz SOkA Rakovník f. Pozůstalosti, Jan Renner II, kart. č. 27.
- Markup, F.: Nekrolog J. Rennera, ČSPSČ, roč. 67, r. 1959, č. 3.
- Mejstřík, K.: Pan ředitel. In: Jak jsem je potkal. Rakovník 1976, s. 44 – 46.
- Mejstřík, K.: Jan Renner sedmdesátníkem. RN, roč. 10, r. 1939, č. 20, s. 1.
- Mejstřík, K.: Rakovníkem po velkých stopách. Rakovník 1974, s. 20.
- Mejstřík, K.: Rakovníkem po velkých stopách. MěKS Rakovník 1973, s. 19 – 20, 2. vyd. 1983, s. 24 – 25.
- Mička, L.: Sto let Jana Rennera. Rakovnícká regionální revue. ONV Rakovník, r. 1969, č. 3. nebo Rozvoj, roč. 8 (18), r. 1969, č. 19, s. 1 a 3.
- Psota, F.: Záslužné dílo. Technické noviny, roč. 7, r. 1959, č. 22, s. 2.
- rš.: 70 let Jana Rennera. Národní listy, r. 1939, č. 132, s. 5.
- Růžičková, J.: Jak vznikl rakovnícký archiv. Svobodné slovo, roč. 15, r. 1959, č. 143, s. 1.
- stručný životopis Jana Rennera. Nové proudy, roč. 12, r. 1929, č. 20, s. 4. nebo SOkA Rakovník, Pamětní kniha okres. města Rakovník. městská kronika, bez signatury, s. 162 – 163.

5. 3. 3 Literatura

- Bartoš, J.: Z historie rakovníckého musejnictví. RN, roč. 8, r. 1937, č. 35, s. 1 – 2.
- Zikmund Winter a Rakovník. Rakovník 1937.
- Bauer, O. a kol.: Soupis archivní literatury v českých zemích 1895 – 1956. Praha 1956.
- Brožová, V.: Zikmund Winter a jeho rakovnícký kult. Dějiny a současnost, roč. 16, r. 1994, č. 5, s. 31 – 35.
- Brožová, V.: Zikmund Winter 1846 – 1912. OM Rakovník 1991.
- red. Brůžek, Z. a kol.: Sborník 150 let od založení reálky v Rakovníku. Rakovník 1983.
- Cechner, A.: Soupis památek historických a uměleckých v politickém okresu rakovníckém díl I – hrad Křivoklát, Praha 1911, díl II, Praha 1913.
- Emler, J.: Paměti rakovnícké. Praha 1894.
- Froněk, F.: Bibliografie Rakovnícka. Praha 1950. s. 103 – 108. (+ přiložené dodatky)
- In memoriam. (Josef Čermák) VMS, č. 7, r. 1917, s. 3 – 5. (autorem je pravděpodobně J. Renner.)
- J. B. č. (Bradáč, J.): Dvacet let Musejního spolku v Rakovníku. RN, roč. 2, r. 1931, č. 12, s. 1 – 2.
- Jonášová – Hájková, S.: Bibliografie české historie za roky 1927 – 1941. Historický klub, Praha, jednotlivé svazky – 1931, 1934, 1936, 1937, 1938, 1951.
- Kazimour, J.: Bibliografie české historie za roky 1904 – 1926. Historický klub, Praha, jednotlivé svazky – 1905, 1922, 1926, 1929.
- red. Koníček, J. a kol.: Sto let reálky rakovnícké díl I, Rakovník 1933.
- Krůta, V.: Okresní archiv Rakovník se sídlem v Petrovčicích. Rakovník 1979.
- Markupová, I.: Královské město Rakovník Františku Markupovi k jeho nedožitým devadesátinám 13. dubna 1992. Rabasova galerie Rakovník 1992.
- Mejstřík, K.: Jak jsem je potkal. Rakovník 1976.
- Mejstřík, K.: Rakovníkem po velkých stopách. Rakovník 1974.
- Mejstřík, K.: Rakovníkem po velkých stopách. Rakovník 1973, 2. vyd. 1983.
- Mička, L.: Kulturní tvář Rakovnícka. OM a galerie v Rakovníku, díl I, 1976, díl II, 1979.

- Rais, K. J.: Deset let kulturní práce na Rakovnicku. In: Přehled činnosti Okresního sboru osvětového v Rakovnici v prvním desetiletí naší samostatnosti. 1928, s. 1 – 9.
- Razím, V.: Vzpomínky na starý Rakovník. Rabasova galerie Rakovník 1994.
- Renner, J.: Historie a soupis archivu král. města Rakovníka. Rakovník, Muz. spolek 1937.
- Renner, J.: Historie městského muzea a průvodce jeho sbírkami. Rakovník, Spořitelna rakovnická 1940.
- Renner, J.: Jednatelské zprávy. VMS r. 1912 – 1937.
- Renner, J.: Nejstarší kronika král. m. Rakovníka 1425 – 1800. Muz. spolek, Rakovník 1941.
- Renner, J.: Popis politického a školního okresu Rakovnického. vlastní nákl. 1902.
- Renner, J.: Poslední návštěva dr. Z. Wintra v Rakovnici. VMS, č. 2, r. 1913, s. 20 – 27.
- Renner, J.: Rakovnický archiv po druhé zachráněn. RN, roč. 7, r. 1936, č. 35, s. 1 – 2.
- Renner, J.: Stručný náčrt vzniku a dějin městského muzea v Rakovnici. VMS, č. 1, r. 1912, s. 16 – 19.
- Renner, J.: Za + Jaroslavem Petrovcem. VMS, č. 1, r. 1912, s. 20 – 21.
- Spalová, K.: Deset let trvání rakovnického Musejního spolku. VMS, č. 10, r. 1920. nebo Nové proudy, roč. 4, r. 1921, č. 8, s. 1 – 2, č. 9, s. 2 – 3.
- Štembera, M.: Místopis kraj. královského města Rakovníka. Praha 1839.
- Zilinskyj, B.: Václav Kočka – regionální historik Kralovicka a Rakovnicka. Severní Plzeňsko, č. 3, Mariánská Týnice 1997.

SEZNAM ZKRATEK

AMR	– Archiv města Rakovníka
ČČS	– Církev československá
ČDV	– Časopis pro dějiny venkova
ČČH	– Český časopis historický
ČSPSČ	– Časopis Společnosti přátel starožitností českých
KL	– Krajem Lučanů. Věstník českého muzea v Žatci
OM	– Okresní muzeum
RN	– Rakovnické noviny
SOkA	– Státní okresní archiv
SOA	– Státní oblastní archiv
Vlast. sb.	– Vlastivědný sborník okresu Rakovnického s Křivoklátskem a Kralovického s Manětínskem
VHA	– Vojenský historický archiv Praha
VMS	– Věstník Musejního spolku královského města Rakovníka a politického okresu Rakovnického

SEZNAM PŘÍLOH

- 1) Rodný domek (čp. 37) J. Rennera v Lašovicích (*foto J. Č., r. 1997*).
- 2) Dům čp. 10 ve Hvozďě (*foto J. Č., r. 1997*).
- 3) Rennerova rodina v době příchodu do Rakovníka (*foto K. Böhm, kol. r. 1904*). OM Rakovník, č. 156.
- 4) Úvodní stránka protokolů Muzejního spolku (*Rennerův rukopis, r. 1911*). SOkA Rakovník, f. Muzejní spolek Rakovník, kniha č. 1, Protokoly 1911 – 1926.
- 5) J. Renner při práci v archivu ve Vysoké bráně. OM Rakovník, č. 64/99.
- 6 a, b) Portréty J. Rennera ze 40. let (*foto K. Koubek*). OM Rakovník, č. 310/96
- 7) Žádost J. Rennera o definitivní zproštění správy muzea (6. 7. 1940). SOkA Rakovník, kart. neuspořádaný materiál, označeno – Muzeum, MNV Rakovník.
- 8) Václav Kočka. SOkA Rakovník, Pamětní kniha archivu, bez signatury.
- 9) J. Renner přebírá vyznamenání „Za vynikající práci“ na celostátní archivní konferenci v Praze (11. 9. 1958). SOkA Rakovník, Pamětní kniha archivu, bez signatury.
- 10) Hrob J. Rennera v urnovém háji v Rakovníku (*foto J. Č., r. 1997*).

1) Rodný domek (čp. 37) J. Rennera v Lašovicích (dnešní stav)

2) Dům čp. 10 ve Hvozdě (dnešní stav)

3) Rennerova rodina v době příchodu do Rakovníka (foto K. Böhm, kol. r. 1904)

Pro obecní zastupitelstvo brat. města Starobruška byl přijímán muzejní výbor, který měl mít na starost záležitosti muzejího muzea.

Učty tohoto výboru, včítaně představení, hojně předsedalo rokem, byli předsedá: student Starba, náměstek starosty, inženýr Jan Michalov, profesor Jan Janoušek a učitelé Jan Štrougal a Václav Štrougal.

U této první schůzi utínal inženýr Jan Michalov s prof. Janem Janouškem návrh, aby přijímán byl pro Starobrušku a okolní partii okres "Muzejní spolek", který by měl náležitě pečovat a podporovat zájmy muzea vzhledem k tomu a k vlastnímu přemýšlení obyvatele pro záležitosti tohoto oboru. Návrh byl přijat a navrhovatelé pověřeni zprávcováním stanov do příští schůze.

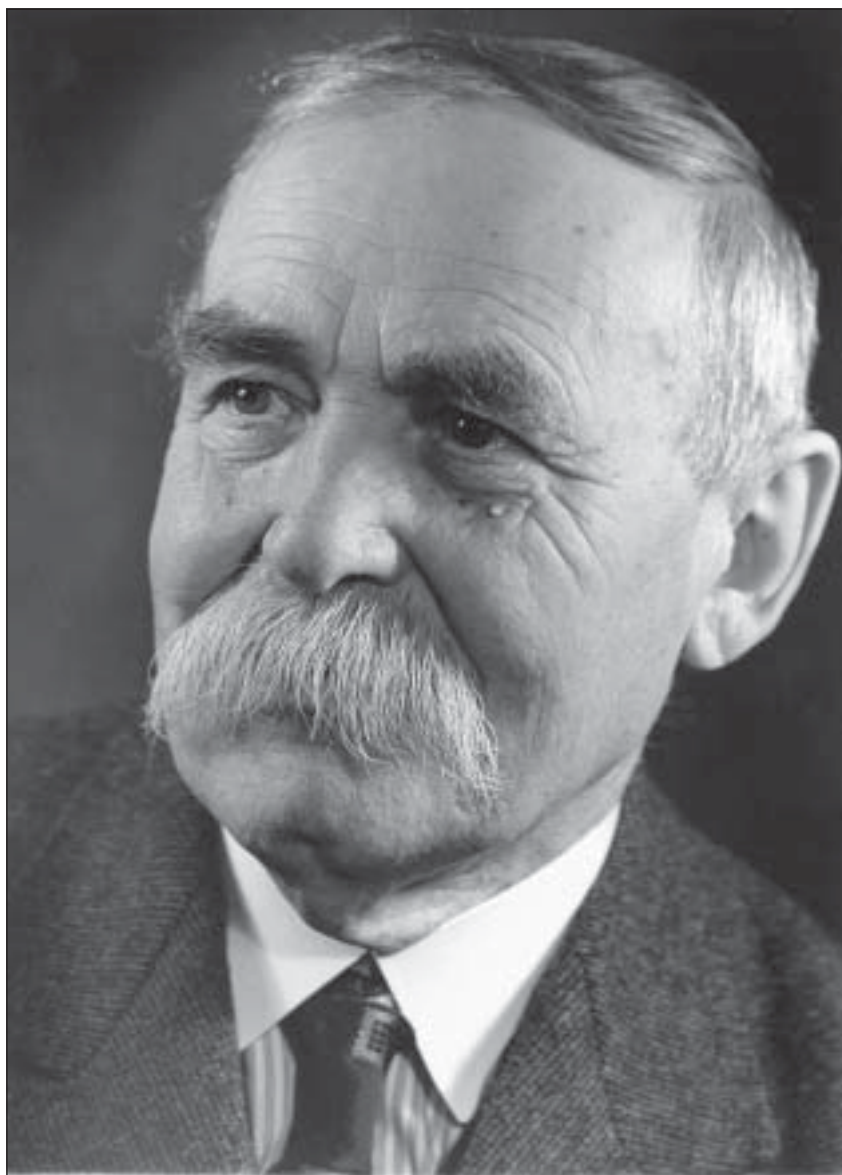
Ve schůzi muzejního výboru dne 22. listopadu 1910 předsedá Jan Štrougal zprávcováním stanov a když přijaly se debata předsedá učitel Jan Janoušek, starosta města inženýr Michalov, prof. J. Janoušek a učitelé Jan Štrougal a Václav Štrougal měli se podívat a porádkem muzejního spolku ale přijaly se stanov jednání, včítaně toho pověřeni schůzi se den 22. února 1911 kole jezděno za příslušností 15 členů a jmenování muzejního spolku.

Jan Štrougal

4) Úvodní stránka protokolů Muzejního spolku (Rennerův rukopis, r. 1911)

5) J. Renner při práci v archivu ve Vysoké bráně

6a) Portrét J. Rennera ze 40. let (foto K. Koubek)

6b) Portrét J. Rennera ze 40. let (foto K. Koubek)

V Rakovníce dne 3. srpence 1940.

R a d í

král. města Rakovníka.

Podpisy na přímé pění starostova upravil měst-
ské muzeum na Staré poště, aby bylo přístupno těm, kdož chtějí obli-
dit sbírky muzea i pro návštěvníky sjezdu Svazu českých muzeí,
který jest zatím odložen.

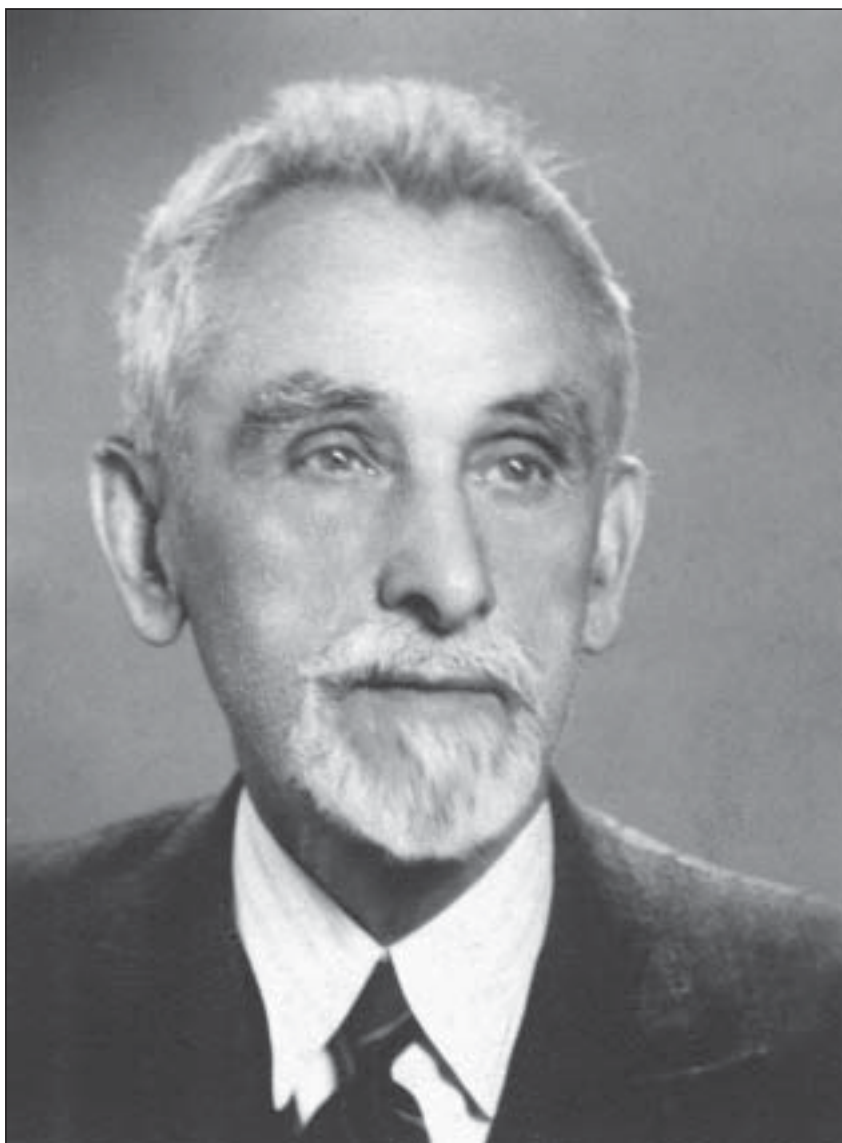
Založil listkový katalog, v něm jsou sebrány a
popisány všechny významnější předměty, uložené v muzeu; rovněž tak se
stalo a nyní hlavně inventárem, na jehož dokončení pracuje muzeum
přírodověd tajemník p. M. Jiráček.

Ta jest jeho úkol spíše a proto žádá, aby byl
zproštěn správy tohoto muzea a byla mu poskytnuta příležitost
vstoupiti do vily a sbírky v ní umístěné a sčítaných archivů a muzejní kni-
hožny. Na správu archivů i knihovny může sám poděpsaný v
zájmu své práce a to rovněž na prospěch jezu Františka Rakovníka,
jež většina národních sbírek ve vile umístěných potřebuje neu-
stálého dohledu, aby neustupila úby, jakož i sbírka kavy a noty z
Rakovníka.

MĚSTSKÝ ÚŘAD v RAKOVNÍKU
Pod. 5 VM LB 40 5 07771

96
f. al.

7) Žádost J. Rennera o definitivní zproštění správy muzea (6. 7. 1940)

8) *Václav Kočka*

9) J. Renner přebírá vyznamenání „Za vynikající práci“ na celostátní archivní konferenci v Praze (11. 9. 1958)

10) Hrob J. Rennera v urnovém háji v Rakovníku (náhrobek vytesaný do tvaru rozevřené knihy)

REJSTŘÍK VYBRANÝCH JMEN

B

Bareš, J. 20
Bartoš, J. 24, 41, 48, 49,
52, 53, 74, 75, 82, 84, 88,
89, 95, 136, 137, 144, 149
Bauer, O. 109, 149
Beneš, Ed. 70, 105, 111,
112, 113
Beneš, F. 104
Bradáč, J. 39, 149
Bříza, J. 86, 87
Buchtela, K. 57

C

Cechner, A. 58, 133, 149
Cikánek, A. 109, 132
Crinitus, D. 27, 109, 144
Croy, Alex 101, 106
Croy, Karolína 78
Croy, Max 42
Cvak, K. 65, 66, 67
Czerny, K. 74, 98, 100,
101, 103

Č

Čelakovský, J. 26
Čermák, J. 12, 22, 29,
33, 34, 37, 73, 97, 145,
149
Černý, J. 22, 26, 37

D

Diepolt, F. 73, 85, 98
Dobiáš, J. 110
Domin, K. 18
Donát, F. 43, 78, 79
Dufek, J. 65
Duras, J. 27, 95

E

Emler, J. 26, 27, 61,
149

F

Fojtík, J. 74, 75, 99
Franěk, A. 60
Froněk, F. 140, 141,
142, 144, 149

G

Geiselreiter, M. 17
Gindely, A. 26
Goll, J. 34
Görtler, M. 122, 123,
125
Guth, K. 82, 101

H

Hácha, E. 98
Haken, J. 57
Hejzlar, F. 17
Herold, B. 53, 55, 74
Höhm, J. 11, 13, 44
Honl, I. 94
Hornofová (Rennerová), M. 14, 17, 19, 30, 71,
128
Hovorka, F. 11, 25, 26,
27, 28, 76, 134, 145, 148
Hübschmann, B. 74, 80,
82, 83, 84
Hůlka, H. 10, 11

Ch

**Chlumčanský z
Přestavlk, L.** 11
Chlum, J. 78, 125, 128,
129

I

Ibl 18, 19

J

Janoušek, F. 41, 85, 89,
148
Jirák, M. 86, 98

K

Kalista, Z. 94, 139
Kalousek, J. 34
Klátíl, J. 73
Knobloch, V. 26
Kočka, V. 53, 57, 72, 97,
103, 114, 115, 120, 121,
126, 139, 147, 148, 150
Koníček, J. 49, 76, 87,
89, 104, 149

Korber, F. 28, 72, 95,
103
Korber, K. 79
Koubek, J. 89
Kramář, K. 70, 111
Kraus, F. 11, 26, 33, 39,
134
Krb, A. 106
Krofta, K. 75
Kubát, J. 52
Kudrna, G. 97
Kušta, J. 11, 13, 44, 56

L

Laitner, F. 99, 104, 105,
108
Láska, A. 26
Levý, F. 24, 26, 28, 55,
76, 78, 94, 117, 118, 120,
121, 130, 145
Lexa, F. 48, 52, 74
Lhota, A. 81, 83, 85, 89,
107
Libertin, J. I. 25
Lím 32
Loužecký, F. 104, 105,
123, 127

M

Macháček, F. 35, 36
Machar, J. S. 75
Malec, F. 28, 76
Maloch, F. 87
Maloch, J. 51
Malza, F. 66
Markup, F. 44, 125, 127,
129, 139, 148, 149
Markup, V. 74, 127
Martinovský, A. 129
Masaryk, T. G. 70, 99,
100, 102, 105, 107
Mašek, F. 15, 20
Matějka, F. 130
Mejstřík, K. 89, 104,
129, 143, 149
Mička, L. 10, 120, 129,
133, 138, 149
Michálek, J. 34, 36, 37,
38, 39, 41, 141
Milota, L. 123, 124, 125

N

Nechleba, A. 53, 72, 87,
93, 103, 116, 142
Nelibová, A. 52
Niederle, L. 34, 54, 56,
57
Nonfried, A. F. 62, 136
Novotný, A. 82, 126
Novotný, K. 115
Nuhlíček, J. 122, 126

O

Oberpfalcer, F. 61
Otta, F. 38, 39, 40, 46,
50, 74, 87, 89, 98, 115

P

Pablásko, V. 22, 37
Palacký, F. 27, 60
Pangrác, M. 111, 128,
129
Pátek, F. 87
Pekař, J. 110
Pergl, A. 52
Petrovec, Jarosl. 36,
37, 41, 52, 59, 62, 135,
144, 148, 150
Petrovičová
(Rennerová), M. 52, 63,
66
Píč, J. L. 34, 56, 57
Podolka, B. 100, 101,
127
Polánek, K. A. 62, 100
Pražák, A. 75
Přibík, Č. 101, 124
Puchold, R. 52, 61, 72,
74, 80
Punčochář, V. 125, 129

R

Rennerová (Hejdová),
F. 9, 16, 23
Rennerová, L. 20, 63,
71, 127
Rennerová, M. 128
Renner, Jos. 9, 20
Renner, K. 71, 127
Rohn, J. 123
Růžička, J. 55

S

Schleyder, K. 52
Smetna, G. 32, 66
Sochor, E. 29, 42
Soukup, F. 39
Soukup, J. 34, 38, 39,
40, 41, 42, 43, 46, 47, 49,
52, 53, 54, 56, 72, 76, 87,
90, 103, 142, 143
Spalová, K. 21, 39, 41,
47, 49, 74, 85, 87, 88, 89,
105, 107, 108, 124, 135,
138, 150
Stránská, D. 61
Stríbrský, J. 53, 87, 103
Suchý, N. 66

Š

Šimák, J. V. 115, 121
Šťastný, P. 21, 97
Štembera, M. D. 8, 10,
11, 25, 27, 76, 95, 150
Štěpánek, Z. 75
Štrombach, A. 62
Šubert, J. 42, 43, 66, 74,
77, 78, 81, 82, 83, 84, 85,
86, 387, 88, 89, 100, 107,
138, 148

T

Taliánová, M. 100, 102,
120, 126, 129
Tichý, J. 66, 67
Topinka, K. V. 24, 41
Tožimský, F. 45
Trejbal, V. 18, 32, 38, 39,
40, 65, 66
Tringler, B. 19
Trojan, P. 11
Tvrdlý, J. 15

U

Uhlík, A. 66
Uldrych, A. 21, 32, 41
Urban, A. 73, 76

V

Vachtl, J. 85, 89
Vaněček, Č. 43, 65, 66,
73, 74, 81, 83, 97, 144
Vaniš, F. 37, 51

Vanšček, Č. 80
Vaska, A. 38
Veselý, K. 89
Víšek, J. 77
Vlček, B. 50
Vltavský, J. 30, 78
Vojtíšek, V. 56, 81, 82,
108, 126
Wolf, M. 110

W

Wenisch, K. 121
Winter, Z. 11, 13, 21, 24,
26, 27, 28, 30, 39, 40, 41,
44, 45, 46, 47, 54, 58, 59,
74, 75, 92, 118, 121, 133,
134, 135, 137, 142, 144,
148, 149, 150
Wirth, Z. 82, 103, 126

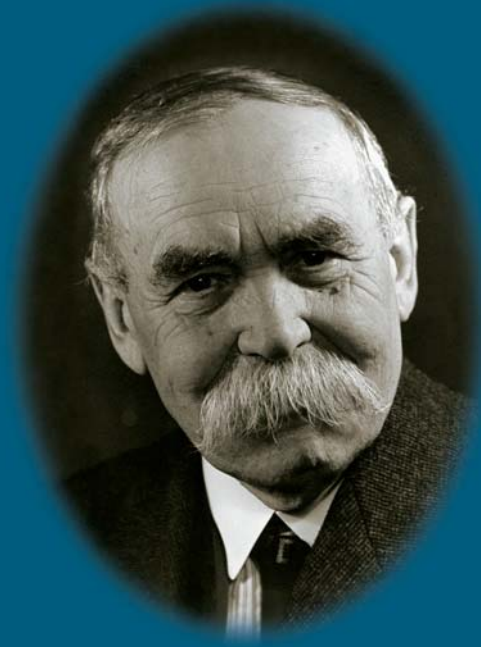
Z

Zákon, O. 28

Ž

Žďárský, K. 41

Knihu „Jan Renner“ vydala pro Státní okresní archiv v Rakovníku jako
140. publikaci Rabasova galerie v Rakovníku roku 1999. Náklad financuje SOKA
Rakovník a Jan Černý z grantu města Rakovníka. Autor textu a fotografií
Jan Černý. Litografie Lokša PrePress Rakovník, tisk Tuček tiskárna Rakovník.

Jan Švamberk
řech. měst. archiv a muzeum.